

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03070

GEZAMELTE SHRIFTEN

Zalman Shneour

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

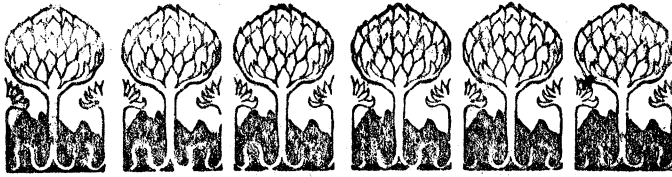
ז. שניאור

געזאמעלסע שריפטען

ליטערארישער פערלאג, ניו יארק.

1918.

אויף בייִדע זייַמען דײַעסמײַער

I

דאָס איז געווען אַ שטויקעל צייט נאָך דעם פּאַנאַמיקן-מאַ-
נאַם. מיר זענען געוועסען אין אַ האַלב-פּאַנאַמיקען צייטער און דער-
צעהלט שטילערהינד, איטליכער וואָס ער האָט זיך אָנגעזעהן און
אָנגעהערט. סײַז שײַן געווען באַלד נאַכט. דער ווינטער-הוימקעל
האַט מונקעל-בלויך אַרײַנגעקוקט אין די פּעניסטער און בענאַסען
אַלעמענס פּניסער מיט אַ מיט-געלבען אָבשײַן. איינער נאָך
דעם אַנדערען האָט מען דערצעהלט און איבערגע'חורט בלום-
טהאַטען, מיט-שרעקען... אויסגעלאָצטע אייגען פֿון דערשטאַסע-
נע, דערמאָהנט געולעכער מיט טשויעקעס, העק מיט שאַר-
בענס, אָבגעזענסע פֿיס און אויסגערויסענע ציהנער מיט די
יאַשלעס צוזאַמען... עס האָט זיך שטאַרק עפּיס געוואָלט אויפֿהיצען
דעם חבר'ס גערווען און איטליכער האָט געזעהן אויסצומאַלען
זינע זכרונות און איינצוריקען מיט וואָס שאַרעפֿערע און שוואַר-
צערע פֿאַרבען. נאָר איבעריגס האָט זיך דאָס קיינעם ניט איינ-
געגעבן. אונזערע גערווען זענען שוין געווען צו פֿיעל פֿערטמפּט.
די הערצער צו פֿיעל פֿערשטאַנערט.

— און דער שטאַרט דרייסיג דער'הרגעמע... אין יענער
שטאַרט דריי הונדערט גע'הרגעמע. און פֿערוואונדעמע ביו מיט
יקר...

אויף אונזערע מינדע געפֿיהלען האָט דאָס שוין געהאט די
זעלבע ווידקונג, ווי דרייסיג געשאַכטענע הוינער, דריי הונדערט
געקילעטע אָקסען, טויענד געשרענע קעלבער...

נאך איינע, א בלייבעם פרייליך מיט גרויסע בלאהע אויגען,
וואס איז מיט אונו צוזאמען געוועסען. פלעגט נאך אימליכער בלוט-
ערצעהונג נערווען און ביטער א לאך טהון דורך די צוזאמענגע-
דריקטע ציהן און ארויסרעדען:

— הא — הא, דאס 20-טע יאהר-הונדערט ...

אָדער זי פלעגט פֿערשטעלען דעם פנים מיט איהרע דארע
הענד און שעמטשען ווי פאר זיך אליין:

— עלעקטריע ... ציוויליזאציע ... פאגראמען ... דאמפף-מא-
שינגען ... הוליאנאנעס ... שווארצע מאות ...

— וואס איז מיט אייך? אייך איז נישט גוט? געבען א גלאַ

האסער?

— איבמען און עדיסאן און פאטרויאטושע מאניפעסטאציעס ...

און אנטפאקאלסקן און צושפאלטענע ביכער ... הא-הא — —

— אך, נאָט מיין נאָט ... האָט איינער זיך אַ הויב גע-
טהון — אפשר וועט שוין נאָר זיין גענוג?

אין דערפֿי האָט ער זיך אָנגעהוּן אַ פּח און גיט געלונגען
אַ גענויג געטהון.

— עולם! ... האָט דער בעל-הבית אויסגערוּפֿען — אפשר

ווייל מען נאָר טיט? טיט!

— טיט? מען דארף נישט קיין טיט. שפאצירען

— שפאצירען, שפאצירען; — האָבען עטליכע קולות אונ-

טערנעחאפט.

עטליכע פענקלעך האָבען אָנגעהויבען רודערן, די שטאָהלע-
נע געדערס פֿון דער כאַפֿקע האָבען אַ כרום געטהון. נאָר אין
דעם האָט זיך דערהערט אַ ריטליכער און אונבעקאנטער באַרוטאָן:
— „גאָספּאָדאָ, אייך וויל אייך אויך עטוואָס דערצעהערן ...

ארע זענען היכף שטול געוואָרען און מיט הכנעה געפליבען
ווערן אויף די ערטער. דער אינטערנעשטריכענער „אייך“ מיט דעם
עצם טאָן האָט אלעמען אינטערעסירט.

דאָס האָט אַרויסגעערעדט איינער אַ יונגערמאַן, וואָס איז מיט

אוינו דאָס ערשטע מאל בעקאנט געוואָרען. מיר האָבען נור גע-
זאָגט וועגען איהם, אַז דאָס איז אַ דורכפֿאַהרער, אַנעסגראַנט.

די גאנצע צייט, וואָס מיר האָבען צווישען זיך גערעדט, איז ער
געוועסען אַן אַ זיט און געשווינגען, און אלע האָבען אָן איהם פֿער-

געסען. איצט איז ער געוועסען מיטן פראָליל צום פֿענסטער, א
נלייכער, א מאט-בלויכער מיט א פֿעך-שוואַרץ בערדעל, מיט צו-
נויפֿגעלעגטע הענר, מיט צוזאמענגעוואקסענע ברעמען... דער גע-
שמאַרבענער ווינטער-טאָג האָט אונטער זי אַרײַנגעקוקט און האָט
שוואַך בעלויכטען א פֿאַר גרויסע מאָדנע אייגען מיט אַ מיערען.
איזאַנישען פֿערל... —

יאָ, — האָט ער זיך נאָך אַ רגע שווינגען אויפֿגעשאַמט
און אַ רײב געטהון זיך דעם שטערן.

דאָס בלייכע פֿרײלין האָט אַ צימער געטהון, אויפֿגעהויבען
דעם קאַפּ און געבליבען קוקען אַ צושראַקענע, אַ פֿערגלױווערטע.
— איהר האָט געדולד? איך וועל אַפֿיסעל מאַרדן זײן.

אַלע האָבען מיר געענטפֿערט דאָס, וואָס מען ענטפֿערט
געווענהליך אַרײַע מאָל אַניאונבעקאַנטען מענשען אויף אַזאַ שאלה.
— איך פֿאַהר איצט פֿון דער געבענשטיץ בעסאַראַביע נאָך... —

ווייט, ווייט פֿאַהר איך — האָט דער יונגערמאַן אָנגעהויבען:
— איך פֿאַהר דאָס פֿון דאַרמען, וואוּ מײַנען געשאַפֿען געוואָ-

רען אַלע מאַלאַראַסישע לעדלעך, פֿון וועלכע מיר פֿעקען אַזוי די
פֿינגער, וואוּ עס טאַנצען אין די הייטע סטעפֿען שלאַנקע, שוואַרץ-
ברעמענדיגע שיקסעס, בעהאַנגענע מיט פֿאַרביגע סטענגעס אין
פֿיסען, און וואוּ לעכהאַפֿטיגע, פֿאַרבוקעס׳ שפּיעלען אויף ציטרעס
און באלאַליקעס

איך פֿאַהר פֿון דאַרמען, וואוּ צוזאמען מיט סטעפֿ-בלומען
וואַקסען אויס שרעקליכע אינסטינגמען, וואוּ צוזאמען מיט אַקאַציעס
בליהען אויף אַמאָל הידראַמאַטישע, און איצט — חוליגאַנישע
עקעלהאַפֿטיגע אַמוריות... —

יאָ, און אַט זײַן איך איצט צווישען מענשען און דערצעהל.
און צוריק גיב איך אַ קלער, אַז איך זײַן גאַר נײַט און דערצעהל
ניט; אַז איך ווײַס ניט אין פֿערשטעה גאַרנישט... ס׳איז אין נאַ-
צען אַ נעכטיגער טאָג. וואָרום זעהן, וואָס איך האָב געזעהן, און
עסען אַלע טאָג מיטאַג און טראָגען געקראַכמעלטע קראַנעלעך
מיט גאַלרענע שפּאַנקעלעך און לײַענען פֿלעטער און אַרומגען
איבער די גאַסען — איז איהר הערט? אַניאונפֿערשטענדליכע זאָך...
אונפֿערשטענדליך פֿאַר זיך אליין... —

זײַן קול איז געווען אַ זיכערער, אַ בויגזאַמער, אַ טרויעריג-

ליבער ... און דאך האָט זיך אין איהם געפֿיהלט אַ מאָרנע-מאָדנע
 נליכטגלטיגקייט ווי ביי אַ מענשען מיט צוגעטעמפטע נערווען.
 — מיין שטערמעל איז אַזוינס פֿון די גליקליכסטע פֿאַר יודען
 אין בעסאָראַביען. אין די 70—80-ער יאָהרען האָט מען דאָרט
 יודען ערלויבט צו קויפֿען ערד, פֿערפֿלאַנצען ווינגערטלעך. און
 אזוי האָבען זיך דאָרט יודען איינגעלעבט, איינגעוואַרצעלט האַלב
 פּויליש, האַלב בעלי-בתיש, און גענומען קיקען אויף ווערען נחלות
 ווי 1:1 אַנאָיגענטום: מיין בית-המדרש, מיין שטובֿער, מיין
 פֿערדער, מיין ווינגארטען, מיין סמעס, מייןע, האַחא —
 מ י נ ע ...

אזוי האָבען מיר זיך איינגעשמועסט, אזוי האָבען מיר זיך
 איינגעוועהנט קלערען, און דאָס איז אונז אַרײַן אין דאָס בלוט ...
 מיר האָבען געפֿיהלט אונטער זיך וואַרצלען. און ביטער, זעהר
 ביטער איז אונז דערנאָך געווען צו דערפֿיהלען. אַז מיר זענען די-
 זעלבע שוועמלעך ווי אלע יודישע געמיינדעס אין די אַיבורניגע ער-
 טער. אַביסעל ווילנאָמס, אַביסער לופֿט, אַביסעל פֿוילע מאַך —
 אָט האָט איהר אייך אַ שוועמעל. אַ בראָז אַ טרוקען ווינטעל, אַ
 טאָטשע אַ וואָרם — און אויס שוועמעל ... אויס!

שווער, זעהר שווער, אפשר שווערער פֿון אלעמען, איז
 אונז דערנאָך אויסגעקומען מודה צו זײַן זיך פֿאַר זיך אַרײַן אַז מיר
 זיצען אין דיזעלבע לופֿט-אכסניות ווי אלע איבריניגע יודען; הינט
 דאָ און מאָרגען דאָרטען; אַז דער פֿעקעל מוז אלע זײַן גרעט ...
 אַז מען מוז אלע מאָל שלאָפען ניט קיין אויסגעטהוענענער, אין די
 קלמדיקער, אין די קויטיגע וואַנדער-ששוועל ...

שרעקליך איז געווען דערנאָך מודה צו זײַן זיך, אַז דאָס,
 וואָס מיר האָבען געליעבט און געפֿירנעוועט, איז געווען ניט אונז-
 זערע. און ליעב-האָבענדיג אונזער באַשטאַן, אונזער פֿעלד, אונז-
 זער הויז, האָבען מיר געטהון דעמוועלבען גיסטיגען פֿערברעך.
 ווי מיר וואָלטען געליעבט און געלעבט מיט אַ פֿרעמדענס ווייב ...
 אַרום אונז און צוזאַמען מיט אונז האָבען געלעבט מאָלדאַ-
 וואַנעס, ברעסלענער-רוגע מיט גרויסע טשוּבּוקעס און מויל, מיט
 שרעקליכע אַראַבערהאַנגענע וואַנסעס, מיט אַ גוטען סכּניס-אורח-
 דינען שטייכלע אין די ווינקלען פֿון די ליפען. ווער האָט גע-
 פֿראַכט, אַז אַזע געוונדער קאַרפּוס, מיט אַזע נאַטירליכען דפּק,

ווי אונזער שטערמעל מיט די ארומיגע קאלאניעס, האָבען אין דער
 מינעף אזערליכע שלעכטע געבליטען ... אָט בין איך אינזם פֿון אַ
 יונגעל אויסגעוואַקסען אַ בחור, אַ „גדול“ מיט אַ באָרד ... אַ נאָרטי-
 שער שוואַרצער באָרד, און האָב קינמאל ניט חושד געווען, און
 אין אונזער געוונדען לעבען קאָנען אַרױסשפּרינגען אַזעלכע צרהדיגע
 מכות ווי פּאָגראַמען, שחטות ... און פֿון אַזעלכע געוונדען, האָראַ-
 פּאַשע יודען קאָן אין אַזעלכע מעג ווערען—פּערצווייפּעלטע, גיט-
 טיג און קערפּערליך צובראַכענע בעשעפּענישען, אויף וועלכע מען
 קלויבט נכות און מען האָט רחמנות .. און עס קאָן אַרױסשווימען
 אזא ווילדע שרעקעניש ווי ... ווי די אַלמע יזכּר, וועגען וואַסערער
 איך וועל אייך דערצעהלען ... און איך האָב אַזוי געגלויבט אינעם
 דאָזיגען לעבען און געהאַפּט פֿון איהם. און געוועבט דאָרטען מיין
 צוקונפּט פֿון קינדווייז און. פֿון קינדווייז און ...

די דערמאָהן מיך אַזאַסיען-נאַכט פֿון קינדער-יאָהרען. דורך
 אַנאם וועלדעל פֿון איך דאָן מיטן טאַטען געפּאָהרען. די געדענק
 ניט נאָך וואָס. שוואַרץ און וויסס, מען זעהט קיין לעבעדיגען
 הונד ניט. פּלוצלונג גלייך אונז און פנים אַרױן: „סמאָפּ אַ“ . נאָכפֿן
 טאַטענס ציטער-טהון האָב איך געמיינט, און דאָס זענען אונז
 גולנים בעפּאלען ... לאָזט זיך אויס, און דאָס איז אַ בנדרופֿן דיגער
 מאָלדראַוואַן. פֿי זיין טאַכטער איז געבליבען חתונה געווען. אַ
 גדולה! האָט ער זיך אוועקגעשטעלט אויפֿן מיטן שאָס מיט
 אַלעמען וויין און מיט אַ מאָפּ געווערמע באַקלאַזשאַנעס, און איז
 טכּער אַלעמען, וועמען ער טרױבט און ...

און נאָך אַ סך, אַ סך אַ לעצטע זאָגען ... און אז איך דער-
 מאָהן מיך אָן זי, וויסס איך ניט, גיט שטייכלען. צו קריגען מיט
 די צינן ...

אונזער געוונדעל מיט נאָך עטליכע יודישע משפּחות האָבען
 נישט געוואוינט ניפּאָ און דעם שטערמעל, וועגען וואַסערען
 איך דערצעהל אייך; ציווילע אונזערע נחלאית און האָס שטערמעל
 האָט געפּלויצט ווי העל-ברויעס, דעבעדיגעס גלאָז—דער דעסטינער.
 און אזוי ווי אונזער דיפּער איז געשטאנען אויף אַ באַרג, האָט זיך
 דאָס גאַנצע שטערמעל פֿון אונזערע פּענסטער געזעהען, ווי פֿי
 זיך אויפֿן האַנד ...

אַ סך, אַ סך הייזער האָבען זיך געזעהען פֿון יענער זייט

מיך. וויסניקע, רייניקע, שטענדיג אויסגעקאלכטע, מיט שוואר-
צע פאסען ביי די ווינקלען נאָכין קליין-רוסישען געשטאק. זומער
האָבען זיך די דאָזיגע היולעך געטרונקען און אקאציעס און אין
גרינס פֿון די אַרומיגע ווינגערטנער. און קוקענדיג פֿון בערגעל
איבערן דנעסטער, האָט זיך אָפֿטמאל געדאַכט, אז אַ סך, אַ סך
זיבעצעהניגהונגע ממדלעך, אָנגעהוּן אין וויסען, בעהאנגען מיט
שוואַרצע סטענגעס, זענען פֿעראַפּען אין סאַמע געדילכטען גרינס
אַרײַן, און גענומען זיך פֿאַר די העגל צו געהן אַ קאַראַהאַר ...

און ווינטער איז די גאַנצע לאַנדשאַפֿט געווען וויס. די
היולעך וויס. די בוימער וויס. די רונדע ווינגערטנערבערג-
וויס ... שאַ, שטיגל ... נאָר דער גלייכער געקרייזעלטער רויך פֿון
די קיימגעס פֿלעגט אָנוואַגען, אז מיטאַג-צײַט, ווען פֿערשוויצטע
יודען מיט ברייטע פֿלייצעס קומען אַהײַם פֿון די שפּײַבלעךס און
קערקערס, וועלען זיי געפֿינגען דעם טיש געגרייט, און רײַט באַקענ-
דיגע טעכטער וועלען דערלאַנגען עסען. און געוועזען חר-
יונגלעך מיט שוואַרצע אויגען וועלען שטיפֿען און ליאַרעמען אַרום זיי ...
אָפֿטמאל פֿלעג איך זעהן, ווי די דאָזיגע יודען קומען צו
מיין טאַמען מאַכען געשעפֿט. . און דערנאָך. ווי מען טרײַנקט
„טאהאַרטיש“, און ווי אַ חוואַט אַ יוד דערלאַנגט מיין טאַמען אַ
פֿאַטש אין פֿלייצע אַרײַן פֿון גוט-ברודערשאַפֿט, און ווי מיין טאַמע-
איך ניט קיין שוואַך קערעל—ניט זיך אַ בײַג אין דרייען ... געווי-
דע ווינגען, זאָג איך אייך, זענען דאָס געוועזען מיט געוונדע נשמות,
מיט געוונדע זיהן, מיט טעכטער מיט פֿערברענטע פֿניסער און
פֿעסמע ברומטען. איך רעכען, אז קיינער פֿון אייך האָט נישט
געזעהן, ווי יודישע טעכטער אַרבייטען אויפֿן פֿעלד ... אונטער
דער הייסער בעסאַראַבער זון האָט מען דאָס וואו ניט וואו געקאָנט
זעהן ...

און דערנאָך אז איך בין געפֿאַהרען קיין אַדעס דערנען זיך
און איך בין אַרויף אויף „מאָלאַדאָוואַנקע“ און דערזעהן אונזערע יודע-
לעך דאָרטען מיט די דינגע פֿיסלעך, מיט די גרויסע מאָהנענדיגע
אויגען, האָב איך זיך גענומען פֿיהלען אַז יתום-דינג, אַזוי אומ-
גליקליך ... איך האָב כמעט ווי מורא געהאַט בעגעגענען זיך מיט
די דאָזיגע מענשען. עפֿים פֿלעג איך מיך שעמען ... עפֿים בין
איך זיי געווען שולדיג ...

קיים, קיים פלעג איך מיך דער ווארטען קאניקול און נלמד—
א היים. מיך האט געצויגען אונזער הויפעל מיטן באשטאן מיט ד
שלאנקע קוקרווע-ואנגען ... אונזערע אקסען מיט אונזער פערדעל—
פון פערדעל, — וואס דער טאטע האט איהם א נאמען געגעבען
,פעטער זלמן". אז איך פלעג קומען צופארהערן, פלעגט ער מיר
אָבגעבען שדום-עליכם מיט א פּרעהליכען הירושען. אונזער שכן
יאקים, א מאַלאַוואן מיט מורא'דיגע, גוטע און גרויליכע וואָג-
סעס — ווען איך בין נאָך אַ ווינגעל געווען — פלעגט ער מיר מאַכען
פּיפּלעך און בריינגען מיר די ערשטע ציימיגע היינלעך וויינטרויג
בען און קיזלען מיך מיטן ביינדעל פון גראָבען פּינגער — אז
סאָרט ביינדעל האָט ער געהאט ... אונזערן האָט ער זיך אַנמאַל
מיטן האָק אַ שטיקעל פּינגער אָבגעהאַקט, און אזוי איז דאָס גען
בלבען — אַ פּינגער אָהן אַ נאָגעל מיט אַנאַרוי סגעסטאַרטשעמען
ביינדעל ... אז איך בין נאָך געווען אַ בר-מצוה-שניק, האָט מיר
שוין יאַקים גענומען אונטער-ווינקען מיט אַין אַיגעל פון אונטער
זיין שווערער פּאַפּאַחע" ... ווען איך פלעג אַרויף אויפ'ן פּאַראָס
אַרבער צופּאָהרען אין שטערטער, פלעגט יאַקים אַרויסנעמען זיין
געטרייע פּוּקע פון מויל:

— אַ שצאַ? דיווקאַ? חע—חע ...

און דאָס פנים האָט איהם בשעת-מעשה געלויבטען ווי ביי
אַ מענשען, וואָס ווינשט דעם אַנדערען גליק און "הצלחה" מיטן
פּולען האַרצען ...
זואַ איז געווען יאַקים.

און קומענדיג קאניקול-צייט אַ היים, פלעג איך אזוי גערן אַראָפּ-
וואַרפּען דאָס גימנאַזיע-מונדירעל און אַריינקריכען אין אַ פּאַר פּאַרוסיגע
הויזען, אין אַ פּאַר שטיביגע שטיוועל מיט ראַנגע האַליאוועס, און פלעג
מיך אוועק-לאָזען אַ זומער-רעב איבער די פּעלדער און וויינגערטנער ...
שניידען, אַכטונג געבען ... גריסען זיך מיט די פּאַרוביקעס פון אונז-
רע און פּרעמדע פּעלדער ... עסען מיט זיי צוזאַמען זייער פּרייהש-
טיק: קאווענע מיט ברויט, שרייבען קוויטלעך ... אַרומפּלייען אויפ'ן
,פעטער זלמן" פון שיער צו שיער ... מיניע חברים אין גימנאַזיום
האַבען פון וועס אַלעס געוואוסט און האָבען מיר אַ צונעמעניש געגע-
בען: „טאַלמאַיים פּלימעניק" ... דער דאָזיגער נאָמען פלעגט געזאָגט
ווערען מיט זעהר אַ טיעפּער איראַניע; דאָס רוב, ווען איך פלעג

מיד אביאנען פון זייערע, סחאדקעס, ווען איך פלעג ניט אייני-
שטימען מיט זייערע מיינונגען, ניט אונטערזעלסטען זייערע לאנגע,
געלע ויכוחים ...

און אט דא מיט א האלב יאהר צוריק, האב איך אינגאנצען
פערענדגט מיט מיין אייביגען שטודירען. מיר איז נמאס געווא-
רען לעבען צוליבע דעם לערנען. מיר האבען דערעסען די פרא-
צעסען מיט די פארבערדיגע עקזאמענעס. ניט געשלאפען, ניט
גענעסען ... די קראץ-שאלות פון פעטע, געלאסענע פראפעסארען
מיט דעם גאנצען שטארט-לעבען בכלל. ביי צום ברעכען האבען
דערעסען די חברה סטודענטען מיט אלע איבריגע קאלעגען מיט
זייערע הונדערטער בראטערען מיט די לאנגע שטאלדיגע נעמען,
וואס האבען אלע איין טעם, איין ריח, מיט זייערע תרי"ג מצוות
פאר טובת הכלל, מיט זייער רהמנות-קוק אויף דעם, ווער עס
טהיט ניט וואס זיי טהווען, זייערע אונטערנעשארענע בלייבע מיד-
לעד, וואס ארבייטען, אין עסק, און רייכען פאסאראסען, זייער
צוטהילען די גאנצע וועלט נאר אויף צוויי מינים מענשען, זייער
שטאלצירען מיט דער צוקונפט פון, אינווער פאטערלאנד רוסלאנד ...
אייגענטליך, האט דאך מיר דאס געניט געדארפט זיין זעהר נא-
הענט, און פאר וואס האט דאס מיר אזוי געריסען די אויערן, ווען
דאס פלעגט ארויס פון זייער מויל?

קורץ, איך בין געווארען זעהר גערווען און האב אָנגערויבען
ווען די היים ווי א וויספע פון נאטירליכען לעבען און ארבייט אין
א ים פון שומעל און פראווען ... מיר האט זיך געדאכט, אז זיי נאר
איך וועל קומען אהיים און צוועל ארטיקריכען אין די לאנגע
שטיוועל און אוועקלאזען זיך אין פעלד, אין באשטאן ... אז זיי נאר
צוועל געהען צוהעלפען דעם טאמען, וואס איז שוין אלטליך און
גרוי געווארען, און צוועל דורכרייטען א פאר מאָ אױף דעם
פֿעטער-זומן, וועט אַרץ אַרױבערנעװן. איך וועל מיר בערהינגען,
געזונד ווערען. און צוועל אָנהייבען פֿיהרען דאָס נאטירליך לע-
בען. צו וועלכען איך בין געוועהנט געווען פֿון קינדער יאהרען אָן ...
— א — א — א — האָט איינער פֿון אונז אין מיטען
דערױגען שטאַקאַטמיג אַ געװיץ געװוּן, בױלד אָבער פֿערהאַפּט
זיך און דערשטיקט דעם סוף געװיץ אין האַנד ...
דער ערצעהלער איז באלד אנטשוינגען געווארען, ווי מיט

א מעסער אָבנעהאקט, א ווילע איז געשטאנען אַניאנרוהיגע, ניט
אניגענהמע שטילקייט, באלד אָבער האָט זיך ווייטער דערהערט
יענעם קול אין דער פֿינסטער:

— יא, איך בין אַבוסעל פֿערקראַכען דאָרטען אפֿילו ... נאָר
באלד וועט ווערען זעהר אינטערעסאַנט, זעהר אינטערעסאַנט —
אַסענסאַציע ...

מיר האָבען אלע אינסטינקטיוו דערפֿיהלט. אז יענער
שטייכלט אין דער פֿינסטער, און אַ פֿרעסטעל איז דורכגעלאָפֿען ..
דער, וואָס האָט געגעניצט, האָט זיך גענומען פֿערענטפֿערן:

— ניין, ניין, אדרבא, פֿערקעהרט ...
דאָס בלייבע פֿרייליך, וואָס איז מיט אונז געוועסען. האָט
זיך ניט איינגעהאלטען:

— ווער האָט שוועבעלעך ?

און אז דער לאַמפּ האָט זיך אָנגעצונדען אונטערן גרינגעם
אַבאזשור, האָבען אלע פֿערוואַנדערט דערזעהן, אז יענער ויצט
אַ קאלטער, אַ בלייבער מיט צוויפֿלגעצויגענע ברעמען און צוואַמען-
געלענטע הענד, ווי פֿריהער.

.II

... אַ היים בין איך אוועקגעפֿאַהרען, לאַנגע שטוועל האָב
איך אַרויפֿגעצויגען, אָבער אײַסצווהען איז ניט אײַסגעקומען.

אַט איז צוגעקראַכען דער פֿערגאַנגענער צרהײַנער הערביסט
מיט זײַנע שטריקען, מיט די מאַסען אין די גאַסען, מיט די
רויטע בענדלעך אויף די לאַצען, מיט דעם אײַראָניש-צופֿרידענעם
שטייכלע אויף די ליפֿען פֿון יונגע לײַטלעך: אַהא, ווער האָט
אײַסגעפֿירט? און אַט האָבען אומגעריכט אָנגעהויבען צו קומען
שוואַרצע בשורות פֿון דאַנען און פֿון דאָרטען ... עס האָבען גע-
נומען געהן קלאַנגען, אז אין די אַרומיגע דערפֿלעך, דאָ און
דאָרטען, האָבען שוין פֿויערײַם אָנגעקלאַפט עטליכע יודען די בײַ-
נער פֿאַר קלײַנגעקײַטען, אָדער סתּם אזוי — פֿון פֿראַכעײַט וועגען.
די אײַגען פֿון די שכנים-מאַלדאָואַנעס זענען עפֿים געוואָרען
זושטע. אז מען האָט זיך געגריסט מיט אלטע בעקאַנטע פֿאַרזיב-

קעם, האָבען זי עפּים געענטפּערט זעהר שטיל, אַראַבראַזענדיג
דעם קאָפּ, האַלב פּערשעמט, האַלב ברויגזדיג, און דאַרמטן און
שוין געווען ... און דאַרמטן וועט זיין ... און דאָ קלויבט מען זיך ...
און אַט געהט דאָס, און אַט שמעהט דאָס ... און אַט שרייבט מען ...
און אַט קומט דאָס אָן ...

די הייליך האָבען עפּים גענומען שרעקען ביי נאכט מיט זייער
ווייסקייט, די הייליך גערטנער האָבען אימהדיג געשושקעט, פונקט
ווי זיי וואָלטען ביי טאָג בלוטיגע טעלעגראמעס געלייכענט, אז מען
האַט דורכגעפיהרט אַ פּאַס וויין, אַ וואָגען מיט פּירזות, פּלעגט דאָס
עפּים זיין אזוי, ווי אַ לונה וואָלט דורכגעגאנגען. די שנייערס האָ-
בען גענומען קוקען מיט אַ רחמנות. ביי די יודען האָבען זיך אין
אַ פּאַר מעג די פּנים'ער אויסגעצויגען, און ביים ריידען מיט אַ „גוי“,
האָבען ביי זיי די אויגען געפלאַקערט מיט טיעפּען חשד און שנאה.
פּרעהליכע רייטבאקענדיגע קינדער האָבען זיך מיט קיילעדיגע
אויגען גענומען צוהערען, וואָס די גרויסע ריידען. יודישע בהמות
האָבען טרויעריג מעלה'גרה געווען. און איין מאָל און אַוועק און
אונזער שכן יאָקום אַריינגעפאלען אַ האַלב-שיכור'ער צו אינו און
שטוב אַריין, אָנגעקוקט דעם טאמען אזוי, ווי ער וואָלט איהם גע-
זעהען צום ערשטען מאָל, אַרויסגענומען דעם טשוּבּוּק פֿון טויל און
אויסגעשרייען מיט אַ מאַחאָרקע-רויך:

— אַ קאָזשן מיני, אַבראַמקי, חובאַ צע פּראַודאַ זי! (1)
און אז דער טאמען און די טאמען האָבען איהם מיט הירצ-
קלאַפּעניש גענומען פּונדערפּרעגען, וואָס ער ווייס, האָט ער
דערצעהלט:

— אַ אָס פּרישאַו קומע וואַסילי; האַוואָריאַו, האַוואָריאַו.
ברעשיעש, קאָזשו, אַ וויין קאָזשע, נין קאָזשע, נע ברעשו ... (2)
נו. דערצעהלט האָט ער, פּערשמעהט זיך, דאָס וואָס אַרע-
מען איז נישט בעקאנט פֿון די בעוואוסטע בלעטלעך מיט דער וואָל.
וועלער, געקויפּטער שנאה, מיט די נומאית'דיגע, גראַפּע בלבלים ...

(1) זאָג נאָר מיר אַברהם'ער, און דאָס טאַק! אמת?

(2) אַט און געקומען דער קרוב וואַסילי, האָט ער גערעדט און נאָ-
רעדט; די לענטש זאָג איך און ער זאָגט, גיין, זאָגט ער, איך למג גוש-

און דער צעהלענדיג האָט יאָקום טיך, זיין געוועזענעם, מאַונט שיק, קענען קומט מיט נרוים השד.

ס'איז געווען ווילד און אונפֿערשטענדליך אוועקצווואַרפֿען קלערען מכה ליפֿערן אין דער צייט תבואה, מאַהלען קוקרווען, מכה בהמות, דעם, פֿעטער זמן, און אָנהויבען מיט אַ מאַל טראַכטען אין עפּושידיגען, אונטערליכען געדאַנק, און אַ העסליכער שיכור'ער מיט שמוציגע פֿערוואַקסענע הענד קאָן קומען אַרײַן שלאָגען טשוועקעס אין שאַרבֿען. יאָ.

אין די צרה'דיגע טעג פֿלעג איך כמעט אלע נאַכמיטאָג אַרױבערפֿאַהרען מיט'ן פּאַראָס אויף יענער זייט דענסטער — הערען, זעהן, און אַנב פֿלעג איך דאָרטען פֿערגעהן געײַאָהר ווערען מינע קרובים, וואָס האָבען געוואוינט אין עק שטעטלעך און האָבען זיך זעהר געשראַקען.

געוואוינט האָבען דאָרטען: מינע אַ קווינע — זי נע האָט זי געהייסען, אַ יונג ווייבעל מיט פֿרוישע בעקלעך, וואָס האָט זיך אזוי לאַנג מכין געווען אָבצוגעבען עקזאמענס, ביז וואַנען זי האָט חתונה געהאַט, — איהר מאַן — אַ ב ר א ש ע, און איהר שוויגער, אַבראַשע — אַ וויין-קאַמיסיאָנער, אַ נעגרווועלטער ברויזעט מיט אַ היבש בערדעל, אַ ציטראָגענער, אַ ווייכער, איז שטענדיג געווען פֿערגימען אין געשעפֿט. בפרט, אָסיען-צייט, בעת דעם רעכטען קאָד פֿון וויין-בעשטעלונגען, האָט ער זיך גאַנצענע טעג און אַוועקגען אין דער היים נישט געפֿונען. אפילו אין יענע אומרוהיגע טעג האָט ער זיך ניט געקאַנט אָברייסען צו קומען אַ גלעט טהון זיין צושראַקענעם, יונג ווייבעל.

מיט זינען, פֿלעגען נאָר בלייבען אין שטוב איהר האַלב-יאָהריגעס קינד און אַבראַשע'ס מוטער — יו כ ב ד, אַנאַלמנה פֿון אַ יאָהר פֿינף און פֿופֿציג, מיט פֿערטראַכטע טיעפֿע אויגען, מיט שונקעלע, געדריכטע האָר — גאָר ניט גאָר איהרע יאָהרען נאָך.

אין די דאָזיגע גראָהע בין-השמשות'ן, וואָס זענען געווען אָנגעזאפֿט מיט שרעק, פֿלעגט זינע גאַנצענע שעות נאָכאַנאַנד אומגעהן איבער'ן שטיב, פֿון וואַנד צו וואַנד, אַניעלענדע, אַ בלייכע, מיט איהר האַלב-יאָהריגען נש'ל אויף די הענד, פֿלעגט ציטערן פֿון אימליכען שאַך און ווענדען זיך אלע וויילע מיט אַ קיש צו איהר קינד:

— עופ'עלע מינים, עופ'עלע מינים ...

אָדער זי פֿלעגט מיט מעכטע עקשנות נעהמען קוקען איין
דעם קאלטבלוטונגען ציפֿערבלאט פֿון זינגער און ציהען מיט א
במקענדיגען קול: — ווען וועט ער שוין קומען, רבש'ע & ווען
וועט ער שוין קומען? |

איך פֿלעג צו זי קומען, ווען ס'איז נאָך געווען גאנץ ליב-
טיגליך, און דאָך פֿלעג איך שוין געפֿינגען זייער מהיר פֿערשפֿארט
און פֿערקלאפט, ווי א פֿעסטונג, מיט א טלאָס און מיט א רינגעל,
און מיט א קמטעל, און מיט א גרויסער הימצערנער זאוואפע.
אז איך פֿלעג אַנקלאפען, פֿלעג איך פֿריהער דערהערען
פֿון אינווענונ א דערשטיקטעס „אי" און דערנאָך א לאנגען „ששא",
און ס'פֿלעגט ווערען שטיל, און דערנאָך נים זיכערע מריט און
זינגען קול: „ווער און דאָס?"
איך פֿלעג מיך אַנדערפֿען.

— אַך, דאָס ביסטו! — און באלד היבט אָן קרעכצען
דער שלאָס, און גרולצען דאָס קמטעל, און קריצען דער רינגעל,
און קלאפען די זאוואפע, און ווי נאָר איך האָב אַרביבערנעחאפט
מין צווייטען פֿום איבערן שוועל, ווייטער א שליסערט מיט א
קמטערט: זור, דור, דראָס ...

מינע אַנגעצויגענע גערווען פֿלעגען עס נישט אויסהאלמען
אין אידער זאָגען „נוס'ן אַווענד". פֿלעג איך כמעט וויינענדיג
ביטען זיך:

— גענוג וועט דיר זיין, זינע!

און זינע פֿלעגט ענדיגען איהרונגעס און באלד צוחאפען זיך
צו מיר:

— נו, וואָס הערט זיך, בי אונז? ס'הערט זיך גאַרנישט?
איהר קול איז געווען בלחך און איהרע קארע אייגען האָבען
אויף מיך געקוקט מיט אזוי פֿיעל געבעט, פֿונקט ווי אָן מיין
ענטפֿער איז אלץ געווענרט.

מיט'ן זעלבן קוק פֿלעגט יזכָר צונעהן פֿון אַנדער
יט, — און מיט אַיין פֿינגער ביים מויל:

— וואָס? פֿראַן נייע טעלעגראמעס? ס'וועט שוין ווען
נט איז נע'ן אַניעק צו די צרות?

— גארנישט — פלעג איך בערוהניגן די וויבער —
ס'ווערט דאכט זיך שטילער, אומעמוס, דאכט זיך.
ביי יוכבד'ן אויף די ליפען בעוויינט זיך א שטאלצער,
אראנישער שטאלצער!

— איהר טרייסט אונז ?

— באמת — פרוב איך לינגען.

— און וואס איז דאס ? — שלעפט זי מיר ארויס א פרויטיק
ביזאט פון אונטער'ן טושטוך און וויינט מיר אן א גאנצען ריכטיגער
פון נייע פאגראמען, — איהר לינקנט מיר ?

— ניין, פערקעהרט, — הייב איך מיך אן טופלען, —
גיט אזוי, איך האב געמינט —

— אך, לאזט צו רוה. — גיט זי א מאך שטאלץ מיט'ן
האנד, רוקט זיך אָב אן א זינט און בליבט זיצען א שטומע, א
שטרינגע, א ברונזדיגע.

— און ער איז נאך ארץ ניטא, — ווערט זיך זינע מיט
שרעק און בענקעניש צום זינער, — רבונז של עולם!
און באלד האפט זי זיך קושען דאס קינד:
'פילע מינס, עופעלע מינס.

און יוכבד זיצט און קוקט אין איהן פונטעל אריין, מיט'ן
פונגער פעסט ביי די ליפען, ווי זי וואלט פערשווארען זיך אליין:
"רייד נישט, רייד נישט."

בלל, איז די אלטע יוכבד עפעס שטענדיג געווען א מאדנע —
מיט איהרע טונקלע האר, מיט איהרע צוואמענגערדיקטע ליפען
און שווינגען, בשעת איהר פלעגט עפעס וועה טהון, מיט איהר
שטרינגען און שטילען צוהערען זיך און צוקוקען זיך, מיט איהר
האלב-פונטערען אלקערעל, וואו זי האט געשלאפען, און פון
וואנען זי פלעגט ארויסטראגען אפטע נדבות. ווען זי פלעגט בליי-
בען זיצען אזוי אן א זינט האלב ברונזדיג, האלב פערטראכט, האט
זיך מיר געזוכט, אז די דאוונע יודיגע בעהאלט אין זיך א פער-
פארגענע אלטע קראפט, און שווינגט, און שווינגט.

אויף מארגען קום איך ווידער צו זיך אריין, און יוכבד בע-
לידיגט זיך ווייטער דערפאר, וואס איך טרייסט זי, און נעהמט
מיר לינגען אריינסער פון נייע אומגליקען, און זינע הערט זיך
צו, ברעכט די הענד און קושט דאס קינד, און קומט אויפ'ן

ווינער, פלוצלונג האָט זי ציטערדיג און מיט'ן גאנצען הארצען
א זאָג געטהאָן :

— גאָט מיין גאָט, זאָל האָטש דאָ" ננט זיין .

יזכר האָט זיך אימגעריכט אַ הויב געטהון, ווי זי וואָלט
דערפֿיהלט אונטער זיך אַ שלאַנג, און אַ געשרי געטהון אויף
זינען מיט אזא קול, אז די לעצטע איז אַ פֿערצאָהעלטע
געוואָרען :

— פֿערד !

און גלייך האָט זי זיך געלאָזט געהן צו זיך אין אַלקערעל

ארטן .

אויפֿן שוועל פֿון אַלקערעל האָט זי זיך ווייטער אומגע-

קעהרט צו זינען אזא ברוי, אַ שטאַלצע :

— דו ברוי אַ פֿערד, הערסט זי :

און באלד האָט זיך געלאָזט הערען אַ גערויש פֿון פֿער-

שטארען אַ טהיר .

זינען איז אַ וויילע געשטאנען אַ צומישטע מיט אַ רחמנות-

דיג צוקרימטען פֿנים, דערנאָך האָט זי זיך אַראָבגעלאָזען אויף

אַ שטוהל און האָט זיך היסטערויש צוויינט .

אין יענער נאַכט, אז איך האָב זיך צוריקגעקעהרט אהיים,

איז מיר געווען אזוי שווער, אזוי שווער, דער שרעק איז גע-

האנגען אין דער פֿיכטער אָנגעלאָדענער ליאָט, דער שרעק האָט

געטריפֿט פֿון די דעכער, דער שרעק האָט בלייבן געקוקט פֿון

די געקאלטע היילעך. און דער דעסמער האָט גערוישט אזוי

פֿרעמד, אזוי פֿרעמד, אזוי גוייש. און דאן האָט מיר צום ערש-

טען מאל אַ בלייבן געטהון אַ געדאַנק : ווי גוט עס איז אוועקצו-

וואַרפען די נחלה' מיט'ן סטעפֿ, מיט'ן באַשטאָן, מיט די בהמות,

אונטערהאקען אלע וואַרצען, אויפהויבען זיך ווי אַ פֿעדערעל

מיט איין קליין פֿעקעלע אין האַנד און אַנטלויפען קיין אַמעריקא,

קיין אַפֿריקא, אין הרי-חשד, איידער זעהן, איידער עס זאָל אויס-

קומען זעהן אַזעלכע אומזיסטע, פֿוטערע סצענעס און אזא ריזעס

און שטילען געווינדעל .

אזוי האָבען זיך געצויגען נאָך עטליכע פֿינכטערע, אומ-

רוהיגע טעג, פֿאַר וועלכע יונגע זענען אלס געוואָרען און פֿון

אדמע זענען געווארען קינדער . איך רעכען , אז איטליכען פון
איך איז מעהר אדער וועניגער בעקאנט דעם טעם שלאפען ביי
נאכט ניט קיין אויסגעטהאנענער , מיט אנאנגעלאדענעם רעוואל-
ווקר אין קעשענע , מיט ברויע חלומות, מיט אַנגעצויגענע גערווען ,
מיט אַ ביטער-ווייערען טעם אין האלז , ווען ס'איז גענוג אײן גע-
וועהנליכער שאַרד , אז מען זאל זיך אַ חאפּ טהון און לויפען גלייך
בעגעגענען דאָס . וואָס מען ערוואַרט ..

נאָך אזא אומרוהיגער נאכט האָב איך איינטאָל בעגינגען
דערפֿיהלט אויף מיר דעם טאטענס האַנד . איך בין גלייך אויפֿ-
געשטונגען , און גלייך— צום פענסטער געחאפט אַ קוק אריבערן
טייך אין שטערטעל ארײַן .

ביי אונז אַלעמען אין האַרצען האָט עפעס געדרייטעלט אַ
פֿיבעריש געפֿיהל . מיר זענען כמעט געווען איבערצייגט , אז דאָס
אומגליק דארף זיך אָנהויבען פֿון שטערטעל , און אז עס וועט
ענדיגען זינע מעשים דאָרט און וועט פֿון אַלין מאַכען אַש
און ביינער , וועט עס אַריבערשווימען דעם דעקסטער און וועט
אונז אויך בעפֿאלען און וועט פֿון אונז אויך מאַכען אַש מיט ביי-
נער , און צווישען בידע שוואַרצע קופּעס אַש וועט זיך פֿלייצען
דער דעקסטער אַרוהיגער , אַ בלאַהער , אזוי ווי ער האָט שטענ-
דיג געפֿלייצט ...

און איצט , האַפענדיג דעם ערשטען קוק דורכ'ן פענסטער ,
האָב איך ווי דורכ'ן געבעל דערוועהן , אז אין שטערטעל שפּאַצירט
שוין דאָס אומגליק פֿראַנק און פֿריי . שטעקט שפּאַטיש געלע ,
פֿיערדיגע ציגנער , קרויזעלט הרחבה'דיג אַ שוואַרצען געדרייטען
רויך , ווינקט אין אונזערע פענסטער און לאַכט פֿון אונז , אין
חמורעם זיך .

איך האָב נישט דערקענט דאָס בילד פֿון שטערטעל . די
וויסע הייזער האָבען זיך געבאָדען אין העלישען פֿיער . די אַרו-
טיגע רונדע ווינגעלטער און סעדרער זענען געווען פֿאַר פֿלייצט
מיט ברויטע חוואַליעס פֿון רויך . נאָר פֿון דאָנען און דאָרטען
האָבען נאָך אַרויסגעקוקט אַפֿאַר היילעך , בלייבנדיגע דערשראָ-
קענע , און האָבען געוואַרט , געוואַרט .

איך האָב מיניע אייגענע אויגען ניט געלויבט . איך האָב
געמינט , אז דאָס איז נישט מעהר ווי אַ פֿאַרטעצונג פֿון די ביי-

זך חלומות, וואס האבען זיך שוין מיר עטליכע נעכט געחלוּמט.
דער סאטעם קול האָט מיך אויפגעוועקט.

אין שטוב ביי אונז איז געשטאנען א מיט-מאש מיט א
שרעק. די סאטע מיט א גרויסען קושען אין די אַרעסס האָט זיך
געפלאַנטערט צווישען די שטוהלען און ארום מיט און געשרייען
צו אונז מיט א פֿערצווהפֿעלטען, הויזעריגען קול, אז מען זאל
נאָך איהר לויפֿען...

ברכה, מיין יונגערע שוועסטער, האָט א האלב נאקטע
מיט צושייבערטע צעפֿ ארויסגעזאפט פֿון שאַפֿע איהר יום-טוב-
דיגעס, קארקולענעס זשאקעטעל, איז אריינגעקראַכען מיט דער
לינקער האַנד אין רעכטען ארבעל, און מיט דער אנדער האַנד
האָט זי געפֿאַכעט, און האָט אויך געשרייען. דער סאטע האָט גע-
שוויגען, גאָר ער איז געווען אזוי בלאַך, אזוי בלאַך. עס האָט
זיך געדוכט, אז דער וויסער צייל האָר פֿון זיין באַרד איז א
פֿאַרמוצעונג פֿון זיין פֿנים. מיט טרעיסעלדיגע הענד האָט ער
מועפֿער אָנגערוקט זיין היטעל, פֿערשפּילעט נאָך א קנעפעל פֿון
פּירושאק און גענומען די האק אין האַנד. גאָר ס'איז גענוג געווען
אין קוק צו טהון אויף איהם, כדי צו פֿערשטעהן, אז ער גלויבט
אלען נישט, אז מיט דער האק וועט ער האקען מענשען
קערפֿערס...

— גולנים, וואָס שטעהט איהר? האָט די סאטע געשרייען. —

גולנים!

צום סוף זענען מיר אלע ארויסגעפֿאַפֿען.
נישט ווייט פֿון ברעג זענען געשטאנען אונזערע עטליכע
יודישע שבנים, מיט לאנגע בערד, אזוינע עלטערע, בלייכע,
דחמנותדיגע. שרעקליך איז צו זעהן, ווי געזונדע, דערוואַסענע
מענשען פֿיהלען זיך קליין, אַבהענדיג ווי וויעני-קינדער. ווייבער
האָבען געבראַכען די הענד און געשרייען. און געשרעפט די סאטען
פֿאַר די ארבעל. געלאסען צווישען אלעמען איז געווען גאָר אין
יאָקיס. ער איז געשטאנען אויפֿן סאטע הייכען ברעג, שוין א ביי-
סעל אויסגעטרונקען אויפֿן נוכטערען מאַגען, און געמורמעלט האלב
צו אונז. האלב צו זיך אלען, צוגעשאַקעלט מיט זיין הויכער ברוי-
נער פּאפּאָקע.

— אַם שצאָ קאזאל קומט וואסילי. האָוואַריא. האָוואַריא.

דיין, ברעשעש, קאזשו, נין, קאזשע, גע ברעשו, קאזשע, גע
ברעשו.

און דער דענסטער האט פון יענער זייט געטראגן חילדע
אויסגעמישטע קולות. עפעס האט דארטען געקנאקט, עפעס האט
דארטען געברומט און געלעקט, און געפרעסן מיט פֿייערדיגע
צינגער. עפעס א גרויסעס, א מוראדיגעס האט געטראטען מיט
שווערע לאפעס:

— בראך—ך, בראך, בר—ראך—בראך.

אין מיטען דעם ליארעם האט זיך ווייט, ווייט אריינגעשפאל-
טען א דינער, עקבערדיגער פֿאלצעט: — אי — א — געווא — א —
אין אַבגעהאקט זיך.

און עד היום פֿערשמעה איך ניט, פֿאר וואָס גראָד אין יע-
נער מינוט האט זיך ביי מיר געפלאַנטערט אין אויפגערענטען
מוח: — עופֿעלע מיניס, עופֿעלע מיניס, און ער איז נאָך אלץ
ניטאָ, ניטאָ.

פלוצלינג האָבען אויסגעשרייען עטליכע שטימען מיט אַסאָל:

— זעהט! וואָס איז דאָס? דאָרטען —

— „ווי לויפֿען שוין. אי! זעהט.

— וואָס שמערת איהר, גול—ניס!

אויף יענער זייט, פֿונ'ם רויך און פֿייער, איז אַרויסגעלאָפֿען
א שוואַרצע קופֿקעלע מענשען און גלייך צום וואַסער צו, צום
פֿאָראַם. זיי האָבען עפעס געשרייען, געמאַכט מיט די הענד,
— מיט העק, מיט העק. — איז דורכגעלאָפֿען א קול
צווישען אונזערע.

עטליכע האָבען געהאפט לויפֿען, אנדערע זענען צוגעפֿאלען
צו יאָקמען, ער זאל זיי ראַטעווען, געשטופט איהם דרייבזעלר-
גע אין האַנד.

— בהמות! — האָט זיך אין מיטען דערינען דערהערט

מיין טאטענס קול, — ציגען, שלימולינקעס! — האָט ער זיך גע-
נומען זינדלען, — וואַסער שוואַרץ-יאַהר! דאָס פֿאָהרען יורען,
י—דען! ספּו!

— וואָ—אַס?

און אלע האָבען זיך אַנציווייזט און ניט אַכער גענומען
אויסקערען אין לויפֿען אַראָב צום ברעג.

דאָס שוואַרצע קופּקעלע מענשען איז שוין געשוואומען אויפ'ן פּאַרעם. אלע האָבען דאָרטען פֿון אלע כּחות געשלעפט דעם קאַ-
 נאַט, געשלעפט, געשטופּט זיך און געשרייען. די שרפה פֿון שמער-
 טעל האָט זיך חמורע, קאַפּ-אַראָב, אָבנגעשפיגעלט אין דענסטער,
 און צווישען פּירע שרפּות איז געשוואומען דער פּאַראָם, ווי אַ
 שטיקעל גאַנץ-געפּלויבענער בנין מיט לעבעדיגע נפּשות.
 — נאַרנישט, זיי לייפּען — האָט זיך מיין טאַטע נישט
 געקאַנט בערוהיגען, — לייפּען ...

אין אַ לאַנגער, לאַנגער ווילע אַרױס איז דער פּאַראָם צו-
 געשטאַנען צום בריקער, און פֿון איהם זענען נישט מיט, נישט
 דעקעדיג אַראָבגעשפרונגען ביי אַ מינין טויט-דערשראָקענע יודען
 מיט ווייבער מיט אַ פּאַר קינדער. אלע פּערשוויצטע, בלייכע,
 פּערסאַפּעטע; איינער מיט אַ גרויסען, בלויזען און בלוטיגען בייז
 אויפ'ן שטערן. צווישען זיי אויך אַבראַשע, זינגע מיט'ן קינד אויף
 די הענד און יוכבּד. פּירע אָהן טיכלעך מיט צושייבערטע האָר.
 אַבראַשע'ן האָב איך קיים דערקענט. ער איז געווען אינגאַנצען נאַט,
 די קליידער נאַטע, צוגעקלעפטע צום ליב, און פֿון זיין אויסגע-
 וויקט בערדעל האָט עפעס געטריפּט נישט בלוט, נישט בוריקעס-
 ראָסער.

עטלויכע פֿון די אָנגעקומענע האָבען באַרד געחאַפט לויפּען
 באַרד-אַרויף און שרייען מיט אַ פּערשטיקט קול אין דער וועלט
 אַרױן :

— שמעהט נישט ... שמעהט נישט ... שמעהט נישט ...

מיר האָבען זיי אַרומגערינגעלט און נישט געלאָזען לייפּען :

— וואָס איז? וואָס איז? ...

מיין טאַטע האָט געוואָלט אַרױבערשרייען זיין אייגענעם שרעק.

— בהמות, חמורים! — האָט ער זיך געוידעלט — וואָס

דערט איהר נישט? פּערד!

פֿון הינטען האָט זיך דערהערט אַ גראָבער, קאַלטער גע-
 לעכטער. דאָס האָבען געראַכט די פּאַרובקעס אויף דעם אָבגע-
 שוואומענעם פּאַראָם.

איין ווייבעל פֿון די אָנגעקומענע, מיט געזעצערנע, אויס-
 געגלאַצטע אויגען, האָט זיך גענומען רייסען פֿון אונז און שעפּ-
 טשען מיט אָבגעחרשטע לייפּען :

— לאָזט, לאָזט, אָט לאַכען זי, איהר הערט דאָך .
 לאָזט, אָט לאַכען זי —
 — אָט מיט אזא קלאַץ, אָו — האָט בעווייזען דער יוד
 מיט'ן בייל אייפֿן שטערן .
 אבראשע א נאסער, א קרעפֿיגער, האָט געקלאַפט מיט די
 צייהן ווי אין קדחת :
 — בעהאלט — ט — ט אונו, מען וועט — מע באלד — ד
 קומען, באלד קומע — מען .
 — איהר ווייסט ניט, איהר ווייסט ניט — האָט געחורט
 א נידעריגעס מבובלדיגעס יודעל — איהר, איהר ווייסט ניט,
 און א יללה פֿון וויבער :
 — וואָס טהוט מען, וואָס טהוט מען ?
 — מען קוילעט זי, ווי, שטעהט ניט, עס גיסט זיך בלוט
 אין די נאסען, ברוט .
 ביי דעם וואָרט ברוט זענען יודישע אויגען גרויס און קיי-
 לעכדיג געוואָרען, א מיט-מואש, און אַרע האָבען זיך א וואָרף
 געטהון צו יאָקומען בעטען רחמים . פֿון דעם שטיק-מענשען,
 וואָס האָט אַרומגעחאָפט דעם פֿויער, האָט זיך נאָר דייטליך געהערט :
 — דאָברי! טשאַלאָוויק, דאָברי! טשאַלאָוויק .
 אומגעריכט פֿאַר זיך אליין בין איך מיט אַמאָל רויט גע-
 וואָרען . אָהן ווערטער האָב איך אָנגעטאָפט דעם רעוואָלווער אין
 קעשענע און געלאָזען זיך לויפֿען צוריק צום טייך . אונטער'ן
 בריקעל איז געווען צוגעבונדען אונזער אַניאָגענעס שיפֿעל .
 — משוגענער, וואוהין ? — האָב איך נאָך זיך געהערט
 א ווילדען, הייזעריגען קוויטש .
 דאָס האָט געשרייען מיין מאמע . נאָר איהר קול איז עפעס
 געווען ווייט, ווייט, ווי דורכ'ן חלום, אין קאָפּ האָט מיר נאָר
 געבליצט :
 — עס גיסט זיך בלוט אין די נאסען... דאָברי! טשאַלאָ-
 וויק, דאָברי! טשאַלאָוויק .
 דער ווינד האָט מיר געפֿיפֿט אין די אויערן, און דער רויך
 האָט געוואונקען : קום, קום ! . נאָך אין אַ סקונדע אַרום בין איך
 שוין מיט אַיין פֿוס געווען אין שיפֿעל . נאָר דאָ האָב איך דער-
 פֿיהלט, אַז איינער האָט מיך פֿעסט אָנגעחאָפט ביין אַקסעל .

שׁוּעַר-שׁוּעַר הָאֵב אִיךְ נִישַׁם אױסגַעשְׁאָסען , - אױ פּלוצלונג הָאָם
וְיָךְ דָּאָס געטראָפֿען . אִיךְ קָהר מִךְ אױם : דָּער טאָטע !
זײַן פּנים אױ געױען גראָהגעלב און זײַן גרויליכע לאַנגע
בָּאַרד הָאָט געצױטערט :

— מײַן זױהן - הָאָס ער נאָר געקאָנט ארויסרױדען און וְיָךְ
אַבגעהאַקט . און זײַן קוק אױ געױען אױס יתוסדיגער , אױס אױס-
גליקליכער , אַ פֿערגאַסענער מיט טרעהרען .

אַס דָּער דאָזיגער „מײַן זױהן“ מיטן קוק האָבען מִךְ אִיךְ
אױן אױגענבליק פֿערשיכורט . די הענד האָבען זיך מיר אָבגעלאָ-
זען - ארויס דער גאָס און אִיךְ הָאָב פּלוצלונג דערפּוהלט אַז
אַלץ אױן שױן דאָרט ען פֿערפֿאַלען . אַז קמנעם וועל אִיךְ שױן
ניט העלפֿען . און דאָס וואָס געױען אױ געױען . און דאָס וואָס
וועט זײַן , וועט זײַן ...

— אִיךְ הָאָב אַ רעױואַלווער , אִיךְ הָאָב אַ רעױואַלווער , —
הָאָב אִיךְ נאָר געמורטערט , ניט וויסענדיג צוליבע וואָס , און
ארויסגענומען דאָס , וואָס אִיךְ הָאָב גאַנצע מען און געכט געױס-
רעמט אִיךְ קעשענע .

דער טאָטע הָאָס נאָר אַ שאַקעל געטאַהן מיט'ן קאַפּ : „כַּע-
האַלט ז' און הָאָס מִךְ אױעקגעפֿיהרט פֿאַר'ן האַנד ווי אַ קלמן קינד .
אִיךְ אַ ווײַלע ארום בין אִיךְ שױן געגאַנגען מיט אַניערה
בלויכע יודען און פֿערווענטע ווייבער . אױנו אלעמען הָאָט געפֿיהרט
יאָקום , ווי מען פֿיהרט אַ סטאַדע צושראַקענע שעפּסען , און דער
גוטער פּאַסטור“ אַלמן אױ אױנו נאָכגעגאַנגען , געקלונגען אִיךְ קע-
שענע מיט די זילבערנע רובעלס , וואָס מען הָאָט אִיהם געגעבען
דערווײַל , נאַ הורילקו“ . גוטע געפֿוהרען האָבען אִיהם נישט געלאָ-
זען רוהען , אִיךְ ער אַלץ געגאַנגען און הָאָט גערבר'ט , צושאַקלענ-
דיג מיט זײַן שׁווערער פּאַפּאַחע :

— אַ אָס שצאָ האַרױו קומע וואַסיל! ברעשעש , קאַשוו...
ני , נע ברעשו , קאַשע , נע ברעשו .

זינע אִיךְ געגאַנגען אַ האַלב-געחלש'טע . דאָס קינד הָאָט בײַ
אִיהר אומרוהיג גערעמעלט אױף די אָרעמס , אַלץ געמאַכט מיט
די ליפּעלעך , געקנימטשט דאָס געזעל . ניט וויסענדיג פֿאַר וואָס ,
הָאָב אִיךְ מיט אַ מאָג גענומען שטייכלען און אַ נאָג געטוהן זינען
שטיילערהינד :

— און ער איז נאך זליך זשא, און ער איז נאך ארץ נישא.
 זינע האט אפילו דעם קאפנישט א קעזר געטהון.
 זיכער איז געגאנגען א בליכע, א שטריונגע מיט אפגעדעק-
 טע צווארפענע, דונקעלע האר, און אהר אלטער פראפיל און
 געווען ארוםגערינגעלט מיט די דאזיגע האר, ווי אטאלמעס בילד און
 פרוישען, נעעס רעסעל. דערזעהנדיג מן, האט זי אויף מן
 אויסגעשטעלט בידע אייגען, ווי איינער מענה'ס: "הינט" וואס
 האסטו מן געטריסט? — און א זאג געטהון:
 — גוט!

און הינטען האט גערעוועט און געקאקט זליך געהנטער און
 ווילדער געטופעט מיט שווערע, שווערע, בעוואפענטע ראפס:
 ברנד-ך, ברנד-ך.
 דער יוד מוז'ן במל אויפן שטערן האט געזאפט לויפען
 פארויס און שרייען:
 — אי, גיכער, גיכער, גיכער!

III.

בעהאלמען האט אונז יאקום ביי זיך אין זיין אלטען ווייט-
 קעלער הינטער די עטליכע יודישע הייזער, וואס זענען געשטאנען
 אויף דער זייט דעקסטער.
 אז מיר דאכען זיך גענומען אראבלאזען אויף די קרויטע,
 פערפולטע טרעפלעך, זענען אלעמענס פניסער געווען גראהגעל.
 ערנסט זענען אויך געווען די פנימלעך פון די צוויי 4—5 יאהריגע
 קינדער, א יונגעלע מיט א ממדעלע, וואס האבען זיך אָנגעהאל-
 טען אן די קלמער פון זייערע מאמעס. און זייערע קינדערשע
 אויפגערוסענע אויגען האבען געזיטערט קליינע נאאווע פראנע-
 צייכענס. די גרויסע האבען זיך שטומערהייט אויבערגעקוקט
 און אויסליבען האט זיך מיט א קרענקליכען, קלמען גרויל און
 בערגעגעבען דעם צווייטענס געדאנק: "ווער וויסט, זי מען וועט
 פון דאנען לעבעדיגערהייט ארויסגעהן?", און דאס עלטערע פון
 בידע קינדער — דאס מירעלע, האט זיך א זומלע איינגעשטרע-
 מיט און פוסעל און א טרעפעל:

— מאמע... מאמע, וואוהין געהען מיר דאָס? ...
 די מאמע האָט איהר פֿערשמעלט דאָס מייליכעל מיט'ן האַנד:
 — ש-ש-שטיל, מיין קינד, זאָלסט שווינגען. מען טאָר
 ניט, מען וועט אונז דאָרטען געבען וויין, וויין...
 — וויין?

די מאמע האָט נישט אויסגעהאלטען דעם אומגלויביגען,
 אָפֿענעם בליק פֿון איהר קינד און אָבגעקעהרט דעם קאָפּ.
 און וואונדערבאר, וואָס אין אַזעלכע צרה'דיגע מאַמענטען
 בעמערקען זיך נישט ווילענדיג אלע קלעניגקייטען, און ווי שווערע
 שטיקלעך בליי פֿאלט דאָס אַראָב אין זכרון. דערמאָהענדיג זיך
 דאָס אַראָבלאָזען זיך אין קעלער, געדרינקט זיך פֿון אַיין זיט
 אַ רוידער פֿאַרג מיט יאַקויס קאַרשען-גאַרטען, אַ הויזער גאַרטען,
 אַ נאַסער, אַ שווינדזיכטיגער, — און פֿון דער אַנדער זיט אַ פֿיכ-
 טער, געשלינגעלמער וועג, וואָס פֿיהרט קיין „באלנעשטי" —
 אַינס פֿון די אַרומיגע דערפֿלעך. אַיפֿין וועג איז געלאָפֿען אַ געל
 הינטעל און האָט געשמעקט דאָס נאַסע זאַמד, ווי דער שטינגער
 איז ביי הינטלעך, און אויף יענער זיט צוים פֿון קאַרשען-גאַרטען
 איז געשטאַנען יאַקויס שייגעצ'ל מיט רויטע באַרוויסע פֿיסלעך
 און עפעס געפֿאַרקעט זיך דאָרטען. ווי נאָר ער האָט דערזעהען
 יאַקויסען, האָט ער גענומען ליאַרעמען אין ווינקען:

— האָ—האָ... מיאַטקאַ! זשאַבאַ, מיאַטקאַ, זשאַבאַ...
 יאַקויס האָט אויף איהם אויסגעלאָצט אַ פֿאַר בלוטיגע אייגען:
 — צאַיץ, צאַיץ... בויס מאָבן! ** — און האָט איהם בע-
 וויזען אַ ברוינעס, האַרטען קולאַק.

אַ דער לעצטער פֿון אונז האָט זיך אַראָבגעחאַפט אין
 קעלער אַרײַן, האָט יאַקויס בחפּזונ'דיג פֿערמאַכט הינטער אונז די
 שווערע, דיקע טהיר, און באלד האָט זיך דערהערט אַ היינע
 רינגער קנאַק פֿון אַ גרויסען שלאָס, אין וועלכען מען דרעהט איבער
 אַנאַרטען, פֿעראַסטעמען שליסעל.

די פֿינסטערניש האָט אונז איינגעשרונגען. שטיל. אלע
 האָבען מיר דערפֿיהלט, אַ פֿון איצט אָן ליגט שוין דער שליסעל

(1) האָ, האָ מאַטע! אַ זשאַבע, מאַטע, אַ זשאַבע!

(2) שווינג, שווינג... דער טוועלד וואָל דיר!

פֿון אונזער אלעמענס לעבען בײַ יאָקמען אין די בריחטע, שאַ-
ראַוואַרעס" ...

די פֿינסטערניש אין קעלער אין געווען אַ פֿיכטע, אַניאַלמע.
זי האָט געשמעקט מיט אַ שאַרפֿער פֿיכטקייט, מיט איבערגעוויי-
ערמען פֿראַסמען וויין און מיט צינגעלענע וויינטרויבען. נאָר
איין קלײַנעס, גראַמען-פֿענסטערעל — מעהר אז העלפט איינע-
גראַבען אין דער ערד, האָט אַריינגעטראָגען אין קעלער אַ גראַ-
הען פֿלעק ליכטיגקייט און האָט עס געוואַרפֿען איבער אונזערע
קעפֿ אויף די נעמויערטע, פֿיכטע וואַנד וואָס אַנטקעגען. אז
אונזערע אויגען האָבען שוין שלום געמאַכט מיט דער פֿינסטער-
ניש, האָבען פֿון דער לעצטער גענומען אַרויסשווימען טעמפע,
בריחטע און בײַכניגע פֿיגורען.

דאָס זענען געווען וויי-פֿעסער.

נאָר עטליכע פֿון די פֿעסער זענען געשאַאָנען שווערע, אַנ-
גענאָסענע. די איבריגע זענען אלע געווען פֿוסטע, אָנגעשאַפֿאַ-
מענע אָהן רויפֿען, אָהן שפּונטען. אז איינער פֿון אונז האָט זיך
אונגערו אָנגעקלאַמט אָן אזא פֿאַס מיטן שוך, פֿלעגט עס אַרויס-
געבען פֿון זיך אַ דומפֿיגען הילך:

— באַ—הו...

דער דאָזיגער הילך האָט געשראַקען, פֿונקט ווי אַ מנושמי-
דינער, שױבורער גוי וואָלט זיך אייפֿנגעהאַפֿט און גראַב אַ וירעל
געטהן פֿון פֿאַס אַרויס. אלע האָבען דערפֿאַר געזעהן צו פֿער-
נעהמען וואָס וועניגער אָרט און טאַכען וואָס קאַרגערע און פֿאַר-
וויכטיגערע בעוועגונגען.

פֿון דער שו אַרצער, אָנגעשאַפֿאַלמענער סטערע האָבען גע-
וויפֿט שווערע, קאַרטע טראַפֿענס נאַסקייט. אַרײַבפֿאַלעגדיג
וואָבען זיי שווער און היזעריג געפֿויקט אויף די אָבגעבראַכענע.
פֿיסטע פֿעסער: דאָק—דאָק—דאָק—אזוי מאַנאַטאַן, לאַנגאַם,
אינס נאָך איינס. און מיט אַ מאַל, פֿונקט ווי זיי וואָלטען
אַנ עוואַרען די געדולד! דאָק—דאָק—דאָק—אזוי גיך-גיך,
אַ יין פֿיקערע פֿון הונגעריגע היהנער. אין אַ ווילע אַרום
ווייזער אָבגעהאַרטען, איינציגווייז. אַ טרוק נאָך אַ טרוק.
דאָק—ק" און שטיל, און ווייטער: „דאָק—ק" און שטיל. שרעכט
האָט דאָס געוויקט אויף אונזערע אָנגעצויגענע גערווען. ס'האָט

זיך געוואלט פֿערשטוּלן דין קלאַפערט מיט א ליארעמדונגען נע-
 שפּרעך, נאָר ריידען הייך האָט מ'ן מוראָ געהאט.
 — קא-אלט-ט, — האָט אבראַשע געקלאַפּט מיט דין
 ציהן און געטויליקט זיך צו א פּוילען פּאָס וויין.
 מיין טאָטע איז צו איהם פֿאַרויכטונג צוגעגאנגען:
 — אבראַשע, און וואָס האָסטו זיך דאָס אוי אַינגעגעצט ?
 — שווער נישט דערמאָנקען, — האָט אבראַשע געקלאַפּט
 מיט דין ציהן.

— וואָס ? וואָס דערמאָנקען ? דין ?
 — אַינגעגע צוים ... ווער זאָל זיך ריכטען ?
 — וואו נויים ?

— און א פֿעסעל וויין. — האָט אבראַשע געשעפּטשעט,
 נישט קיקענדיג אויף מיין טאָטען, — איך קום באַזונדער צו קאָנדרא-
 טענקען און קעלער — צונעהמען דאָס פּאָס וויין, וואָס איך האָב
 ביי איהם געכמען געקויפּט, איך ווילס נאָך פֿון גאַרנישט,
 איך געה אַרבעט און קעלער, מיין פּאָס איז אויפגעבראַכען
 און קאָנדראַטענקעס פּאַרובקעס מיט נאָך עפּעס גויעצען שטעהען
 אַרום פּאָס און מען ווילט מיט גאַנצע מעפּ שיבירע, פֿערשטעה איך
 דאָך שוין. טהו איך זיך פֿונדעסטוועגען אָן אַפּח און פֿרעג האַפּט
 מען טיך קלאַפּען און מרויסלען. אויפגעהויבען — און בוך" אין
 פּאָס אַרבעט. גענומען טובלין, אָם טאָבו — טאַכען זיי — זשוד, ווינאָ")
 גיפּטיג דורך פֿערסקאַליעטע ציהן האָט און מיטען יוכבד
 א פֿרעג געטהון :

— גו-וט ?

און קיינער האָט נישט געוואוסט, ביי וועמען זי פֿרעגט
 דאָס, ווייל איהרע אויגען האָבען טעמפּ געקוקט אין דער פּוי-
 טער אַרבעט אַלעמענס קעפּ.
 — מיט'ן קאָפּ אַראָב, מיט'ן קאָפּ אַראָב, — האָט אבראַשע
 געקלאַפּט מיט דין ציהן — אָם טאָבו, מאַכען זיי זשוד, ווינאָ" ...
 קאַלט, קלעפּונג, פּאַסקורנע, בר ר ר .
 און ווייטער אַרבע שטול. ווייטער זיפּצען, דערשטיקט,
 און זיך. שווערע טראַפענס פּויקען אין דין צושפּאַרטענע פֿעסער.

אָם האָסטו דיר, זשוד, וויין .

— וויאס האָבען דאָס די פאָרובקעם פֿון פאָראַם געלאַזט |
האַט זיך איינער דערטאָהנט .

אלע האָבען געשוויגען , נאָר טראָפּענס פֿיכטקייט האָבען
געקענטפֿערט : — ד-דאָק-ק-דאָק .

אין אַ ווילע אַרום האָט אַ ווייבעל בעטראַכט דאָס , וואָס
מען האָט געפֿרעגט :

זיי האָבען געמאָנט לאַכען מיט ברוט אפֿילו . צו קארב פֿון
מענטשן גענומען , נאָך געדארפט אַ דאנק זאָגען .

דורך דאָס גראַטען-פֿענסטערל הויבט אָן דערגרעניכען אַ צו-
רובענער , ווייטער גערויש , אָפּטמאָל בעגלייט מיט אַ דיטליכען
קנאק . פּונקט ווי קעז קלעמערן אויף אַניאלטען טרוקענעם דאָן
פֿון שינדלען .

דער יוד מיט'ן בייל אויפֿן שמערן האָט מיט אַ מאָל אַ האַפּ
געטהון מיין מאַטען פֿאר'ן אַרבעל :

— איהר , איהר קאָנט איהם גוט ? יאָקומען אייערען .
מיין טאטע , אַנשטאָט צו ענטפֿערען דעם יודען . האָט זיך

אַ קעהר געטאָן צו מיר מיט אַ זיפּץ :

— דאָס פֿערד מיט , מיט די בהמיות אונזערע האָט ער
אַנגעפֿיהרט צו זיך . אפֿילו אין לאַמפּ האָט ער שוין אַרטינגענאָ-
טען , ווייטער און .

און ווידער אַ לאַנגער , געבראָכענער זיפּץ און אַ שפּרייט-
אויס מיט די הענד :

— וואָס קאָן מען וויסען ?
דער ווייטער גרילצענדער קאצען-גערויש האָט זיך פֿער-
שטארקט . אלע די . וועמען די פֿינסטערניש און שטילקייט פֿון

קעלער מיט דער פֿערשלאָסענער דעמבענער טהור האָבען געווען
אַ בויסעל פֿערוויכערט , האָבען זיך ווייטער אויפֿגעצאָפֿעלט . מאַנס-
בילען האָבען שווער געאַטהעמט , געשושקעט זיך , די פּניסער

פֿון די ווייבער , אויף וויפּיעל ס'איז געווען מעגליך פֿונאַנדערצו-
קוקען אין דער פֿינסטער , צווישען די טעמפע , בייכויגע פֿעסער .

זענען געווען געל . זייערע אויגען האָבען גאַרנישט געזעהן אַרום
זיך , הויז זייערע אייגענע שרעקענדע געדאַנקען .

דאָ האָט זיך דערהערט אַ רינגעס , קינדערשעס קיליכעל .

זאָ ערנסטעס :

— מאמע, וואָס—דאָס אַ פּאַגלֶאָס ?

דאָס האָט אַ פֿרעג געטהון דאָס פֿינף-יאָהריגע מירדעל .
די מאמע איהרע האָט געהאפט און פֿערשטעלט איהר דאָס
מירדעל .

— שטיל, שטיל, מרשעת — איך האָב דיר דאָך געזאָגט
מען מאָר ניט .

אזוי האָט זי זיך אָנגעכויזערט אויף דאָס מירדעל, אונט
אַ קעהר געטהון זיך צו יוכבר'ן און אַ שושק געטהון :
— איהר הערט דאָך, ס'פֿערשטעהט אלץ אַ חכמה :

ניט רירדענדיג קיין וואָרט, האָט יוכבר ווייך און געלאָסען
אָנגענומען דאָס מירדעלע פֿינף הענטעל און צונעפֿיהרט צו זיך :
— אַ פּאַגלֶאָס". מירדעלע מיינט, איז דאָס, ווען יודען
דארפֿען זיצען אין קעלער, אָט ווי איצטער, און דאר פֿען זיין שטיל
ששאַ — אַ, קלוינע מירדעלעך אויך, ניט מען דערפֿאר וויין
■ ס—א—ך .

— וויין ? — האָט שוין דאָס מירדעלע אַ פֿיסעל אָנגעהויבען
גלויבען, — אזוי ווי פֿסח ?
— יא, יא, מירדעלע, אזוי ווי פֿסח .

און שטיל. דאָס מירדעלע האָט צוגעריקט דאָס קעפֿעל צו
איהר מאמען און געטראַכט. ניט ווירדענדיג האָבען זיך ביי עטלי-
גע איבערגעקרימט די ליפֿען אין אַ שטומען שמייכלע, און שווער
איז אָנגעקומען דער דאָזיגער שמייכלע. נאָך שווערער ווי אַני-
דערש מאָל וויינען .

פֿון דערווייטען האָט מיט אַ מאָל דערגריינגע אַ מעהר
ייטליכער אויסגעשריט : או—אה! און פֿונקט ווי אונטער געזונדע
זייסטען האָט אַ פֿלאַץ געגעבען עפעס אַ ברעקעלדיגעס אַ טרוקען
עס :

— בר—רא—ך—ך .

זינע, וואָס איז די גאַנצע צייט געשטאַנען ווי אַ געחלש'טע,
זיט דעם שלאָפענדיגען קינד אויף די הענד, האָט אַ ציטער געטהון :
— אַבראַשע, וואָס איז דאָס ?

אַבראַשען האָט שוין געפֿיבערט. ער האָט אלץ שטאַרקער
און שטאַרקער געקלאַפט מיט די ציפֿן, אַ פֿערקיהלמער :

— אך, וינעלע, וינעלע. קאלט, נאס, קלעפניג, און —
און מיט א מאָל האָט ער פֿערקריגט די ציחון:
— אויס, א קללה אויף זי מיט זייערע ווינען, אויס גע-
שעפטען מיט וויין ביי מיר.

יזכר איז צו איהם שטיל ווי א שאַטען צוגעגאנגען און א
שעפטשע געטהון ביטער, איראָנוש:

— וועמען קלויבסטו זיך דאָס אָבטהון? — מיין זוהן.
— וואָס אָבטהון? — איז אבראשע אויפגעשפרונגען — זאָל
נאָר נאָט געבען, עס, עס זאָל אַרײַבער, און, און אויס, וואוהין
די אויגען טראָגען.

פֿרעמד האָט זיך דאָס עפעס געהערט, ס'האָט זיך נישט
געגלויבט, אז דאָס רעדט אבראשע. איך האָב איהם געקאָנט
אלס אנאמת'ען פֿאַנאַטיקער פֿון וויין-מסחר, נאָר זמן פֿנים, וואָס
האָט געגלאַנצט פֿון פֿערטריקענטען וויין אנטקעגען דעם מוימנעס
אָבשײַן פֿון פֿענסטערעל, מיט זינע פֿויבערושע אויגען האָבען
פֿערייכערט — אין זי האָט געברענגט די עכטע יודישע נקמה ...
יזכר האָט איהם עמעס אָבגעקענטפֿערט, נאָר קיינער האָט
נישט געהערט, ווייל אין מיטען האָט פֿון דאָרס ען געגעבען
א ברוב:

— ר — ר — ר — א ...

— זי שווימען ... — איז דורכגעלאָפֿען א שושק.
און טראָפענס פֿיכטקייט האָבען אונטערגעפּויקט אויף די
פֿעסער:

— דאָק — ד — דאָק ...

איינער א גרויסער, הויכער יוד פֿון די אָננעקומענע האָט זיך
דערשראָקען, און מיינענדיג, אז דאָס חלום'ש זיך איהם, האָט ער
גענומען אויספֿרובען זיין קול:

— מיר האָבען זיך מיט נסים ... מיט נסים — ארויסגע-
האַפֿט פֿון, פֿון דאָרטען, ווי איהר זעהט מיך לעבעדיג,
מיט נסים.

און רידענדיג האָט ער געצויטערט.

יזכר האָט איהם שטרענג און שטיל א פֿרעג געטהון:

— אנטקעגען וואָס דערצעהלט איהר דאָס?
— איך זאָג אנטקעגען דעם, — האָט דער יוד מכולכל

געשעפטשעט - אנטקעגען דעם וואָס, די יונגע ליבט שויסן, נאָר
נישט, שויסן זיי, זאָגען מיר, לויפט מיט אונז, ווילען זיי ניש
זיי שויסן, מען האָט שוין עטליכע פֿון זיי ...
יזכר האָט איהם אָבגעהאקט:

- מען ווייסט, שוויגט!

יענער האָט מיט הכנעה אראָבגעלאָזן דעם קאָפּ און איז
אנטשוויגען געוואָרען.

- דאָק - דאָק. - האָבען שווער געפויקט די טראָפּענס.

און זויער און פֿינסטער און נעדיכט איז געווען די לופט
אין קעלער, און דער שרעק איז געהאנגען שווער איבער אלע-
מענס קעפּ. אויף אַנ'איבערגעברענטען שטרוי איז ער געהאנגען.
אַט, אָט פֿאלט ער אראָב און דערשטיקט אונז.

מיין טאטע האָט מיט אַ מאָל שטיל אַ זיפּץ געטהון.

- אַך - אַך - אזא מעשה!

- וואָס איז? - האָט אויסגעצויגען דעם האַרץ אַ צווייטער.

- מען האָט געדארפט איבערריסען דעם קאנאט, געדארפט.

— וואָסער קאנאט?

— פֿון פֿאראַם.

אָרע האָבען געשוויגען. ס'האָט זיך געוואַלט גלויבען, אז
אזא פֿערצווייפֿעלטעס מיטעל איז פֿריהער געווען מעגליך. און
ס'האָט וועה געטהון, וואָס איצט איז שוין דאָס צו שפעט און
אונמעגליך.

דער שליסעל פֿון אונזער תּפּיסה איז געווען ביי יאָקמען.

אַ רגע האָט נאָר אין אויפֿגעברענגען מוח אַ קאָך געטהון
אַ ווידניץ נקמה-פֿאַרשטעלונג: אַ לאַז אראָב די האַק, און דער
שווערער, אָנגעצויגענער, איינגעפֿעכטער קאנאט צושפּרינגט זיך
פֿיפֿענדיג אויף צווייגען. דער בלאָהער, סאַמעטענער שטראָם פֿון
דענסטער גיט זיך אַ ביווער און אַ שטויס דעם אָנגעפֿאַקטען פֿאַ-
ראָם אין פֿערשלעפט איהם אראָב-וואַסער צו אַרדן שוואַרץ-יאָהר,
מיט זיי צוואַמען, מיט זיי צוואַמען. - און שרייט אייך, ושרדו.
און מאַכט אייך מיט די פֿייסטען, וויפֿעל איהר ווילט. צו די
פֿעלדען! צו די פֿעלדען!

— אורר-ראַ. - האָט פֿון דאָרטן דרטיילן אין הויזעריג
אַ רונער געטהון. און אַ מיט-מאש פֿון אַ סך שיפורען, שרייבערען

העלוער האָט זיך אַרײַנגערױסן דורכײַן פֿענסטערעל, אָבגעשלאָגן
 נאָן זיך אָן די פֿינטע וועג און אָבגעהילכט אין די פּוסטע פֿעסער.
 אלע זענען פֿעשטיגערט געבליבען. אין מוח און ווייטער
 קאלט, קאלט געוואָרען. בײַ עטליכע ווייבער האָט זיך אַרױסגע-
 רױסן אַ פֿערשטוקטער, אויף, און באלד פֿערחאפט זיך. אנדערע
 ווייבער האָבען זיך אָבגעקעהרט מיט פֿערשמאַטע ליפּען צו די
 פֿעסער, צו די וועג און גענומען שעפטשען, און גענומען ריידען
 מיט נאָט אויף לשון דרײַ.

בײַ דעם פֿענסטערעל אין דער הויך האָט זיך מיט אַ מאָד
 בעווייזן אַ שאַטען פֿון אַ גרויסען, גענרויזעמען קטיל און דער-
 הערט האָט זיך אַ גראָב קול:

— טעפּער, פּאָנאָווע, צאָיז! באָ אַידומש*.)

און דער שאַטען איז ווייטער אוועקגעשוואומען.

— ווער איז דאָס? — האָבען עטליכע פֿערצאפּערט אַ שעפּ

מיט געטוהן.

און עטליכע אָבגעהאקטע תשובות זענען אַרױסגעשוואומען:

— דאָס איז ער — יאַקום — זײַן פּאפּאחע איז עס, ער זאָגט:

שטיל.

— וואָס האָט ער דאָס געזאָגט. אַידומש? — האָבען אנדערע

ניט געוואָלט פֿערשמעהן.

— זײַ פֿון דאָרטען.

און באלד איז די שושקערײַ פּונקט ווי פֿערלאַשען געוואָרען.

אלע האָבען זיך שטים און פֿאַרויכטיג גענומען אַראָבלאָזען אויף

דער ערד, טוהיען זיך צו די שווארצע ברויטע פֿעסער. מיר האָ-

בען זיך צוגעדרוקט צו די דאָזיגע פֿעסער, ווי פֿערמשפּטע אויף

מיט צו די גראָב טעמפע פֿיס פֿון פֿעטע רוחיגע ריכטער. מיר

האָבען זיך געבעטען בײַ זײַ רחמנות. מיר האָבען געוואָלט זיך

צונויפֿניסען מיט זײַ צוזאמען. און דאָס איז נאָך געווען וועגניג.

ס'האָט זיך געוואָלט, עס וואָל ווערען אַ חשך-מצרים, אז מיר אליין

זאָלען ווערען שטיקלעך פֿינסטערניש, וואָס מען קאָן ניט זעהן

און מען קאָן ניט אָנטאפּען. דאָס שטיקעל בליכע גראַטען-פֿענס-

טערעל אין דער הויך איז געוואָרען איבריג און האָט גענומען

* אינצער, עולם, שטוד! זומד מען געהט ...

ארעקען. ווי א גרויסעם גראָהעם אין שלעכטעם אויג פֿון א שפּאַן
האַט עס אַריינגעקוקט .

באלד האָט זיך דערהערט א טופּען פֿון א סך שווערע פֿיס
און א הויזעריגע, שוידערליכע קאַמאנדע :
— ר - ר - ראו !

אין גלחך האָט זיך געלאָזט הערען א מיט-מאש פֿון גריל-
צענדע קולות, א ברעכערע מיט א קלאַפּערע צוזאמענגעמישט
מיט אַנעקבערנדיגען קלונג פֿון גלאָז. און אימליכער געלונגענער
בראָך האָט זיך בעגלייט מיט א שוין-הפּר-געלעכטער — דאָס
אומגליק איז אַריבערגעשוואמען דעם דעקטער און האָט דאָ אויך
גענומען געוועלטיגען, ווי אויף יענער זייט. אין אונזער אויפ-
גערגטער פּאנאָרע האָט עס זיך אויג פֿאַרגעשטעלט אין א גע-
שטאַלט פֿון א גרויסער משוגע'נער חיה מיט א סך. א סך שווערע
טופּענדע פֿיס. אַט לויפּט זי מיט אַנאַפּענעם, מוראָדיגען שמי-
כעלדיגען פּוסק פֿון א קראַקאָדיל, אַנגעשטוקט מיט שטאַהלענע
צוהער, ברומע און פֿערלעקטע ווי יאטקע-העק. לויפּט און
פּרעסט און חרומשקעט אלץ, וואָס זי בעגענענט אויפֿן וועג :
גלאָז, האַלץ, ציגעל, לעהם, בלים, בעט-געוואנט, קליידער אלץ
צוזאמען, אלץ צוזאמען פּרעסט זי, אלץ צוזאמען ריכט זי מיט
די נעגעל און שלונגט, זי איז טויט-הונגעריג .

צווישען די פֿעסער האָט מען געשעפּשעט :

— רבּונו של עולם, רבּונו של עולם ...

ס'האַט זיך דערהערט א דערשטוקטעם, געצויגענעם קוליכעל
פֿון דעם 4-יאָהרדיגען יונגעלע :

— מאמע, איך'ס, איך'ס מוראָ, מאמ...

ווען מאמע האָט איהם נישט דערלאָזען ריידען ווייטער און
האכטיג א שפּעטשע געטהון :

— מען דארף נישט - מוראָ, וואָס עפעס מוראָ ? נארעלע,
ס'איז נאָרנישט, ש-שא .

דאָס יונגעלע האָט א ווילע געקלערט און דערנאָך אַנגע-
הויבען שטיל צו וויינען :

מאמע, כּווייל ברויט מיט פּאָוידלע, מאמע .

די מאמע זינע האָט איהם עפעס גענומען אינשמועסען .

דאָס פֿינף-יאָרהיגע מירעלע האָט זיך צו איהם צוגערוקט און אָנגעהויבען גלעמען איהם ווי אַ גרויסע :

— זעהסט, איך איך אַ קלעניגקע און ווייניג, ס'איז אַ פּאָגלאָם, אַ גלוי-סער פּאָגלאָם! מוז מען זיין שטיל, מאמע זאָגט, געבען וויין, מאמע זאָגט.

— זיסען? — האָט דאָס יונגעלע איבערגעפרענט; און נישט וואַרמענדיג אויף אַניענטפער האָט ער זיך שטיל געווענדט צו זיין מאמען :

— מאמע, ס'א פּאָגלאָם ?

— יא, עופעלע, זאל זיין שטיל. אָט הערסטו ?

— גייע מיט מאַרבעס, מאמע ?

יא, יא, מיט מאַרבעס, זיי שלאָגען זיך, שני-איל.

דאָס יונגעלע האָט באלד אַ שמוץ געטהון פֿון זיך זיין קלינגע חבר'טאָרין.

— אי-אי-איך'ר נישט טרינקען. איך'ל אוועק !

און איז אַנטשווינגען געוואָרען ווי אַ גרויסער.

I V

אין דעם ווילדען ליאָרעם, וואָס האָט צו אונז דערגרייכט, האָט זיך גענומען אַרייַנמישען עפּים אַ דריבענע קנאָקעריי. פונקט ווי אַ האַגעל וואַלט געפּאלען. און אַמירער מיר האָבען פּערשטאַנען, וואָס דאָס איז, האָט זיך איינעמס אַ בליכער פֿינגער בעווייזען און אַריבער אַ פּאַס, און אַ צושראַקענער קול האָט אַ שעפטשע געטהון :

— זעהט ... וואָס איז דאָס ? ...

מיר האָבען אויסגעלאָצט די אויגען, אויף ווי פֿיעל עס איז געווען מעגליך אין דער פֿינסטער.

דער גראָדער פֿלעק ליכטיגקייט פֿון פֿענסטערעס, וואָס איז די גאַנצע צייט געשטאנען אויף דער אַנטקעגענדיגער, נאָסער וואַנד — אַנ'אָבעוועגליכער, אַ טויטער ווי אַנ'אָיג פֿון אַ אָבגעשטאַנענער פֿיגור, האָט זיך אַנצט אונרוהיג בעוועגט, און נישט בלינד

איז ער געווען; אויב איז ער געווען רויט, רויט און לעבעדיג
און האט זיך געווארפען און האט געטאנצט...

מיין טאטע האט גלייך פערשטאנען. מיט אנאומעטיגען קול
פון קינד'ס האט ער שטיל גענומען טענה'ן פאר זיך, שאקלענדיג
מיט'ן קאפ צום פאס, אנטקעגען וועלכען ער איז געווען:
— אויס שטוב, אויס שפייכלער, אויס תבואה, אויס...

אונטערגעצונדען, האבען נאך עטליכע פערשטאנען און
וענען אנטשוויגען געווארען...

פון שרעק האבען מיר וועניג גערעדט. נאר אימליך אָבגע-
ריסענעס ווארט, וואס פלעגט פארזיכטיג און ציטריג ארויסשווימען
אין דער פֿינסטער, האט ביי אונז געהאט א גרויסע בעדיטונג,
אשטארקע מאכט. און פלעגט אינווינקען ווי א בליי אין נשמה
ארטן.

און דער רויטליכער פלעק האט אזוי לעבעדיג געטאנצט,
אזוי פֿרעהליך געשפרונגען, ס'האט זיך ניט געוואלט גלויבען, אז
דאס איז אנאָבשטין פון א שרפה, גילער האט דאס אין געדאנק
ארויסגערופען א צוהיטען פנים פון א פארובאק, וואס געהט א קא-
ביגעס זיך-טענצעל, אונטערפאטשענדיג מיט די הענר אויף די
לאנגע האַליאוועס, און זינגט און זינגט עפּוים א פֿרעהליכס אינ'ם
פֿרען סמעע ארען. און דאך האט דער דאָזיגער טאנצענדרער פלעק
אזוי געבויסען, אזוי גענאָגט ביים הארצען... ס'האט זיך געדריבט,
אז דאס ווערט אלץ רויטער און רויטער, אַזוויגענדיג זיך מיט
אונזער בלוט...

— מען האט געדארפט פֿערשמעלען, — האט איינער
רחמנות'דיג א שעפּטשע געטהון.

אלע האבען געשוויגען.

— דאס פֿענסטערעל, — האט נאך איינער פֿערמיטשט.

נאר קיינער האט זיך ווייטער נישט גערוהרט. מען האט
מורא געהאט צו מאכען דעם קלענסמען גערויש צווישען די פוסטע,
הילפֿיגע פֿעסער.

אויפֿ'ן גאס איז דער משוגענער ליארעס געווארען אלץ געהי-
טער. מיר האבען שוין דייטליך געהערט, ווי די חיה סאָפעט און
שנאָרכלט פון צו פֿיער פֿרעסען, ווי זי ברעכט אויף אלע בעהעל-
פענישען. טאפט זי ארום און שמעקט זי ארום, רוקט ארען די

נענעל אין אלע שפאלטען, זי זוכט, זי ברילט ... עם איז איהר ארץ
וועגן. פון אונזער האב און גוטס איז זי נישט צופורדען. זי וויל
מענשען פלייש, מענשען פלייש ...

אין אַם פֿיהלען מיר נאָך די קולות נאָך, אז זי איז שוין
נאָר נאָהענט, אז נאָר יאָקום־קארשען גארמען שמעהט צווישען
אונז אין צווישען, אומגליק, און מיט אַ מאָל צונעהמט זיך עפּים
דער לעגמער אָפהאלט אײַך. ער ווערט דורכזוכטיג און לופטיג
ווי רויך, ס'דערהערט זיך אַ שטארקער שאַך, עטליכע שווערע
טריט טיילען זיך אָב פֿון געפולדער און קלאפען נעבען צוים פֿון
קארשען־גארמען, און עם דערהערט זיך אַ גראָב קול:

— ע—עך ... דא אומשקלי זשודי!

אז—משקלי ... — בערויערן עטליכע אײַפֿגעקעמטע שטומען.

— דאָ באלנעשטי אומשקלי! — דערהערט זיך מיט אַ מאָל

יאָקום קול און צונגסט זיך ווי אַ באַרזאם—דאָ באלנעשטי ...

און אַ נצחוניגער, פֿעטער געלעכטער, אַ באַס פֿון בױך

ארום:

—א—הא—הא—הא—הא—הא ...

און אין פֿינסטערניש פֿון קעלער הויבען אָן צו שוועבען העק,
ברייטע, גלאַנצענדיגע העק, וואָס האָבען זיך מכין געווען צו ווערען
רויט און נאָס און זענען געבליבען טרוקען, ווייל: אומשקלי ...
פֿונים געפֿירדער רייסען זיך דאָרטען אַ וויילע ארום: אַ
שניידענדער רים פֿון עפּים אַ דינעם שטארקען געוואַנד; אַניאויפֿנע-
רעגמער, הינדערניגער בעפֿעהל: „היי האָפֿצי!“ די שווערע טריט
קעהרען זיך אום, און ווידער ווערען זיי דערטרונקען אין אַ מיט
מאָש פֿון ברעכען און האַקען, און דאָ אײַף דער נאָסער וואַנד
מאָנצט אלץ דער רויטליכער פֿלעק, מאָנצט זיי צום טאַקט, און
דאָס אלץ איז אזוי נאָהענט און אזוי שרעקליך, אז דער מוח זאָגט
זיך אָב אַרומצונעהמען דאָס, צו גלויבען, אז דאָס איז אַניאָמט ...
אונטונקמוז האַלמען מיר זיך אײַן ניט אַ פֿרעג צו טהון אײַנער
ביים צווישען, וואָס דאָס איז, אַפֿילו אַבראַשע סקאָליעט מיט די
לעצטע כּחות די ציהן און לאָזט זיי ניט קלאַפֿען זיך! אַפֿילו דאָס
4-יאָהריגע יונגעלע, וואָס האָט ערשט געוואַלט פֿאַוידלע, האָט זיך
צונעטויליעט צו זײַן מאַמען און ריהרט נישט מיט זײַנע אומרוהיגע
פֿיסלעך.

א דינע, שווארצע סטרונע פֿון אימת-מָוֶת האָט זיך אַלץ
שטאַרקער און שטאַרקער אָנגעצײגען אַרום אונז, און מיר האָבען
מוראָ געהאַט אָנצורײַהרען זי אַפֿילו מיט אונזער אָטהעם.

און פֿלוצלינג — דאָס איז געווען העכער פֿון אונזער
השגה — פֿלוצלינג האָט די סטרונע אַ פֿלאַץ געטהון און צורײַסען
זיך איבער אונזערע קעפֿ מיט אַ הילכליגען, הילכליגען געווען פֿון אַ
קליין קינד.

מיר האָבען זיך אַ צאָפֿעל געטהון, פֿונקט ווי אַ האַרמאַט
וואָלט אויסגעשאַסען אין דער פֿינסטערער, אויסגעהאַלטענער
שטילקייט פֿון קעלער. מיר זענען געבליבען אַ ווײַלע זיצען ער-
שטוינטע, און ערשט נאָכדעם האָבען מיר זיך ערלויבט אַ שושקע
טהון:

— ווער איז דאָס? ווער איז דאָס?

— זאָל נאָט היטען. וועמענס איז דאָס?

אַפֿאַר פֿינסטערע פֿיגורען האָבען זיך צוגערוקט צו יענעם
אַרט.

— דאָס איז אייערס, זינע? אייערס?

— שטילט עס אײַן, גיט עס זייגען, האָט רחמנות.

דאָס האָט זיך טאַקע אויפֿגעחאַפֿט און פֿונאַנדערגעשרייען
זינעס האַלב-יאָהרײַגעס קינד, וואָס האָט די גאַנצע צײַט אומרוהיג
געדרעמעלט אויף איהרע אַרעמס. און דאָס געשרײַ האָט זיך אָפֿ-
געגעבען אין די פֿוסטע פֿעסער אזוי הילכליג, אזוי אימה'דיג,
פֿאַר שרעק איז עס נאָך אונז געווען גרויס אין די אויגען.

— גיט עס זייגען. — האָבען זיך מענשען שאַטענס געפֿע-

טען — גיט עס זייגען.

— גיט עס זייגען. — זענען צוגעשטאַנען נאָך אַסך פֿינס-

טערע פֿיגורען צו זייגען און איז זייער קול האָט זיך שוין געפֿינחלט
גיפֿט.

זינע האָט מיט אַ צײַערדיגער, טונקעלער ברוסט געפֿרובֿט
פֿערשטאַפען יענעם קליינעם מסופֿנ'דיגען אַרט, פֿון וואַנען עס
האָבען זיך געריסען אַזעלכע שרעקליכע, צאָפֿעלדיגע געשרײַען.
ס'האָט נישט געהאַלפֿען, דאָס שרײַענדיגע אַפֿאַרטעל האָט זיך נאָך
אַרבע פֿערהוסט און נאָך מעהר צורײַצט צושרייען זיך.

— וויל נוט, — האָט זינע אָבהענדיג געהלופעט — דאָס
בייזער מדהם איהם וועה, דאָס בייזער.

— שש — א — איז דורכגעלאָפֿען אַ בייזע שיפערני דורך די
צינהגער. — א צונאָב די מאמע.

דאָס געוויזן איז אַ ווילע שטיל געוואָרען. מען האָט גע-
נומען האָפֿען, נאָר דאָס קינד האָט נאָר געמאכט אַ קליין
הפסקהלע, שווער אויסגעבראָכען און נאָך שטארקער צושרייען
זיך — פונקט ווי אלע וואָלמען געווען שוועריג... דאָס קליין העל-
זעל האָט זיך געריסען מיט אלע כוחות, אַרויסלאָזענדיג פֿערצוויי-
פֿעלטע, עקבערנדיגע געשרייען, פֿלאַטערנדיג מיט די הענטלעך
און פֿיסלעך פֿון אַנשטריינגען זיך. אָט, אָט פֿלאַצט עס ווי אַ פענ-
בערעל. אלע ווילע אָבגעהאקט זיך און זיך פֿערשלוכצעט, און
אַלץ אזוי פֿרײַ און אָפֿען, אזוי חוצפה'דיג מיט אזוינע תביעות, מיט
אזא קייטשערני, — אזוי נאָר ווי עס איז פֿעהיג צו שרייען אַ קינד,
וואָס ווייס גאָרנישט און פֿערשטעהט גאָרנישט, חוץ זײַן אינגעלעם
וועהמאָג. נאָר אינז, גרויסע דערוואַקסענע מענשען מיט בערד.
האָט זיך דאָן געדוכט, אַז דאָס וויל פֿון גאָרנישט וויסען און וויל
גאָרנישט פֿערשטעהן. פֿינסטערע פֿיגורען האָבען נישט אויפֿגע-
הערט צו שטרעקען צו דער צוטומעלטער זינגען ציטערדיגע,
לאַנגע הענד :

— האָט רחמנות, שטין—אילער, האָט רחמנות.
אנדערע האָבען זיך געבעטען גלאַט אין דער וועלט ארמין;
— וואָל עס שווינגען, וואָל עס שווינגען, וואָל עס שווינגען,
ביי זינגען האָבען זיך געטרייסעלט די הענד און זי האָט
מיט זי וועהר שלעכט קאָמפּינירט צו בערוהינגען דאָס צורייצט
נפֿש'ל. איהר פֿולער, מילדער פֿנים איז געווען אזוי בלינד, אז
ער האָט געבלאנקט אין דער פֿינסטער. אבראשע האָט פֿערגעסען,
אַז איהם איז קאלט און נאָס, ווי אַ פֿערס'טער האָט ער זיך גע-
דעהט ארום זינגען. ער האָט עטליכע מאל געווען אויסגעשטרעקט
זינע קלעפּינגע, קאלטע הענד, אַ גלעם צו טהון מיט זי זײַן צו-
רײַצעס קינד, און באלד דערמאָהנט זיך, אַז ער איז נאָס, און
צוגעחאפט צוריק. ער האָט זיך געפלאַנטערט צווישען די בייזע
צושראָקענע מענשען און האָט אַלץ געשעמטשעט, אַלץ פֿער-
ענטפֿערט זיך.

— ווער איז שולדיג? מיר, זי איז נערווען, האָט איהב
אין דער פֿרייה אָנגעווינגען מיט צווערטרער מילך, מיט צוויי
דערטרער.

נאָר קינער האָט איהם ניט געהערט. און די שושקערי
צוים ווינען מיט איהר, שרייער" איז געוואָרען אלץ ביינער, גיפֿ-
מינער, גרעבער:

— וואָס האָט איהר צו אונז? וואָס האָט איהר צו אונז?
— נאָך ווענט, בריינגט מען נאָך קראַנקע קינדער, בלומ-
ווינער! ...

— פֿערשטאַפט איהם זיין פֿיסק. דעם סמארק. פֿער-
שטאַפט ...

און איינס עפֿים אַ ווייבעל האָט אַ זאָג געטהון מיטן גאנ-
צען האַרצען, פֿונקט ווי זי וואָלט תפילה געטהון:
— דערשטיקט זאל עס ווערען.

און אומגעריכט האָט דאָס דאָזיגע ווייבעל אַחאפֿ געטהון
דאָס שרייענדע קינד פֿון זינעם אַרעמס און גענומען עס היידען,
שיפענדיג ווי אַ שראַנג דורך די צייהנער:

— שווייג, טייערינקער, שווייג, ממוריל, שווייג, שמוס
ואַלסטו ווערען, שווייג.

יוכבר איז פֿלוצלונג ווי אַ שטיין אַרויסגעוואַקסען פֿון צווישען
צוויי פֿעסער, וואו זי איז פֿריהער געוועסען אין קינער האָט זי ניט
געזעהן. ניט ריידענדיג קיין וואָרט האָט זי מיט איין האַנד צוגע-
נומען דאָס צאפֿעלדיג נפֿשיל, און מיט דער אַנדערער האַנד אַבי-
געשטופֿט דאָס מבולבלדיג ווייבעל, און פֿעסט און לאַנגזאָם גע-
נומען קושען דאָס שרייענדע מיילבעל מיט פֿערשמאַכטע, שטומק
ליפען. דערנאָך האָט זי איהם געהיירעט, דערנאָך עטליכע מאָל
אריבערגעדעקט און אַבגעדעקט. נאָר דאָס און אלע איבעריגע
מיטלען האָבען ניט געהאַלפֿען. דאָס שרעקליכע קינד האָט אלץ
שטאַרקער און שטאַרקער געשריען מיט אַ הייליגען, עקבענדיגען
פֿאַלצעמעל, און זינע קולות האָבען זיך געריסען אַרויס דורך דאָס
גראַמען פֿענסטערעל, געריסען זיך אַרץ אהין צו זי, צו זי,
און האָט אויסגעוואַנגט, און האָט געמסר'ט אַזוי עוהתדיג, אַזוי
אונערבאַרמדיג, מיט אַזאַ מעמפֿער גלייכגילטיגקייט צו פֿרעמדע
יטורים, צו מוראָדיגע יטורים פֿון גרויסע דערוואַקסענע מענשען.

און די גרויסע דערוואקסענע מענטשן. האָבען זיך געבליסען
די ליפּען און געקריצט מיט די צייהן. אימליכער קוויטש, איטלי-
כער שלוכץ האָט אונז געפּינגט, געשניטען מיט מעמפע מעסער.
אונז האָט זיך שוין געדוכט, אז דאָס איז ניט קיין קינד, ניט אזוי
א קינד, ניין, דאָס איז עפּים ארשע, א טייוועל, א שונא און
לעבען. אָט שרייבט עס בלוּמ'שט ווי א קינד, וועלכען מ'טהוט
וועה, נאָר און אמת'ן טהוט ער אונז אין טויט אריין, ער סמא-
קעוועט אונזערע יסורים, ער חלש'ט, אז מען זאל אונז צוהאקען
מיט העק, ער חלש'ט.

איך בין דאן געוועסען ערגיץ און א ווינקעל און מינע הענד
האָבען געגראבערט ארום זיך די ערדיגע פּאַרלאַנגע ווי פּון קאַנ-
וואלסען. אונגען האָב איך אָנגעטאַפט א נאַסע שמאַטע, אן
וועלכער עס וואָלט מיך געקעלט אָנצוריהרען אַנאַנדערס מאָר,
נאָר דאן האָב איך זי פּעסט צונויפגעדריקט אין פּויסט און געמראַכט
מיט א ווילדען תענוג: מ'ארא נומסקייט עס וואָלט געווען אריינצו-
שטופען די דאָזיגע שמאַטע דעם קליינעם רוצח'ל אין האַלז אריין.
אַפילו זינע, זיין מאמע, האָט געבראַכען די הענד און גע-
שעפטשעט:

עו'פּעלע, וואָס האָסטו צו אונז עו'פּעלע, וואָס האָסטו צו

אונז ?

פונקט ווי דאָס קינד וואָלט עס געקאנט פּערשטעהן.
און אבראשע האָט זיך אלץ געפלאַנטערט און אלץ פּערענט-
פּערט זיך, אז ניט ער איז שולדיג, ניט זיין זינע, זי איז נאָר
גערוען, און האָט אָנגעווינגען מיט צורודערטער מילך, מיט צו-
רודערטער.

קינדער האָט איהם נישט געהערט.

שווינגענדיג, כמעט רוהיג איז געווען יוכבד. א בלייבע ווי
מאַרמאָר און א שטומע ווי מאַרמאָר, האָט זי אלץ געהוירעט דעם
שרייער, קושענדיג איהם אלע ווילע אין אָפּענעם, צאפּעלדיגען
מיילכעל מיט דורשטיגע לאנגע קושען, נאָר איהרע אויגען האָבען
בשעת-מעשה געקוקט ערגיץ ווייט, מאַדנע וואָס האָט זי זיך
דאן פאַרגעשמעלט ? אויף וואָס האָט זי געווארט ?

אינגעמליך האָבען זיך כמעט אלע פּינסערע פּינגרען אין
קעלער געפלאַנטערט, געשושקעט, געשאלטען, געגעבען עצות.

און דאך איז דאס אלץ ארויסגעקומען אזוי פארויכט'ן, אזוי שטיל,
 ווי ביי מאלפעס, ווען זי קרימטן איבער מענשען. דער שרעק
 האט אונז גענויט צו ברעכען די הענד, בעטען רחמים, קריצען
 מיט די ציהן, און דער אינסטינקט האט אונז אלץ געהייסען
 שווינגען, שווינגען. אין קעלער האבען זיך אין אינקוויזיציע-יסורים
 געפוינגט אונזערע מיעדע קערפער, און אין דרויסען האבען גע-
 פלאטערט און מיט מויט-שרעק זיך צוגעהערט אונזערע פערצוויי-
 פעלטע נשמות. דארטען האט נאך אלץ געקנאקט און געברילט.
 דארטען האט אונז נאך אלץ געזוכט דאס „אומליק" מיט טרוקע-
 בע, גלאנצענדיגע העק, און דא האט אלץ דאס שרעקליכע קינד
 געמסר'ט, געגעבען סיגנאלען, געשפיעלט זיך מיט אונזער לעבען ...
 און הינגענדיג אזוי אויף און האר לאנגע, אימהדיגע מינוטען,
 האט זיך ביי אונז אין אַנגעשטרענגטען, צוהיטען מוח גענומען
 מושען דאס אלץ, וואס אויפ'ן וואדר האט זיך געפלאַנטערט מיט
 די ווינקענדיגע, ווילדע בילדער פון אונזער פארשטעלונג, און מיר
 זענען שוין ניט געווען ביכולת אַבצומיילען איינס פון דעם אנדער-
 רען. עפּים, ברעכט מען דארטען, עפּים שרייט דא א קינד,
 עפּים וועט מען באלד אויפברעכען א טהיר און מען וועט האקען
 מעגשליכע קערפער, צי מען האקט שוין ? צי מען געהט ערשט
 האקען ?

און ווימער איז א שאַמען אריבערגעפלייגען ביים פענסטע-
 רעל, א פלאטער געטהון אין דעם רוימען פּרעההליכען פּלעק אויפ'ן
 וואנד. און יאקוים קול האט א ברום געטהון — אין זיין ווייכען
 פאס האט זיך געפיהלט רוגה! — ציך טאס ... צי—ץ ... און איז
 פּערשוואנדען געווארען.

דער יוד „מיטן ביר" האט נישט אויסגעהאלטען און געחאפט
 זיך מיט ביידע הענד פאר'ן קאפ:

— רבונו „שר עולם", זאל מען שוין קומען מיט העק,
 מיט העלצער, מיט טשוועקעס, זאל מען שוין אונז צוהאקען.
 זאל שוין געהמען אנ'עק ...

און מיין מאמע האט היבף אויפגעקאכט און איז אַנגעפאלען
 אויף איהם מיט פּערשטוקטער וידלעריי:

— פּערר, חמור, ווער פּרעגט ביי איך ? ווער רעדט מיט
 איך ? מנגל !

נאָר אי יאָקיס'ס אַוהרה, און דעם יודענס פֿערצווייפֿלונג, און דעם טאַטענס זינדערין מיט דעם נאָהענדיקען בלומדורשטינג ליצערעם און דרויסען, מיט דעם קינדס געשרי, וואָס האָט נאָך אלץ געהילכט מיט זיין שרעקליכער דיטליכקייט, זענען שוין עפּוּס געווען אומפֿערשטענדיג, מיט אַ נעבער פֿערוויקעלט. פֿרעמד — ווי פֿון אַנאָנדער וועלט, און דאָך האָבען אונזערע אויערן געטהון זייערס, זיי האָבען זיך צוגעהערט.

און ווידער טיילען זיך אָב פֿון דעם דרויסענדיקען ליצערעם שווערע שטארקע מויט, אָט מרעטען זיי און קנטענען נאָך אַ מאָל ביי דעם צוים פֿון קארשען-גאַרטען, און אַ שיפורער אויסגעשרי מיט זיך אַ שפּאַלט אויף און קיקערט זיך אַריין אין קעלער און שטיקט אונז דעם אָטהעם:

— העי, טשאָלאָוויק, אַ טאַט-טאָ שצאָ?

און ווי דורך אַ געדיכטען רויך יאָקיס'ס עטליכע אומפֿאַר-טויגע ווערטער הינטער'ן וואַנד:

— חבֿבא — א.. זנאָו שצאָ? א — א! צע... צע קיזקו.

דוּלפֿאַצי, קיזקו... (1)

נאָר גראָד אין דער רגע האָבען מיר דערפֿיהלט, אז אין קעהלער פֿעהלט עפּוּס, פֿעהלט. ס'איז געווען שטיל ווי אין בית הקברות. פֿון וואַנען האָט זיך מיט אַ מאָל גענומען די דאָזיגע שטודקייט? מיר האָבען דערפֿיהלט, אז דאָ איז עפּוּס פֿאַרגע-קומען. און פֿאַרגעקומען איז אַווינס, וועגען וואָס מיר האָבען מורא און ערפֿויבען זיך מיט קלערען. אינסטינקטיוו האָבען מיר זיך צו-גערוקט צו יענעם אָרט, וואו עס האָט זיך געדאַרפֿט געפֿינען יוכבֿד, און שטיל ווי שאַמענס גרופֿרט זיך אַרום איהר. אפֿילו די צוויי קליינע קינדער האָבען זיך אויך צוגערוקט און זענען גע-בליבען שמעדין פֿערוואַונדערט מיט די פֿינגערלעך אין מויל, אנטקעגען אונז, דיטליך אַרויסטלענדיג זיך אויף דעם שוואַרצען פֿאַן פֿון קעלער. מיט'ן רוקען אָנגעשפּאַרט אָן אַ פֿאַס און פֿער-גליווערע ווי אַ סטאַמע, איז געשטאַנען יוכבֿד. דעם קינד'ס פֿער-זינקעלמע פֿיסלעך זענען ביי איהר געווען פֿערוקט אינטער'ן ריגל-זען אָרעם, און איהרע עטוואָס בעלויכטענע אַלמע פֿינגער זענען

(1) איך ווילס וואָס דאָס איז? א — א! דאָס זענען קיין, חבֿרה, קען!

זי צוואנגען געווען אינגעשצעמעט אין יענעם אָרט, וואו עס האָט געדארפֿט זיין דעם קינדס הערזעל, דער קאָפּ-איהרער און גע-ווען עטוואָס אינגעבויען, עטוואָס אויסגעצויגען, און איהרע שוואַרצע אָנגעדעקטע האָר זענען איצט געווען איבערגעוואַרפֿען מיט אַ ווייס טויכעל, וואו האָט זי עס געקראָגען? — איהרע פֿער-קהלמע ליפֿען זענען געווען האַלב אָפֿען—קענטיג, אז אָט ערשט האָבען זיי געקוישט דאָס קינד, און אַ פּאָר אָפֿענע גרויסע אויגען האָבען אונו אָנגעקוקט פֿון אונטערן שטערן אַרויף, אַ פּאָר משונה-דיגע אויגען, וואָס קוקען און זעהען ניט דעם צווייטען, ניט זיך אַרײַן ...

— מאַמע... מאַמע... — האָט אַבראַשע גענומען שטאַמלען, ניט פֿערשטעהענדיג וואָס דאָ טהוט זיך.
יזכבֿר האָט געשוויגען אין דערוועלבער פֿערגלויבערטער פּאָזע.
נאָר שווערע טראַפֿענס פֿיכטקייט האָבען געענטפֿערט די פּוסטע פֿעסער:

— דאָק, דאָק ...

נאָר דאָ האָבען אלע דערוועהן, אז דאָס איז ניט יזכבֿר. אז דאָס איז נאָר ניט יזכבֿר'ס פנים. און אויפֿן קאָפּ ביי איהר איז ניט קיין ווייס טויכעל, ווי עס האָט זיך געדוכט, נאָר סיווע, שניי-ווייסע האָר, וואָס האָבען אַרומגערינגעלט איהרע אייגענפֿאלענע באַקען און געווען צושאַמען אויף איהרע אַקסען. די דאָזיגע האָר זענען געווען אזוי ווייס. אז זיי האָבען געבלאַנקט מיט אַ פּאַספּאַ-רישען גלאַנץ אין דער פֿינסטער ...

דאָ האָט זיך דער ערצעהלער אַ שטעל געטהון און איז אַנטשוויגען געוואָרען.

אלע, וואָס זענען געזעסען אין צימער און צוגעהערט, האָ-בען זיך נאָך איהם אַ הויב געטהון ווי פֿערבישוּפֿ'טע:

— נו ?

— איהר וועט ניט גלויבען. זי איז אין אַינן מינוט גראָה געוואָרען.

אין אַ שעה אַרום האָבען איהם עטליכע פֿון אונזער קאָפּ-אניץ בעגלייט צו זיין האַטעל. זינט ער האָט געענדיגט זיין ער-

צעהלונג, האָט ער מעהר קיין איינציג וואָרט נישט אַרױסגעקערט, מיט אַ קליין ווײלע צוריק האָט זיך מיט אונזער ברייכען פֿרײליך געמראָפֿען אַ היסטערישער אָנפֿאַל. אלע האָבען זיך אַ וואָרף גע- טהון מינערן זי, נאָר דער ערצעהלער אליין איז געבליבען שטעהן אַ בלייבער, אַ קאלטער, האָט געקוקט אויף די גאַנצע סצע- נע אַהן אַ ברעקעל התפעלות און אליין געווינגט און געסקרייפט מיטן קאמאט אויף אײן אָרט. איצט געהענדיג, האָט ער נאָך אליין עקשנותדיג געשמומט, און ס'האָט זיך נישט גענלויבט, אַז דער דאָזיקער הייבער גרייכער שאַמען האָט ערשט דערצעהלט דאָס, וואָס האָט נאָך אזוי געפֿלאַמט און געטרױקענט אונזער מאַרד. ס'איז שוין געווען גאַנץ שפֿעט, די ווינטער-נאַכט איז געשטאַנען אַ קאלטע, אַ געבעלדיגע, אַ פֿינגסטערע. מיר האָבען אויך גע- שוויגען און נאָכגעגאַנגען איהם ווי די שאַמענס. אין די אויגען האָט זיך אליין וואָס אַרום געשאַקעלט ווי נאָך אַ שווערער קרייזק. ביים סאַמע אײננאַנג פֿון האַטעל האָט זיך איינער פֿון אונז נישט איינגעהאַלטען:

- זאָגט נאָר, פֿערציהט, איך וואָלט אייך געבעמען.
- טאַכט עס בקיצור!-האָט יענער אונגעדרודיג אַ זאָג געטהון.
- און וואָס איז געווען דער סוף?
- אַ! דער סוף? ס'איז טאַקע געבליבען, אַז צע קיצקו!
- און יוכבד?
- וי? געהט אום אַ באַרוימע מיט צולאָזענע שני-ווייסע האָר, דאָס רובֿ אין די בלויע בעמאַראַבער נעכט, קוקט פֿער- ריסען דעם קאַפּ צו דער פֿולער לבנה און שמיכלעל.
- ער האָט נישט זיכער און לאַנגזאַם אויפֿגעוויבען די האַנד אין דער לופֿטען.

— אַ פנים זי זעהט אין דער לבנה אַ פֿערגלייך מיט אַ קי- לעכדיגען קינדערשען פנים'על.

— אזוי, און איהר? ביי אייך?

— מיין טאַמע קאַן זיך נאָך אליין פֿון דאָרטען נישט אַפֿ- ריימען. און אייך—אייך האָב אונטערגעדאַקט אלע גאַנץ-געבליבענע וואָרצלען און פֿליה. וואוהין דער ווינד טראָגט! אַרײַע!

• • • • •
 אויף מאַרגען איז ער אויפֿגעפֿאַהרען.

דאס פאָריל .

אין קעלער-שטיבעל האָבען זיי געוואָהנט זאלבעדריט : ער
 באַנצוי, זיין אלטע מאמע, און די שוועסטער זינע, צירקע די
 האַרבולקע, וואָס איז אלעמאָל געוועסען אויף אַזן אָרט, א גערע
 וי וואָס און שווער, שווער געאַטהעמט .

דער ספרנס פֿון דער דאָזיגער געוונדעל איז געווען באַנצוי —
 א דאנק דעם, וואָס ער האָט קיין פֿיס נישט געהאט .

אז מען האָט נישט קיין פֿיס, וואָס טהוט מען ? קויפט מען
 זיך א וועגעל מיט פֿיער רעדלעך, און מען לאָזט זיך אויף איהם
 אוועק אין שטאָרט אַרזין און מען בעמטעלט .
 און אזוי האָט באַנצוי אויך געטהון .

אַרויספֿאַהרענדיג, האָט ער קיינעמיס הילף נישט בעדארפֿט,
 ער אליין האָט זיך אויפֿגעמיסטרעוועט אוועלכע קלעצלעך אונטען
 מיט טשוועקלעך, אויבען מיט הענטלעך, און אַרײַנוציענדיג זיך
 מיט די קאליקע פֿיס און נידעריגען, שמוציגען וועגעל, פֿלעגט
 ער זיך גוט צובינדען און פֿלעגט זיך אוועקלאָוען גראָבען די גראָהע
 נעשלינגעלמע טראָטואַרען, אונטערשטופֿענדיג מיט די קלעצלעך
 פֿון בירע זימען וועגעל .

פֿאַהרענדיג אזוי טאָג טעגליך, לאנגע יאָהרען נאָכאַנאַנד
 האָט ער זיך אזוי אינגעארבייט מיט די קלעצלעך, ביז ער פֿלעגט
 זיך בעוועגען גוט ערגער פֿון אלע מענשען. ער איז געוואָרען
 אַניבעטער אַרטיסט פֿון דעם דאָזיגען סאָרט פֿאַהרען. פֿלינג ווי
 אַ מאַלפֿע פֿלעגט ער מיט די קלעצלעך קאַמבנירען און קערעווען
 דעם וועגעל, רעכטיס, לינקיס, באַרג אַרויף, באַרג אַראָב, וואו

הין די הארץ גלוסט . קינציג פלעגט ער זיך שלענגלען אויף די טראַטוארען צווישען מענשענע פֿיס און קליידער , קאָנמאָל טימין וועגעל ניט בערוהרט אפילו דעם זויס פֿון אַ דאָמפֿן-קלייד . מיט סטערהאַפֿט פֿלעגט ער זיך טריבערהאַפֿען פֿון אײַן זײַט גאָס צו דער אנדערער , אויסטירענדיג דערביי שפּרינגענדע פֿערד , לוי פֿענדע קארעטען .

דער שטענדיגער אָרט , וואו באַנצי פֿלעגט בעטלען . אין געווען ראָג , לאַנגע און ווייסע . דאָרטען פֿלעגט ער זיך פֿון אַן דער פֿריה בעזעצען מיט זײַן וועגעל , אויפֿעפֿענען אַ גרויסען מויל און מיט אַ געמאַכטען נאָרוישען קול אָנהויבען ברומען זײַן שטענ-דיגען מומור :

— האָט רחמנות , אויף אַ וויסטען קאָליקע ... אָהן פֿיס ...

האָט רחמנות .

ביי וועמען צו בעמען רחמים איז דאָ . פֿערביי באַנצען נע-הען און לויפֿען אַ סך , אַ סך מענשען : שעהן נעקלירעטע , מיט שפּאָ קולען און אָהן שפּאָקולען , פֿון אנדערע וויבער שמעקט אַ גוטער ריח , פֿון אנדערע — מיט הערונג און וויערע אונגערקעס . אלע געהען , אלע רייסען זיך פֿאַראַויס רעכט'ס , לינג'ס , און אלע זײַטען . איטלבער איז פֿערטהון מיט זײַנס ; און באַנצי סטארעט זיך אַבצוקעהרען ווערע פֿערטראַגענע אײַגען צו זײַן וועגעל האָטש אויף אײַן אינציגע סעקונדע .

— האָט רחמנות , אָהן פֿיס האָט רחמנות .

הונדערט מענשען געהען פֿערביי און גיבען אפילו נישט אַ קוק אין יענעם זײַט . איינער פֿון הונדערט גיט יאָ אַ קוק און קעהרט אָב די נאָז . און נאָר איינער פֿון צוויי—דריי הונדערט לאָזט אַראָב די האַנד און קעשענע און פֿאַרקעט זיך דאָרטען .

באַנצילס אײַג איז שאַרף , ער דערקענט שוין נאָכין בעווע-גונג פֿון האַנד , צו יענער וועט טאָקן געבען און וויפֿיל יענער וועט געבען . און לאָזט זיך נאָך יענעם לויפֿען אויף אלע פֿיער רעדלעך פֿון זײַן וועגעל .

— אַ קאָליקע אָהן פֿיס , האָט רחמנות .

און נאָלויפֿענדיג אַ אונטער-געהאַקטער , אַ צוגעשמידטער צום גירעניגען וועגעל , און אינטערשטופֿענדיג פֿון בידע זײַטען ניך , ניך מיט זינע קלעצלעך , און ברויענדיג זײַן האָט רחמנות

מיט א גארניש צורמיקענעס מייל, איז ער דאן משונה/דיג, און פֿער-
לירט זינע לעצטע, גאנץ-געברויבענע, מעגשענע שטריכען. גיכער
זעהט ער דאן אויס, ווי א מין גרויסער פֿלערער-מיי-קראקאריל
פֿון דור-המבול, וואָס יאָגט זיך נאָך נאָך זיין רויב.

— האָט רחמנות, ברילט דאָס בעשעפֿעניש און שליינגעלט
צווישען די פֿערבינגעהער.

און בעקומענדיג די קאָפּיקענע נרבה, קעהרט זיך פֿאָנצי אום
צוריק צו זיין ראָג און זיין אָפּענער מייל בעט רחמנות פֿון גע-
וואָנהייט, פֿון אינגרזיע.

זומער, בשעת די לופט איז וואַרעם און מעגשען זענען
אָנגעטהון אין רייכטע קליידער און די האַנד איז נאָהענט צום קעי-
שענע, געהען, די געשעפֿטען ניט שלעכט, צו פֿארנאכט צו
פֿיהלט שוין פֿאָנצי מיט גרויס הנאה, אז די קעשענע ווערט
שווערליך, נעמט ער אַרויס דאָס ביסעל קופּער און צעהלט אויס
שטילקעהרד פֿון האַנד צו האַנד עטליכע מאָל נאָכאָנאָנד:
— איינס, צוויי, דריי, פֿיער, פֿינף, זעכס.

און אז מען געהט דורך פֿערביי, קען ער זיך נישט איינהאל-
טען און שרייט אויס זיין, האָט רחמנות.

— זיבען, אכט, ניין, צעהן. א וויסטען פֿינסטערען קא-
ליקע. פֿופֿצעהן, צוואַנציג, פֿינף און צוואַנציג, האָט רחמנות.
די יאָודע צוריק אַ היים נאָך אזא טאָג איז זעהר אַ פֿרעה-
ליכע. אויף דער שמאָלער גאס האָט ער שוין אַ בעקאָנטע בודקע,
דאָרטען שטעלט ער זיך אָב און דערקוויקט זיך מיט אַ גלאַז זעל-
צער-וואַסער און אַ ראָזונקעקובלע.

אזוי איז זומער, און ווינטער איז נאָר אנדערש.
דער טאָג איז קורץ, אויפֿן גאס איז קאלט. די קאלליקע
פֿיס פֿריהרען שרעקליך אין וועגעל. די קלעצלעך אין די הענד
בעוועגען זיך זעהר שווער. און מעגשען זענען אזוינע ביווע
המורע, אָנגעפֿעלצטע; זייער קעשענע און האַרץ זענען בעהאל-
טען אונטער אַ דיקען פֿאָנצער פֿון קליידער. און איינער פֿון הוי-
דקערט מעגשען, וואָס ערבאַרעמט זיך יאָ אויף פֿאָנצין, פֿוילט
זיך אַרויסגעמען די האַנד פֿון הענטשקע און קרויכען אין בייטלעך.
און פֿארנאכט איז נאָך ביי פֿאָנצען אין קעשענע זעהר גרוינג
ער צעהלט עס ניט איבער, ווייל ער נעדינקט שוין אזוי אויך די

צאהל פון זינע גראשענס, א פערבנטערטער זיצט באַנצי אויף
ראַג וויסע — און לאַנגע און שפאלט די קאלטע לופט מיט זיין
פערצווהפֿעלטען מזמור.

אוינמאָל אין אָנהויב-פֿרויהלונג האָט באַנצי פֿערשפּעטונט
אויף „זיין ראַג“ אויף גאַנצע צוויי שעה. זיין שטייגער איז געווען
קומען 8 אין דער פֿרויה, און ער איז געקומען צעהן.
צופֿאהרענדונג, האָט באַנצי צו זיין גרויס האַרצוווּטאָג דער-
זעהן, אז אויף „זיין ראַג“, זיצט עפעס אַ אשה און שמאַמעס און אויס-
ציהענדונג די האַנד בעמטעלט זי אויף שמוס-לשון:
— או-או-בע-מעטע-מעטע.

אנאָנגעצונדענער איז באַנצי געוואָרען. קבצנים זענען אויך
סאָלדאָר. ביי קבצנים איז דאָ זייערע תקנות. איטליכער בעמלער
האָט זיך „זיין ראַג“ און דאָ, נאָ דיר, גאָר פּלוצלונג אזא נבלה.
מינעדיקערט?

— שטומע ריאַרע, איז באַנצי מיט זיין „רייטוואָגען“ אָנגע-
פֿלויגען, ווי אַ פֿייל פֿון בויגען—און אַ טורקע געטהון זיין קאָנקי-
רענטקע מיטן קלעצעל — „אויקע פֿון דאָנען! פּאַשלאַ! דאָ זיך
איך ... איך ... איך. (דאָ האָט באַנצי געקלאַפּט זיך מיטן קלעצעל
אין האַרצען).

— או-או-מעטע-מעטע-האָט די שטומע גענעריאַצט איה-
ריגעס, און אָנגעקוקט באַנצין.

באַנצי האָט דערזעהען פֿאַר זיך אַ מין געשטופּעלטע בע-
שעפֿעניש מיט איין געזונטעם גראָהעם אויג. דאָס אַנדער אויג אין
געווען בלינד און אינגאַנצען פֿערלאָפּען מיט וויסעל. און דאָס
משונהדיגע פֿאַר אויגען האָבען אויף באַנצין געקוקט מיט אזוי פֿיל
רייענדער שטאה—גאָר ניט ווי ביי אַ שטומער.

באַנצי האָט מיט אַמאָל דרך-דרך געקראָנען פֿאַר דעם האַלב
בלינדען. האַלב זעהענדיגען בליק, האָט זיך אַנאויפֿגערענטער
אַבערקוקט אַביסעל אָן אַ זיט און גענומען בעמלען מיט זיין נוסח:
— האָט רחמנות אויף אַ קאָליקען, אָדן פֿיס, האָט רחמנות!

— או-או-בע-מעטע-מעטע, האָט זיין קאָנקורענטקע גע-
פֿלאַפּעלט און געצויגען די הענד פֿאַראַויס.

און א גאנצען מאָג און באַנצן צעפלאצט געוואָרען . אלע
 דרכות פֿלעגען אַרומפֿאַלען נאָר צו איהר . ער , באַנצן , און שוין
 אַרע דורכגעקער געווען גוט בעקאנט . האָט שוין אלעמען גאנץ
 גענוג אָנגעמוליקט די אויגען און אויערען , מיט זיין וועגעל און
 מיט זיין מומז . די שטימע אָבער און געווען אַ חרוש . דער
 עפֿעקט און געווען נח , האָבען זיך דערפֿאר אלע גראַשענס גע-
 קוקעלט נאָר צו איהר .

און באַנצן האָט אַ גאנצען מאָג אומגעריטען און זיין וועגאָר
 הין און צוריק , געיאָגט זיך נאָך דעם , געיאָגט זיך נאָך יענעם ,
 און מעהר ווי פֿינף קאָפּיקעס האָט ער ניט אויפֿגעמאַכט ... אַ
 צוקאַכטער פֿלעגט ער אלע ווילע בעמערקען , ווי די שטומע בע-
 קומט און בעקומט , און אויף אימליכען גראַשען , וואָס זי האָט
 געקראָוען , פֿלעגט איהר באַנצן פֿון דער ווימענס שאַקלען מיט
 אַיין קלעצער , וואָס האָט געהייסען , אז ער , באַנצן , וועט איר
 מיט דעם דאָזיגען קלעצער צושפּאַלטען דער מוח , אויב זי וועט
 נישט אוועקגעהן .

און די . שטומע ליאלע" האָט איהם געהערט פֿאר אַ פֿימאק
 און האָט געצויגען איהר , לאַזער" לאַנגזאַם און שפּאַטיש , ווי מיט
 אַ זעג איבער באַנצן'ס נאַל :

— או—או—בע—מעטע—מעטע ...

און אויף דעם צווייטען מאָג דאָס זעלבע .
 באַנצן האָט געזעהען בחוש , אז די בלינדע , געשטופֿעלטע-
 ליאלע מאַכט איהם „אונגליקליך“ . וואו און דאָס געהערט געוואָ-
 רען אין דער וועלט , וואָס זי וויל אפֿשר , אז ער , באַנצן , זאָל
 אינלאָוען זיין חזקה און זוכען זיך אַנאָנדער ראַגז וואַרט , ער
 וועט איהר ווייזען , ער וועט איהר פֿלעמען דעם מוח , ווי ער
 און אַ יוד , ער וועט איהר פֿלעמען דעם מוח ..

און אויף דעם דריטען מאָג פֿאַרנאַכט האָט באַנצן אַ הונגע-
 ריגער , אַ דערפֿרירענער ניט אויסגעהאַלטען און האָט דער שטומער
 גוט מנדב געווען מיט דעם קלעצעל איבער די פֿיס ...

—אָי—אָי האָט זיך ביי דער „שטומער" ניט ווילענדיג אַרויס-
 געריסען , נאָר באלד האָט זי זיך פֿערבאַפט . דערמאָנט זיך , אז זי
 אַינ שמוס און גענומען געווינדעווען אויף שמוס-לשון : —

— או — או — או ...

— וואָס? האָט באַנצן אויסגעשטעלט אַ פּאַר קיילעכדיגע
— אויגען —

— אַי, אַי? אַ האַ... אַ שטומע? חן—חן... איהר הערט? האָט
ער זיך מיט נצחון געווענדעט צו דער גאס, זי רעדט, זי איז
א ריידענדיגע, די גנב'טע, איהר הערט? אַ האַ, בעטע מעמע?
האָט ער זיך ווייטער אַ האַפּ גענעבען צו דער „שטומער“ אַנז,
שרי אַקארשט אַבוסעל!

און דערביי האָט ער מיט אַלע כחות גענומען שראַגען זי
מיט זינע שווערע קרעצלעך.

און די „שטומע“ האָט זיך אינגעשפּאַרט אין וואַנד און גע-
שריען אין זיך מיט אַ דערשטוקטען „אי“, ווי אַנאמת'ע שטומע.
נאָר איהר פלינדע אויג האָט זיך גערעהט מיט שטארקע שרעק
און שנאָה אויף באַנצן און אויף זינע העלצלעך.

לסוף האָט זי נישט אויסגעהאלטען און גענומען יאָמערען
זי אַ ריידענדיגע:

— אַי, אַי די פּוּם, איך חלש, געוואַ—אלד.

— איהר הערט?

אזוי האָט זיך באַנצן ווייטער געווענדעט צום רעדעל, וואָס
האָט זיך אַרום זי אַרומגעקליבען. און דערביי האָט ער מיט
גרויס גאָה אַרויסגעשטעקט זינע קאליקע פּוּם. אַ נו — זאָל מען
טאַקע זעהן, ווער עס איז גערעכט; עס האָט אויסגעווייזן, אַז
ער איז צו פּלאַמט, ניט ווילע ער האָט פּוּן דער שטומער געדי-
טען, נאָר וויל אויף דער וועלט קומט בכלל פּאַר אַזא שווינדעל.
פּלוצלינג האָט ער זיך דער... :

— דאָס געלד גייעב אַהער, גנב'טע, דאָס געדי!

דאָס בינטערע גרבות האָט די „שטומע“ געהאלטען אין האַנד
אין עפעס אַ ברודיגס. האָט דאָס ביי איהר באַנצן האַסטיג אַרויס-
געריסען און אַבגעפּאַהרען מיט'ן וועגעל אַן אַ זיט, גריטענדיג
זיך מיט בידע קלעצלעך מלחמה האַלטען ביזן טויט אַריין.

נאָר די שטומע האָט זיך ניט געריהרט פּוּן אַרט. זי האָט
זיך פּערה נישט ווי נאָך שטייפּער צוגעדריקט צום וואַנד. און גע-
בליבען זיצען אין חליפען, צוהערענדיג זיך ווי אַ קינד צום אינגע-
נעם געוויין.

אַ צוהיטער, ווי נאָך אַ שווערען שטרעט, איז באַנצן גע-

פֿאַהרען אַהיים, אַרבייטענדיג מיט די קלעצלעך פֿון בירע זימען
וועגעל. ס'האַרץ האָט איהם נאָך נישט געשטילט. אזא עולה גאָב
טהון איהם, קאליקען אָהן פֿיס! וואָס, קראַנק איז זי געהן
האַרעווען? וואַרט, ער וועט איהר נאָך מאַרגען ווייזען ...

נאָר ביסלעכווייז, וואָס מעהר ער איז אָבגעפֿאַהרען פֿון זײַן
ראַג, אַלץ קיהלעך און קיהלעך איז איהם געוואָרען אויפֿן האַר-
צען. ס'האַט איהם מיט אַ מאַהל ווי גענומען באַנג טהון, וואָס
ער האָט אזוי געשלאָגען אַ, אַ פֿרויענצימער, שדיס ווייסען!
וואַלט דאָס האַטש געווען אַ מאַנסביל. ער האָט זיך דערמאָנט,
ווי זי האָט זיך געטוילעט צום וואַנד און געבליפעט, נישט געענט-
פֿערט און נישט געשלאָגען זיך צוריק, זאָן איהם איז אומעטיג
געוואָרען—און פֿאַמעליכער האָט ער גענומען בעוועגען מיט די
קלעצלעך.

איהם האָט זיך מיט אַ מאָל פֿאַרגעשמעלט דאָס נאַסע קע-
לער-שטיבֿעל, וואו ער וואָהנט, און די אַלמע מאַמע. וואָס
נעחמט ביי איהם אָב דעם לעצטען גראַשען, און די האַרבולקע,
די ליעבע שוועסטערעל זינע, וואָס זיצט נאָר און עסט, און איז
מיט אַ מאָל אויפֿגערעגט געוואָרען, וואָס ער, באַנצי, דאַרף אויף
זי „האַרעווען“ אין קעלט און אין היץ; אַ מפֿלה אויף דער האַר-
בולקע.

ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערמאָנט, אז אַלע מאַנסבילען,
וואָס געהען און געהען אין די נאַסען, האָבען ווייבער, וואוילע
ווייבער, גוטע ווייבער, וואָס... המ... וואָס גיבען אויף זיי אַכטונג,
און העלפֿען אין געשעפט. יא, און ער, באַנצי, גאָט ווייס,
ווען ער וועט דאָס האָבען, און וואָס וועט זײַן דער סוף? אַ איד
איז מען דאָך.

און פֿלוצלונג, נישט ווילענדיג, האָט באַנצי אָנגעטאַפט אין
קעשענע דאָס געלד, וואָס ער האָט אָבגענומען ביי דער „שטומער“
און אַ געפֿיהל פֿון רחמנות האָט זיך אין איהם אַ הויב געטהון צו
דער געשטופֿעלטער פֿרויענצימער, וואָס ער האָט אָט ערשט אזוי
מביש געווען.

— אַך, שטומע ליאַרע, שטומע ליאַרע, האָט באַנצי
געקערט צו זיך מיט וועהמאָג—נא דיר נאָר, אַ שטומע ליאַלע—
און דערביי האָט ער זיך מיט אַ מאָל פֿערקעהרעוועט מיטן

וועגעל און גענומען גראָבען מיט'ן גאנצען אימפעט צוריק, צו זיין ראָג".

די געשטופעלמע איז נאָך אלץ געוועסן אויפ'ן ראָג און דער פֿריהערדיגער פּאָזע, די פֿינט אונטער זיך, די קאָפּ אַרומגעלאָזען. ווי זי האָט דערזעהן באַנציש וועגער, האָט זי זיך דער-שראָקען און געוואָלט אַנטלויפֿען. נאָר באַנצ' האָט זי תּיכּף בע-רוהיגט.

— דו, וואָרט, כּוועל דיר גאַרנישט מהוּן.

דאָ איז באַנצ' צוגעפֿאָהרען נאָהענט, האָט אַוועקגעלענט אַינן קלעצעל און דערלאנגט דער „שטומער“ איהר בינטעלע געלד. די „שטומע“ האָט איהם הוּשדיג אָנגעקוקט, אַ פֿריהער מיט דער בלינדער אויג, נאכדער מיט דער געוונטער אויג, און ערשט דאָן האָט זי צוגענומען דאָס געלד.

באַנצ' האָט דערפֿיהלט, אַז ער האָט דאָ אַבגעטהון עפעס זייער אַ פֿיניע זאך. אלע מאָל פֿלעגט ער נעהמען ביי פֿרעמדע און יעצט, צום ערשטען מאָל אין לעבען, האָט ער גע'נתנ'ט, און ווי פֿיעל אַ גאנצע בינטעל.

אי וואָס ער האָט דאָס אַבגענומען? ... האָט ער דאָך אָבער אַבגענומען „זיניס“ ...

מיט דעם לינקען קלעצעל האָט באַנצ' אַ שטופּ געטהון דעם וועגעל און צוגערוקט זיך מיט אַ זייט, האָרט צו דער שטומער:

— ע— פֿון וואַנען ביזטו. שטומע?

— בע— בע... פֿון שניפּישאָק, האָט די שטומע געענט.

פֿערט און פֿערשעמט זיך פֿאַר איהר אייגענעם קול —

— פֿון שניפּישאָק? זעה, טאָק? האָסט דאָרטען וועמען?

— בע— בע... קיינעם ניט.

באַנצ' איז בלייבן געוואָרען:

— זעה, אין אַ מאָן אויך ניט?

— אויך ניט, כּיבּין נאָך אַ פֿרה'בע— בע...

— טאָק? און וואו געכט'גסטו?

— בע— בע, ביי דעם שמש געכט'ג איך, דאָרטען,

פֿיער קאָפקעס אַ נאכט צאָהל איך.

אַ וויילע האָבען זיי בירדע נייגעריג אָנגעקוקט איינער דעם אנדערע. ס'איז שוין געווען פֿינכט'ערליך. מעגליען זענען געגאנגען

גען, קארעמען יענען געפאָררען און קימער האָט קיין קוק נישט
געמירט און יענעם זיט.

באַנצן איז געווען נישט מיט אלעמען. ווי אַ מבולבל'ער,
האָט ער גערדעהט די שמוציגע קלעצלעך און די הענד —
— בנאמנות .. האָט ער פלוצלונג אַרעד געטהון און אַנט-
שוויגען געוואָרען.

די „שטומע“ האָט אויף איהם אָבגעשטעלט איהר בלינדע
אויג.

— בנאמנות — האָט זיך באַנצן אָנגעהוּן אַ כח — בנאמנות,
קום צו אונז, מיין מאמע, בנאמנות, זי וועט ביי דיר גאַרנישט
געמען.

— כווייל נישט — האָט זיך די „שטומע“ ארוק געטהון אָן אַ
זיט און בעהאַלטען דאָס בינטערע נרבות אין ברויט.

באַנצן איז מלא חמה געוואָרען: „זי וויל נאָך נישט!“ און פֿעסט
אָנגעהמענדיג די קלעצלעך און בירע הענד, מוכן ומוזון אָפּצו-
רייזען יעדער מינוט, האָט ער נאָך אַמאָל אַ פֿרעג געטהון:
— ווילסטו נישט? נין?

— נין.
— נו, טו געה דיר כּף-הקלע צו דיין שמש ... מאַרגען
וואָלסטו זיך זוכען אַניאָרער נאָס.

און באַנצן האָט מיט גרויס פֿערדרוס, אָבער אויך מיט
שטאַלצקייט אַ שטויפ געטהון זיין וועגעל — און פּאַשאַל — אוועקגע-
פּאָררען מיט דאָס גאַנצע מהירות פֿון אַלע פֿיער רעדלעך ...

נאָך אויף דער צווייטער גאָס האָט ער פלוצלונג דערהערט
הינטער זיך גליכע און ווייכע טריט, ער קוקט זיך אים — די
„שטומע“ — ווי ער איז אַ יוד — „די שטומע“ ...

כע — כע, האָט איהם די געשטופעלטע לעבלעך און פֿער-
שעמט אַ לאַך געטהון ...

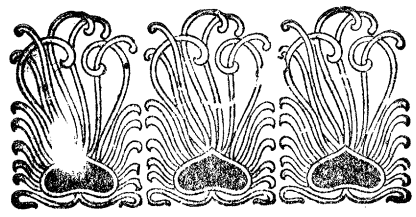
און ווער עס איז דורכגעגאַנגען יענע גאָס, האָט געזעהן,
ווי באַנצן פֿאַהרט זעהר געלאַסען — שטופט און גרעבעט מיט זיינע
קלעצלעך פּאַמעלעך, גאַר נישט, ווי זיין שטייגער; און האַרט
געבען די וועגעל, געהט עפעס נאָך אַ געשטופעלטע אשה מיט אַין
בלינדען אויג. אַלע ווייכע האַפט אויף איהר באַנצן אַ קוק און אַ

מאדנע ויסקניט צונגוט זיך איהם איבער זיין פרימען טויל, וואָס
 איז איהם צוצוינגן פֿון אייביגע רחמנות-בעטען" ...
 און ווער עס איז אין יענעם פֿאַרנאָכט דורכגעגאנגען די
 שמאָלע נעסעל אַראָב שטאַרט; האָט געוועהן ווי באַנצי שטעהט
 מיט'ן וועגעל ביי אַ בורקע און איז מכבד די געשמופעלטע מיט אַ
 גלאָז סאַרע-וואַסער און מיט אַ ראָזינקע-קיכעל.
 די געשמופעלטע טרינקט און לאַכט און ווערנט זיך פֿון
 נרוים נחת, און באַנצי האַלט צו איהר פֿערינסען דעם קאַפּ פֿון
 וועגעל און פֿרענט מיט דרך ארץ:

— נו, וואָס? גוט, יע? גוטע וואַסער?
 פֿון דאָמאַסט אָן, איז צו באַנצ'ים שמוציגען וועגעל צונגע-
 קימען אַ נייער הילצענער ביינקעלע ...
 ווי פֿריהער זיצט באַנצי אויף דעם ראָג, לאַנגע און ווייסע
 גאַס, און האַרט געבען איהם אויף דעם ביינקעלע זיצט אַ גע-
 שמופעלטע שטומע אשה.

באַנצי ברילט זיין אַלמ-בעקאנטען מומזר:
 האָט רחמנות ... אויף אַ וויסמען קאַלקע ... אָהן פֿים ... האָט
 רחמנות ...
 און די שטומע האַפט אינטער און העלפט ווי אַנאַמת'ע
 אשת-הייל.

— או—או—בע—מעטע—מעטע ...

מין ערשטע דירה.

I.

אנשטאט א הקדמה.

יעצט בין איך א בחור א נע-ונד'ניק. נאָר בין א יאָהר פֿיר-
דעקן בין איך מיר געזעסען אין מיין קליין שמערטער, וועלכע איז
פֿערוונקען אין בלאַטע, און אין גרויס, און אין טרויעריגע שטיל-
קייט, און געהלומט וועגען גרויסע-גרויסע שמערט, דאָרט וואו
ס'איז געברוקרט די ערד און ס'איז ניטאָ קיין בלאַטע און קיין
גרויס, און נאָר עס קאָכט און עס רוישט, און מחנות פֿון מענשען
אין פֿערד לויפֿען, פֿליהען, טראָגען זיך מיט א ווילדען אימפעט,
מיט א ווילדען לעבען-קרחת. היציגע פֿערד און מענשען, מענשען
און פֿערד, און דאָך מירען זיי אויס איינער דעם אנדערען, און
פֿערד צוטרעטען נישט קיין מענשען... יאָ!

קיין אנדער פֿארשטעלונג וועגען שטאָרט האָב איך נישט גע-
האט. אנדערש ווי אז, פֿערד לויפֿען און טרעטען נישט קיין מענ-
שען" האָב איך דעם דארטונגען לעבען ניט פֿערשטאנען. און דאָך
האָט דאָס ביי מיר אין דער פֿאנטאזיע געהאט אזא צויבער-קאליר,
און האָט אזוי פֿיער געצויגען צו זיך, בין מיר איז נמאס געוואָרען
דאָס שמערטעל אין גאנצען. נמאס איז מיר געוואָרען צו זעהן
באג מעגליך, ווי א ווייסע נארשע ציג פֿארקריכט ביזן האלו אין
דער שווארצער זומפונגער בלאַטע און לאָזט ארויס א ציטערדיגען
לאנגען, מע-מע", ס הייסט: "יודען ראטעוועט". סקוטשנע איז גע-
וואָרען צוקוקען, ווי מען פֿערריכט תמיד די צוימען פֿון די גערט-

נער אין דאך זענען די גערטנער שטענדיג פול מיט חזירים און
וועלוועל-באק דער מלמד אין בלויזען טלית-קטן מיט פערקאטשעטע
תחתונים רק ער יאגט זיך נאך, ביי זיך אין גארטען, נאך א גרוי-
סען חזיר, שפרינגט יאָלדיש איבער די גרינע קעפלעך קרויט און
נוואלדעוועט מיט זיין קול: „אויס.. האַלעריע אויף דיר“.

סקוטשנע איז געוואָרען צו קוקען ווי א גרויסער גאלאנדסקער
האָן קוואַקצעט עפעס און חראַברעט זיך פֿאר א גאנצען האַרעם
מיט הינער, שאַרט מיט די דינע פֿיסלעך און דעם מיסט און
מרייסעלט שטאַרץ מיט'ן רויטען קאָס. ס'דאַכט זיך אז דאָס בע-
רימט ער זיך פֿאר די הינער: „איזער נשים קענט זיך דאָ אַפֿילו
גראַבען פֿון הינט בױז מאַרגען וועט איהר אויך גאַרנישט מאַכען,
און א „נאש בראַט“ איז ניקאַקן! א שאַר מיט'ן פֿיסעל איינמאַל,
איהר זעהט? פֿיק! און ס'איז דאָ וואָס מע בעדאַרף“.

אין שטוב איז אויך אלץ נמאס געוואָרען. ווייטער וואַרעמעס
און וועטשערע, ווייטער מנחה און מעריב, ווייטער פֿערגעסען
זאָגען „יעצה ויבא“ אום ראש חודש און, נשמת כל חי אום שבת.

רק די מאמע מיט'ן טאטען האָבען צוטהון מבח א נייעם ראָק. די
מאמע זאגט אז ער מוז האָבען א נייעם ראָק, און דער טאטע זאגט
אז ער קען אויסקומען אָהן א נייעם ראָק. ראָק אַהער, ראָק אַהין,
און אזוי ציהט זיך דאָס גאנצע חדשים, גאנצע יאָהרען נאָכאַנאַנד.

די מאמע רק זי לאַמעט העמדער און דאך זענען די העמ-
דער שטענדיג צוריסען. וואו נעמט זיך דאָס אזוי פֿיעל שמאמעס?

די קעכען, נאָר זי מענה'ט, אז איידער מען קעהרט די שטוב
מיט'ן בעזום, איז די בעסטע זאך אשפּריצטהון מיט א בויסער ווא-
סער בדי עס זאָר קיין שטויב ניט זיין. און דאך איז די שטוב
בשעת'ן קעהרען שטענדיג פֿול מיט שטויב בױז צו דערשטיקט ווע-
רען. א גאנצען טאָג לערען איך אין דער ישיבה און דאך דוכט
זיך שטענדיג אָב דער מאמען אז נאָר איך פּלאַנטער זיך אונטער
די פֿוס, און דער טאטע מענה'ט אז איך געה ארום, פּוסטאַפּאָס“
און וואַרפֿט אויף מיר קרומע בליקען.

און מינע קלענערע ברודערלעך נאָר זיי רייסען זיך צווישען
זיך שטילקעהנד, קרוימען זיך איינער געגען דעם אנדערען ווי די
מאַלפעס. יענקל שמעלט אויס בערלען א פֿינגער, אָף צופּוקעניש“
און זיך מיטש בער'ל און שמעלט אויס יענקל'ז צוויי פֿינגער, אויף

נאך מעהר צופוקעניש" פאלט יענקל אויף א סברה און קלעפט צו זיין פלינגער א שטוקעל ברויט און „טרו איהם עפעס ו" האפט בארד בעריל און שטעקט זיך אריין אין נאָגעל א ביינדעל פֿון הערינג; און אַט אזוי פוקען זי זיך און ווערען, שונא ישראל, צופוקעט און צוועצט און קניפּען זיך ביז ברויט אונטער'ן טיש, און שאַ. שטיף דער טאטע וואָל ניט דערהערען.

אין דער היים איז מיר ניט היימליך און סקוטשנע, טאטע-טאטע איז אויף מיר אָנגעשטויסען, ברויזדיג אויף דעם „14-יאָה-רינגען בחור" וואָס זוכט זיך ניט קיין תכלית. און נאָך ערגער איז מיר ווען איך ווער עפעס קראַנק, ווען די טאטע געהט צו מיר צו און לעגט מיר ארויף איהרע וואַרעמע הענד אויף מיין שטערען, און דער טאטע בויגט זיך איבער מיר איבער אזוי נידעריג, אז זיין לאַנגע, שוואַרצע באָרד קיצעלט מיר אין האַלז אַריין. אַט די פּלוצלונדיגע ליבעע האָב איך נישט געקענט אַריבערטראָגען. מיר האָט זיך געדוכט, אז דאָס איז פֿאַלש, אז דאָס מאַכען זי זיך ווי פּערזאָנלע איבער מיין געזונד, אז דאָס טהוען זי מעהר ניט ווי אַ צולויב; ווי זאָגט מען דאָס, פֿאַר ט אַ קראַנקער! און אַט די שלעכטע מחשבות פֿלעגען מיך נייטען רויט צו ווערען פֿון בושה, בעהאַלמען מיניע אויגען פֿון זייערע פֿערזאָרגטע פּנימ'ער אָדער מאַכען זיך נאָר אז איך שלאָף.

— מען דארף פֿאַהרען אין אַ גרויסער שטאָדט!

אין וואַסער גרויסער שטאָדט! אין אָדעס. וואָס עפעס איז אָדעס? אין אָדעס איז דאָ אַ מפיצי השכלה" וועל איך זיך לערנען. אזוי פֿלעג איך זיך מיט זיך זעלבסט דורכטענהן אין די לאַנגע, לאַנגע ווינטערנעכט, אין די זיס-טרויעריגע זומער אָוענ-דען, ווען עס פֿלעגט מיך ציהען דאָס האַרץ ניט וויסענדיג וואוהין. נאָר פֿיהלען האָב איך געפֿיהלט, אז דאָס לערנען איז ביי מיר מעהר ניט ווי אַ תירוץ פֿאַר זיך אַלעין, און אַנאָיכרונדן פֿאַר מענטשען, ווען מען וועט מיך אַ פֿרעג טהון: „נאָך וואָס פֿאַהרט דאָס אַ בחור פֿון 14 יאָהר?" איך האָב געפֿיהלט אז ווילען ווילט זיך מיר נאָר אַנאָדער זאך, נאָר אַנאָדער זאך... מיר האָט זיך געוואַלט דאָס וואָס איך האָב אַלעין ניט גע-וואוסט. און וויל איך האָב ניט געוואוסט וואָס, דערפֿאַר האָט זיך מיר געוואַלט.

דערנאך גערענק איך די קאלטע אַסיען נאַפּט נאָך ספּוּה
אירער איך בין אָפּגעפּאָהרען .

די מאמע איז געשטאַנען בלויז ווי קרייז און האָט געשטרעקט
די לעצטע זאָק פֿאַר מיר .

די ברידערלאך זענען געוועסן שטיל און די ווינקלעך , די
הענטליך אין די קעשענעס און געגלאָצט מיט די קינדערשע אייגען .

דער טאטע האָט בעצאָהלט וויסען , זילבערנע סטבעות מיט
א פּיטערע איראַניע אויף די לויפּען .

— פּופּצעהן רובל וועט גענוג זיין ? האָט ער מיך א פּרעג
געטהון און מיט איראַניע מיך אָנגעקוקט .

— גענוג .

— הייסט דאָס פּאָהרסטו מאַקן ?

— איך פּאָהר .

— באלד פּאָהרט שוין אָן די בויך ! . . .

— איך ווייס .

מיר האָט הנאה געטהון דער מאמע'ס שרעק , אין דעם
טאמענס איראַניע האָט מיך גערייצט . בין איך געשטאַנען קאלט
און הארט ווי אייזען און אָפּגעהאַקט געענטפּערט .

צום סוף האָט דער טאטע ניט אויסגעהאַלטען , אָנגעהמורעט
די ברעמען און מיט פעס א זאָג געטהון :

— נאָר זאַלסט וויסען אז אַ קאַפּיקע וועל איך דיר מעהר
ניט שיקען !

— גוט .

— מענסט דאָרטען אפּילו אויסגעהן פֿון , פֿון , הונגער ...

— גוט .

עס האָט זיך דערהערט אַ קלונג פֿון צושאַטענע , אויפֿן טיש ,
סטבעות און דער טאטע איז אָפּ אָן אַ זייט , באַמערקט די קלענע-
רע ברידערלאך , צוגעגאַנגען האַסטויג צו איינעם פֿון זיי . אַראָב-
לאָזען איהם פּלוצלונג אַ פּייעריגען פּאַטש און אַ געשרי געטהון .
— און די אוראַקעס זענט איהר קראַנק צו מאַכען ? !

דערנאָך בין איך עפעס געפּאָהרען אין מיטען דער נאַכט און
א אייגען בויך , וואָס איז געווען געפּאַקט מיט מענשען און מיט פּעק-
לעך , אַלע פּאַסאזשירען זענען געוועסן צונויפֿגעקוועטש , גערדע-
מעלט און געפּיקעט איינער דעם צווייטען מיט פֿאַרשלאָפּענע לאַנגע

געזער. מיך האָט מען פֿאַרקוועטצט ערגעץ אין אַווינקעלע. וואָס
 איך האָב זיך מעהר געטולעט צום בויך האָט מען מיך טליץ מעהר
 געדרוקט. איינער אַ שלאָפֿערדיגער מנושם'דיגער יוד, אַ קצב אָדער
 אַ וואַלד סוחר, האָט מיר אַרענגערוקט אַ גרויסען קאלאָש אין שוים
 אַרײַן און בשוים אָפֿן האָב איך זיך פֿון דער גרויסער פֿוס ניט גע-
 קענט ראַטעווען. אונגענליך איז געווען אַ רײַהר צומהון זי פֿון אַרמ,
 האָב איך געמוזט שווינגען, שווינגען, שווינגען און קוקען ווי פֿאַר-
 ביי מיר לויפֿען דורך פֿעלדער, נאָסע אָסיען פֿעלדער בעדעקטע
 מיט האַלב צוגאַנגענעם שניי, שווינגען און זעהען ווי דאָס לעצטע
 פֿײַערקל פֿון דעם איינגעשלאָפֿענער שטעדטל רוקט זיך און רוקט
 זיך און ווערט פֿערשוואַנדען, ווי הוילע בוימער שושקען זיך
 עפעס, ווינקען זיך איבער מיט דארע שווינדנײַטגע צווינגען,
 אָנגען עפעס נבואה. און טימלען אויף מיר ווי משונה'דיג גרויסע
 פֿינגער.

— אַז איך וואַלט געוואַלט, האָב איך איצט געקענט רוהיג
 שלאָפֿען, אין דער היים, דאָרטען, אויפֿן קושעמקע.
 אזוי האָב איך מיר געטראַכט און ביטער ווי אַ דערױאַקסע-
 נער מענש געשמײַעלט אין דער פֿינסטערער בויך, אַן דאָס
 שטאַרט-לעבען, אַן דאָס רוהיגקײַט פֿון שטעדטל האָבען מיר גע-
 צויגען. ביידע האָבען געצויגען און ביידע האָבען געשראָקען. דאָס
 שטעדטל האָט געשראָקען מיט איהר פֿערגאַנגענהײַט, די גרויסע
 שטאַרט מיט איהר צוקונפֿט, און איך 14 יאָהרדיגער בחור" בון
 געהאַנגען אין דער פֿינסטער צווישען ביידע מאַנגעטען און געטראַ-
 גען זיך מיט דער אָנגעפֿאַקטער בלאַטיגער בויך איבער נאָסע ווע-
 גען און פֿעלדער, און אַלץ איינגעשמועסט זיך אַז דאָס פֿאַהר איך,
 לערנען זיך, לערנען, לערנען, ווערען אַ דאָקטאָר, אַ פֿראַפֿעסאָר.
 לערנען זיך, לערנען זיך.

און דער נאָסער וואַלד האָט זיך אויפֿן בויך ווי אַ חמארע
 אָנגערוקט. טרוקענע בוימער האָבען זיך געשושקעט, שלעכטע
 נביאות אָנגעוואַנט און געטימלעלט אויף מיר מיט די הוילע צוויי-
 גען, ווי מיט אומגעלומפֿערטע שווינדנײַטגע פֿינגער ...

II

מיין ערשטע דירה אין דעם גרויסען כרך אין איינגעמליך געווען נישט מעהר ווי א יודישע שמוציגע אכסניא, אין וועלכער איך האב געוואהנט א טאג מיט א נאכט. נאך איבערגעלעבט האב איך אין דער 24 שעה'דיגער דירה נישט ווענגער ווי אין אנדערע דירות אין וועלכע איך האב גאנצע חדשים אָבגעלעבט אין דער פֿרעמד.

פֿערפֿיהרט האָט מיך אין דער ערשטער דירה מילנער א שטיקעל קרוב, וועלוועל האָט ער געהימען, מיט וועלכען איך האָב זיך געטראָפֿען אין וואַגן עטליכע סטאנציעס פֿאַר אַדעס. דאָס איז געווען איינער פֿון די קרובים וואָס זיין מאמענס שוועס-טער איז מיין באַבעס אַ מוהמע" און אז מען בעגעגענט זיך פֿלוצ-לונג איז מען יוצא מיט דעם, וואָס מען גייעט טרוקען אַ שמיילעך און מען רופֿט אױס: „א! און נאָכײַן, וואָס מאַכסטו" איז שוין נישטאָ וואָס צו רעדען.

נאָר פֿיהלענדיג זיך זעהר עלענד צווישען די גליטשקע פֿאַ-ליצעס מיט די פֿרעמדע, האַרטע פֿעקלעך; צווישען שכורע סאַל-דאטען און פֿערשמייטע יידען. האָב איך זיך מיט וועלוועלן דער-פֿרעהט ווי מיט אַנאָגענעס ברודער. און וועלוועל האָט מיר תּכּף דערוויזען זיין גרויס ליעבשאַפֿט צו מיר און צו מיין משפּחה און האָט בײַ מיר אױפֿגעגעסען די גאנצע וואַרשט מיט די קעז מיט די עפעל וואָס די מאמע האָט מיר געגעבען אױפֿ'ן וועג, און דערנאָך פֿריינדליך אוועקגעזעצט זיך מיר, דערצעהלען פֿון זײַנע געשעפֿטען און גליקען בײַ סאמע אַדעס.

אחוץ דעם, וואָס וועלוועל איז געווען אַ הױכער, אַדאַרער, אַנאָזיגער מיט נאַרײַש-קורצע הױזען, איז ער אויך געווען אַנ'עכטער טיפּ פֿון אַ וואַנדער-בחור און אַ ווינד מענש; — איינער פֿון די שלימולניקעס וואָס האַפען זיך פֿאַר אַליץ און האַבען גאַרנישט; וואָס מױענד פֿלענער איז בײַ זײַ אין קאַפּ און קיין איינציגער גראָ-שען אין קעשענע. איהר ווילט אַ בוכהאַלטער איז ער אַ בוכהאַל-טער. אפֿשר גלויבט איהר נישט? גייעט ער זיך אַ פֿאַרקע אין זײַן קרעכצנדער קערבעל מיט לאנגע בלייכע פֿינגער און שלעפט אײַך אַרויס אַ פּאַפֿיר מיט גאַלדענע אותיות און איהר לײַענט בײַרױש.

און וועלן ערל ח'מאָוויץ" האָט געקענטפערט אויף 114 שאלות אין
 חכמת-הבוכזארטעריע. בקצור... היינט וואו אין די צוויי חדשים
 וואָס ער האָט פראַקטיקירט אין אַ קאָנטאַר פֿון שוּבוואַרג אין האָט
 גענומען צוועלף זילבערנע רובל אַ חדש? אַ חדש? אַ חדש? זאָגט איהר?
 איז ווי איהר זעהט איהם אַ יודען, ווי ער האָט געהאַט אין טע-
 לענעשטן אַ גאַנצען חדר מיט אַ נאָמען מיט, מיט אַ בלעכענעם
 שילט: „מעלאַמער וועלן ערל ח'מאָוויץ" ער האָט דעם שילט גע-
 לאָזען ביי זיך. נאָ פאַמיאַט צום אַנדענקונג הייסט דאָס, אָט
 זיענט עס ביי איהם אין קערבעל, אויב איך וויל קען איך עס
 זעהן, אַ רובל מיט פֿופֿציג קאָפּיקעס האָט איהם דער שילט, אָב-
 געקאָסט? צי אַפֿשר גאַנצע—צוויי, ער געדענקט שוין נישט גענוי...
 און וואו איז אַ סוּחר? און וואו איז אַקאָמיוואַזשאַר? ער האָט
 דאָך געהאַנדעלט מיט גאַלדוואַרג אין מיט שטעטפֿילך און אין
 אַרומגעפֿאָהרען מיט בילדער און מיט אַפּטיק-שאַכטלעך, אָט הייסען
 זיך נאָך ביי איהם די פֿרייז קוראַנטען; זאָל איך אַרײַן קוקען,
 אַרדבאַ. אַבא איז ער אַ ח'מיק ד. ה. ער קען גוט ח'מיץ, און
 האָט זיך דערױוילע נאָר אויסגעלערענט מאַכען שפּיגעל און
 זיף און סינקע, נו סינקע האָט ער דאָך אַפֿילו דורך בריעף גע-
 לערנט מאַכען, דריי רובל פֿון פֿערזאָן האָט ער גענומען, אָט
 איז נאָך ביי איהם גאַנץ דער בלאַט-צייטונג, וואו ס'איז געווען גע-
 דרוקט די סינקע-מודעה; נאָר איצט האָט ער אַ נייע ערפֿינדונג
 וואָס האָט איהם בלוט און געלד" אָבגעקאָסט. ער האָט זיך
 איצט אויסגעלערנט מאַכען אזאַ מין באלזאָם צו שוואַרצען און
 בעניען אָבגעריבענע, שטאַלענע זינגערס. גיעב איהם נאָר האָט
 הונדערט קאַרבען ווי ער וואַלט זיך געמאַכט אַ קליינעם פֿאַבריקעל
 פֿון דעם דאָזיגען באלזאָם, ווי ער וואַלט גליקליך געווען, און
 מכח דעם מאַק פֿאַהרט ער אין אַדעס, זוכען אַשוואַף פֿאַהרט
 ער דאָס ער האָט שוין צו דעם אַפֿילו אַ נאָמען: „געגרינגאָן",
 וויל ער דעם באלזאָם אַנרופֿען. אזוי ווי אַ נענער איז שוואַרץ אזוי
 ווערען פֿון דעם די אָבגעריבענע זינגערס אויך שוואַרץ, — און דעם
 סופֿיקס „נאָן" גיעט ער צו פֿרי עס זאָל קליינגען פֿראַנצויזיש,
 פֿונקט ווי פֿון אויסלאַנד, וואָס? ווי זאָג איך? ניין?

אין אראָב, גיך, גיך ווי א טייערעל. ער האָט זיך א פאַרקע געטוהן
אין זיין קערבעל און ארויסגעחאפט פֿון דאָרטען מיט נצחון א פּאָר
קליינע פֿערקופערטע פֿרעשלעך מיט עפעס א פֿלייסנס; לאנגזאם
מיט גרויס פֿערנגיגען — ארויסגעצויגען פֿון זי דן קאָרקען אין גע-
שטופט עס מיר גרייך אין גאָ אריין — איך זאל שמעקען. פֿון איין
פֿרעשעלע האָט מיר א שפּאר געטוהן מיט א שטוקענדע זייערס און
פֿון דער אנדערער מיט יאָרקע עהל; נאָר וועלועלע פנים האָט
בשעת מעשה אזוי געלייכטען, אז איך האָב איהם געמוזט טוהן
דאָס צויעבע און א שמויכעל טוהן און זאָגען: יאָ, מיט אזא מאָן
פונקט איך ווילט גומע פֿערזומע דערשפּירט.

יאָ אומגליקליך איז ער וואָס ער האָט „קאָקראו“ נישט קיין
הונדערטער, רכל הפחות א פֿופציגער, נאָר מיט נאָטעס הילף,
אַט אין אדעס, וועל איך אליין ועהן. יאָ, אנב, אפשר האָב איך
א צוויי רובל ביו אדעס. מעהר דארף ער נישט. דאָרטען ווי ער
קומט איז, מעהר דארף ער נישט. וואָס, גיין אפשר?

איך בין א בויסער מבולבל געוואָרען פֿון דער פֿלעצלויכער
קלאָץ-בקשה און מיט אימפעט געחאפט זיך צום בייטעלע.
וועלועלע ציהט אים זיין דארען האלו פֿון שמוציגען פּאפּי-
רענעם קאָלנער און קוקט מיר אריין אין בייטעלע מיט אַיין אויג —
ווי א האָן דער ועהענדיג א קערענדעל.

— אַהאָ בויסט דאָך נאָר אַניעושר!
— זיכען קארבען איז מיר נאָר געבליבען. — ענטפֿער איך
אין ווער עפעס פֿלוצלונג אָנגעשטוימען אויף וועלועלען פֿאַר זיין
קריכען.

— און וויפֿיעל האָסטו פֿאַר'ן פֿאַהרען געהאַט? א ודאי ...
— פֿופֿצעהן! חאַפּ איך אונטער מיט גדלות, און קוק וואָס
פֿאַר א דושם עס וועט מאַכען אזא ציפֿער אויף וועלועלען.
— אַהאָ? מאַכט וועלועלע און קוקט מיר אַרץ מיט אַיין אויג
אין בייטעלע.

איך דערלאנג איהם צוויי רובל פֿון מינע זיכען, אין וועל-
וועל נעמט עס צו עפעס נישט ווילענדיג מיט דן שפּיצען פֿינגער,
און קוקענדיג אין פֿענסטערל פֿון וואַנאָן גיעט ער עס א וואָרף
אריין אין וועסט-קעשענע ווי איינער זאָגט: איך מיר געלד.
איך פֿערשמעה מיט א מאַר דעם קליינעם ווערטה פֿון דן

ארעמע פֿינף רובל, וואָס מיר איז יעצט געבליבען, סױערט עפעס
אומעטיג אויפֿן האַרצען, עס ווירט זיך אז וועלועל זאל מיט מיר
רעדען, דערצעהלען ווי עס לעבט זיך דאָרט ען, ער זאל מיר
מאכען גרונגער. נאָר ער זיצט שוין קאלט. זײַן געפֿלאַכטענע
קערבעלע מיט די פֿרייזקוראנטען האָט ער פֿערשלאָסען, האָט זיך
אַנגעשפּאַרט אויף איהר מיטן ערענבויען און גענעצט, אפֿילו אָן
זײַן געגרינגאָן האָט ער פֿערגעסען.

— וועלועל, פֿרעג איך איהם און קוק איהם אָן מיט גע-
בעט, אויף וויפֿיעל קען זײַן גענוג פֿינף רובל, דאָרטען ?
— כּױזיס! גענעצט וועלועל, — אויף אַ וואָך, אויף אַ-
דערטהאלבען.

מיר ווערט קאלט אין רוקען און אין האַלז ווערט שווער,
דאָך שטאַרע איך מיך אַביסעל אַברוינגען:
— און איך רעכען אז אויף אַ גאַנצען חודש, וועלועל, אַ ?
וועסט זעהן.

— אַ ! גענעצט וועלועל מיט כּטול. —

— און אויף דריי וואָכען אויך נישט ?

— אפשר ...

פֿערפֿאלען, קלעהר איך, מיין הלוואָה! — און קוק אָן
וועלועלן מיט שנאָה.

— הער נאָר, אפשר ווייסטו עפעס פֿון אַ סטאַנציע ? אַ
וואָוועלע, בײַן וואַנען כּױער אַ דירה קריגען.

וועלועל לעבט פֿלוצלונג אָב ווי אַ גוססדיגער פֿיש אין אַ
בולטער מיט וואַסער.

אַ, ער האָט פֿאַר מיר זעהר אַ גוטע אַכסניא. די בעלי-
בתים זענען מיט איהם אַהבים נאמנים. אַנב וועט ער שוין מיט
מיר צו פֿאָהרען אויף אַיין דראָזשקע; נישט ווייט פֿון דער אַכסניאָ
פֿערפֿאָהרט ער צו אַ געוויסען מענשען, און אָט דער געוויסער
מענש האָט פֿאַר איהם אַ שוואַך, אויך אַ געוויסער-מענש, און די
אַכסניאָ וואוהיין ער וועט מיך פֿערפֿאָהרען איז זעהר אַ גוטע, און
זעהר אַ פֿיליגע, און קיין בעסערע ווייט ער נישט און גאַנץ אַרעיס.
וואָס, נײַן ? אפשר גלויב איך נישט ?

.III

לאנן זענען מיר געפאָהרען אויף אַ דראָושקע און געררעהט
זיך און שמאַלע געסלעך. ביז מיר זענען צוגעפאָהרען צו יענער
הויז וואו וועלוועל האָט געהאַסען דעם פֿוהרמאַן.

און פֿרי ציוצוקומען צו דער אַכסניאַ גופּאַ, האָט מען פֿרויהער
געדאַרפֿט דורכגעהן אַ לאַנגען שמוציגען הויף; נאַכהער אַ פֿינס-
טערן, פֿינסטערן קאַרידאָר און וועלכען מען געהט אַפֿרויהער גלייך,
גלייך און מען טאַפֿט, נאַכהער בעקומט מען אַ זעץ און רעכטען
זיט און דאָס גיעט צו פֿערשטעהן אז מען דאַרף זיך געהען
לינק'ס. דאָן פֿערטשעפעט מען זיך אָן אַ פּוסטער פֿאַס, וואָס גיעט
אַב שלום-עליכם מיט אַ הילכטיגען בום, באלד נאָך דעם פֿעסעל,
אויב מען איז פֿאַרוואַנט און מען פֿאַלט נישט, דערשפּירט מען
מיט די פֿיס אַנעק פֿון אַ שמאַלען טרעפּעל אָהן אַ פֿאַרזענע, מען
הויבט זיך אויף איהם אויף מיט מסירת נפשׁ, און מען טאַפֿט אָן
אַ קאַלטע אייזערנע קליאַמקע, וואָס איז שטענדיג איינגעשמורט אין
הערטיגן ראָסעל און מען טראַטעוועט אַרײַן אין סאַמע טרעקלײַן.

פֿאַראַוים איז געגאַנגען וועלוועל מיט זײַן קערבעלע און נאָך
איהם איך מיט מיין פעקעל. טאַפענדיג די ווענד מיט לאַנגע,
דאַרע הענד, האָט מיר אַלץ וועלוועל געגעבען צו פֿערשטעהן:

... אז דאָ איז אַ בוסעל פֿינסטערלעך, אז בייטאַג ציגרט מען
אין גאַנץ אָדעס נישט אָן קײַן פֿייער אין די קאַרידאָרען, אין
גאַנץ אָדעס. אפשר גלויב איך נישט? אָט וועל איך זעהן, נאָר
דאָ דאַרף מען זעהן, ווי אַ מענטש. סײַז אַ גלויב דאָ נאָך אַטויר,
אַ גלעזערנע, אַ פֿאַרזענע, נאָר איבער יענער האָט ער נישט ליגעב
צו געהן. דאַרטען איז, פֿאַמעלעך, פֿאַמעלעך. אַבוסעלע אָן אַ
זיט, ער איז שוין דאָ גענוט, וויילע.

דאָ האָט מיין געניטער וועג-וויזער אַללען בעקומען אַ קלאַפּ
אין איינעם פֿון די אויבערשטע חלקים פֿון זײַן בייגענדיגען נוף אין
געמאַכט אַ שוויג—הויבענדיג זיך אויפֿן טרעפּעל האָט ער זיך צו
מיר אַ קעהר געטהון:

— זעה. די האָסט זיך נישט אָבגעקלאַפּט?

— גיין.

זעה, און איהם האָט זיך גערעכט, ער האָט עפעס גע-
הערט.

אז די טהיר האָט זיך אונטער אונז צוגעמאַכט, האָט זיך
א שטיק געטהון א שווערע לופט אָנגעזאפט מיט ווילגאַמט און איך
בין וויערער געבליעבען שטעהן אין דער פֿינסטער, האָמט דאָ
איז דער הושך געווען אביסעל שווערער ווי אין קאָרידאָר. ארום
מיר האָבען שאַמעס פֿון מענשען געמאַכט בעוועגונגען. ווערטער
און קולות האָבען זיך געלאָזט הערען. און אַ הויזער יאָגער קוויטש
פֿון אַ יודענע — אַבער אלע קולות, אין דער ערשטער מינוט בין
איך נישט געווען זיכער, אז איך זעה דאָס אויפֿן וואָהר, אז דאָס
וואָס ארום מיר איז טאַק אַנאַמט. אין מוח איז מיר נאָך געשאַ-
נען דאָס קלאַפערט פֿון די וואַנאָנען רעדער, רונדע און פֿלאַכע
פֿיזיאָזשען האָבען זיך נאָך גערעהט און געלאַפֿען פֿאַרבײַ; נאָר
ביסלעכווייז האָב איך גענומען בעמערקען, אז איך שטעה אין אַ
הויכען צימער, אין וועלכען סײַז נישטאָ קיין פֿענסטער, אַ הויך
אַ נלעוערנע טהיר און דער פֿאַרערשטער וואַנד, און אַפֿילו די דאָ-
ווגע אַריבע טהיר, האַלב פֿון ברעטער האַלב פֿון גלאַז, איז אויך
פֿערשטעלט פֿון דרויסען עפעס מיט מואוסע, הילצערנע בנינים,
און איז דאָס אַמיניגע וואָס ברענגט אַרעין אין צימער אַ גראָהען
אַבשיין — אַ זיב, אז עס איז דאָ אַ זון אויף דער וועלט. אין די
זימיגע ווענד פֿון צימער האָבען זיך געזעהן, שוואַרצע און לאַנגע
פֿיער קאַנטונגע לעכער, אָדער אַפֿענע טהירען, וואָס פֿיהרען אַרעין
אין נאָך מער פֿינסטערע צימערן. דער אַרחטיקסטער פֿונם היז
האָט זיך, קענטיג, שוין אַינמאַל משהדל געווען, אוועקגעלעגט
זיין נאַצע קענטשאַפֿט און טאַלענט אינעם דאָזיגען פֿארטער, אז
אין איהם זאָל קענמאַל קיין אַמיניגער שטראַהל נישט אַריינקוקען.
קיין אַמיניגער שינדעל פֿון דער זון, פֿונקט ווי ער וואָלט געוואוסט
אז ווען נישט איז וועל איך קומען אין אַרעם און וועל וועל וועט
זיך פֿערפֿיהרען דוקא אַהער ...

אין מיטען צימער איז געשטאַנען אַ לאַנגער מיט צוגעדעקט
מיט אַברוינגען, רויטען מיטמוך. ארום איהם, אין עביגען שאַמען
און שמענדליגען ווילגאַמט, זענען געזעסען פֿרעמדע פֿיניסער און
געזעפט מי, געקלאַפט מיט בלעכערנע שטיינקעס און גערעדט
מיט אַלערליי קילונג. איינער אין אַ קאַרמוז. קענטיג אַ נוי, האָט

אלץ געקלאפט מיט'ן פריסט און עפעס געטענה'ט אויף רויסיש.
און געגאנגען פון אפליעשעל אין די טיי וואס ער האט געוופט.
— אָט דאָס איז די שטאָרט? — איז מיר דורכגעלאָפֿען אין
מינעדען מוח — אָט אזוי לעבט מען דאָס אין שטאָרט!
— נו, וואָס? האָסט דוך צוגעקוקט! — גייעט מיר וועלוועל
א זאָג מיט נצחון.

איך האָב געשוויגען.
— קוק זיך גוט צו! — גייעט מיר וועלוועל אנ'עצה און
בויגט זיך איין כדי אריינצוקוקען מיר אין פנים.
און וועלוועל געפֿינט, אז איך בין נישט קיין מבין אויף דער
אכסניא. דאָ איז נאָר דער זאָר, די צימערען זענען אָן א זיט.
דאָ וועל איך קענען טרינקען טיי, ווען איך וועל וועלען. מען
דארף נאָר געבען א קאָפּיקע אויף טיי און א קאָפּיקע אויף געקאָכט
וואַסער, וואָס? אפשר נין?
איך האָב געשוויגען.

כדי צו מנצח זיין מיך אינגאנצען האָט מיך וועלוועל א שלעם
געטהון פֿאַרן ארבעל און אָנגעוויזען מיט'ן פֿינגער.
— דו זעהסט? אָט דעם, דאָרמען, דאָס איז דער בעל-
הבית אַליין, זעהר א וואוילער מענטש. מינער א פֿריינד, זעהר
א וואוילער. דו גלויבסט נישט?

וועלוועל האָט זיך אויף א ווילע אָבגעקעהרט רעדען מיט
עמיצען און האָט מיר געגעבען צייט צוקוקען זיך צו זיין פֿריינד.
אָן א זיט, געהנטער צו דער גלעזערער, פֿאַראַנדער" טהיר,
געבען א בעזונדער מישער, איז געזעסען א בעזער יוד מיט א צי-
שויבערע געלען באָרד און האָט מיט'ן מויל אַליין געטהון דריי
מלאכות פֿאַר א מאָל: געגעסען רעטער מיט שמאָרץ, געלערענט
חומש מיט א בלייכען באָרפֿיסען אינגעל און געקריגט זיך מיט דער
חיב.

מיט דער לינקער האַנד האָט ער געקניפען שטיקערזייז פֿון
א שפּיציגען און פֿלאַכען לאַבען ברויט, געוואַרפֿען עס אין מויל
אריין און אונטערגעשטופט מיט גראָב-בעזאלצענע און בעשטאַל-
צמע שפּיקלעך רעטער, און מיט דער רעכטער האַנד האָט ער
געטייטעלט אין חומש אריין, אָדער געריסען דעם אינגער פֿאַרן
אויקער, און צווישען קייען און לערנען האָט ער נאָך אלץ אויס-

געמאךקרט נישט צו פֿערשווייגען דער ווייב. די אויגען זענען איהר
 געווען אָנגעגאָסען מיט פֿינטערניש פֿונ'ם רעטעך און מיט גרוי-
 צאָרען; אויפֿגערעגט, מיט רציחה, האָט ער געמאָהלען מיט די
 יאָשעס, געסאָפֿט און געמוזט ונדלערן מיט טיטשווערמער צו
 זאָמען:

— אָט וועלען מיר זעהן, זאָג! ויתרוצצו: האָבען זיך
 געשטויסען — נו, הבנים, די אינגלעך די, די זיהן, די זיהן. זי
 וועט דאָ מיר נישט געכטיגען זאָג איך דיר, הילטיקע. בקרבה,
 אין איהרע אינגעוועט. נבלה, דער בעל-הבית בן איך דאָ. זאָ
 ותאמר: האָט זי געזאָגט. האָט ווער געזאָגט? יאָ, האָט רבקה
 געזאָגט. איך דארף נישט, אז שפורע קצבים זאלען צו מיר קריכען
 בינאכט אין שטוב... הינט למה—וואָרום, זה—דאָס, אָנכי—
 איך?

זיין ווייב האָט מען נישט געזעהן. נאָר איהר היזערניגער
 קולכל האָט געגרילצט פֿון אַ פֿינטערער קאָנורע אַרויס, פֿון דער
 קאָנורע האָט נאָר אַרויסגעקוקט אַמעמפֿער זייט פֿון אַ פֿלימע:
 — פֿארצערניגער מינער, מען פֿרעגט דאָך דיר נישט. האָסט
 בעסערע פרנסות? דו פֿרעסט—פֿרעסט! דו געהסט אויף דינע
 אורטקעס — געה! האָטש פֿך-הקלע, מיט דיר אויף צופוקעניש!
 און די פֿרעמדע פֿנים'ער אַרום דעם לאַנגען מיש האָבען
 רודהג געטרונקען טי. געקלאַפֿט מיט בלעכערנע טשיניקעס,
 נישט געבענדיג זיך אַפֿילו אַ קעהר אין יענעם זייט. און אַריח
 מיט קעלט און מיט אַרמען, אַלמען ווילנאָטש האָט געטראָגען פֿון
 דעם צימער, פֿון אַלע זינע מענשען, פֿון אַרע קולות וואָס שווע-
 בען און שטיקען זיך אין זיין שווערער לופֿט, און מיר און דאָס
 אַלץ אויסגעקומען אזוי אוננאָטירליך, פֿרעמד און אַביסעל שרעק-
 ליך. ס'האָט זיך זעהר געוואָלט אַרויסלויפֿען, אַוועקלויפֿען פֿון
 דאָנען, לויפֿען צו די בלאַנקענדע וויסטאוועס פֿאַרביי וועלכע איך
 בין דורכגעפֿאַהרען אויף דער דראָזשקע, צודריקען זיך מיטן
 הייסען שטערען צו זייער געשליעפֿען-קאַלמען און גאַמען גראָן און
 קוקען, קוקען. דאָרט איז אַלץ אזוי רייך און ריין, אַלץ
 איז מיט רויטען און גרינעם סאַמעט אויסגעדעקט. — נאָר מיין
 פֿעקעל איז געווען צו שווער — ער האָט מיך צוגעשמועדט צו זיך
 און איך אַלעין בין געווען צו מער און צובראַכען פֿון וועג. און

מיט נאך שטארקעדע בענקעניש האב איך געמארעכט וועגען דער
זייער סאָפֿקע, וואָס איך האָב איבערגעלאָזען אין דערהיים.
— אָט האָט איהר אייך! — האפט מיך אָן פֿלוצלונג וועל-
וועל פֿאַר'ן האַנד און פֿוהרט מיך צו מיט גדלות צו דעם געלען
יודען, — שלום עליכם! גיט דעם יונגען מאַן אַ צימער, אָבער אַ
רעכטען ...

דאָ האָט זיך צו איהם וועלוועל אינגעבויגען און אַרביינגע-
רוימט אַ סדר אז אלע האָבען געהערט:
— דאָס איז מינער אַ קרוב. זיין מאמע איז דאָס פֿון די
מאָסקווערן. פֿון די גבירים, נאָכ'ן גרוש, האָט אפשר אַ האַלבען
מיליאָן רובל. וואָס אפשר ניין? איהר גלויבט נישט?
— וועלוועל! האָב איך איהם שטיף אַ שלעפֿ געטהן פֿאַר'ן
ארבעט און אָנגעשמעלט אויף איהם פֿערוואַנדערטע אויגען.

I V

דער געלער יוד האָט קודם-כל געגעבען דעם באַרפֿיסען
זינגעל אַ פֿראַסק אין טייל — אַ צייגען אז ער וואָל זיך אָבשטעלען;
נאָכהער אָבגעשטופט פֿון זיך דעם טעלער מיט רעמעך און אַ
געשרי געטהון צו דער שוואַרצער לאַך פֿון וואַנען די פֿלימע האָט
אַרויסגעקוקט:

— שטום שוין דאָרטען אַ ווירע, הילטיקע.
— ווער אלעין שטום! האָט געענטפֿערט אַ בת-קול פֿון דער
פֿינסטערער קיך.
און דער יוד האָט זיך צו מיר אַ קעהר געטהון.
— אַ בעטעל, צי אַ מעבלירטען צימער?
— אַ צימער צי אַ בעטעל! — האָט איבערגעחורט וועל-
וועל.

— אַ צימער.
— ער וויר אַ צימער. — האָט וועלוועל געגעבען צו פֿער-
שמען.
איך בין געבליבען שמעהן מיטן פֿעקעל און האַנד און נע-
חארט הינטער דער גלעזענער טהיר. דרויסען האָט געקאָכט,

אין פֿערשטאָלצענע וויבער מיט קאָשיקעס און מיט פֿארמינלעך
פֿילע מיט פֿיש האָבען זיך דאָרטען אַרומגעדרעהט און עפעס
געשרייען מיט ברייטע בלאָהע מינער. — א פֿיש מאַרק.

דער יוד האָט מיך אַ ווילע אָנגעקוקט מיט רויטע אויגען
און פֿלוצלונג אַ געשרי געטהון אויף מיר :

— טו וואו אַזו צוואַנציג קאָפּיקעס ?

וועלועל האָט אונטערגעהאַפּט :

— נו-יאָ, פֿאַר וואָס גיסטו נישט צוואַנציג קאָפּיקעס ?

איך האָב זיך דערשראָקען, און געהאַפּט פֿאַרקען זיך אין

קעשענע, שטאַמלענדיג :

— אָה! נין, איך האָב געמינט אַז זי, אַז נאַכהער.

— ער האָט געמינט אַז מ'קען נאַכהער. האָט וועלועל

פֿער טייטשט.

— צוליבע וואָס זאָלט איהר קלויבען חובות. מאַכט צו

מיר דער געלער יוד אַ ביסעל ווייכער.

— און מאַקן אזוי! — איז מכובד וועלועל — וואָס דאַרפֿסט

קלויבען חובות ?

און איך אַרן דערפֿיהל שוין טאַקן, אַז איך בין אַ שרעקלי-

כער בעל-חוב און האַפּט וואָס גיכער אַרויס דו מטבע פֿון קעשענע.

צונעמענדיג דעם זילבערנעם פֿערציגער, ווערט דער יוד

ווייטער בייז און גיט אויף מיר ווידער אַ געשרי :

נו, געהט! מען וועט איך שוין געבען.

ערשט דאָ בעמערקט ער וועלועל און גיט איהם בחפֿזונ-

דיג אַ שטעק אַרפֿין און אַ שלעפּ אַרויס דו האַנד :

— א, דאָס זענט איהר ? עליכם שלום.

און געמט זיך ווידער צו דעם רעטאַך און צום באַרפּוסען

אינגעל מיט'ן חומש.

— הערסטו, קען איך איהם נישט ליידען, מאַכט צו מיר

וועלועל אָבערהענדיג פֿונ'ם יודען, — ער איז אזאַ פּאַסקודניק,

וואָס נין אפּשר !

— הלואי, ווער איך שוין פּטור פֿון דיר. — מראַכט איך

מיט אַ שווער געמיהט.

אין קיך האָט אונז איבערגענומען אַנאיינגעבויגענע פֿער

חשכֿטע יודענע און אַרומגעפֿיהרט אין אַ צווייטען צימער. דאָר-

מען איז געווען נאך פֿינסטערער ווי אין זאל . דאך האט מען דעמילך געקענט בעמערקען א מין לאנגע קאסטען פֿון נייע , ניט געקאלכטע ברעטער , מיט א גאנצע שורה- שטאָפֿונגע , הילצער- נע טהירלעך מיט ברעטלעך . מיט במדע זימיגע ווענדלעך איז די קאסטען געווען צוגעשפארט צום וואַנד און איז א שטיק נישט דערנאנגען צו דער סטעליע . הונטער איהר איז געווען א פֿרייער שטיקעל אָרט , און פֿון דארטען האָבען מיט חשד אַרויסגעקוקט א סך צוזאמענגעלעגטע און אויפֿגעשטעלטע בעטלעך .

אין איינע פֿון די הילצערנע טהירלעך האָט די יודענע שטרענג אָנגעקלאַפט און הייערניג א גריליך געטהון .

— פּאַסאַל וויאזשע אַטטוואָוּאַ .

באלד אַ חאפּ געטהון די נאָז אין ברודניגען פֿארטוך , ארייַן- געשניצט און אַרייַנגעשאַלטען אַהין אַ פּאַר מאָל און ווידער אָן- געקלאַפט .

סדאָט זיך דערהערט אַ קרעכץ פֿון אַניאַזיערין בעטעל און עפעס האָט אַ בריל געטהון ווי אַ דבר אחר ווען מען טרייבט איהם פֿון זיין וואַרעמע בלאָמע . — די טהירעל האָט זיך אָפֿגעקנימטעל און צוויי פֿינסטערע פֿיגורען האָבען זיך פֿון אינוועניג אַרויסגעקוקט . אַנ"ק" און אַ "וי" . ביי במדע זענען די פֿינפֿער געווען פֿינסטער . די אויגען מוטנע , די האָר צושויערט . במדע האָבען זיך נישט פֿעסט געהאַלטען אויף די פֿיס . — פֿון דער פֿינסטער זענען זיי שמו- מענדיג אַרויסגעשוואַמען , און שאַקלענדיג זיך ווי שאַטענס זענען זיי אין דער פֿינסטערניש אַוועקגעשוואַמען .

— המּו האָט וועלוועל דערוואַרנען אַ מעקע געטהון .

— וועלווער , האָב אַיך אָנגעהויבען און זיך אָפֿגעהאַקט .

— איהר קענט אַריין , — האָט אונז אַ פֿורטש געטהון די

יודענע און איז אַוועק .

און מיר זענען אַריין און , מעבעלירטען צימער" .

פשוט דערענדיג , מיר זענען אַרייַנגעקראָכען אין אַניאַנפֿאַכען אייער-קאסטען פֿון וואַסערער מען האָט אַרויסגענומען די אויבער- שטע דעק און אַרייַנגעשטעלט אַהין אַ קלעין איינערן בעטעל מיט אַ גאַלען סייעניק , אָהן אַ לילעך , אָהן אַ קושען , נישט קיין שום האַ האָט זיך געזעהן , נישט קיין טישעל . אין אַמין ווענדטעל האָבען

נאָר געטאָרטשעט אַ פּאָר שוואַרצע קעפלעך פֿון גענעל און האָר
פֿען זיך מיר אָנגעשלאָגען אויפֿצוהענגען אויף זיי בנדים .

ווערוועל האָט פֿלומרשט מיט גרויס פֿונה בעטראַכט דעם
צימער , ריבבֿענדיג זיך די הענד און אַרײַנקוקענדיג מיר און די
אויגען . זײַנע נאָולעכער , אויף וויפֿיעל ס'איז געווען מינגליך צו
זעהן , האָבען איהם געצימערט פֿון געמאַכטע צופֿרודענקייט .

— אז דו קוקסט זיך נאָר נישט צו ! — מאַכט ער צו מיר
מיט אַ שמײַכלעכע וואָס האָט בעדייט : איך האָב הנאה זאָר דער-
אנדערער אויך הנאה האָבען .

— וועלוועל ! — האָב איך איהם איבערגעשלאָגען מיט אַ
דומפֿיגען קול — וואָס זענען זיי דאָ געווען ? אָט די , וואָס זענען
ארויס פֿון דאָנען .

וועלוועל איז עפעס מבורבל געוואָרען .

— וואָס ? פֿון וואָנען זאָל ער וויסען ? מענשען , קוואַרט-
ראַנטען זענען דאָס געווען . נו און אז נויט איז וואָס געהער זיך
דאָס אָן ? מען האָט מיר געגעבען אַ בעטער ? און בײַנאַכט וועט
מען מיר נאָך געבען אַ לײַלעך ? נו דארף איך זיך לײַגען און שלאָ-
פֿען . וואָס אַפֿשר גיין ? וואָס מײַן איך , אז אָרעס איז אַ קליין
שטעדרמיל ? וואָס וויל איך פֿאַר אַ פֿערציגער ? און יעצט געהט ער
אױעק , מאַרגען און דערפֿריה וועט ער בײַ מיר זײַן — אַפֿשר גלויב
איך נישט ?

— וועלוועל , זיי דאָ נאָך אַביסעל-האָב איך איהם אָנגעחאָפט
פֿאַר זײַן קערבלע , זיי נאָך אַ ווײַלע .

מיך האָט מיט אַמאָל גענומען שרעקען דער געדאַנק , אז איך
דארף בליבען איינער אַלײַן אין דער הילצערנער קאַנורע , וואָס
איז פֿול אָרעמקייט , פֿינסטערניש און אומעט , פֿון וואָנען יענע
מיאומע שאַטענס זענען אַרויסגעגאַנגען .

— וועלוועל האָט זיך אָבגעוואָנט : איך רעד ווי אַ אינגעל .
ער איז דאָך פֿערנומען , ער איז שטאַרק פֿערנומען , ער טוז זעהן
דעם געוויסען מענשען . וואָס ? איך גלויב איהם נישט ?
און איז אױעקגעגאַנגען .

איך האָב זיך אױעקגעשטעלט אין אַ ווינקעל און געקוקט
מיט מעמפען חשד אין אײַן פֿינגער . די פֿיס זענען מיר געווען
פֿערדרשט , נאָר עפעס אײַנים האָט מיר נישט געליאָזען צוועגען

זיך אױפֿן פעמל. עפֿים אױמוױניער מיט האָט איבער איהר
געשוועסט. דער סיד און געױן פֿערו פֿלקענט און האָט געקעלט
און דאָך איז ער געווען אזוי אומגעריכט, אזוי נב .

פֿאַרזיכטיג, פונקט ווי איך וואָלט מוראָ געהאט שטערען
וועמען נישט איז, האָב איך צו זיך צוגערוקט מיין פֿעקל און
אָפֿגעלאָזען זיך אויף איהם אַ מינעדער, אַנערעדער. בעהאלטען
דעם פנים און בירדע הענד און גענומען שעפטשען אָהן אַ קול .
פֿון שווערען אומקעט :

— מאמע, מאמע .

— וואו בין איך דאָס? — האָט זיך מיר געפֿלאָנטערט און
מיט וועצענדיג אױפֿן פֿעקל, וואָס טהומט זיך דאָס אַרום מיר?
פֿאַר וואָס איז דאָ אזוי פֿינסטער, אױפֿן גאס איז דאָך נאָך האַל
בער טאָג? וואָס זענען זיי דאָ געווען די שבורע שאַטענס? און
אױפֿן גאס איז ליכטיג, און אין זאל ווערן מענשען און ווערן
מיין, מאַדנע . אָט דאָס איז די שטאָרט! אָט אזוי לעבט מען
דאָס אין אַגרויסקער שטאָרט?

איך האָב זיך דערמאָהנט וואָס איך האָב אָט ערשט גע-
שעפטשעט און גענומען זיך אַליין איבער קרומען :
— מאמע, מאמע, פונקט ווי אַ קליינער אינגעלע, און

נאָך אין אַגרויסקער שטאָרט .

שמוּלע מריט און אַ שעפטשען הינטער דער ווענדטעל
האָבען מיר איבערגעשלאָגען מיין שווערע שמוינג. איך האָב
אַ צימער געטהון, אױפֿגעױבען דעם קאַפּ און געבליעבען ווערן
מיט ברייט פֿערנאנדער געפֿעקטע אױגן .

— ווייטער אַ ער און אזוי — איז מיר דורכגעלאָפֿען אַ פֿרי-
הענדער געדאַנק, — ווייטער .

דאָס שושקעריי האָט זיך דייטליך געוויט דורך די דינע האַל-
צערנע ברעמלעך, ווייך געקיקעלט זיך אַרױבער דער גרעױנער
ווענדטעל :

— קעצעלע, ווייניקע .

— לאָו מיך, לאָו מיך, מען קען דערהערען. דאָ איז

קיינער נישטאָ?

— קיינער נישט. אלע מרינקען מיין, דער גוי איז אוועק

מיט זיין גויה .

— כ'ארא ווייכע וואַנצעס ביי דיר איז, ביי איהם איז
 אזוינע, פו !
 — ווייכע ? כ'וועל צו דיר קומען ביינאכט, הינט, קומען ?
 — מען דארף נישט, מען דארף נישט, ביינאכט איז ער-
 נער, אזוינע ווענדטלעך .
 — קעצעלע .
 — דיין טאמע קוקט אויף מיר עפעס אזוי, פונקט ווי איך
 בין דא אומזיסט .
 — א דאנה האָסטו, ער האָט מורא א פנים פאר איהם
 א יוד .
 — פאר איהם ? אי געהן איהם אויס די יאָהרען, א ?
 א שטילער געלעכטער .
 — און דו האָסט נישט מורא ?
 — פאר דעם טבח ? ווי פאראיאָהריגען שנעע .
 — שוין עטליכע מאָל אז ער קריכט ביי נאכט, שכור, ער
 סטראַשעט .
 — און איך שפּי אויף איהם, בערעלע לאָז מיר .
 — אי ביזו אַ שעקטע, אַ שלעכטע, אַ שלעכטע .
 מ'האָט זיך דערהערט אַ ווייכער קלונג ווי בשעת מען ריכט
 אַב אַ באַנקע פֿון ליב .
 — בערעלע, בערעלע .

V.

אַ בלייכער מיט צימערדיגע און פֿאַרויכטיגע טריט האָב איך
 זיך אַרויסגעגנב'עט פֿון מיין צימער'ל און אַרטינגעראַפט זיך צוריק
 אין זאל . דאָרטען האָט געטראָגען מיט ווילגאַמט פֿון אלע זיינ-
 קעלעך ווי פֿריהער ; און קיינער האָט פֿון גאָרנישט נישט געוואוסט .
 דער בעל-הבית מיט זיין רעמעך מיט זיין לאַבען ברויט זענען שוין
 נישט געווען . נעבען קליינעם טישעל, צוגעטוליעט מיטן שמע-
 רען צום פֿערמאַכטען חוש און פֿערשטעלענדיג ביי דעם באַקען מיט
 בלייכע, קייטניגע הענד, איז געוועסען דער באַרפֿיסער יונגעל .
 געוועהען האָבען זיך נאָר זיינע אויערען . זיי האָבען געפֿלאַקערט

און געווען רויט ווי אָנגעגליהטע אַרױען , פֿון צײַט צו צײַט פֿלע-
נען זײַנע שאַרפֿע , אײַנגעבױגענע פֿלײצקעס אַ צײַמער סהון און
אַ קױנדערשער זײַפֿן פֿלעגט זײַך דערהערען און פֿלעגט פֿלאַמערען
ווי אין קאָנוואָולסען—אַנײַכאַ פֿון אַפֿריהערדיגען געװײן .

און אַרום דעם גרויסען טיש זענען נאָך געזעסען עמליכע
פֿרעמדע פֿנימער , פֿערשוויצטע און מײַעדע נאָך טײַטרינקען .
אײַנער אַ שוואַרצער פֿערוואַקסענער יוד איז געזעסען אָנגעשפּאַרט
מיט די ערענבױגענעס אױפֿן טיש . געהאַלטען דעם קאַפּ אין בײַדע
הענד , און עפעס געטראַכט . די אױבערײַנע זענען געזעסען אָנגע-
שפּאַרט מיט רוקענס צו די ווענטלעך פֿון די שטוהלען און פֿיל
אױבערגעװאָרפֿען זײַך מיט ווערטער אין דער פֿינסטערער רופֿט .
רוהונג , גאַרנישט וויסענדיג זענען אײַך געשטאַנען די בױבײַגע ,
בלעכערנע טשייניקעס אָבגעקױהלטע . מײַעדע ; נאָך דער אײַן ערל
מיטן קאַרטון , וואָס אײַך האָב פֿרוהער בעטערקט , האָט נאָך אַרײַן
געזאַפט פֿון זײַן טשייניק , צוגײַסענדיג אַלע ווײַלע און גלאָז טײַ
פֿון אַ פֿלעשעל בראַנפֿען , און צושיטענדיג מעהל-צוקער פֿון אַ
פּאַפּירענעס זעקלע . ער האָט געדערעהט מיט אַ גרויסען שפּורן
קאַפּ . געפֿויקט אױבערײַן טיש מיטן פֿויסט , געטענהײט עפעס , גע-
ווענדעט זײַך דאָס צו דעם דאָס צו יענעס . עפעס מכה אַ טעלע-
גראַפּטשיק" און מכה אַ „נאַטשאַלניק" .

קױנער האָט אײַהם נישט געהערט .

מיט אַ שווער געמיטה בין אײַך אומגעגאַנגען אױבערײַן זאַל .
אין קאַפּ איז מײַר געשטאַנען אַ זורדיגער נעבער און אין האַרצען
אַברײַענע אײַנוואַקױט . די ערשטע שטריכען פֿונ'ם שטאַרט קעבען
אָן וועלכע אײַך האָב זײַך אָנגעשטױסען האָבען מײַך צוטומעלט . די
געדאַנקען האָבען זײַך נישט געקלעבט , די אױגען האָבען זײַך נישט
געפֿונען קײַן אָרט , און דער באַרפֿיסער יונגעל איז אַלץ געזעסען
אײַנגעבױגען , בעהאַלטען דעם פֿנים און האָט געזױפֿצט . ער האָט
אַ פֿנים געטראַכט , אַז מאַרגען וועט דאָ אײַך זײַן אזוי פֿינסטער
ווי הײַנט , און אַפֿילו אױבערמאַרגען וועט ער נאָך אַלץ נישט האָ-
בען קײַן שײַך און וועט נישט קענען אַרויס אױפֿן גאַס ווי אַלע
קױנדער ; און — אז אַלע מאַג וועט דער סאַטע זײַן בײַז און וועט
פּאַטשען און רײַסען פֿאַר די אױערען אױבערײַן אַלטען הומש , און
אזוי נאָך אַסך טעג , אַסך טעג .

די גלעזערנע, פארדנע, מהיר האט זיך אנעפֿען געטון
 און צוזאמען מיט א שווערען ריח פֿון פֿישמארק האט זיך אין זאל
 אריינגעקוקט א גאנצער שטראם פֿון שטיקלעך-ברעקלעך אויסגע-
 שרייען און קללות מיט אלערליי קולות און נוסחאות:
 — הוהא, א קרענק, קאמבעלעס, פֿרושע, פֿרושע, די
 האלירע, צוויי פֿונט, צוויי, מאדאס, מאדאס, א גילען, צרות דיר
 פֿרושע, הוהא.

די מהיר האט זיך פֿערמאכט און די אָבגעריסענע קולות
 און אויסגעשרייען זענען ווייטער דערטרונקען געוואָרען אין אַ נישט-
 דימליכען הודושען.

און מ'האט זיך געדאכט, אז א גרויסע מיאוסע בעשעפֿעניש
 האט אנעפֿען געטהון איהר ריווגען, נישט רינעס פֿיסק און אין צימער
 איז אריין א הויך פֿון א אַנגעשטאָפֿמען קראַנקען מאַגען און צוריק א
 הויך געטהון אין עס פֿערמאכט. שטיל, עס הערט זיך נאָר ווי די נישט
 געזונטע זאפֿמען בלאַנדען און געהרען אין איהרע ברייטע געדערס.
 דאָס איז אַריינגעגאנגען די בעל-בית'טע. דעם פֿארטוך
 האט זי צוגעהאלטען מיט ביידע הענד און דאָרטען האט זיך עפֿעס
 געשלידערט, געהענדיג צום קיך האט זי דעם פֿארטוך אויפֿגע-
 עפֿענט און אַריינגעקוקט אהין מיט ליבשאפט. פֿון דאָרטען האָ-
 בען אַרויסגעקוקט טעמפע כילער. דערזעהנדיג מיך האט זיך
 די בעל-הבית'טע אָבגעשטעלט און אַנגעקוקט מיך מיט קראַנקע
 זויערע אויגען. דאָך איז איהר פנים געווען אַבוסעל ווייכער ווי
 פֿריהער. געמוזט האַנדלען אַ מציאה, האָב איך אַ קלעהר געטהון.
 — איהר, ווי רופֿט מען אייך? איהר וויינט טו?

מיך האט כמעט ווי דערפֿרעהט, וואָס אין אזא וויסמע
 פֿרעמדקייט וואו איך בין אַריינגעפֿאלען, אינטערעסירט זיך מיט
 מיר אַנאומבעקאנטע יודענע, צי איך וויל טו צי נישט, — און
 איך האָב צו איהר דאַנקבאַר אַ שמייכלעך געטהון:
 — יא, איך וויל.

— טו ווייזט אהער צוויי קאפֿיקעס, נישט זי מיר אויף נין
 אַ וואָג אַבווישענדיג די נאָז, — צוקער האט איהר?
 — כֹּהאָב.

— ווארט אַ ווילע. ע, ווי רופֿט מען אַנך? באַלד ברענג
 איך.

איך האָב זיך געשטעלט נעבען דער גלעזערנער טוהר אין
 פֿערנאָרער געקוקט. אַ היבשער הויף, וואָס איז געדוכט געווען
 אַנגעשטעלט מיט הילצערנע בידלעך, פּאָליצעס, קאָסטענס און
 קאַשיקעס, אומעטום האָט געלאָנצט די בלאַטע און שטאַלעך
 פֿון פֿיז האָבען געפֿינקעלט. אומעטום האָבען געזאָפּעלט פֿרע-
 טע, לאַנגע רוקענס פֿון לעבעדיגע פֿיז און אומעטום זענען די
 זעלבע פֿיז געלענען קופּעס-ווייס אָבגעשטאַנענע, טוימע, גרויכע
 קופּקעס און קליינע, טונקעלע און גלאַנציג-זילבערנע. דאָ איז
 דאָרטען האָבען סאָמען און אַנדערע ריזיגע פֿיז אױסגעשטעלט
 זייערע גנדישע בייער, אַז אלע זאָלען זעהען, וואוּ נישט וואוּ
 האָט זיך גערוימעלט אַ בערגעלע אָבגעבריהטע ראַקעס, — אַ
 אַרומע הייעל גרינס, הערפּסטגרינס, האָט פֿערשעמט אַרױסגע-
 קוקט. אומעטום האָבען זיך געשמופט גוואַישע און יודישע פּנימ'ער.
 נעבען די ריינערע געוועלבלעך האָבען די פֿיז הענדלער געקאָ-
 מאַנדעוועט איבער זייערע דינער ווי די פֿעלר-מאַרשאַלען, אין די
 ברודיגע פֿאַרטיכער, מיט די לעדערנע קעשענעס, מיט די מע-
 סערס ביי די זמטען. און אַרום די קאַשיקעס האָבען אַרומגע-
 טאַנצט איינגעבונגענע יודינעס, איבערגעבונדענע מיט שמריקלעך,
 מיט פֿערזווייפֿעלטע פּנימ'ער, מיט פֿערראָסטעטע שעדעלעך אין
 די הענד. זיי האָבען זיך געריסען צווישען זיך, געוואונקען, גע-
 רופּען, געטאַכט מיט די הענד און מיט די מילער, און ברומטע
 דאָמען מיט שמרויס-פֿעדערען אין די דרייטמאַקעדיגע היט, זע-
 נען זיך אומגענאָנגען אַהין און אַהער אַזוי גרלותדיג, בעל-בתי'ש,
 הויבענדיג אין די הענד מיט שעהן-געפֿלאַכטענע קערבערעך האָבען
 זיי אַריינגעקוקט אין אלע קרעמלעך מיט רוהיגע, זוכערע אויגען,
 און אַרם-געקרידעטע ווייבער האָבען זיך מיט מאָגערע פֿינגער
 געפֿאַרקעט אין די קאַשיקעס, געדונגען זיך מיט פֿערשמאַכטע לי-
 פּען, און די צוריצמע פֿערקויפֿערקעס האָבען זיי פֿון זיך גע-
 טריבען.

קוקענדיג אויף דעם מיט-מאַש פֿון פֿיז דורך דעם פֿינס-
 טערען ברודיגען גלאַז פֿון טוהר, איז דאָס אַלין דאַכט זיך, געווען
 אַזוי נישט נויטיג, אַזוי איבעריג. רבּונו של עולם, פֿאַר וואָס
 איז דאָס ביי ווייבער אַזעלכע אומגלוקליכע פּנימ'ער? ווער האָט
 זיי געבעטען אָנשלאָפּען אַהער אַזוי פֿיער בערג מיט פֿיז וואָס

קיינער קען נישט אויפֿעטען ? ווער דארף דאָס אזוי פֿועל פֿיש ?
בכּלל, וואָס איז דאָ עפעס אויף אלעמען אזא ברהה פֿון פֿיש אָג-
געפֿאַרען ? אלע קויפֿען, פֿערקויפֿען, שניידען, ווענען, שמופען אין
די קוישלעך נאָר פֿיש און פֿיש. דורכאויס פֿיש און א סוף. דער
רוח ווייסט זיי.

דער בעל-הבית'מעס קול האָט מיך דערמאָנט :
— יונגער-מאן, ע. ווי רופֿט מען אייך ? געהט טרינקען מיין.
ווי נאָר אייך האָב מיך צו געזעצט צום מיט און גענומען
זיך צו דעם בלעכערנעם טשעניק האָט זיך צו מיר דער ערל
מיטן קארטו אַקעהר געטהון, און שאַקלענדיג מיטן קאָפּ און
פֿלוצעם ווי מיט פֿערקיהלמע פעטשאַ, האָט ער מיר אַרײַנגעהויכט
גלייך אין פנים אַרײַן מיט הייסע בראַנפֿען און אוועקגעשטעלט מיר
א פֿלעצלעכע, שבוֹרע קלאַק-פֿראַגע :
— וויערנאָ ? האָט ?

פֿון א צושוואַמענעם, א געשוואַלענעם פנים האָבען אויף
מיר געקוקט אפֿאַר פֿערגאַסענע אויגען. פֿערפֿאלענע. פֿון אונ-
טער זײַן צוקנייטשטען קארטו, אין וועלכען איך האָב דערקענט אַמאָ-
לינגע מאַשעס פֿון א פֿאַכט-טשינאָוויק, זענען אַראָפֿגעהאַנגען קאַל-
טאַנאָואַטע, פֿערשוויצטע האָר, פֿון זײַן צושפּילעטען וועסט האָט
אַרויסגעקוקט א האַרניגע האַרץ פֿון אַ חיה.

— אַ ווייץ טאַק, האָט ער ווייטער געדבר'ט קוקענדיג
אויף מיר און דרעהענדיג שווער מיטן צונג, אַ ווייץ טאַק-טע-
לעגראַפֿע-שציקאָם, אי אַסטאַנוס ! געפרע-מע-נינאַ. האָט ער געקלאַפֿט
מיטן פֿויסט, געפרע-מע-נינאַ. — וויערנאַ. האָט ?
— וויערנאַ. — האָב איך איהם גילער אָבגעענטפֿערט.
זעהענדיג אַז ער רוקט זיך צו מיר אלץ געהנטער מיט זײַן
פֿרצוף.

— נו, וואָס... ספּאַסיבאַ — אַ. האָט ער זיך בערוהיגט,
אי—אי מאַי באַטש-קאַ... ביר טעלעגראַפֿע-שציקאָם... אי-אי מאַי

(1) און פונדעסטוועגן וועל איך בליבען אַ מעלעגראַפֿע-שציקאָ. נישט
שנדערס. אמת ? האָ ?

דיאר ... דיאר-שקא, וויערנאָ. — אי-יא, אי-אי יא ...
אנטקענען דעם ערל האָבען דערוויילע אומבעקאנטע חברה
לייט געשמועסט צווישען זיך :

— און ער וויל איהר נישט געבען קיין גט ?
— א נאר וועט ער זיין, אזא וואונדער געבא ...
— יא, א שטארקע בחור'טע, אויף מיין עהרען וואָרט ...
— ... טיינע געהמט און הויבט זיך אויף און זי האָבריק אין
... ויחנא ...

— מאָלאָריען !

— דער הינגער סמארק דרעהט זיך ארום איהר עפעס ארום...
— זי האָב — בעמערקט. — בין איך איהר, חוּפה-מאכער,
געהם איך איהם אָן פֿאר א פֿיסעל און מאַך פֿון איהם אַ קאמפּ-
רינקע ...

— וויערנאָ ? גיעט זיך צו זיי פלוצלונג אפּיג דער ערל
און שאַקעלט מיט'ן קאָפּ. — וויערנאָ האָ ? ..

— וויערנאָ-וויל-אנא-קרקענקסטו" — ענטפערט איהם איינער
פֿון דער חברה מיט אַ סעריאָזן פֿנים, און מיט אַינן שלונג —
דער ערל דרעהט דאָנקבאר מיט'ן שבורען קאָפּ :
— נו, וואָס ... ספּאַסיבא .. ספּאַ — — יא יעמו געפרע-
מע-נאָ סקאזשו... נאָספּאָדינו-נאָטשאַל-ניקו ... אי מיין באַטש-שקא...
אי מיין דיאָש-שקא ... (2)

— ביי איהם איז שוין אַ פֿיסעל די געהירלעך, פֿיום !

האָט זיך איינער פֿון די חברה-לייט געפּוויקט און שטערען .

— נאָר ער טהוט און קלויכט הסכמות ...

— דערפֿאר האָט מען דאָס איהם משלח געווען ? ..

— פֿון פּאַסט ? נון אָט דערפֿאר ...

דאָ האָט זיך יענער אַ שנעל געטהון אין גאָרנעל און אונטער
געוואונקען מיט אַינן אויגל .

— אזא, אַרום אין זיין געפּינגערטער נשמה. מען דארף
פֿון איהם געהמען אפּיסעל בראַנפֿען, זעה, אָמט'ע ניינציגער .

און דער ערל האָט אויף אַ רגע נישט געקענט פֿערגעסען

(2) נו, אָט אַראָנט ... איך ווער איהם נישט אנדערס וואָגען ... דעם
הער-נאָטשאַלניק — אי מיין טאַטע אי מיין פֿאַטער ...

אז זיין גאנצע, ראדיניא, זיין גאנצע משפחה — היסט דאס זענען
בלויזע, מעלעגראפשיציקעס. אז זיין פעטער עליו השלום, פלעגט
אפילו פערנאנדער שיקען סעקרעטנע דעפעשען ... טאר-טאר-טאר
דעם גענעראל גובערנאטאר, טאר-טאר-טאר יענעם ... ער וועט
דאס זאגען דעם הערר, נאטשאלינק, ער וועט זאגען. — און אין
מאמע מימען איינסען דאס הארץ פאר'ן טיש און פאר'ן פלע-
שעל, האט ער זיך אביג געטהון צום בעוואקסענעם, פערטראכ-
טען יודען וואס איז געבען איהם געזעסען, און האט איהם אטראם-
בע געטהון אין סאמע אייער.

— ווערנא? הא?

דער שווארצער יוד האט זיך אצאפעל געטהון און איהם
אָבגעשטויסען:

— צעהא? — אין דרערד געה, שכור, לעבען לאזט ער
נישט מאָן טעגליך ... סאמאסעץ!

— נו, וואָט, נו וואָט ... איז דער ערל א האָר נישט
נתפעל געוואָרען, שטראָג האָ-האָ ... האָט ער זיך געמאכט מיט'ן
פֿינגער צום נאָז. — קאָק נאחשאלניק וויסאָ ראוונאָ. — סטראָג! (3)
— הוי, מעלעגראפשיציק! — האָבען איהם איבערגעשלאָ-
גען די חברד-לייט — געב א טרונק בראַנפֿען, נוט ברודער-
שאַפֿט! א?

אין א מינוט האָבען זי זיך שוין געקלאַפֿט מיט די טיי-
גלעזער.

— נאָ זדאָראַווע! האָט זיי געוואונשען דער ערל.

— נאָ זדאָראַווע-ברעכעניש-ריר. — האָבען איהם חברת
וואַרעם אונטערהאלמען.

— ספאסיבא, ספאסיבא ...

און הינטער מיר פלעגט זיך די גלעזערנע מיהר אלע ווילע
עפענען און פערמאכען. און די מאַרקבעשעפֿעניש פלעגט ארע
ווילע אריינהויכען אין צימער מיט פערדאָרבענע פֿיש, מיט אצוריסע-
געס, להושרינגען דו — האָ און מיט שטיקלעך ברעקלעך קללות
אויסגעשרייען.

(3) נו, האָט האָסטו דיר, שטרענג האָ-האָ, פונקט ווי דער נאטשאליניק
שטרענג!

— רבנו של עולם, אַם דאָס איז די שטאַדט? אַם דאָס
 איז די שטאַדט?
 — בערעל! — דערהער איך פלוצלינג דער בעל-הבית'סעם
 קול הינטער זיך. — האָסטו שוין געטרונקען מיין?
 איך האָב אַ ציטער געטהון.
 אויפן שוועל פֿון דער פֿירקאנטיגער לאַך וואָס פֿיהרט אין
 די מעבלירטע ציטערען איז ווי אין אַ שוואַרצען ראַם געשטאַנען
 אַבלויכער בחור מיט פֿערדרען טען ענצעלעך, אַ מיטעלער וואַוקס—
 אַ געווענהליכער בחור.
 נאָר מיר האָט ער אין יענעם מאָמענט איבערראַשט ווי אַ בלי-
 כער רוח פֿון אַנאָדערע וועלט. פֿון אַ וועלט וואָס איז פֿול ליי-
 דענשאַפֿטליכע פֿינסטערניש אין פֿערטור'עמע זינד.
 דאָס האַרץ האָט מיר גענומען קלאַפען פֿונקט ווי מען וואַלט
 מיך געחאָפֿט פֿי אַ ננבה. דער טיין איז מיר שוין מעהר נישט
 אינגענאָנגען.
 אַם איז ער פֿון הינטער דער ווענטעל, הינטער דער
 ווענטעל.
 מיט אַ מאָדנעם שרעק אין האַרצען האָב איך זיך אַרויסגע-
 חאָפֿט אויפֿן גאָס.
 — אַ מעלעגראַפֿיש-שיקאָם בודו געפרעמע-נינא. — האָט
 נאָך מיר נאָבעיאָנט דעם ערליס מענה.
 אויפֿן גאָס איז נאָך געווען גרויסער טאָג. עס איז געשטאַנען
 אַ מרוקענער דערבסט.

די נקמה:

(אויסגעריסען ביי איין אויסלעגנדישען סטודענט פון טאנע-ביד) .

אז איך האב בעקומען פון מיין שטערטעל די שרעקליכע
טעלעגראמע בון איך אויף א פאָר מינוט געבליבען זיצען מיט א
צודולטען קאָפּ, מיט פֿאַרגליווערטע בלוט, מיט קיילעכדיגע אוי-
נען, וואָס האָבען זיך אָבגעשטעלט אויף מיין טויטען-פֿאַטער'ס
פֿאַרטעט אין מיין צימער און ניט פֿערשטאנען וואָס דער פֿאַר-
טרעט באַדייט .

דערנאָך האָב איך זיך דאָרט אַ חאַפּ געטהון פֿאַר'ן קאָפּ ,
נאָך אַ מאָל איבערגעלייענט די טעלעגראַמע , אַראָבעלעזען זי מיט
פֿאַרגליווערטע הענד אויף דער פֿאַדלאַגע און ווייטער געבליבען
שטעהן אין מיטען צימער ווי אַ גולם . צוגעגאנגען מיט איין מאָל
צום טיש , אַ חאַפּ געטהון אַ פּאַק מיט בילדער און אַ שמיץ געטהון
אָן דרערד , צוריסען מיט די ציין אַ צוויי-דרײַ גאַזעטען , אַרויס-
לאָוענדיג דערבײַ שטילע אָבגעהאַקטע און שאַרפֿע קרעכצען . פּונקט
ווי אַ שלאַנג וואָלט מיך אין האַרצען געביסען : אַי—אַי—אַי .

דערנאָך בין איך עפעס געלעגען ניט קיין אויסגעטהאָנענער
אין בעט , ביי מיר אין צימער האָט געשמעקט מיט וואַלעריאַנע
טראַפענס , געבען פֿענסטער און געשטאנען מיין בעל-הבית'טע
פֿון דירה, אַ דארע דיטשקע מיט אַ שפּיציג בלייכע נאָז, דער-
צעהלט עפעס שטיל אַ דיקען מאַנספֿערשיון מיט אַ גלאַנצענדיגען

פליך אויפ'ן קאפ. יענער האָט געדריעהט שווער מיט'ן נאָקעטען
קאָפּ, ארויסרעדענדיג שטיל מיט אַנגעבלאָזענע ליפּען :
— שרעקליך, שרעקליך, שרעקליך.

אויפ'ן צווייטען טאָג, נאָך האַלבען טאָג, האָב איך זיך
א הייב געטהון פֿון בעט, אַנגעהוּן זיך, איינגעוואשען זיך און גע-
שקט נאָך וויין, געטרונקען ביז די אויגען זענען מיר געוואָרען
מוטנע און אַנגעזאָגט מיין דארער דייטשקע, אז איך פֿאַהר אָפּ א
היים אויף אַ פֿאַר וואַכען, אז איך לאָז איבער דעם צימער פֿאַר זיך
פֿון איך וועל קומען.

פֿאַהרענדיג אין פֿאַיער און קוקענדיג ווי די גרויסע בערג
מיט די גראַהע קעפּ מיט די צוקנטישטע שוואַרצע שטערענס רוי-
קען זיך און טאנצען אוועק פֿון מיר, האָב איך געטראַכט, אז די
נאטור איז גאָר ניט קיין „טייערע מאַמע“, ווי די פֿאַעטען רופֿען
זי אָן. ניין, אָט די אייגענע בערג מיט די ווייסע קעפּ, זענען זיך
גאנץ רוהיג געשטאנען און געוועזען די זעלביגע בערג אויך דאָ,
ווען מען האָט דאָרטען געברענט, געקוילעט, געפֿיניגט, דער
רהבן האָט גערוישט און געשפּריצט מיט בריליאַנטען, אפֿילו דאָן
ווען דאָרטען האָט מען מענשען געראַבירט, געוואָרגען, געשלאָגען
טשוועקעס אין קאָפּ. ניין, די גאנצע וועלט, דאָס גאנצע לעבען
איז עפעס מעהר ניט ווי אַ מין קאָנירע. אין דער דאָזיגער קאָ-
נירע האָט דער פֿייער גאָט זינע קינדער, די קליינע מענ-
שען און גרויסע בויאנעס אַראָבעשליידערט און אויף
אייביג פֿערשפּאַרט: „נאָט אייך“, האָט ער געזאָגט, נאָט אייך שענע
צאצאָעס, נאָט אייך בערגלעך, וועלדעלעך, טייעלעך, נאָט אייך
א לבנה, אַ זון און שטערענדלעך. שפּיעלט אייך, מינע טהיערע
און ברעכט אייך די קעפּ“.

און ווימער ציטערט ביי מיר אין האַנד די טעלעגראַמע און
אין האַרצען פֿיסט אַ שלאַנג: „געווען אַ פֿאַגראָם, אייער שטוב
צוראָבירט אין פֿאַרברענט, דער ברודער דער'הרג'עט, די מאַמע
שטאַרק פֿערוואַנדעט, שטאַרק זיך און קיט צופֿאַהרען“. אונטער
געחתמעט איז אַנאָמען פֿון אַ ווייטען קרויב. קענטג, אז ער אליין
איז אויך נישט צוקלאַפט, צוראָבירט אין פֿאַרטריבען אין אונגליק,
ווען ער האָט מיר געקענט אזא טעלעגראַמע קלאַפען, נישט בע-
טראַכטענדיג, ווי אזוי אזא פּלוצליכע נאָכריכט קען אויף מיר ווירקען.

און דער גערויש פון די רעדער האפט אונטער ביי מיר פון
געזאנק דעם נוסח פון טעלעגראמע. די רעדער קלאפען אין דרע
הען זיך און ברעקלען דעם נוסח און צווארפען די ברעקלעך,
די בערג און טהאלען, די וועלדער און טייכען, ביי וועלכע זיי
פליהען דורך.

א נראכערן דיטש מיט גענאלטע בארד-און וואנצעס,
וועלכער איז געבען מיר אין וואנאן געזעסען, האט זיך פון מיר
אָבערוקט אָן אַ זייט און געקוקט אויף מיר פֿערוואונדערט, גערוי-
כערט אַ ציגאר, גענאָגט פֿון איהם מיט פֿעטע ליפֿען מפו, מפו.

מיר זענען שוין לאנג דעם גרענעץ אריבערגעפֿאָהרען, אויס בערג
און טהאלען, אויס רוישענדע טייכען מיט שווארצע פֿעלזען, קאלט-
בלומיגע, חמורע סאָסנעס שאַקלען מיט נאָסע אייביג-גרינע קעפֿ,
האָ? וואָס שאַקלען זיי? אַפֿשר האָבען זיי אויף מיר רחמנות?
אַפֿשר טרייסמען זיי? אַלץ איינס, אַלץ איינס. דעם גרענעץ,
געדענק איך, האָב איך געמוזט איצט איך אַריבערשוואַצען, אזוי
זיי מיט דרײַ יאָהר צוריק, דאַן האָב איך זיך געצויגען אין שוויץ
נאָכ'ן דאָקטאָר-דיפֿלאַם און געלאָפֿען פֿון סאַלדאטשיגע, און איצט
צוריקפֿאָהרענדיג, האָב איך אויך געמוזט דורכשוואַצען מיט עפעס
אַ געלען יודעל, כדי אויסצומיידען דאָס אויג פֿון פֿאַלזש. דאָס
יודעל האָט ביי מיר אַ צו גרויסע סומע געלד דערפֿאַר גענומען.
געשוונדען פֿון מיר אַ פֿעל. האָב איך זיך פֿאַרזיך געוואונדערט,
געפֿיזערט: „טײַטש? דאָרטען שלאָגט מען אינו, און דאָ ראַכע-
וועסטו מיך, דו יונגמאַש איינער!“ דאָך האָב איך געשוויגען... אַלץ
איינס, אַלץ איינס, ברעכט עס דעם קאַפֿ.

נאנצע טעג. שוין דרײַ לאנגע יאָהרען האָב איך זיך, ווי אַ
מיו אין אַרחהו, צווישען די שמויביגע בילדער געפֿאַרעט. פֿלעג
איך וועלען מיר זאל עפעס ווערען זײַט-טרויעריג אויפֿן האַרצען,
פֿלעג איך שטיל און ראַגנאָס דעם קאַפֿ אַראָבלאָזען. בעהאַרטמען
די איינען אין די הענד, און באלד פֿלעגט אין מיין פֿאַנטאַזיע
וודות-רבהים אויפֿשמעקן איינע פֿון מינע טייערסטע קינדער.

זכרונות, וועלכע איך היט עד היום אין הארצען ווי אין א גילדע-
 נער רעמעל. אויפ'ן וויסען מורח וואנד אין אונזער שטוב שווימט
 ארויס דעם ווילנער-גאוניס בילד אין א שווארצער ראם, א שענער
 יוד מיט ווייכע אויגען, מיט א ווייסע ווייכע באָרד ויצט אין מלית
 און הפלין און שרייבט מיט א גענוענע פֿעדער. איינמאל שבת,
 ווען איך בין נאך געווען זעהר א קליינער, גאָר א קרייניקער,
 האָב איך גענומען שרייבען מיט א פֿעדער, קוקענדיג אויף דעם
 בילד און נאָכמאָכענדיג, ווי דער „אלטער יוד“ שרייבט, האָט עס
 דער טאטע דערזעהען און ליעבליך אָנגעשרייען אויף מיר, גע-
 זאָגט, אז יודען טאָרען נישט שרייבען אום שבת, אז גאָר נישט
 שרייבען אום שבת. האָב איך זיך פֿערשעמט, בעהאלטען זיך
 דינמער דער מאמען, געמראכט א וויילע, דערנאָך שטיל דער
 מאמען פֿאר'ן פֿארטוך א שלעפ געטהון, אָנגעוויזען מיט א קליינעם
 וויסען פֿינגערעל אויף דעם ווילנער-גאוניס בילד:

— מאמע, הינט פֿאר וואָס שרייבט אָט דער אלטער יוד?
 אָט דער? ...

האָט זיך דער טאטע, עליו השלום, צולאכט און גענרעט
 זיך די באָרד, און די מאמע האָט מיך שטארק ארומגעחאפט
 און געקוישט, און געקוישט און גאָרנישט געענטפֿערט.
 דערמאָנענדיג זיך אָן דעם, ווערט מיר אלע-מאל אזוי וויכער
 און ווייך אויפ'ן הארצען, ווי בשעת עס פֿאלט דער ערשטער
 זויסער שניי ארויס; קען דאָס דען געמאָרט זיין, אז דאָס ועלכע
 בילד איז שוין איצט נישט, פֿארברענט, פֿארברענט צוזאמען מיט
 אונזער שטוב? זיין, ס'איז נישט מעגליך! אָט קום איך באלד צו-
 פֿאָהרען, פֿאָהר איך אריין אין אונזער שמעדיגל, געה איך צו
 צו אונזער שטוב, גיב איך אנ'עפֿען די טהיר, שטעהט די מאמע
 און איהר פנים לויכט פֿון נחת אינטער איהר שווארצער קאָמינקע.
 משה'לע מיין ברודער ויצט ווי אלעמאל איבער זינע ביכער, די
 שווארצע גענרייטע האָר אראָבגעלאָזען איבער די אויגען,
 איידער גריסען זיך, איידער קושען זיך, איידער וואָס ווען, לויף
 איך גלייך אין זאל אריין צום וויסען בילד אין דער שווארצער
 ראם. יא, ער איז דאָ! דער ווילנער נאָן ויצט ווי תמיד מוט'ן
 גענוענעם פֿעדער און שרייבט, יא ער שרייבט!
 נואלד, וואָס געהט מיר אָן דאָס בילד! אויף וואָס טויג מיר

דאָס בילד? די שטוב איז אָבנעברענט, משה'לע איז דערהר'געט, משה'לע! און די מאמע!

נאָר ווי אויף צו להכעים קרויבט מיר אין קאָפּ נאָר דאָס בילד און פֿאַרנעקט אלע מינע געדאַנקען. פונקט ווי נאָר אין דעם פֿערברענטען בילד בעשטעהט דאָס גאַנצע אומגליק, און אויב דער ווילנער-נאָן מיט דער שניי ווייסער באַרד וואָלט נאָך געזעסען אין געשרובען וואָלט שוין אלץ רעכט געוועזען, יא, ער זיצט און שרייבט.

דער פֿאַיערד האָט זיך אָבגעשטעלט אויף אַ סטאַנציע. געהט אַרויף אַ הויכע צוקנעשטע אידענע מיט אַ פֿאַרמעט-געלען פנים, און לעגט מיר פֿאַר קויפֿען ביי איהר מילך, שטעקט מיר אַ בלאַע פֿלעשעל אין נאָז אַרײַן. שפּרינג איך אויף, ווי איינער וואָלט מיר אַ פֿאַטש געגעבן.

— איך וויל ניט, גיב איך אויף איהר אַ געשרי און ציטער גערוונע מיט אלע אברים. יענע ווערט אומערדיג און געהט פֿון מיר גיך אוועק, דאָ האָפּ איך זיך ביים זינגען: „פֿאַר וואָס?“ לויף איהר באַלד נאָך, און געפֿיך זי אַראָבגעהענדיג מיט איהר סחורה פֿון די וואַנגן-טרעפֿלעך.

— פֿערציגט מיר, שריי איך איהר נאָר און די האַלו ציטערט מיר, איהר פֿערשטעהט? אַ פֿאַנגראָס, איהר פֿערשטעהט? אַ גע-קוילעטער ברודער, אַ פֿערוואונדעטע מוטער, איהר פֿערשטעהט? ... יענע וואַרלט אויף מיר אַ ציטערדיגען ברויטען בליק, מאַכט אַ טריט אין אַ קוק, אַ טריט און אַ קוק — מענשען קלייבען זיך צו-ניף אַרום וואַנגן און קוקען עפעס פֿערוואונדערט.

דער פֿאַיערד געהט שוין ווייטער, די סאַסנעס זענען שוין פֿערוואונדען, עס ציהען זיך וויסמע פֿעלדער. דאַכט זיך, און דער פֿאַיערד שטעהט אויף איין אָרט, און איך וועל אייביג אַ היים נישט קומען. אין וואַנגן זיצען אַנדערע ליטווישע יודען, קענטניג שוין פֿון אונזערע מקומות, ווילט זיך מיר מיט זיי טאַכען אַ שמועס, זאָלען זיי מיר פֿאַרדאַכנע דערצעהלען פֿון אונזערע פֿאַג-ראַמען, פֿון מיין שטעדטל, פֿיהל איך אָבער, און אויב איך וועל אַנהויבען רעדען אויף דער טהעמע, פֿאַל איך גלייך אין חלשות, האַכט איך זיך איין און זעץ זיך אויף מיין אָרט.

סטאַרע איך זיך מיר ווייטער קלערען וועגען מיין געהרגע-

מען משהלען, ווענען דער מאמען, קריכען מיר אין קאפ דוקא
קלוינגקייטען, דוקא קלוינגקייטען. ווייטער דעם ווילנער-נאוים
בילד, ווייטער מינע קינדער-צוגעקעס, קינדער-זכרונות.

איך בין שוין דאמאלסט אייגער זעט אלס געווען, דער
מאמע איז שוין געלעגען קראנק, איז מיט מיר די מאמע גע-
גאנגען צום שוחט קוילען פאר איהם אהן, ס'איז געווען אנאיינען
נאכט, שטיל איז שוין געווען אין אינער שטענדעל און אזוי
טרויעריג שווארץ, נאר די בלאטע האט אינטער די פיס גע-
לוישטשעט, און די געבוירענע הון האט פון דער מאמעס קאשעק
אפמאל אפגעקאמט-דער-קען א קוואקצע געטהון, ווי זי וואלט
געפיהלט, וואהן מען שלעפט זי. ביים שוחט אין פארהויז איז
די שחיתה געווען. די הון איז געווען א יונגקע מיט גאלד-
געלבע פערערלעך, זי האבען אזוי געגלאנצט פארן אכשין פון
לעמפלעך אין פארהויז. האט זי דער שוחט א געהם געטהון, האט
זי גענומען געוואלדעווען, האט איהר דער שוחט דאס קאפעל
צווישען די פלינגען פארדעהט, אויסגעפליקט פון רויטליכען
לאנגען האל א פאר גילדערנע פערערלעך, שטיל, א גלאץ פרום
מיט די אויגען און געמאכט די „ברכה“.

— אמן — האט מיר די מאמע ווייך א טורקע געטהון.

— אמן, האב איך מיט ציטערדיגע ליפען געענטפערט,
ס'איז געווען אזוי שרעקליך ניי — צום ערשטען מאל אויף מיין
לעבען האב איך עס דאן געזעהן — עפעס א קורצע א שטאלענע
האט קאלט א גלעניץ געטהון, נאכהער א דרוק מיט די פלינגער,
חוק ... און באלד האט זיך געלאזט הערען א פאטשערני פון פלינג-
לען.

אי, האט דאס הינדעלע ניט געוואלט שטארבען, אי, האט
דאס ניט געוואלט — — —

צוריקגעהינגענדיג אהיים פון שוחט איז אויך געווען שטיל און
טרויעריג שווארץ, די בלאטע האט ווייטער אינטער די פיס גע-
לוישטשעט, נאר די הון האט שוין אין קאשעק געשווינגען; איהר
קוואקצען האט א פנים דער מאמען געפעהלט, איך הער מיט
אמאל ווי די מאמע רעדט טרויעריג-פערשמוקט:

האט דען די הינדעלע געכמען געוואוסט, וואס מיט איהר וועט
הינט זיין אזוי איז א מעגש, להבריל, אויך. ארויסרעדענדיג די

דאָזיגע ווערטער, האט די מאמע געקוקט אין דער שווארציגער
לופט ארײַן, ווי זי וואלט פֿון דער דאָזיגער לופט אַתשובה קי-
ווארט, נאָר אלץ האָט טרויעריג, שווער און שוואַרץ געשווינגען,
אלץ האָט דאָס פֿאַר זיך אליין געפֿרעגט און קיין תשובה ניט גע-
קומען, נאָר די בלאַטע האָט אונטער די פֿיס געכלוישטשעט.

אין יענער נאַכט, גערענק איך, בין איך לאנג ניט אנט-
שלאָפֿען געוואָרען, אלץ געטראַכט און געטראַכט, וועגען דער הון,
וואָס האָט געכטען ניט געוואוסט, אז מען וועט זי הינט קוילען,
וועגען אַ מענטש, וואָס איז אויך אזוי, און וועגען נאָך און נאָך ...
איך האָב געטראַכט, און מיין קינדערש הערצעל האָט שטיי גע-
צויטערט און געוויינט אַהן טרערען, און אפֿילו ווערענדיג עלטער,
פֿלעג איך אָפֿט, גאַנץ אָפֿט קלערען וועגען דער הינדע-
לע, וואָס האָט געכטען ניט געוואוסט, אז מען וועט זי הינט
קוילען ...

דערמאָנענדיג זיך אָן דעם, צוקאָכט זיך אין טיר דאָס בלוט,
אַנשאַט דער געקוילעטער הון, הייבען מיר אָן צוקריכען אין
קאָפּ ארײַן געקוילעטע מענטשען, איינגענע שווערע געקוילעטע
מענטשען. איך סטארע זיך אויסמאהלען דאָס אין דער פֿאַנטאַזיע
מיט מערהר העלערע און שאַרפֿערע פֿאַרבען, פונקט ווי איך וואָלט
זיך געסטארעט זעלבסט פֿייניגען זיך. וואָס שטאַרקער דאָס האַרץ
הייבט אָן וועה צו טהון און צו קלאַפֿען, אלץ צו להכעיסדיג
שטאַרקער מיט פֿאַרסקאַליעטע צוהינער, מאָל איך מיר די שרעקליכע
בילדער אין קאָפּ.

אַט ברענט שוין אונזער שטוב פֿון אלע עקען, דעם
ווילנער-גאַנץ בילד ברענט אויך, זיין שניי-ווייטע באַרד ווערט
שוואַרץ, דעם טאַטענס העליגע ספֿרים, וועלכע די מאמע פֿלעגט
הימען, ווי דאָס אויג פֿון קאָפּ — ברעגען אויך, און "זי" שלע-
פֿען שוין מיין משהלען פֿאַר די פֿיס אין בלאַטע. יענער רייסט
זיך און וואַרט זיך, שרייט: מאמע, מאמע ... און אָט געהט
אויף גער פֿון זי מיט אַרויסגעשטאַרצעטע אויגען, אָנגעגאַסען מיט
בראַנפֿען און רציחה, אַ הייב אַ מעסער, ניין, ניט קיין מעסער,
ניין, ניט קיין מעסער, אַ האַק! אַרדאי אַ האַק, אַ גלאַנץ ניט די
האַק, און לאָזט זיך שווער און פֿלינג אַראָב אין די געגריזעלטע
שוואַרצע האַר ארײַן. ס'הערט זיך אַ קראַך פֿון אַ צובראַכענעם

מענטשען-שארבען . א דערשטיקער שוואכער קרעכץ ... און א שטראם ברוט ניסט זיך לאנגזאם, פלעכט זיך צונויף מיט די גע- קריזעלטע האר און לאזט זיך אראב אויף דער ערד ... אין בלאטע ארמין, ווי א שלאנג, אוראי ווי א שלאנג, ווי א רויט שווארצער שלאנג ... אין אט ווייטער אביסעל פון משה'לען שטעכט מען דער מאמען ... א טעמפער צוראצטער מעסער שטעקט זיך אין איהר ברוסט אריין ... און עפעס א רויט'ס, א געדריכט'ס שלענגעלע זיך אויפ'ן ווייסען פארטוך .

א קאלטער שווייס האט מיר פון שטערען געוועזט . איך האב אלץ ארום געוועהן, ווי אין א פארע, עס האט זיך מיר גע- דוכט, אז אלע איברים זענען אויף מיר געשוואלען, אפילו די האר פון קאפ זענען געשוואלען און מווען שרעקליך וויי .

נאר איך וועל ניט שווינגען . אט קום איך צופארהערן .

וועל איך געהמען ראכע ! איי, וועל איך געהמען ראכע ... נאך

א מין ראכע ... די הויזער זייערע אונטערצינדען ביי נאכט, שטיי- דערהייר . אט אזוי, אוראי . אונטערצינדען און אין מיטען געפול-

דער שפארמען מוחות, שויסען, ווערגען קינד-אוי-קייט ... ברעכען

אלץ און שטופען זיי אין האלו אריין די צובראכענע גלאז, שניידען

שטיקער פלייש און בעגיסען מיט עסיג, און תמות נפשי עם

פלשתים ! געה איך אין כף-הקלע מיט זיי צוזאמען . איך וועל

פאר דער מאמען ניט שווינגען, אודאי .

און די רעדער האבען מיט זייער קלאפען אונטערנעהאפט

מיין ווילדען געדאנק, געברעקעלט איהם אויף די רעלסען און גע- ווארפען די ברעקלעך פאר די ווערדער און פערדער ...

* * *

אז דער פאיעוד האט אויפ'ן דריטען מעת-לעת פון מיין ריזע

אנגעהויבען קומען געהנטער צו מיין שטערטער, האט מיך שטארק

גענומען מריסלען פון קעלט, איך האב זיך אנגעמהן אין פאלטא

און קאלאשען, נאר ס'האט אויך ניט געהאלפען . די ציהן אין

מייר האבען פערשטיקט געבארטאנעט, און ס'איז געווען אונמעג-

ליך זיי איינצוהאלטען .

דער פאקאמאטיוו איז פאמעלעך צוגעקראכען צו דער קליי-

גער וויסער סטאנציע און גענומען הוסטען און שנאָרלעך, ווי אַ
 פֿערמאטערטער העלפֿאָנד. געה איך שטיי מיט קלאַפּענדיגע צייגער
 ארויף אויף דער פּלאַטפֿארמע. די פּלאַטפֿארמע איז די אייגענע,
 ווי איך האָב זי איבערגעלאָזן, און דער וואָקואַל איז אוואָקואַל.
 עס לויפֿען די טרענער, מען שלעפט פּעקלעך, יודען סכל המינים
 שטופּען זיך ביי דער קאסע. אַ חויז דעם וואָקואַל שטעהען ווי
 אַרע מאָל פֿערדלעך, יודישע פֿערדלעך מיט איינגעלאַענע אויס-
 געקראַכענע זייטען, בעלי-עגלות רייסען זיך אין טאַטענס-טאַטען
 אַרײַן איבער אַ פּאַסאַזשיר, דאַכט זיך אלץ ווי געוועזען! אָט זײַך
 איך שוין בײַ אַ שוואַרצען הײַכען יודען אין וואָגען. דאָס פֿערד
 קריכט אין בלאַטע בײַן האַרז און שפּרײַצט מיט שמוציג שוואַרצע
 טראַפּענס, מיין קלײַנער טשעמאַראַן טאַנצט אום אין וואָגען און
 קלאַפט מיר אין זײַט אַרײַן, אַרץ דאַכט זיך ווי אַמאַל, אָט ווײַזט
 זיך דער בלאַקער שפּרײַצער דאָך פֿון קלײַסטער. די אָנהױב ווײַז-
 טער-זון הױבט זיך אָן אַראַבלאָזען און ברענט אויף איהם מיט
 רױטען קאַלטען פֿײַער. דער קלײַסטער איז אַ קלײַסטער, ס'האַט
 דאַכט זיך גאַרנישט געטראַפֿען, ס'קען נישט זײַן! אָט קום איך
 דאַכט זיך באלד אַהײַם. די מאַמע וועט צוגרײַטען וועטשערע,
 ווי אלע מאַר. דאָס ערשטע גערײַכט וועט זײַן געהאַקטע לעבער,
 יא, געהאַקטע לעבער מיט שמאַלץ.

— וואוהין פֿאַרפֿיהרט מען אַ יונגען מאַן? — פֿאַרט מיר
 פּלוצלונג אַרײַן דער בער-עגלה מיט זײַן גראָב קול. איך ניב אַ
 קוק, מיר זענען נאָך ווײַט פֿון שטעדטעל, מיר פֿאַרען נאָך אלץ
 מיט'ן פֿעלד פֿאַרבײַ פּוסטע האַלב געפֿרײַענע קאַרטאָפֿעל-פֿעלדער.
 — אין אַנאַכטנייה? האַ? — יונגער מאַן.

— פֿאַרפֿיהרט מיך? פֿאַרפֿיהרט מיך צו חיהן, צו חיה
 מענדעלס'ס, רײַסט זיך בײַ מיר אַ הילפֿיגער קול אַרײַם און
 שווימט איבער'ן פֿעלד, און אליין גיב איך זיך אַ שטעל אין וואַ-
 גען און צום מיט ציטערדיגע הענד דעם בעל-עגלה בײַם האַרײַגען
 קאַלנער:

— זאָגט מיר, ר' יוד, — בעט איך זיך בײַ איהם און ווערג
 זיך מיט מינע רײַד, — וואו איז זי יעצט, חיה מענדעלס, זי איז
 שוין געוונד. אַי? צו איהר פֿאַרפֿיהרט מיר, צו איהר, צו חיה
 מענדעלס.

— טפירו, שטעלט דער בעל-עגלה אָב זיין פֿערדעל, לאָזט
אָב די לויצעס. קוקט מיר אָן נייגעריג, ווערט עפעס צודולט אין
הויבט אָן שטאַמלען:

— המ... היה מענדעלס? אונז צו לאנגע יאָהר. זייט איהר,
הייסט דאָס, איהרער, דער אויסלענדישער, אונז צו לאנגע יאָהר,
איהרער זייט איהר? נאט איך, שלום. אך, מען טאָר דאָך
ניט, אודאי, איהר זייט דאָך אנאָבל.

— וואָס! — שרײַ איך אײס מאָדנע הילכײַג און פֿיהל, אז
באלד, אָט באלד הױב איך אָן צו שרײַען אײסמערײַשע גוואַלדען
איבערען פּוסטען קאַלטען פֿעלד.

— אונז צו לאנגע יאָהר. א צנועה א יודענע ... נעבעך גע-
מוטשעט זיך אין באַלניצע, נעכטען ערשט מקבר געווען.

איך בלייב זיצען אין וואָגען מיט אַבגענומענע פֿיס, קוק א
וואַלע אָן אײַדאַמיש שטום דעם בעל-עגלה.

— זי האָט אלץ אויף איך געוואַרט, געוואַלט זעהן פֿאר'ן
טויט, און וועגען אייער משה'לען ווייסט איהר דאָך.

פֿלוצדונג הױב איך זיך אױף, פֿאַל צו מיט'ן פּנים צום בעל-
עגלה'ס פֿערץ, טולע זיך אין איהם איין, און צוויי זיך ביטערליך
צום ערשטען מאָר זינט איך האָב די טעלעגראַמע באַקומען. איך
חליפֿע ווי א קליין קינד און מענה, ניט וויסענדיג צוליבע וואָס.

— ר' יוד, ר' יוד. היה מענדעלס איז דאָך מינע א מאמע.
זי איז דאָך מיין מאמע.

דערנאָך גיב איך זיך אַ חאַפּ און ווער ענטשוויגען. נאָר
טרערען גיסען זיך מיר און קריכען איבער די באַקען, ווי קליינע
וואַרעמע ווערימלעך. דער בעל-עגלה, קוקענדיג אויף מיר, ווערט
עפעס צודולט, קריכט אַראָב פֿון וואָגען און סטאַרעט זיך מיר
טהון עפעס א צוליבע, ווי א גרויסער טוהט א צוליבע א וויסענדיג
קינד. ער פֿערריכט מיר די שטרוי אין וואָגען, פֿעררוקט בעסער
דעם טשעמאָדאָן און סטאַרעט זיך מיר אַרייַנקוקען רחמנות'דיג אין
די אויגען. צום סוף לאָזט זיך איהם אַראָב דער קאַפּ, די באַרד
צימערט איהם. ער רעדט אַבגעהאַקט מיט א צובראָכען קול!

— ברוך השם אלעמען גוט, געווען א קארעטע, צעבראָכען
אויף שטיקלעך, איצט נא דיר נאָר א וואָגען מיט שטרוי. א
דאנק נאָט, דאָס פֿערד געראַמעוועט. א חוץ דעם. נו, ניטאָ וואָס

צו ריזען. מיין מירדעל, נישט וואס צו ריזען, אומגליקליך גע-
 מאכט, איהר פערשטעהט — אומ-גליק-ליך געמאכט.
 בירע האבען מיר געחליפעט אין מיטען וויסטען שווארצען
 פֿעלד אונטערען קאלטען ווינטער-הימעל, ער, שמעהענדיג אויף
 דער ערד מיטן בייטש אין האנד, איך, ויצענדיג אין וואַגען. ער —
 א יוד נאך ארבעים מיט א צוקניטשט פנים, מיט א לאנגע גרויער-
 ליכע באַרד. איך-נאך א יונגער, גאר א יונגער מיט גענאָלטע
 גלאטע באַקען. ער האָט געווישט די אויגען מיט גראַבע מאַזאָ-
 ריסטע איינגעשמורטע אין דיענעכץ הענד, איך מיט ווייסע ווייבע-
 רע און אירדעלע הענד, וועלכע זענען גאר געוועהנט צו פאפיר
 און גלאטע רוקענס פֿון בילדער. בירע האָבען מיר שטיל, מעהר
 אינוועניג אין זיך, ווי אויף דרויסען, געחליפעט און ניט געוואוסט
 היער וועמען זאל פֿריהער אָנהויבען טרייסטען. אימליכען האָט זיך
 געדאַכט, אז זיין אומגליק איז גרעסער פֿיג'ס צווייטענס. און די
 זאָן איז האלב ברוטיג פֿערגאנגען, אין דער ווינטער הימעל האָט
 קאלט און אָהן מיטליד געקוקט אויפֿן וויסטען פֿעלד. אינו מענ-
 שען האָט ער כמעט גארנישט בעמערקט. נאָר דער פֿערד,
 דעם בעל-עגלה'ס פֿערד, האָט עפעס טרויעריג אראַפֿגעלאָזען זיין
 קאלטענעוואטע קנעכט'ישע קאַפּ, אָנגעשטעלט די לאנגע אויערען
 און צוגעהערט זיך, ווי זיין בעל-הבית און זיין יונגער פּאַסאַזשיר
 חליפען אין מיטען פֿעלד. ס'האָט זיך געדאַכט, אז ער קלערט:
 אז ס'איז א פנים דאָ מענשען, וועלכע עס איז נאָך א סך א סך
 ערנער, ווי דעם פֿערד, אין דעם קאלטען אונטערבארעמיגען לעבען.
 אז מיר זענען אריינגעפֿאהרען אין שמערטעל, האָט שוין
 אָנגעהויבען ווערען פֿינסטערלעך. א גאנצען וועג האָט דער בעל
 עגלה מיט א צובראָכענע צוהאקטע שטימע דערצעהלט, ווי זי,
 א דוגער פֿון הימעל זאל זי דערשלאָגען, האָבען איהם אומגליקליך
 געמאַכט, דער עיקר זיין טאָכטער, ווי זי, א גרויסע מגפה זאל
 אויף זי אָנפֿאלען, האָבען. חרובֿ-ומוחרבֿ געמאַכט דאָס שמערטעל,
 ווי אזוי דער פֿריסטאוו אלזין, א קלאָג צו איהם, האָט אלזין אָנגע-
 זיגען און געהאַלפֿען.

באלד וועט איהר דערזעהן א ביסעל קיימענס, וואָס זי
 (א גרויסע מגפה אויף זייער קאַפּ) האָבען אונז אַיבערגעלאָזט.
 אזוי האָט דער בעל-עגלה צום סוף א זאָג געטוהן, אומקערענדיג

יך צו מיר און געוואלט א שמואלעל מדין. האט ער אבער אָג-
שטאט א שמואלעל א קרוין געגעבען מיט די צייהן, און מיטן
גאנצען פוח אָננעהויבען שלאָגען זיין פֿערדעל מיט דעם בייטש-
שטעקעל אין די קאָלטענעוואַטע אינגעפֿאלענע זיטען.
דערנאָך איז ער שטיל געבליבען.

דורך די מיט טרערען פֿערגאַסענע אויגען, האָב איך פֿאַר
זיך געזעהען נאָר זיין שטומען, אינגעבויגענעם רוקען, א יודישער
דארער רוקען אין א ברייטען פֿעלץ, איבערגעבונדען מיט א פֿער-
קיפֿעלמע שטרעקעל.

* *

*

פֿאַרפֿיהרט האָט מיך דער בעל-עגלה און א קליין שמוציגע
אכסניה הינטערען שטערמעל, וועלכע איז ניצל געוואָרען מיט נאָך
א פֿאַר צעהנדליג הייזער מיט א נס. אין דער אכסניה האָט מען
זיך תיכף דערוואוסט, ווער און וואָס איך בין, און מכבד געווען
מיך מיט זעצען זיך, שבעה". איך האָב זיי אפֿילו ניט געענטפֿערט,
א וואַש געגעבען דעם פֿערוויינטען פנים און שנעל ארויס אויפֿן
גאַס.

דער בעל-אכסניה. א קליין יודעל מיט שפּיצגיגע אויגלעך,
האָט מיך שאַרף נאָגעקוקט. אז איך בין ארויס, האָט ער מיט
פֿעַרדרום א מאַך געגעבען מיטן האַנד.

מיט שטיל און שרעקליך איז געווען אין די חרובֿ'ע קויטיגע
און האַלב-געפֿרויענע גאַסען. אָפּברענגענדיג האָבען די גאַסען
פֿעַרלאָרען זייער ריכטיגען געשטאַלט און האָבען פֿאַרגעשטעלט א
בין משונה'דיגע צוואַרפֿענע קהילה פֿון רויטע און ווייסע סקע-
לעטען, פֿון ליימענע און קאַכעלנע אויווענס, פֿעַרוונקענע אין קאַל-
מען אש, אין קאַלטע שוואַרצע קיילען, און מיאוס'ע פֿעַררויכערטע
ברעטער און קלעצער. זייערע נאַרש-הויכע קוימענס האָבען
עלענד און טעמפֿ געצויגען זייערע רויטע העלוער צום גראָהען
הימעל און שמוס אָהן א קול רחמים געבעטען, און די פֿעַררויכער-
טע אָפֿענע קוימענס און די פֿעַרלאָזענע שוואַרצע פֿריפֿעטשאַקעס
האָבען ארויסגעקוקט פֿון די רויטע אויווענס, ווי אויפֿגעריסענע
מיט טעמפֿען שרעק גרויסע פֿירקאַממוגע אויגען... ווי ריוושע

אָפֿעניג מױלער, װעלכע שרײַען אַהן אַ קול: „געװאלד, ראַטעװעט!“
 עפֿטליכע שאַטענס פֿון מענטשן האָבען זיך עפֿעס געפֿלאַנטערט
 צווישען די קױמענס, װי אַכלים, װאָס געהען צו קבר אבות, װי
 זינדיגע בלאַנדענדע נשמות. אונזער אַ גראַהער אינגעבױגענער
 יוד מיט אַ סדור אין האַנד איז געבֿען מיר פֿאַרבייגעגאַנגען,
 און דערעהענדיג עפֿעס אַנאונבעקאַנטען נאָז, האָט ער זיך דער-
 שראַקען און אָנגעגאַנגען שנעל אָן אַ זיט, פֿונקט װי איך װאָלט
 זיך אױף איהם מיט אַ מעסער געלאָזען.

דעם קױמען פֿון אונזער אָנגעברענט היזי האָב איך דערקענט
 נאָך דעם װילדען היילען באַרנע-בױם, װאָס איז געבֿען אונזער
 שטוב געװאַקסען. אַמאָל, אַמאָל אַרום השעה-באָב פֿלעגען מיר
 פֿון איהם קלאַפֿען די האַרטע באַרעלעך און װערפֿען זיך מיט זי,
 יעצט איז דער בױם געשטאַנען אַ היילער, אַ האַלב אָנגעברענטער
 מיט אַ פֿערסטאַדעטער קאַרע.

איך האָב זיך געלאָזען געהן צום קױמען מיט אַ שטאַרק
 פֿערקלעמטען האַרץ. קױלען, שװאַרצע געפֿרוירענע האָבען אונ-
 טער מיניע פֿים געחרושצעט. דער קױמען, דער האַלב-פֿערברעני-
 טער באַרען-בױם האָבען מיך פֿערשמאַצט אָנגעקוקט און נישט
 דערקענט. דער אױווען איז אָפֿען און שװאַרץ, אַ סך קאַרטאָפֿ-
 לעס האָב איך און משהלע אין איהם געבאַקט. די טאַמע פֿלענט
 אין איהם באַקען לאַטקעס. יאָ, ברוינע פֿאַרפֿרעגעלעטע לאַטקעס,
 אָן דעם קאַכעל אױווען פֿלעג איך זיך װינטער רײַבען און װאַרעמען,
 קומענדיג פֿון חדר. אָט פֿיהל איך נאָך אין דער לופֿט דעם װיל-
 נער-גאַױס בילד. ער שװעבט דאָ אַרום, האָטש ער איז פֿאַר-
 ברענט. אַז איך װאָלט געקומען מיט אײַן אַכטאַג צוריק, װאָלט
 איך נאָך אלץ גאַנץ געטראָפֿען: די װענט, די געלבֿע מעבֿעל
 מיטן גלאַנץ, דער װילנער גאַן זיצט און שרײַבט, די טאַמע
 װישט די שטױב. נײַן, ס'איז אַ חלום, אַ שרעקליכער חלום מיט
 רױמע קױמענס. און נישט מעהר, און נישט מעהר ... האָט

אַרום איז שױן געװאַרען נוס טונקעל. די רױמע קױמענס
 זענען אין דעם פֿינסטערניש צושװאַמען געװאַרען און אױסגע-
 זעהען נאָך מאוסער, נאָך שרעקליכער װי פֿאַרנאַכט. ניט װיט פֿון
 מיר האָט זיך עפֿעס אַ געל פֿייערעל אָנגעצונדען. איך האָב אײַנס
 פֿייערעל דערקענט אַ גױש הינזעל, װאָס איז, פֿערשמעהט זיך,

גאנץ געבליבען. איך געדענק אפילו, אז דערמען וואוינט ארויסער
גוי, א שוסטער מיט ביווע הינד, פאר וועלכע איך האב א מאָל
א טאָל זעהר מורא געהאט.

איך גרויב, אז דער דאָזיגער טייערער שכן דאָס מיט זינע
אייגענע הענד געצונדען, געראכעוועט, דאָס פייער'ס פֿון זיין
שטיבעל ווינקט און גלאנצט מיט אזוי פֿיעל שפּאַט! אַהא, אַהא,
האַסט אַ שטוב? דו האָסט אַ שטוב?" אייגענטליך, אז איך וויל,
קען איך געהן און מאַכען איהם, דעם ערל, אויף דערנאָכט אַ
הייסע באָד ... ער זאָל געדענקען, אונטערקריכען ווי אַ מאַלפּע,
אין קנױל אָנגעצונדענע שטרוי, און גענוג.

נאָר איך פֿיהל, אז מױן וועל איך עס ניט טהון, די
נקמה געפֿיהלען, וואָס האָבען אין מיר, פֿאַהרענדיג אין פּאַיער,
אזוי געקאָכט, זענען שוין לאנג ניטאָ. צוקראַכען ווי רויך זענען
ווי.

מיין אומגליק אין וועהטאָג זענען צו גרויס, צו טייער, אז
מען זאָל פֿאַר זיי קענען נקמה נעמען. פֿאַר דאָס קליינע און
שמוציגע ראַכע וועל איך מיין אונשטערבליכען פֿיין ניט פֿערקויפֿען.
ניין, בשום אַפֿון ניט פֿערקויפֿען, אָנשטאַט נקמה פֿיהל איך עפעס
אַ מאַדנע גיפֿטונגע טרויעריגע רחמנות אויף אַלעס, אויף אַלעמען.
— ק ר ר א-א, ק ר ר א-א, — שרייט אין דער הויך אַ
גרויסע וואָרענע, פֿליהענדיג איבער די לאנגע קוימענס. ס'דוכט
זיך, אז דאָס איז אַ שוואַרצע נשמה פֿון אַ מכשפה, דאָס פֿרעהט זי
זיך: „הא, מקוים געוואָרען מיין נבואה? הא, וואָס האָב איך
געזאָגט?"

אין דער אונטערשטיגער טרויער וואַקסט מיר אויף אין האַר-
צען אַרץ מעהרער און מעהרער, ווי אַ טייג געהט ער אויף.
און אז יאָ געמען נקמה, איז פֿון וועמען? פֿון וואָס?
וואו איז די גרויסע פֿאַנגאַמען-חיה? איך זעה זי נישט. איך זעה
נאָר ברעקלעך פֿון איהר. איך זעה נאָר די אָבגעגרוועטע פֿליגער,
וואָס זי האָט זיך איבערגעלאָזען, און אַנפֿרעסענדיג זיך מיט מענ-
שען-פֿלייש איז זי זיך צופֿאלען אויף איינציגע, קליינע שטאַקלעך,
און אימליכער שטיקעל פֿאַר זיך איז גאַרנישט. אַזעלכע קליינע
בעזונדערע צעלען פֿון דער שרעקליכער חיה האָבען זיך אַלע מאָל
געפֿונען צווישען מענשען און וועלען זיך געפֿונען. אַט די דאָזיגע

בעזונדערע צערען פון שנאה און שלעכט'ס האָבען זיך מיט אַ וואָך צוריק צוזאמענגענומען. צונויפֿגעגאָסען זיך, און ס'איז פֿון זיי פֿלוצלונג בעשאַפֿען נעוואָרען אַ ווילדע, שרעקליכע, בלוטדורשטיגע חיה מיט טויזענדער קעפּ און ציינער, מיט טויזענדער לאַפּעס און נעגל. נאָר מיט אײַן האַרץ און מיט אײַן שלעכטען און ווילדען אינסטינקט אין האַרצען. אָט די דאָזיגע פּאָגראַמען-היהרע איז דאָ מיט אַ וואָך צוריק בעפֿאלען דאָס שטערטער און האָט געבראָכען, און געברענט, געפֿינגט, און געהרג'עט. אלע איהרע קיפּס און לאפּעס האָבען אויף אײַן מאַניער געאַרבייט. איצט האָט זי זיך אָנגעוויגען מיט בלוט, אָנגעפֿרעסען זיך מיט מענשליכע אברים, אָנגעמאַטערט זיך און איז זיך צופֿאלען אויף איהרע קלינגע חלקים. ווערלכע האָבען זיך צושאַמען אויף אלע זייטען. און יעצט געה און זיך זיי! פֿון וואָסער פּאָגראַמען-צערע נעהמט מען פֿריהער נקמה? צי פֿון דער, צי פֿון יענער? וויפֿיעל מען זאָל פֿון זיי נישט ווערנען, וועט נאָך אלץ גענוג בליבען — דאָ האָט מען די גאַנצע חיה מיט אײַן מאָל געדאַרפֿט דערווערנען. אָט אזוי, אָנגענומען זי און צוקועטש, און געמאַכט פֿון איהר קאַשע. מיט'ן האַק און סאַמע האַרץ אָנגעטראַפֿען איהר. נאָר דאָס איז שוין יעצט אונגעגליך.

וואו איז זי. די חיה? נישטאָ קיין חיה, נישטאָ!
 — האו-ו-ו... לאָזט זיך פֿלוצלונג הערען אַ דוקער בילדען פֿון אַ הונד.

איך גיב זיך אַ חאַפּ, איך שטעה נאָך אלץ אין דער פֿינגס- מער ביים אָפּגעברענגטען קיימען. אזוי נאַרניש-עלענד ווי דער קווי- מען אליין, און אַ גרויסער הונד צולאָזט זיך אויף מיר פֿון צווישען די האַלב פֿערברענטע ברעטער. ער ביזט און בולט. זיין הוצפה וואַקסט פֿון מינוט צו מינוט. ער דרעהט מיט'ן קאַפּ ביי איםליי- בען בול, קענטיג, אז ער אליין האָט גרויס נחת פֿון זיין הולטייש- קען, הילכיגען בילדען. און דאָס בולען טראַגט זיך, שמויסט זיך אָן די חורבות. יענע ענטפֿערען מיט אַ ווידער קלאַנג, וואָס שטעכט זיך מיר אַרײַן אין מיין אויפֿגערענטען מח, ווי קאַלמע טשויע- קעס. איך קוק זיך צו און דערקען אין דעם הונד מיין אַמאָליגען שונא. דעם גוי'שען שוסמערס הונד דערקען איך אין איהם.

פֿ-שאַ-אַל! טרייב איך איהם אָב מיט האַס און געבע אַ ברויך מיט'ן פֿוס אין דער פֿינגסטערער לופֿט אַרײַן.

אויף דעם, קענטיג, האָט דער הונד געווארט. ער ווארפט
 זיך אויף מיר און מיט אויניג גווארען, מיט אזא גינגען און היל-
 גינגען בילען, פונקט ווי איך וואלט איהם אוועקגעקוילעט. אָט,
 אָט האפט ער מיך און פארן פֿוס. ביי די סאמע איקרע.
 איך ווער אויפגערעגט, צוקאָכט און פארקרייז מיט די ציחן
 אין דער פֿינסטער ווי אַהונגעריגער וואָלף, אַרויסלאָזענדיג פא-
 מעליך מיט גיפטיגען האַם:

— אַהא, פֿלכ, האָסט דערשמעקט אַזש? אַזשיר?
 האָסטו דערשמעקט? אָך ... סוואַ-לאַמט! ...
 — האַז—האַז—האַז—גוואַלדעוועט דער הונד זיין שמאַר-
 קער, און ווארפט זיך צו אלץ געהענטער.

עפעס אַ ברענגענדיגע, אַ הייסע הוואליע גיט מיר אַ וואָרג
 אין האַלז, ניט וויסענדיג ווי אזוי, האַפּ איך פֿלוצלונג אין דער
 פֿינסטער אַ שווערע, צוברענטע און סוקעוואטע שטיק האַלץ, גיב
 אַהויב מיט דעם גאַנצען כּח און טהו אַ לאָז אַראָב שווער אין
 פֿרינג. עס גיט עפעס אַ קנאַק, ווי אַ צובראָכענער פּיין, אַני-
 אַבגעהאַקטער דערוואָרגענער וואַי, און שטיי. נאָר דינע פֿיסלעך
 מאַכען זיך אום אין דער פֿינסטער, ווערען אלץ שוואַכער, שוואַ-
 כּער, שוואַכער. איך לאָז אָב מעכאַניש דעם שטיק האַלץ, געה
 צו נאָהענט און בייג זיך איין אין דער פֿינסטער — דער הונד ליגעט
 מיטן בייכער אַרויף, און פֿון שאַרבן רינט עפעס אַ שוואַרץ און
 צונוסם זיך אויף די צובראָכענע געפֿרויענע ציגעל ... דאָס זעהט
 עפעס אויס, ווי איין אומגעלופערטע באַבי־מעשה, ווי בלוט פֿון
 אַ טריפֿהין קרבן אויף אַ צובראָכענעם מוזע.

און איידער איך קום נאָך צו זיך, און איידער איך דער-
 פֿיהל, וואָס איך האָב דאָ אַבגעטהון, דערהער איך ווי די מיר
 אין דער גוישע הונעל גיט שטאַרק אַ קלאַפּ. אַ גראַבע ווידערני,
 שווערע גיכע טריט — אַ פֿניס דער ערל האַט דער הערט.

עצמנות

בריינע מויד.

בריינען האט מען בשום אופן נישט געקאנט רופען מירעל, נאר — מויד. אזוי האבען זיי מאמע-מאמע גערופען, אזוי האבען זיי די שכנים גערופען, אזא צונעמעניש האט איהר איטליכער פֿרעם-דער מענש געגעבען, דערזעהנדיג זיי צום ערשטען מאל. דאס איז געווען א גרויסע בעשעפעניש מיט פֿונק-רויסע בא-קען מיט קליינע, גרייניקע אייגעלעך, פֿערגאסענע מיט פֿעטס, מיט אָבגעהאנגענע בלאַהליכע לופען, און איהרע גראַבע הענט זענען תמיד געוועזען אזוי רויט, פֿונקט ווי זיי וואָלט אַט ערשט בוריקעס געשאַפֿען.

א הויכע, אַרדיקע, אַ האַרמע און אַנאָנפֿעוועגליכע זיי אַ יאָטקע-קלאַץ, פֿלעגט זיי נאָנצענע טעג, סײַ וואַסער, סײַ ווינטער, קנעמען אין שטוב די געדילטע לעקעך-טייג. וואַסער איז די דאָזיקע בלאַכה געוועזען זעהר שווער. זידיגע טראַפֿענס שווייס פֿלעגען לאַנגזאָם קריכען פֿון שטערען איבערן פֿנים און פֿלעגען הינגען אויפֿן שפיץ נאָז, עס פֿלעגט זיך אזוי שטאַרק וועלען אַקראַץ טהון, אַ ווייט טהון מיטן אַרבעט, נאָר נישטאָ קען צייט: מען דארף קנע-מען, קנעמען. אָבער ווינטער, בשעת אין פֿענסטער קוקט אַרײַן אַ שטיקעל שכנישעס דאך מיט זייבערען שניי, און בײַ הווערקע דעם וואַסער-טרעגער אויפֿן באַרד באַמבלען זיך שטיקלעך אייז ווי גרעזלעך אויף אַ ליוסטערע, דאן איז אזוי גוט געווען צו שמעהן האַלב איינגעבויגען איבערן גרויסען מולטער מיט האַנג טייג און קנעמען. דאן איז עפֿים געווען אַ וואַסער אום ווינטער. אַ וויסע וואַרעמקייט צוגיסט זיך איבער אַלע ביינער, דער גאָנצער קער-

פער ווערט עפוס גרינגער. עס בעווענען זיך די פליצעס פֿון זיך אלזן און די טיג זינקט אמן און הויבט זיך אויף, זינקט אמן און הויבט זיך אויף, פונקט ווי זי וואלט געווען פֿון גומע. אסנע, בריינקס מאמע, א צובראָכענע פֿערעלטערטע יודענע איז אנאנצען טאָג געשטאנען אין מארק און פֿערקויפט פֿון א טוישעל די דאָרף-פּויער'ים לעקער און געפֿרענגעלטען מאָן. געשאַל-טען און געריסען זיך מיט די קאָנקורענטקעס איבער אַ גראַשענעם קונה, קומענדיג ווינטער אין אַווענד פֿון מארק אַ הייס אַ דער-פֿראַרענע, אַ צוקניטשטע, אַ בראַהע פֿלעגט אסנע באַלד אָנהייבען ברומען:

— אַט ויצט אַ מויד אין שטוב און עסט, און פֿרעסט, וואַלט אָבער געפרובט פֿריהרען אַ מאָג, וואַלט זי געוואוסט. אַ טובה טהוט זי מיר, זי קנעט, אַ מוראָדיגע זאך. אזוי פֿלעגט אסנע טענה'נען פֿאר זיך, בלאַזענדיג אין די דערפֿראַרענע הענד און קלאַפֿענדיג פֿום אָן פֿום, כדי צו דער-וואַרעמען זיך אַביסעל. אַ דאר'ינקע, אַ קלייניקע, אַ דערפֿראַרענע אין גרויסע קויטגע, מאַנסבילשע שטיוועל, האָט זי אויסגעזעהען, ווי אַ גרויסע פֿערוואַגעלטע ביהן, וואָס האָט ווינטער ניט אינגע-שלאַפֿען. אַט פֿליהט זי אום איבערן שטוב, בייזערט זיך און זשומעט פֿאר זיך און ווייס דערביי גאנץ גוט, אַ קליינער הערט זי ניט און קליינער וועט איהר ניט העלפֿען.

בריינע פֿלעגט דאָן ויצען און קוקען ווי אַ בהמה, וואָס איז זיך מכין מעדה-גרה זיין. נאָר זאָיעל דער אלטער שכור אין דער אלטער לעקער-מאכער, פֿלעגט זיך אויפהויבען פֿון סאָפֿקע, דער-הערענדיג דעם ווייב'ס קיל און אַ טיג טהון זיך:

— די מאַדאָס, אַ געזונד צו אייך, ניט אַ פֿאָר צעהנער'ס אויף אַ פֿוסה, אַ געזונד צו אייך.

בריינע געהט אום איבער'ן שטוב און בלאָזט אין די הענד:

— און אַ טפה ווילסטו ניט?

— אַך אַ געזונד צו אייך, מאַדאָס, ענטפֿערט זאָועל און נויגט זיך, אַ יוד איז מחויב מאַכען הונדערט ברכות אַ טאָג און אייך האָב נאָך איינע ניט געמאכט.

אזוי פֿלעגט זאָועל רידען און חכמה'נען זיך מיט זיין פֿלוצ'טע, נאָר מיט זיין בתי" פֿלעגט ער רידען גאָר אנדערע

דבורים. א נאנצען טאג פלעגט ער זיך וואלנערען אין דער העם אויף דער שטרויענער סאָפּקע, שאַקלען, שאַקלען מיט'ן שפורין קאָפּ און צוהערען זיך ווי דאָס מויד קנעט און קנעט. ווי עס פּהאַט די געדריכטע האָניג-טיג. ווי עס ציטערט און עס קנאָקט דאָס שווערע ביינקעל אין דער טיעפער מולטער אונטער איהרע שווערע מאַנסבילשע פּויסטען. ס'פלעגט אָבער טרעפּען, אז בריינע דערזעהט מיט אַמאָל דורכ'ן פּענסטער אַ דויעל פֿון צוויי העהער אָרער אַ געשלעג פֿון ציגען, בלייבען איהרע רויטע הענד האַלב שמעקען אין דעם געדריכטען טיג, די קליינע אויגעלעך הייבען אַן ניינעריג סטארצען, דאן נים זיך וואוועל פּלוצים אַ חאַפּ, ווי אַ נרויס קינד, וואָס האַלט ביי אַינגעשלאָפּען ווערען און די מאַטע הערט אויף צו זינגען. איהם פּעהלט דאָס פּייצען פֿון טיג, דאָס גערודערט פֿון סולטער.

— מויד, — פלעגט ער שפור-היינערונג און אונטערולדיג אַ געשרי טהון, — קנעט, אַ קרענק דיר אין די בריינער אַרײַן. אָפּטמאָל פלעגט זיך אָבער וואוועלן נים איינגעבען, פּאַטשאַ-פּען בים וויב נעלד אויף מאַכען שהכל און לויבען זײַן נאָמען. און אין אזא טאָג פלעגט וואוועל זײַן ועהר אויפגערעגט, און ווי ער פלעגט דערזעהן אז בריינע האָט זיך שוין פּערקוקט, פלעגט ער זיך פּאַוואַליע אויפהייבען, לאַנגזאַם און שטיל אַראָבציהען פֿון פּוס דעם בלאַטיגען שווערען שטיוועל, צומאַכען אַ שברעם אויג, כדי נים אָנצוציילען זיך — און געבען אַ שלידער דעם שטיוועל בריינען גלייך אין זײַט אַרײַן, אין אַילענבויען, אַמאָל אין סאַטע קאָפּ און צופריערען היינערונג אויסזינגען.

— אהא — א ?

— אוי, — פלעגט בריינע שוואַך אַ געשרי טהון פֿון וועהטאָג און האַטען קנעמען די האָניג-טיג ניד ניד, און מיט אזוי פּוועל קראַפּט, אז די פּענסטער האָבען געציטערט. מער ווי, אוי פלעגט זי נים אויסשרייען. זי פלעגט זיך אפילו נים אַקעהר טהון אין יענעם זײַט, פֿון וואַנען דער שטי-וועל איז געפלייגען. זי האָט שוין פּערשטאַנען, וואָס דאָס בע-טיט. און ווימער פּהאַט די טיג און דער מולטער קרעכצעט אונ-טער די שווערע רויטע פּויסטען. און וואוועל זיצט אויפ'ן סאָפּקע אין אַינן שטיוועל, קראַצט זיך און הערט זיך צו, ווי עס רעדט

די טינג, בערוהגנט זיך, לעגט זיך און הערט זיך צו. נאָר פּלוז-
לונג דערמאָהנט ער זיך און גיט זיך ווייטער אַ הויב:
— מויד, דעם שטיוועל!

בריינע גיט אַ שמים מיטן פֿום דעם טאמענס שטיוועל,
פֿון וועלכען זי האָט אַט ערשט אַ קלאַפּ בעקומען, גיט געבענדיג
זיך אפֿילו אַ קעהר אין יענעם זייט. דער שטיוועל גיט זיך גע-
שווינד אַ שמיר אָן דער בראַטיגער מעהליגער פּאַרלאַנג און פֿליהט
צו גלייך צו זאוועלן. זאוועל חאַפּט איהם אונטער, ציהט לאַנגזאַם
אָן אײפֿן פֿום. ציהט זיך אײס ווייטער אײף דער שטייביגער
שטרויענער סאַפּקע און דרעמעלט, דרעמעלט און הערט זיך צו.
אַפּטמאַל דערפֿיהלט אָבער בריינע, אַז דער טאמע האָט גוט
איינגעשלאָפֿען. גיט זי זיך פּאַוואַליע אַ שטעל, גלייכט אײס דעם
רוקען און קוקט מיט גליהענדע אײגעלעך אײף דעם פֿערשראַסנעם
קאַמאַר, וואָס שטעהט גוט ווייט פֿון זאוועלן. זי ווייס, אַז דאָרט
לײגט פֿריש אײסגעבאַקענע לעקעך, געפּרעגעלטע מאָן, וואָס
זי האָט אזוי לייעב. זי קוקט אהין, און די ברייטע נאָזלעכער
ציטערען בײַ איהר, נאָר צוגעהן שטילערהינד צום קאַמאַר און
עפֿענען דעם שלאָס מיט אַ מעסער, דאָס האָט זי זעהר מוראָ. זי
געדענקט זעהר גוט יענע קלעפּ, וואָס זי האָט פֿאַר אַזאַ מעשה
געקראַנגען. אַז די מאמע איז דעםמאָלט געקומען און האָט זיך גע-
חאַפּט צום געפּרעגעלטען מאָן, אַז עס פֿעהלט, האָט זי זיך תּכּף
גענומען „צו דער מויד“, גענומען שײסען מיט טײטש קללות און
פּעטש און פּנים אריין, און זאוועל האָט אײסגעטהון אײן שטיוועל,
אַרומגעשפּרונגען ארום איהר אין אײן שטיוועל, און מיטן אנדער-
דען געבויקערט איהר אין די זײסען אריין.

— אײספֿאַלען זאָל דיר דער מאָן באַקאָם, שטיק פֿלייש! —

האָט די מאמע געשלאָטען און געפּאַטשט.

— אָ— מן! האָט זאוועל אונטערגעהאַפּט מיט אַ קוועטש אײפֿן
אַמין און געזעצט מיטן שטיוועל אין רוקען. צוויי קליינע מענשע-
לעך האָבען ארום איהר אַרומגעטאַנצט, אַ דאַרניקע יודיגע מיט
צוגעשטעקע קאַלטע הענדלעך און אַ יודעל מיט קאַלמענעוואַמע
האָר, אײן שטיוועל אין האַנד דער אנדערער אײף אַ פֿום. בײַדע
האָבען געשלאָטען און געשלאָנגען. און זי איז געשמאַנען צווי-
שען זי אַ גרויסע, אַ שווערע, אַ פּונקטרויטע און אַ שולדיגע פֿון

קאפ ביו די פנים, האט מקבל-קרעם געווען, און ניט פֿערשטעהענדיג דינג, וואס זי בעדארף דא אָנהויבען צו טהון. האט זי מעהר ניט ווי געפֿינטערט מיט די אויגען, געשוויצט און געסאָפֿעט, ווי א פֿערטאמערט פֿערד.

— שלאָג זי און שלאָג די וואַנד, אַ בראַך צו איהר, — האָט זי כאַמע אויסגעשרייען אין שטארקער אַפּאָטש געגעבען.

— אָ— מן! — האָט זאָועל אונטערגעחאפּט און אַ ריב געגעבן. בען אין זײַט אזוי שטאַרק, אז זי האָט געמוזט אַ קרעכץ טהון און געבען אַ טראַט.

דעם דאָוויגען קלאַפּ האָט זי אַ צײַט געדענקט. זי האָט עפּים מאַרנע סוראָ געקראָגען פֿאַר דעם טאַמענס קײַמיגע שטיינעל. און זי האָט ניט געקאָנט שוין מעהר קלערען וועגען טאַמען: טאַטע; דער טאַטע, למשל, געהט, דער טאַטע שראָפּט... אָט זאָועל געהט, זאָועל שראָפּט, זאָועל שלאָגט זיך. אזוי יאָ, אזוי יאָ... דער פֿערשלאָסענער קאַמאָד רופּט שטילערהײַד, דער פֿריש גע- פֿרעגעלמער מאַן שמעקט אזוי מחיה, נאָר זאָועל'ס שטיינעל, נאָר זאָועל'ס שטיינעל.

שבת פֿלעגט ברייַנע אַנטהון אַסיטצענע רײַנע בלווע און זעצען זיך ביים פֿענסטער קוקען אין דער וועלט אַרײַן. טאַמע- מאַמע שלאָפען און זי, ברייַנע אַלײַן, אין דער מיטצענער ווייסער בלווע שלאָפּט ניט, זיצט מיט'ן ברוסט האַרט אָנגעשפּאַרט צום פֿענסטער, און איהרע רײַמע הענד זעהען אויס געגען דער ווייסער מיטצענער קאָפּטע נאָך רײַטער ווי תמיד. ענטלעך געהען צו טביחה. אויפֿן בלאָהען הימעל שווימען ווייסע פּוּחאָווע וואַלקענר- לעך אזוי לאַנגזאַם, שבת'דיג, נשמה יתרה'דיג, אַ בוסשאַן פֿליהט און קאָזט זיך אַראָב אויף יענער זײַט טײַכעל אינים וואַס, און זי זיצט ביים פֿענסטער און קוקט אויף אַלץ טעמפּ, ווי אַ טײַבער בשעת מען רערט. אַנצײנדען פֿלעגען זיך בײַ איהר די גרינגקע שמעלציגע אויגעלעך נאָר דאָן, ווען זי פֿלעגט דערזעהען אַ חאַריאַס- טרע בחורים שפּאַצירען מיט ממדלעך. אָט געהט וועלוועל-שום- טער מיט זײַן בלה, יענקעל לײַמער מיט די ברייַטע פֿליצעס מיט זײַן דבאַשהן. דער קורצער האַלדו ציהט זיך דאָן בײַ ברייַנען אויס. דער רײַטער שטערען דרוקט זיך צו האַרט צו דער וואַרמער שײַב, און די גרינגע אויגעלעך גליהען, גליהען. אָפּטמאָל בען-

מערקט זי אין דעם שפאציר, ווי א בחור גיט א מדרעל א האט
אונטער'ן אָרעם, א געהם ארום טאליע, דאן פלעגט זי זיך שטיל
און דערשטיקט צולאכען. אינעוועניג פלעגט עפנים ציהען און וועה
טהון, און זי פלעגט לאכען. לאכען פלעגט זי מיט אמאָדנעם
ברוסט קול, מיט א שטילען דערוואַרנענעם געלעכטער, וואָס איז
געווען עהנליך אויף א קוויטשען פֿון א הוהן. לאכענדיג פלעגט
בריינע דאָס מויל גיט עפֿענען — דער געלעכטער פלעגט געהן ביי
איהר דורך די נאָז, נאָר די זיטען איהרע, מיט'ן ברייטען רוקען
מיט דער ברוסט פלענען זיך ווארפען און שפרינגען פֿון דעם מאָד-
נעם דערשטיקטען געלעכטער, און עס האָט זיך גארניט גע-
גלויבט, אז אזא געלעכטער'ל געהט ארויס פֿון אזא גרויסער געזונ-
דער בעשעפֿעניש ווי בריינע-מויד.

— הנ... הנ... הנ...

— מויד, — פלעגט זיך די מאמע איהרע פֿון איהר ליכטען

שלאָף, — מויד!

בריינע פֿערשטעהט, וואָס עס בעטייט דער מאמעס מויד.
דאָס האָט געהייסען, אז זאוועל מיט זיין שטייוועל קאן זיך נאָך
איהרע פֿאפֿען. נאָר איינהאלטען דעם געלעכטער האָט זי שוין גיט
געקאָנט, עס האָט איהר עפֿנים געגאָט און געקיצעלט אין די
זיטען. אויפֿ'ן גאס געהען בחורים, חתנים מיט בלות, אסך
חתנים מיט בלות. און דער געלעכטער וואַקסט, וואַקסט. עס
הלש'ט זיך ראַכען, לאַכען אָהן אויפהער. אָט פֿיהלט זי שוין
זיך זאוועל לויפט אראָב מיט א ברום פֿון בעט ער פֿריהט צו
איהר. אָט קלאפט איהר שוין זיין שווערער שטייוועל אין די זיטען,
אין דער נייער סיטצענער בלוזע, ס'טהיט וועה, ס'פלעקט זיך די
וויסע בלוזע, און דאָך רייסט זיך דער געלעכטער פֿון ברוסט. אלץ
שטארקער, די נאָולעכער ציטער'ן און קיצלען:
— הנ... הנ... הנ...

און נאכדער ביינאכט נאָך אזא שבת, פלעגט עפֿנים זיין
היים צו שלאָפען. אלץ מאל פלעגט זי שלאָפען ביי נאכט ווי א
שטיין און אין אזא נאכט אונרוהיג. זאוועל הראפֿעט, די מאמע
קרעכצט; דאָס אלטע מעבעל קנאקט אין דער פֿינסטער. זי קעהרט
זיך, דאָס בעט סקריפעט אונטער איהר שווערען גוף. און ווי זי
דערהערט אזא סקריפֿ פֿון בעט, הויבט איהר עפֿנים אן צו נאָגען

ביים הארצ'ען און מ'ווירט זיך לאכען. סטארעט זי זיך ניט קעהרען —
אין היים, זעהר היים און עם חלש'ט זיך ווייטער הערען ווי דאס
בעט סקרופעט, ווי דער מאטראץ קנאקט אין דער פֿונסטער.

בעני-ליב אין געווען בעקענט אין שטערטיר אלס א גנב און
א קאשע-האפער, אין גערופען האָט מען איהם „ליב“, ווייל זיין
אויבערשטע ליב איז געווען צושפאלטען אזוי, אז צוויי ציהנער
האָבען זיך ארויסגעזעהן. דאָס איז געווען א דארער הונגעריגער
יאָט פֿון א יאָר 20—19, מיט א חוצפה'שען פנים מיט א מאָד-
נעם ווייטען גלאַנץ אין די קאסאָקע אויגען. אזא גלאַנץ איז אַפֿט-
מאָל צו בעמערקען ביי סאמאָראַדנע גנבים און שפּיאָנען ... אין אַינ
העלען טאָג האָט ער זיך בעוווּנען אין שטערטעל און אין דעם זעל-
בען מאָג האָבען אויף איהם אלע גענומען קוקען קרום און פֿער-
שטארען פֿון איהם די מהירען. אז ער איז געווען הונגעריג,
פֿלעגט ער זיך אומשעפען איבער די געסלעך און גרילצען מיט
א שוונה'דיגען היכלינגען קול: א—א, א—א, א—א ... דאָס
האָט געהימען, אז בעני-ליב איז אין כעס, און וועה איז צו דער
גערועווער אשה, וואָס פֿלעגט איהם א געשרי טהון, ער זאָל
שטומען. דאָן פֿלעגט זיך בעני שטעלען אין דעם פֿענסטער, פֿון
וואַנען מען האָט אויף איהם אָנגעשרייען, און פֿלעגט אוועקגרילצען
שעה-לאַנג, אויף צו להבעים אין זייער נשמה ארײַן — און געה
טוד איהם עפּים.

קבינער האָט ניט געוואוסט, וואו ער געפֿינט זיך, וואו ער
געכטיגט, וואו ער עסט. מען האָט נאָר ביי איהם געזעהן ווען
ניט איז ארויסשטעקען פֿון בויעם א שטיקעל אייזען, אגיאַלמען צו-
בראָלענעם לייכטער, אָדער פֿון דעם דאָזיגען בויעם סטארטשעט
א בולקע. און בעני געהט קנייפט פֿון דער בולקע און לעגט אין
מויל, און אז א מענטש שטערט זיך אָב קוקען אויף איהם, הויבט
ער אָן גרילצען א—א, א—א ... און געהט אוועק.
אָט דער דאָזיגער בעני פֿערלויפט ווען ניט ווען צו זאוולען
אין הייז קיפֿען פֿאר א גראַשען מאָן, אריינלויפֿענדיג ניט ער
בריינע מייד א קנייב פֿאר'ן האַנד — און קעהרט זיך אָב אָן א זיט.
בריינע הערט ממשמש, הויבט אָן פֿונטלען מיט די אויגען
און קענען מיט אלע כוחות פונקט ווי מען וואָרט זי מיט א

בימינו אונטערנעמריבען, זאוועל האפט זיך פון אַסאָלקע אַ קראַץ;
— „יאַחמץ“, פֿרענט ער בענין מיט בטול, „יאַחמץ“.

וואָס?

— מאַן, מאַן, מאַן, — הויבט אָן בעני מאַנצען אויף זינאַרט
און מאַכען מיט די פּלייצעס. זאוועל קריכט אַראָב פֿון געלענער,
ברומט הויזעריג פֿאַר זיך, שליסט לאַנגזאַם דעם קאַמאַד מיט
אַלמע, פֿערזשאַווערטע שליסלען, און נעמט שניידען פֿון שוואַר-
צען פֿרענט מאַן מיט אַ צוראַצטען מעסער. דער מעסער איז מער
און גליצט זיך פֿון דער האַנד, ווערט זאוועל אין בעס:

— פֿאַר וויפֿיער?

— פֿאַר אַ פֿאַר גראַשען! — ענטפֿערט בעני און רוקט זיך

צום קאַמאַד.

— די, — מאַכט זאוועל מיט חשד און בעשיצט דעם פֿרענט
מאַן, קענסט שטעהן פֿון ווייטען, מען וועט אָן דיר אויך איי-
קומען.

— זעה נאָר, זעה נאָר סאַר'א פֿאַראַד, — רופֿט זיך אָב בעני
און רוקט זיך אויף קאַריק.

זאוועל זענט קוים אָב דעם שטיקעל מאַן, פֿערשלוסט צוריק
דעם קאַמאַד און רופֿט צו זיך בענין:

— דאוואַי דענני! — זאוועל הויבט אָן אַלעמאַד צו רירען אויף
רוסיש ווען ער ווערט שטרענג און ערנסט ...

— זעה נאָר, זעה נאָר סאַר'א פֿאַראַד, מאַכט בעני און
דערלאַנגט זאוועל די פֿאַר גראַשען.

דאַן ערשט בעקומט ער סחורה.

דעם שטיקעל מאַן עסט בעני לויט שטעהענדיג ביי זאוועל
אין שטוב. ער קייט און טשאַמקעט מיט כל ההויזות און דער
וועלט. מאַכט מיט די פּלייצעס, מיט דער נאָז, מיט די ווייטע אוי-
גען, ביסט די שוואַרצע מאַן מיט ווייטע געוונטע ציהנער, וועל-
כע סטאַרצען ביי איהם אַרויס פֿון דער צושפּאַלטענער לוי. און
זאוועל איז עס מקבל באַהבה, ויצט און קוקט אָן בענין פֿון אַני-
סער די געדיכטע ברעמען ווי אַחיה, און בריינגע איז רויט, קנעם
די מינג אַדער סקראַבעט דעם מולמער מיט אַ רעש, מיט אַ היץ,
פונקט ווי עס געהט איהר אום לעבען.

— ר' זאוועל, — הויבט אָן בעני, ווען ער עסט שוין אויף די

מאן, — גיט נאך אויף אפאר גראשען, מארגען גיב איך איך אָב
מאָרגען ווי איך בין א יוד.

זאוועל ענטפערט איהם אפיקו גיט אָב.

— זעה נאָר, זעה נאָר ס'ארט פארט — מאכט בענין.

קוקט זיך ארום און דערזעהט ברייגען.

— הערט, ר' זאוועל, פאר וואָס מאכט איהר איינער מייד

גיט חתונה. גיט מיר זי פאר א פלה, איאָ?

— הער נאָר, — ענטפערט זאוועל קארטבלוטג און האפט זיך

פאר א שטעקען, — טראָג זיך אָב מיט'ן זעקעל ביינער.

בענין לויפט צום טהיר, פארבילויפנדיג גיט ער נאך אמאל

ברייגען א קניפ, שטעלט זיך אריין אין טהיר, קריסט זיך געגען

זאוועל און שנעלט זיך אין האלז:

— א שנעפסעל ווילסטו? א שנעפסעל? א-א, א-א, א-א.

און אנטלויפט.

נאך זיין אנטלויפען לאָזט אויס זאוועל זיין נאנגען בעס אז

דער מיידל, שלאָגט איהר מיט'ן שטייוועל, מיט'ן שטעקען, און

ברייגע שוויצט. אין א פאר מען ארום קומט ווייטער בענין צולוי-

פען און זאוועל פיהרט מיט איהם אן ערנסטען מקח וממכר.

איינמאל, בשעת יאהרצייט, קעהרט זיך אום זאוועל פון

מנחה דאווען. אסנה איז געווען אויפ'ן מארק ווי תמיד, געבליבען

אין שטוב איז נאָר ברייגע. ביי זיך אין פארהויז טרעפט זיך אָן

זאוועל מיט בענין-ליפ. יענער איז עפויס געווען ציטומעלט און דער-

זעהנדיג זאוועל האָט ער זיך גענומען אָן א זייט, געוואָלט ארויס-

דרעהען זיך אויפ'ן נאס, נאָר דאָ האָט איהם זאוועל א חאפ געגען-

בען פאר'ן קאלנער.

— סטאָי!

— זעה נאָר ס'ארט פארט, — הויבט אָן בענין אויף זיין

שטיינער. נאָר באַדד פֿעהעקט ער זיך און הויבט אָן נאָר מיט

אנ'אנדער מאָן.

— ווי איך בין א יוד, ר' זאוועל, אז איך האָב נאָרנישט גע-

נומען. האלט איהם זאוועל צו מיט אמן האנד פאר'ן קאלנער

און מיט דער אנדער האנד זוכט ער איהם ארום וואו נאָר מען

קען עטוואס בעהאלטען, אין געפֿינט נאָרנישט, גיט איהם זאוועל
א שטיים.

— נו — 'יאצמאד' טראָג זיך אָב מיט'ן זעקעל ביינער.

בעני אנטלויפט זעהר גערען און זאוועל בליבט א ווילע
שטעהן אין פֿאַרהויז. ער ווארט, אז בעני זאָל זיך אָנהויבען רחמי-
צען מיט איהם, שונעלען זיך אין נאָר געל און זינגען א—א, א—א...
נאָר בעני אנטלויפט נאָר און רוקט זיך אום אויף הינטען מיט שרעק-
וואונדערט זיך זאוועל און געהט אריין אין שטוב.

אריינגעהענדיג זעהט ער ווי די 'מזיר' זיצט געבען מולטער,
די הענד האלט אריינגעשטעקט אין די טייג, די האָר צוואַרפען,
די באַקען שרעקליך רויט. זיצט און לאַכט עפֿים פֿאַר זיך שטיי-
לערהייט מיט איהר מאָדנעס היהנער-געלעכטער. פֿערגינט איהר
גיט זאוועל וואָס זי זיצט. שרייט ער אויס היינערדיג:

— זעה נאָר, ווי זי האָט זיך צוועצט, א שפּענער קנעסען,
און שטעהן ביסטו קראַנק!

בענוגענט ער זיך גיט און גיט איהר א טורקע און זיט.

בריינע שטעלט זיך אַנדער און קנעט.

— און וואָס האָט דאָ דער גנב געטהון?

בריינע לאַכט שטילערהייט.

האפט זאוועל אַראָב דעם שטייוועל און הויבט איהר אָן
בויקערן מיט בעם.

— מזיר, וואָס האָט ער דאָ געטהון? וואָס האָט ער דאָ
געטהון?

מיט אמאָל דערזעהט עפֿים זאוועל אין דער מזיר אזא זאך,
וואָס ער האָט פֿון איהר קיינמאָל גיט ערווארט. אַנשטאָט סקבל
קלעפֿ זיין, גיט זיך פֿלוצלונג בריינע אַ ריז אָן אזיט און האַפט
אומלויפֿען איבער'ן שטוב מיט רויטע טייניקע פֿויסטען. מיט פֿאַר-
סקאליעטע ציחן און ברומט ווי אַ חיה:

— א—א—א... או...

זאוועל ווערט בליך, צום ערשטען מאל אין לעבען דער-
זעהט ער און בריינגען נאָך אַ שטאַרקערע חיה ווי ער אליין. האַפט
ער שוין אליין אַנטהון דעם שטייוועל און די הענד ציטערען איהם
און דער קול ציטערט איהם:

— געה שוין, געה שוין קנעטען זאג איך דאך דיר, אין
איווען ווערט דאך אש—א בראך צו דיר !

פון דעם צופאל אן זענען עפנים געווארען גאר אנדערע בע-
ציהונגען צווישען טאמע-מאמע און דער מויד, און ווי אזוי איז דאס
געווארען, האט קומער פון זיי ניט געוואוסט. זאוועל האט זיך
אויפגעהערט צו בענצען מיט זיין שטימעל, אָנשטאט געבען קלעם
האָט ער זיך אָנגעהויבען שלמען ווי אַ מאַרק-יודיגע. און אָנשיל-
מענדיג בריינגען ווי פֿיעל עס איז אין איהר אַרײַן, פֿלעגט ער זיך
פֿערטראַכטען אויף אַ ווײַלע, אַ שפּײַ טהון מיט אַמאָל, טפּוֹ מיט
בעס אויף זיך אַלײַן, און אויסציהען זיך אויפֿן סאַפֿקע.

בענען ליפּ האָט זיך שוין מעהר ניט געוויזען און אז ער פֿלעגט
דערזעהן זאוועל אין גאָס, פֿלעגט ער זיך אָפֿקעהרען אָן אַ זײַט
און אָנהויבען נריצען פֿאַר זיך אויף זײַן שטינגער א—א, א—א...
דאָס אַלץ האָט עפֿנים זאוועלען ניט געשמעקט. ער האָט
שטילקעהר אָנגעהויבען חושד זײַן, די מויד. נאָר אַסאָהן האָט
ער דאָס מוראָ געהאַט צו זאָגען. ער האָט מורא, אז זי זאָל איהם
ניט געהמען ערערען, בעשולדיגען אין אַרעס, אז ער האָט ניט
אַכטונג געגעבען. און ניט געבען מעהר קיין, האַרטע צעהנערס
אויף בענצענעס."

האָט ער דעם חושד געטראָגען שטיל בײַ זיך אין האַרצען
און געוואַרט, געוואַרט. נאָר ווי ער פֿלעגט אָפֿק-טהון אויפֿן
רוימען קארק מיט די ברויטע פֿליצעס, וועלכע ציטערען בשעת'ן
קנעטען, פֿלעגט ער אָנהויבען סקאליען מיט די ציחהן און שלמען
פֿאַר זיך :

— אוי אַ בראַך צו דיר, אוי אַ בראַך צו דיר !

אינמיטל האָט ער זיך ניט אינגעהאלטען, געהאַפט דעם
שטימעל און ענומען שלאָגען זי, דאן האָט בריינגע מיט אַמאָל
אַרויסגעלאָזען אַ משונה'דיגען ווילדען געשרײַ, אַשטויס געגעבען פֿו
זיך דאָס קנעטעכטס אזוי, אז דער ביינקעל מיט דעם מולטער מיט
די טיג האַבען זיך איבערגעקעהרט קאפּויר. און אַלײַן האָט זי זיך
צוגעדריקט מיט'ן בײַך צום וואַנד און געברומט ווי אַצורצטע חיה.

— אז—אז—אז —

האָט זיך שוין זאוועל אליין מטריח געוועזען, אויפגעהויבען
די טיג און געמאכט א שוויג, אז אסנה זאל ניט וויסען.

און די מויד" אלטן איז עפּים אויך געוואָרען אנדערש.
פונקט ווי זי האָט סוף כל סוף דערפֿיהלט איהר קראַפֿט
איבער טאַטע-מאַמע, זי איז געוואָרען פֿייל און האָט אָנגעהויבען
א סך צו עסען, זי פֿלעגט שוין ניט קנעטען, וואַשען און הייזען
אזוי פֿליסיג ווי פֿרוּהער, האָט אָנגעהויבען צו איינמאַטערען זיך
זעהר גיך, און לעגען זיך אַברוהען, און דאָך האָבען זיך איהר
בלאָהע פֿלעקען בעוויזען אונטער די אייגעלעך, און די אויגען אליין
זענען אויך געוואָרען אנדערש: עפּים ניט פֿערהלומ'ט, ניט פֿער-
שכור'ט. זי האָט אָנגעהויבען אָפֿטמאַל לאָזען אין מיטען דער
ארבייט, אומגעהן איבער'ן שטוב מיט פֿערקאַשערמץ אַרבעל און
לאַכען פֿאַר זיך מיט איהר ווילדען הינהער-געלעכטער. איינמאַל
האָט זי אַ קוק געגעבען אין פֿענסטער און האָט זיך שרעקליך צו-
לאַכט און האָט געחאַפֿט זיך בייסען די רויטע הענד מיט איהרע
ווייסע פֿערדישע ציהן. גאָרעם האָט מען דערזעהען, אז דאָס
איז בעני-ליפּ פֿערבייגעגאנגען. ביי נאַכט פֿלעגט זי אָפֿטמאַל ניט
שלאָפֿען, קעהרען זיך פֿון זיט צו זיט און שטיקען זיך פֿון גע-
לעכטער.

אסנה פֿלעגט זיך איינהערען און אַ שעפֿטשע טהון זאוולען
אין דער פֿינסטער:

— די הערסט, די מויד האָט עפּים אויפֿגעהערט צו
שלאָפֿען!

— הויבט גאָרנישט [ניט] אָן צו טהון! — ענטפֿערט
זאוועל.

— אז דו האָסט זי פֿונאנדערגעלאָזען, שוויינסט איהר
אלין.

— געהט זי כּף-הקלע! — מאַכט זיך זאוועל אוועק און
הויבט אָן חראַפֿען, כדי אסנה זאל מיינען, אז ער שלאָפֿט.

אזוי זענען אַריבער עטליכע חדשים.

זאוועל האָט שטאַרק געטרונקען, בריינע האָט געמאַכט
שטיק" און וואָס ווייטער אַרץ מעהר געפֿילט זיך, אסנה איז
אנגאנצע טאָג געשטאַנען אין מאַרק, און קומענדיג אַהיים גע-

וואָרטשעט, נעשאַלמען, מוראָ געהאט משעפען זיך מיט דער מויד
און אויסגעלאָזען דעם גאנצען בעס צו זאוועלען.

אינגמאָל פֿאַר נאַכט קעהרט זיך אום זאוועלען פֿון שיינק אַ העים
גוט שכור און האָט בכונה אויסציהען זיך אויף דער שמרויזענער
סאָפֿקע, ווי נאָר ער וועט אַרײַנפֿאלען אין שמוב. אין פֿאַרהויז
הערט ער דער ווייב'ס קול, אַרײַנגעהענדיג אין קיך זעהט ער, ווי
די מויד זיצט אויפֿן פֿאַדלאָגע און אַסנה שמעהט איבער איהר און
שרײַט מיט קולי-קולות:

— דעם זעקעל מעהל זאָלסטו מיר אַרויסטראָגען אין קלייט,
זאָג איר דאָך דיר.

— מוראָ, — שטאַמעלט די מויד מיט פֿערלענעטע הענד אויפֿן
האַרצען.

— שוין זאָלסטו מיר אַרויסטראָגען. אַרויסטראָגען זאָל מען
דיך!

— מוראָ..

— און דו, שכור, שכור, וואַרפט זיך אַסנה אויף זאוועלען,
דערזעהנדיג איהם. — זעהסט גיט, ווי איך ווער פֿון איהר אויס-
געריסען? וואָס שווייגסטו, פֿרעג איך דיך, שכור!
זאוועלען פֿערנעסט אויף אלעס און געהט שוין אַראָב דעם
שטיווער.

— מוראָ, מוראָ, מוראָ. — ברומט די מויד און נעמט זיך
אַרום די קנייה.
זאוועלען גיט אַזעץ.

מיט אַמאָר דערפֿיהלט זאוועלען דורכֿן נעבעל פֿון שכרות און
געפֿילדער, אז בריינגע האָט זיך אַ שטעל געגעבען. אַסנה ליגט
שוין אויף דרעקער, און אַגעזענטע האַנד בויגט איהם אַראָב ביים
נאָרנעל און ווערנט. אלץ הייבט זיך אָן צו דרעהען. ס'הערט
זיך נאָר דער מויד'ס קויל, אַ פֿערשטיקער, שרעקליכער, ווי פֿון
אַ בייזער חיה:

— או—או—או—זאוועלען, או—זאוועלען, זאוועלען...

קוים, קוים האָט איהם אַסנה פֿון דער מויד'ס הענד גע-
ראַטעוועט.

זאוועלען איז געווען שוים שכור, דאָך האָט ער אַ גאנצע
נאַכט גיט געשאַפֿען, ער האָט מוראָ געהאַט, אז די געזונטע

טויר מיט די רויטע הענד זאל איהם ניש קומען ווערנען. אין פאר טאג, אז ער איז אביסעל אנדרעמערט געווארען, האבען איהם אויפגעוועקט דער ווייב'ס פערצווייפעלמע קולות.

— גוואלד, גוואלד — זי איז דאך טראגעדיג! א בראך צו איהר... —

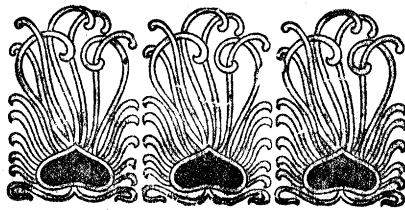
— אמן, — האט זאוועל געענטפערט אויף זיין שטייגער, עפענענדיג די פערשלאפענע אויגען, אוועקגעזעצט זיך אין א קוק געטהן אויף אסנה'ן. זי איז געשטאנען נעבען זיין בעט האלב אג-געטהן, געהאלטען זיך מיט ציטערדיגע דארע הענד פאר'ן קאפ און געוואלדעוועט:

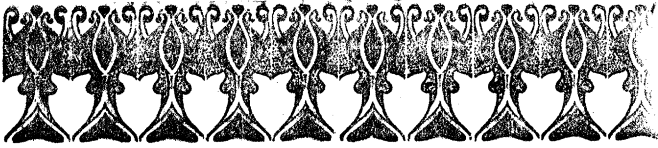
— אוי, זי איז טראגעדיג, זי איז טראגעדיג, א בראך צו איהר!

— אמן, — האט זאוועל ווייטער געענטפערט און אראפ-געלאזען דעם קאפ.

אסנה'ן האט ווי פערוואונדערט זיין קארטקייט. ער זיצט פונקט ווי גארנישט און ניש זיך אפילו ניש קיין חאפ. איז זי גע- בליבען שטעהן נעבען זיין בעט ווי פערשטיינערט — און אנטשוי- גען געווארען, זאוועל איז עפויס געווארען צושומעלט פון דער ווייב'ס שטילקייט און ניש וויסענדיג וואס צו זאגען האט ער אנגע- הויבען שטאמלען:

— פאני מאראם! ע. ע. אנגעונד צי איך! ע, גיעט אמאך צעהנערס אויף בעגעצער'ן...

עם פאסט ניט .

(עסקי)

שמענדער , א צוואנציג-יעהריגער ברונעם מיט קארע שטאלצע אויגען איז א גאנץ קלוגער און לעבחהפטיגער בחור ; נאָר אז עס קומט איהם אויס הונגערן , ווערט ער א נאָר . דוקא אז אין קע-שענע איז נישט קיין גראַשען , מוז ביי איהם דער קראַנען זיין שני-ווייט , דער נעהראַק—ווי אַקאַרשט פֿון אונטערן פרעס , און אין זיין קראַוואַט מאַר ניט פֿעהלען די גאַלדענע שפּאַנקעלע מיט די דריי קליינע דימענטלעך .

און גראַדע דאָן הויבט ער אָן דערצעהלען מעשות וועגען זיין טאטענס קאפיטאלען , וועגען די געלדער , וואָס ער ניט אויס ווען ער פֿאַהרט אין אויסלאַנד , און קליינעם איז דאָס ניט אינטע-דעסאנט . —

זיין טאטע איז גאנץ רייך . אלע חודש בעקומט פֿון איהם שמענדער דריי פֿינפֿאנצוואַנציגערס אין אַ קאָנווערט , נאָר געה קום מיט דעם אויס אין וואַרשע ? דאָ איז אזוי פּיעל קאַנצעדעטען , דעסמאָראַנען , קלויבען . אנו , פּרוּבט זיך דורכלעבען מיט אזוי וועניג געלד , אפֿשר קענט אַיַהר דאָס ? שמענדער קען דאָס ניט , ווי ער בעקומט , געהט דאָס אוועק . די צווייטע וואָך באַרנט מען , די דריטע וואָך שפּיעלט מען מיט „פּושערס“ , אין שאַך אויף קאָווע און מוטאָג . די פּיערטיע וואָך הונגערט מען און מען וואַרט אויף דעם ערשטען דאטום .

אין אזא מין צרה/דינגער וואך האָט זיך איינמאַל שטענדר
אויפגעחאפט נאנין שפעט נאך האלבען טאָג און גענומען קלערען
מכה דעם, אז אייגענטליך האָט ער זיך נישט וואָס צו אַיילען. אויב
ער וועט געהן זוכען געלד, וועט ער סי ווי סי נישט קריגען, און
אויב שטיין וועט היינט ברענגען אַ פֿינפֿערל, ווי ער האָט געכמען
צוגעוואָנט, וועט ער אזוי אויך ברענגען. —

אויפֿן גאָס איז געווען ווינטער, אין צימער — קאלט, אין
מאָגען — ליידיג. שטענדר האָט נישט ווילענדיג אַרויסגעצויגען זיין
האַנד פֿון אונטער דער דעקע, אָנגעטאפט אין ווינקעל די גרינגע
פֿלעישל און אַ בייטש געטהון. יא, ברען-ספּירעט איז נאָך דאָ,
און פּאַפּירענעס זעקעלע האָבען זיך נאָך געבאַמבעלט אַ פּאַר
שטיקלעך צוקער. הייסט דאָס, אז מײַ קען מען נאָך טאַכען,
סענץ איז איהם געבליבען פֿון געכמען.

— אויך גוט, — האָט זיך שטענדר געקלערט און געבליבען
ליגען. ער האָט אלץ געוואַרט, אז מען וועט איהם אָנקלאַפען.
מען האָט ווירקליך אָנגעקלאַפט.

— אָט פֿליהט דער פֿינפֿערל, טראַכט זיך שטענדר.
נאָר אַנשטאַט שטייגען מיטן פֿינפֿערל איז צו איהם אין צי-
מער דורכֿן שפּאַלט פֿון טיר אַרײַנגעפֿאַלען אַ פֿערמאַכטער פּרייַף.
— חאַפט עס דער רוח, האָט זיך שטענדר אויסגעוירעלט
און געבליבען ליגען.

ערשט אין אַ שעה אַרום נאָכֿן איינוואַשען זיך און מײַ טרינג-
קען, האָט שטענדר אויפגעהויבען דעם פּרייַף פֿון דער פּאַרלאַנג
און אויפגעריסען.

דאָס איז געווען אַנאיינלאַדונג פֿון אַ בעקאָנטער רייכער הויז
אויף מיניגעס פֿון אַ טאַכטער.

אז שטענדר האָט געלד, איז ער דאָרטען אַ בן-בית. די
מינינגע קען ער זייער גוט, זי הייסט יעווא, האָר האָט זי גאָלד-
דיבע, הענטלעך — וויילינקע.

— ווייס איך וואָס? כּוועל נישט געהן — מאַכט שטענדר צו
עך אליין און לאָזט אַראָב במדע הענט אין די לעדיגע קעשענעס. —
פֿונדעסטוועגען האָט ער דעם געהראָק אָנגעצויגען, אונטער-
געשפּאַרט די געמבע מיט אַ הויכען געקראַכמעלמען קראַגען, נישט
פֿערניצען די גאָלדענע שפּאַנקעלע... אַ קשיה אויף אַ מעשה, מאַ-

מער ברענגט שטיין פארט דאס, וואס ער האט צוגעזאגט.
און נאך א שעה, צוויי ציהען זיך, מאטערען, און געהען
ארבעט, און שטיין איז ניטא, עסען ווילט זיך שרעקליך און די
מאליצייט צייט ווערט ארץ געהענטער. צום מאליצייט וועט מען
דארמען מסתמא געבען קאמלעטען פון אינדיק מיט פרישען סאלאט,
און דעסערט פון פרישען אנאנאס...

— ווייס איך וואס? איך געה ניט, — מאכט צו זיך שמען-
דער און ציהט פון דעסטוועגען אהן דעם פאלטא, און ברעכט
ווידער שטעהן אין מיטען צומער מיט די הענט אין די קעשענעס,
באלד איז שוין פיער דער זינגער און דער מאהל-צייט הויבט זיך
אן ...

— איך געה ניט, — זאגט צו זיך שמענדער און געהט ארויס
אויפ'ן גאס.

און נאך אין א האלבע שעה ארום, אז ער האט זיך שוין
געוויבען אויף די ברויטע, מארמארגע טרעפ, האט ער זיך גע-
פיהלט אזוי טיעד און צובראכען ווי נאך אשווערער, זעהר שווע-
רער, ארבייט און האט צו זיך געטענהט:

— אריינגעהן געה איך ניט אריין.

און פונדעסטוועגען האט ער אנגעקלונגען, און בוי מען האט
איהם געעפענט האט ער א צוויי דריי טאל איבערגעלעזען אויף
דער מעשענער ברעמעלע די גוט בעקאנטע פלאמיליע, וואוהין ער
געהט:

— ריבלין, האט ער געלעזען. ריבלין, ריבלין, ריבלין ...
און נאר נאך לאנגע, לאנגווייליגע, בלום-וויגענדע' צערע-
מאניעס האט מען זיך מיט מול געזעצט צום טיש. מען האט
טאקע דערלאנגט אינדיצקע און נאך גוטע זאכען האט מען אוי-
טערגעטראגען, פונדעסטוועגען האט שמענדער געזעהען עסען וואס
געלאסענער און שטילער און פון אימליכער געריכט איבערגעלאזען
אויף דרך ארץ ...

וואס מערד זאמער, אלץ פּרעהריכער און פּרעהריכער איז
ער געווארען. עס האבען זיך צו איהם אומגעקעהרט זיין פלינקמט
אין ווייכקייט. מען שפיעלט קלאוויר — ער איז דא. מען טאנצט —
דעהט ער זיך אויך, מען וויצעלט זיך — ער איז דא אין מיטען.
אה, א וויצלינג איז שמענדער א גוטער! ער דארף נאר ארוק טהן

די פענסטע אויפ'ן גאז, א קניטש מהן דעם שטערען—לאכען שוין אלץ, ווער קען ניט שטענדער'ן ?

נאָר אז די ליכט האַבען זיך אָנגעצונדערן אויף דעם גרינגעם טיש און די נייע טאשען קאַרטען האַבען א קנאק געטהון, איז שטענדער'ן ווידער געוואָרען ניט מיט אלעמען. ער האָט זיך גע-דרובט אוועקמאַכען, מען האָט איהם אָבער בעמערקט און אינגע-דערען, האָט ער געענטפערט מיט א ווייץ, דאָך האַבען זיך אלץ געוואונדערט, שטענדער זאָל ניט שפּילען! ערשט מיט א וואָך צוויק האָט ער אין „טערטעל-מערטעל“ אוועקגעלעגט א פּינג-אונ-צוואנציגער און דריי פּינגערלעך שולדיג געבליבען, ס'טומט — מען האָט פּערבראַכט ביי זיגער דריי אין דער נאַכט. די געסט האַבען זיך גענומען געווענען און פּונדערנען. אלס א בן-בית איז שטענדער געבליבען פּון די לעצטע.

אויפ'ן גאס איז דערווילע געוואָרען א שניי מיט א פּראָסט, מיט א זאוויערובע, אין די קוימענס האָט געפּיפּט, די פענסטער האַבען געצוטערט, און אז מען האָט ארויסגעקוקט האָט מען נאָר געזעהען א גראָהען יהו ובהו; א מיט-מאש פּון שניי און פּינסטערניש. שטענדער האָט זיך אויך גענומען זענען. ביי דער פּאַר-מאָדעל יעווא האָט ער אַקוש געטהון די שפּיצען פּינגער אין פּאַר-טולירט. —

די מיניוצע האָט איהם אָנגענומען פּאַר'ן האַנד:

— שטענדער, בלייבט ביי אונז געכטיגען. ווי וועט איהר

נעהן אין אזא שניי ?

שטענדער האָט זיך גאלאנט אָבגעוואַנט: ער דאַנקט יעדן,

נאָר ער קען ניט ...

— ווירקליך, בלייבט ביי אונז געכטיגען, — איז ריבלין אלץ

זונעשטאגען, — אזא וועטער, אזא וועטער.

— עס מאַכט ניט, — האָט זיך שטענדער אוועקגעמאַכט,

פּרומענס איז דאָ גענוג. איך נעהם א שליטען.

און אין האַרצען האָט ער געטראַכט: — ווי ווערט מען פּון

איך פּטור, מען קען זיך גאָר אייך פּאַר איינער וועטשערע ניט

אויסצאהלען. אָסור זאָל מיר זיין, אויב איך האָב א גראַשען ...

דער בעל-הבית מיט זיין טאַכטער האַבען איהם אָבער ניט

אָבגעלאָזט. אַראָב איהם בעגלייט מיט א לאַספּ אין האַנד. יעווא

האָט איהם חידער געפרובט אינשמועסען, ער זאל בלייבען. געווען
וואָלט ער גערן געבליבען געכטיגען, ס'איז איהם נישט דאָס ערשמע
מאָל, אַ צימער נישט מען איהם אָב אַ שענעם, אַ דעקע אַ בלאָהע.
אַ זיידענע, פֿון די קושענס שמעקט מיט יעוועס אָדעקאָראָן, אָבער
וואָס טהוט מען מאָרגען פֿאר'ן אוועקגעהן מיט די דינסטען. דריי
דינסטען זענען דאָ ביי ריבלינגען, דריי — ווי די בערען, אַלעמען
מוז מען לאָזען, עס פֿאסט נישט, יעצט קען מען נאָך ווי נישט איז
ארויס טרוקען ...

— צום בערויערען, — האָט שמענדער אַרויסגערעדט, — אַך
קען נישט, איך וועל געהען אַ שלימען, אַדיע, אַדיע.
ריבלין האָט איהם צוליבע געטהון און גענומען שרייען פֿאַן
בויך אַרויס:

דראָזשקאָזש, דראָזשקאָזש!

אַ קעלט איז שמענדערין דורכגעגאנגען דורכ'ן רוקען. אָס
האַטו דיר! נאָר עס פֿאסט נישט, עס פֿאסט נישט. אַ גראָהער
פֿלעק האָט זיך אַ ריס געטהון פֿון דעם שניי-מישמשאַש און גענומען
קריכען און וואַקסען, אַז דאָס איז ציוגעפֿאַהרען צום טויער, האָט
מען דערוועהן, אַז דאָס איז אַ פֿערשניטער שלימען מיט אַ פֿערד,
אינגאנצען ווייס פֿון פֿראַסט. דער קוטשער איז געוועסען ווי אַנ-
אויסגעקאלטער.

שמענדער האָט זיך בעוועגט ווי אַנאָומאַמאַט. אין שלימען
האַט ער זיך אַריינגעוועזט, ווי אַ פֿערמשפּט'ער צום טויט. דער
תּלוי זינער, ריבלין, האָט איהם נאָך נישט איינגעדעקט מיט'ן שלי-
מען-פעלץ און געדריקט די האַנד.

— וואוהין? — האָט דער קוטשער פֿערשלאָפֿען אַ פֿרעג געטהון
דורך די פֿערפֿראָרענע וואַנצעס.

— האַ? — האָט שמענדער נישט פֿערשטאַנען.

— וואוהין פֿאַהרען, פֿאַניע.

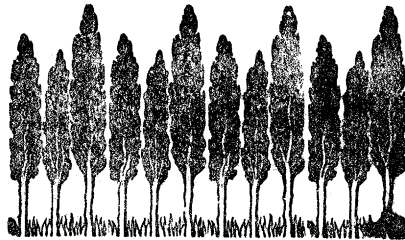
שמענדער האָט געוואָגט זיין אַדרעס, דער שלימען האָט זיך
גרייך אַ ריס געטהון און פֿיו... אוועק ווי אַ פֿיל פֿון בויגען און דער
שטיק נאַכט אַריין.

— אַ גוטע נאַכט — האָט זיך נאָך שמענדערין נאָכגעפֿאַנגט
ריבלינגס באַס. אַזאָ גולן!

— א. רעוואארד האט ערגיץ ווייט א קוויטש געטהון יעוועס
קולכעל.

פֿינסטערע, צעמישטע גאסען זענען שוין שמענדערין געלאָ-
פֿען אנטקעגען, מקבל פנים געווען מיט שניי און ווינד. אין קאָס
איז איהם נאָר געבליעבען אמן קלעניגקער, עלענדער, צושראָקע-
נער געדאנקל:

— עס פאסט ניט ...

נְחוּם.

איצט זעהט ער שוין אויס א בויסעל מעשה-יוד און רעדט שוין אזוי, אז די קלוי-שמעדיג-לויגער יודען פֿערשמעהען איהם, איצט איז ער שוין אריינגעקראכען מיט זיין גרויסען גוף אין א סודרוט און שמעקט שוין טאכאק פֿון זיין פֿארזימיג פֿושקעלע מיט א שרויף-ארבן און מיט א קרעכצעל, ווי עס געהער צו זיין, אָבער בעת ער האָט זיך בעוויזען אין שמעדיג, איז ער געווען א גוי, אנעכטער פֿויער. מיט א פֿערברענט פֿנים, מיט א גראַהליך-דראַם-הענער באָרד. מיט א פֿאַר הענר ברייטע און האַרמע, ווי פֿאַרעש-ווע-לעדער. אָנגעשהן איז ער דאָן געווען אין א פֿערשמאלצען טולופעל, איבערגעבונדען מיט אַרימען, אין ברייטע הייזען, פֿער-רוקמע אין לאַנגע האַלעוועס, און האָט גערעדט פֿון בויד אַרױם מיט אַנאַומגעלומפֿערטען רויש-יודישען לשון, פֿאַר וועלכען קלמף-שמעדיג-לויגער יודען האָבען זיך אין די אַייגען געשראַקען, און אונטער די אַייגען — געלאַכט. נאָר זײַן נאָז, אָט די רונדע, אַייסגעקריממע נאָז האָט אָנגעזאָגט, אז ס'איז א מצוה איהם פֿאַרב צו זײַן ווי א יודען.

ניגיריגע בעלי-בתים האָט זיך דערנאָך אַיינגעגעבען צו דער-וויסען, אז ער איז אַינער פֿון דעם בויסעל איבערגעבליבענע גוי-קאַלאַיעווער סאַלדאַמען, אז נאָך סעוואַסטאָפּאָלער קרוינע האָט ער התונה געהאַט מיט א „האַראַשע זשאַנקע“ און געהאַנדעלט מיט פֿעל. קיין רעביאַטקעס, ווען ער נישט געווען. איז די „האַראַשע זשאַנקע“ קראַנק געוואָרען, פֿערקרענקט זײַן גאַנצע מאַרגאַווליע“ און געשמאַרבען. איז ער „נאָחים“ — נחום הייסט דאָס — געקוי-מען אַהער אין שמעדיג, און ער רעכענט, אז האַספּאַר פֿאַך“ וועט איהם פֿאַמיליעווען” ...

און גאָט האָט איהם טאַקע, פֿאַמיליעוועט, און ער איז אָנגעקומען פֿאַר אַי אונטער-שמע אין קהל-שמעלע

שטענדיג אפילו איז זיך דאָס קהל-שטיבעל בעגאנגען אָהן
אניאונטער-שמש. נאָר, ערשטענס. איז שוין דער עלטער-שמש נע-
וואָן קראַנק און האָט נישט געקאָנט אַרבייטען אין, צווייטענס,
האָט זיך נחום געווענדט צום גבאי פֿון קהל-שטיבעל בלשון,
„וואָסע בלאַהאַרדריע, גאָספּאָרין גבאי“ און דאָס איז דעם גבאי
זיך געפֿעלען געוואָרען.

ווי נאָר נחום איז אָנגעקומען פֿאַר אניאונטער-שמש האָט
דאָס קהל-שטיבעל גענומען אויסזעהן שענער, ציכטיגער. בעלי-
בתיים פֿון מורח, אַרײַנקומענדיג אין שטיבעל, פֿלעגען זיך איבער-
קוקען, ווי גרויסע מבינים, און הרחבהדיג אַרויסלאָזען.

— גא—אני פֿין ...

און דער עלטער שמש, וואָס איז געווען קראַנק אויף די פֿיס
און האָט זיך שטענדיג געוואַרעמט נעבען אייווען, פֿלעגט טאָג-
טעגליך מיט אַ שטיבעל אויף דעם אלטשטשקען פֿנים און מיט אַ
ניכטיגער קנאה און האַרצען צו-זעהן, וואָס פֿאַר אַניאונטער-
קראַפֿט עס זיענט אָט אין דעם „אלטען יונ“, מיט וואָס פֿאַר אַ
פֿלינקייט ער ראָמט די פֿאַרלאָגע, ווי עס ציטערען די בייגק,
בשעת ער ווישט זי, און פֿלעגט אָפּוואַצען מיט זײַן שווערן
אומקומען זיפֿעלע:

— דו—אוי עי—עי ...

נחום פֿלעגט אויף איהם דאָן אַ הויב מהון זיינע פֿינסטערע
אויגען און פֿלעגט אַ ברום מהון:

— „ניטשאַוואָ“ ...

און פֿאַר דעם דאָזיגען ברום איז איהם דער עלטער שמש
געזען אַ שונא אין האַרצען און פֿלעגט שייטשען דאָס „ניטשאַוואָ“
מיט אַלערליי פֿרושים ...

מעהר פֿון אַרץ האָט נחום ליעב געהאַט צו פּוּצען דעם
שווערען מעשענעם הענג-לייכטער, וואָס איז געהאַנגען אויף אַ
קאָס צווישען כּוּמא, און אָרזן-קרש. אַ מנהג איז געווען אין קהל-
שטיבעל צו פּוּלירען איהם מיט קרייז אַלע האַלבע יאָהר: ערב
פּסח און ערב ספּות, און דאָס האָט מען דאָן צום שמש בעדאַרפֿט
צו נעהמען אַ מענשען, וועלכער זאָל איהם העלפען פּונאַנדער-
שרויפֿען די שווערע רעהרען פֿונ'ם לייכטער. נחום פֿלעגט דאָס
איינער אַליין מהון זעהר גרינג, און ניט אַלע האַלב יאָהר, נאָר

אלע צוויי חדשים, אמאל נאך אפמער. די ערשטע צייט האָט
 איהם אפילו דער שמש גיפטיג א פֿרעג געמיהן :
 — וואָס עפעס פֿלוצלונג פֿאַר א יום-טוב אויף דיר ?
 נאָר נחום, האָט איהם פֿון אָבגעענטפֿערט :
 — און וואָס-דאָס, נאָספֿאָרן" שמש איינער, די עלע, אז דאָס
 זיין ריין ?

נאָר אין אמת'ן איז נחומ'ן נים אזוי אָנגענאנגען די ריין-
 קייט פֿון הענג-ליכטער, ווי אנאנדער זאך. עפעס האָט איהם
 געצויגען צום געפולירמען מעש. ער האָט געהאט פֿערנגען צו-
 הערען זיך, ווי עס קלינגען די שווערע צושויפטע טיילען פֿונם
 הענג-ליכטער, און אָבפולירענדיג מיט'ן גאנצען כח איטליכען טייל
 פעאנדער, פֿרעגט ער דערנאָך נעהמען אין האַנד, שפּיגלען זיך
 דערמיט א היבשע זיילע און בעקוקען.

— וואָס צאצקעסמו זיך אזוי ? — האָט איהם דער אלטער
 שמש געפֿרעגט מיט א שטיכעלעך — צאצקעט זיך !
 — גלאַנצט, וויסאָ ראוונאָ" ווי א האַרמאט, יעי פֿאַהו" !
 — איך האָב קינמאל קיין האַרמאט נים אָנגעזעהן, האַרמאט.
 — ווייל די ביוט א גערעלעך, נאָספֿאָרן" שמש, איך, בראט
 מי מאָ, האָב זיך ווי אָנגעזעהן, איך, בראט מי מאָ, האָב, גערע-
 באַטעיאָט" און ארטיילעריע ...

און נחום האָט איהם מיט גדלות גענומען דערצעהלען מיט
 זיין רשון, מאַכענדיג מיט א פֿורניגען רעהר אין אַיין האַנד ווי מיט
 א שטעקעלעך, ווי אזוי אמאל, בשעת סעוואַסטאָפֿאָלער קריעג, איז
 ביי יעהאָ בלאַהאַרדיע מאַקאר טרימבוהא" אַראָבגעפֿאלען דער
 קארטו פֿונם קאָפּ און גענומען קימלען זיך אַראָב באַטארעיע,
 און יעהאָ בלאַהאַרדיע" געבליבען שמעהן מיט אנאקעמען קאָפּ,
 האָט עס ער, נחום, נים געקאָנט צוועהן און האָט זיך א ראו גע-
 מהן אַראָב באַרג נאָפֿן קארטו. איבער זיין קאָפּ האָט געהאַנגעלט
 מיט קוילען, נאָר ער האָט זיך געטראַכט : „ניטשאוואָ", דערחאפּט
 דעם קארטו, געבראַכט און איבערגעגעבען יעהאָ בלאַהאַרדיע"
 און די הענד אַריין. האָט איהם דערפֿאַר, יעהאָ בלאַהאַרדיע"
 אַרומגענומען פֿאַר אלעמען אין די אויגען, מכבד געווען מיט א
 קראַפּ און פֿליצע אַריין און אויסגעשריען :
 — וואָט אָן-טאָ נאָחמקא טאַלאַרדיע !

דערביי האט נחום אריינגעשפארט זיין ברייטע האנד אין
 בוועם קעשענע פון טולופעל, ארויסגעשלעמט פון דארטען א פער-
 בונדענעם טיכעל, און פון טיכעל א טייטער, און פון טייטער
 א טייטערעל, און פון טייטערעל א פאפירעל, און פון פאפירעל
 האט ער סוף כל סוף ארויסגעגראבעלט אנטאפערעבענעם בראנזע-
 נעם מעדאל און געהאלטען דאס פאר דעם שמש'ס אויגען, אונטע-
 ווינען איהם ער וואל לייגען :

— זא—חראב—ראסט.

א פריהער, האט איהם נחום דערזעהלט, האט ער דאס
 געטראגען אויפ'ן הארצען, נאך דערנאך האט ער בעמערקט, אז
 דער מעדאל קומט דערפון אָב, אז די ווערטער, זא חראב ראסט
 ניצען זיך אָב אַרץ מעהרער, האט ער עס בעסער געהאלטען אין
 קעשענע.

ווענען זיין אייגענעם לעבען נאָפֿן מיליטער-דענסט האט
 נחום נישט לייעב געהאט צו דערזעהלען. און אז דער אלטער שמש
 פלעגט איהם געהמען אויספֿרעגען מכה דעם און ציהען איהם
 פֿאר'ן צונג, פלעגט נחום ווערען בייז, דערפֿאר פלעגט ער איהם
 גערן מיט תּומוות'דיגער התלהבות אויסדערזעהלען פֿון מלחמה,
 פֿון קאזארמע, פֿון געפֿאנגענע פֿראנצויזלעך, פֿון קאפּיטאנען און
 פֿון "ווערע בלאהאָרדיקס". דאָס רוב און די זאנע ווינטער-
 אווענדען, אידער לעגען זיך שלאָפֿען ביי דעם וואַרמען אינווען.
 נחום'ס קויל פלעגט דאן ברומען שטיל און לאנגזאם און אָבהילכען
 צווישען די לידעג ביינאָ פֿון שטיבעל" אין דער אָנגעהינגער
 לופט און אין דער פֿערטוד'עטער פֿינגערניש הינטער דער בימה
 פלעגען אָנהויבען שוועבען הייבֿע מיליטערישע הינט מיט סולטאנעם,
 ריעוונגע פּויקען, איטהידיגע האַרמאטען מיט אָפֿענע קופּערנע
 מיילער, לעבעדיגע און צוריסענע פֿערד. שטרענגע פּוימער פֿון
 הייבֿע גענעראלען, רויטע פּאַלקאָווינקעס מיט בלויע שווערדען
 און די הענד, וואָס קאָמאנדעווען איבער גאנצע ימים פֿון מענשען-
 קעס, איבער גאנצע וועלדער פֿון שפּיזען און בוקסען. און אין
 דעם דאָזיגען ווינטען, וויישישען געטומעל פלעגען דא און דארטען
 ארויסשווימען יודישע פֿערנעכטע פּוימער, יודישע קינדער, וועל-
 כע מען האט אמאל ארויסגעשלעמט פֿון אונטער ווערע מאמעס
 שניצען. אָבגעריסען פֿון די חומשים מיט רשי און גענומען

צ'זיהען אויף פאסען חוידים אין רינגען די מיטט פון דעם
 דיארקעס' שטוב. געוואלט פערשטיקען אינגאנצען און ניט גע-
 קאנט. די צושלינדערטע שטיקלעך יודישקייט האבען זיך דארטען
 שטענדיג געצויגען און אויסגעזוכט איינס דאס צווייטע. דא האבען
 זיי געמאכט א מנין, וואו מען האט געדאווענט. ווי מען האט גע-
 קאנט: האלב, יוניש, האלב יודיש. דארטען — א סדר מיט חמצי-
 דיגען בראנפען.

און דער אלטשטער שמש פלעגט זיך צוהערען מיט זיינע
 טויבעוואסע אויערען. אונטערקערעכצענדיג מיט מתיקות און מיט
 שרעק און פלעגט זיך אלע ווילע ציהען גרעסער מאכען דאס פלי-
 ער פון לעמפעל, און אנקוקען נחומץ מיט רעספעקט.

גאר אויף מארגען פלעגט דער אלטער איהם ווידער פיינט
 קריגען פאר זיינע ברייטע פלעצער און ויכערע הענד און פלעגט
 אלץ איבערדערצעהלען די בעלי-בתים, וויצלען זיך איבער דעם,
 פון וואס ער האט ביי-נאכט געהאט אבשיי, און—איבערקרימען
 דעם, חתוד-הדבור" פון, אלמען-יון. לעכערליכע שטיקלעך אין
 נחומים נאמען האבען זיך צושפרייט אין שטעטל. מען האט
 דערצעהלט, ווי אזוי נחום מיט זיינע חברים סאלדאטען האבען
 איין מאל שמתח-תורה געמאכט א מנין מיט הקפות אין סעוואס-
 מאפאל, פערשטעהט זיך מיט "יעהא בלאהאראדיעס" ערלויבעניש.
 און ווי אזוי דער, סטארשער" דאנילא זאחארי'יש, גילוי ג'שלוים
 האט זיך אוועקגעשטעלט און גענומען אויסרופען: איז מען מכבד—
 דעם אין יענעם: איז מען מכבד דעם באראבאנשטיק פון פיאטע
 סטרעלקאווע ראטע מיט דריי נאשוווקעס אויפן פלעטשא, רוחמלא
 בר' יאקובאוויטש, מיט א טרעמי פסוק פון צעטוויאָרטי
 דאז אין, ס'פּה גראית ז', — און ווי אזוי א מין רוחמלא בר'
 יאקובאוויטש פלעגט געבען א שטער אפאר פיס, א געה-צו און א
 זאג עברי פון, מאליטוועניק: מארקוסא מאלקום קאלימאילאס
 ומעטלאש'ך בהאלדער וואלדער ("ז' אבער אזוי א זאג, אז
 דער זונג און לעבער האט זיך דיר אבגעריסען...

און נאך אזוינע מעשיות...
 מען קאן זיך ניט סיכך זיין, אז דאס איז ווארט אין ווארט

* מלכות מלכות כל עולמים וממלכתך בכל דור ודור.

פון נחומ'ס מויל. א ביסעל האָט איהם דער אלטער שמש פֿינט
 געהאט, א ביסעל האָבען לעריג-געהער צוגעגעבען. נאָר דאָס איז
 אכער, אז נחום אַרײַן איז שטאַרק געווען גע'הרגעט אויף עבריו.
 פֿלעגט ער זיך געהומען צום סידור, איז דאָס געווען ווי אַ מולער
 לענט ציגעל. פֿון דאווענען פֿלעגט ער שטענדיג אוועקגעהן, פֿונקט
 ווי ער וואָלט האַלץ געהאַקט: פֿערשוויצט, פֿערסאַפֿעט, נאָר
 דאָס דאווענען, גאָט צו דאַנקען. פֿלעגט נאָך ווי נישט איז אַראָפּ-
 געהן; אָם, אז ס'פֿלעגט קומען מעביר זײַן די סדרה — דאָס איז
 פֿאַר נחומ'ן געווען אַנאַבקומעניש. מיט אַ פֿאַר טעג פֿרײַהער
 פֿלעגט ער שוין מיט הכנעה נאָכפֿרענען ביים אלטען שמש, צו
 אײַן דער קומענדיגער סדרה איז דאָ אַסך מאָל רביעי' און
 ורקא'.

— אַ שלל! פֿלעגט איהם דער אלטער דערשרעקען.

און פֿרייטאָג בײַ-טאָג, אז קיינער איז נישט, פֿלעגט זיך
 נחום פֿערשליסען און דעם לימדיגען קהל-שטיבעל, אויפֿפֿענען
 מיט אימה דעם גרויסען קהל'שען חומש און געהומען זיך צו דער
 שווערער אַרבייט. ער פֿלעגט ברילען און מעקען, דרעהען אַהער,
 דרעהען אַהין און אַרויס פֿלעגט עפעס אַ מינוט משונה-דיגער סאָל-
 דאַטסקער מאַרש. צו אַ רביעי' איז געווען אַנעק מיט'ן לעבאַן,
 צו אַ ורקא', איז — הימעל עפֿען דיך!

וויסען חברה-ניקעס האָבען אפֿילו די ערשטע צייט געפרוכט
 אונטער'ננבענען זיך אינטער דער מהור און איבערמישען, האָט
 זי אָבער נחום איינמאַר און צוויי מאָל געהאַפּט און געמאַכט פֿון
 זייערע אויערען אויגע'שליסליך, אז זי האָבען שוין געהאַט צו
 פֿערזאָגען אַ צעהענטען.

און אויף מאָרגען, שבת בשעת קריאו-התורה, שטעהט נחום
 אויף דער בימה און הערט מיט טיעפֿע התפעלות און בענקעניש.
 ווי בײַ דעם בעל-קריאה קומען די טראָפּ אַרויס אזוי געשליפֿען, אזוי
 לזעמיג און קלענעדיג, גלייטשען זיך ווי וואַרעניקעס אויף פּוטער,
 שאַקעלט ער שטיצערדיג מיט'ן קאַפּ און זיפֿצט אָב: גערנעלעך.
 אַדער ער לויפט דעם בעל-קריאה פֿאַר זיך:

— מאַגדיען ...

געהאַט האָט נחום פֿון טיעפֿען האַרצען די היינטיגע, סאָל-
 דאַטשיקעס, וועלכע פֿלענען זיך בעווייזען און שטערמל פֿון צייט.

צו-צייט. וואו נאָר ער האָט נעקאנט האָט ער מיט פֿערבאָרגענע
 קנאה אָנגעלאכט פֿון זייערע שטיוועלעך, פֿון זייערע מינדירעלעך.
 אז אַ יונגער סאָלאַרטעל פֿלעגט אַרײַנקומען אין שטובֿעל, פֿלעגט
 איהם נחום קיין סדור'ל צום דאוונען ניט געבען. עס האָט ניט
 געהאָלפֿען קיין שום שתדלנות. גענוג, פֿלעגט ער אַ ברום טהון
 מיט שנאה, וואָס זײַ עסען אומזיסטע ברויט מיט קאשע, נאָך
 סדורים גיב זײַ. אין גאָס, אז ער פֿלעגט זיך מיט זײַ בענגעגען,
 פֿלעגט ער זיך אָבקעהרען אָן אַ זײַט און וואַרטשען. נאָר אַ מאָל
 האָט ער אָנגעשראָפֿען אַן גאָס אַסאָלאַרטעל מיט אַנאָפֿענגעקנעפעלמען
 מינדיר, איז ער צו איהם האַסטיג צוגעגאנגען און אָנגעשטעלט:
 — סטאָ!

יענער איז פֿערוואונדערט געבליבען שטעהן, דאן האָט נחום
 אַרײַסגענומען זײַן אלט פּושקעלע. האָט מיט האַרץ אַ שמעק גע-
 טהון טאבאק, אָנגעקוקט דעם סאָלאַרטעל פֿון דײַ שפּיצען שטיוועל
 ביזן היטעל און שטרענג אַ זאָג געטהון:
 — סאָלאַטישקע! פֿערקנעפעל דיין מינדירעל און... מאַרש!
 מען דערצעהלט, אז דער סאָלאַרטעל האָט זיך דערשראָקען
 און געפֿאָלגט.

לסוף איז דער אַלמער שמש געשטאָרבען, און נחום איז
 געוואָרען אַן אויבער-אין אונטער-שמש.
 פֿון יענער צײַט אָן האָט נחום אײַנגעפֿיהרט און קהל-שטי-
 בעל אַ שטרענגע דיסציפּלין. ער האָט נישט געלאָזען ריירען
 בשעת קריאת-התּורה, ניט אומשפּאַצירען אַרום בימה, ווען מען
 דאווענט, ניט שפּײַען אין מיטען שוהל און נאָך און אזוינע
 זאכען, אין וואָס קלײַן-שטערטילדיגע יודען זענען מוזר, פֿיהלענ-
 דיג זיך אין בית-מדרש, ווי בײַ זיך אין דער-היים.
 ווי אַ שומר איז נחום בשעתין דאוונען געשטאנען אויף דער
 בימה און פֿון קינעם אַנאָיג ניט אַראָנגענומען. אז מען האָט
 אויף וואָס ניט איז עובר געווען, פֿלעגט ער ניט שאַנעווען אפּילו
 דײַ מודה-לייט, און באַלד פֿלעגט זײַן געזונטע שטים מתרה זײַן:
 — ר' איצע! ...

אָדער:

— ר' האצקעל! ...

און אז דאָס האָט ניט געהאַלפֿען, פֿלעגט נחום בײַז ווערען
און אַבונאַנען פֿון דער הויך בײַמה זײַן אײַנציג שטױקעל מוסר, פֿון
וועלכען ער אליין האָט שטאַרק געהאַלטען.

— אין קאָזארמע — פֿלעגט ער הויך אויפֿן קול אויסרוי-
פֿען — אין קאָזארמע, צעהן „מיסיאטשראז“ להבדיל, אז עס קומט
אַרײַן אַנאַפֿיציר, „דאָזשע“ אַנאַפֿיציר! — שטעהען אלע אָט אזוי!
(דערביי פֿלעגט ער זיך אויסגלייכען און צולעגען די האַנד צום
יארמאַקע). און אַ יוד האַלט זיך פֿאַר'ן מרד-מרכי-המלכים —
ווי אַ היינטיגער סאַלדאַטעל אין „אַטפּוסק“, אַנעכיריה!
און געה מענה זיך מיט איהם אויס.

די ערשטע צײַט האָבען בעלי-בתים געלאַכט, דערנאָך גע-
קרימט זיך. אַינזימלעך אויף קעסט האָבען זיך געקלאָגט פֿאַר
זײַערע שווערען, געסטראַשעט, אז זײ וועלען אויפהערען גערן
אין „שטיבפֿער“, נאָר ביסלעכווייז האָבען אלע ניט ווילענדיג גענו-
מען פֿאַלגען. און אז נחום האָט געגעבען אַ פּאַטש: „שאַ! איז
געווען — „שאַ“.

אין אַ צײַט אַרום האָט אַ הונד פֿערוינדיגט בײַ נחום'ען אין
די אויגען און האָט, געפֿעלשט אַ פֿעלשונג אין דעם הייליגען
אײַגענטום פֿון קהל-שטיבפֿער, האָט זיך מיט איהם דערפֿאַר נחום
אַבגעקעכענט „פּאַוואַיענאַמו“, — אזוי האָט ער דאָס אליין
אַנגערופֿען.

די מעשה איז געווען אזוי:

פֿרייטאָג, אַ פֿאַר שעה פֿאַר ליכט-בענשען איז אַ מאָל נחום
געגאַנגען אין גאָס אַרײַן, האַלטענדיג אין האַנד אַ קעסטל, מיט
הלבינע ליכטלעך, וואָס ער האָט צוזאַמענגעקליבען פֿון די בעלי-
בתים פֿאַר'ן קהל-שטיבפֿער. בעגעגענט ער אַ בעל-הבית אַנאָר, אַ
וואָס איז ערשט געקומען צופֿאַהרען פֿון וועג. לאָזט נחום אַראָב
דאָס קעסטל ליכט אויף אַגאַנז און שטעלט זיך רײַען פֿאַר
אָר, קומט צוויפֿען שטיפֿעהייד הווערער דעם שוסטער'ס הונד
און עסט אויף פֿון קעסטל בײַן אײַן ליכטעל. טרוט זיך נחום אַ
קעהר, דערזעהט ער עס און ווערט ניט נחפֿעל, נעהמט אַרויס
לאַנגזאַם דאָס פּוּשקעלע, מאַכט אײַן טײַעפֿען שמעק טאַבאַק און
אַ צווייטען, ניט אַ שמעק אין דער לופֿטען פֿאַר'ן פֿינגער צום הונד,

וואס שמעהט און בעלעקט זיך פון דערווייטענס, און זאגט אָב
הארט און אָבגעטוילט.

עס—וועט—דיר—שיין—קרייג—קען—דיין—קאָפּ...

פֿון יענעם מאָג אָן האָבען גאס-יונגלעך בעמערקט, אז נחום
געוועהנט צו זיך צו חוועדער'ס הונד, ווארפט איהם פרויט און בייג-
לעך, רופט איהם צו זיך צו און גלעט איהם מיט זיין גרויסער
האנד, און דער הונד מאכט איהם דערפאר געטריי מיט'ן ווידעל.
יונגלעך האָבען דאָס אָנגעקוקט מיט חשד און געווארט.

אין א פּאַר וואָכען אַרום, אי דער הונד האָט זיך צו איהם
גוט צוגעוועהנט האָט נחום גענומען א פֿיכטעס, סוקאוואטע קלע-
צעל. האָט עס אַ ביסעל איינגעשפּאַלטען און אין שפּאַלט אַרײַג-
גערוקט אַ שמאַלען הילצערנעם שפּונט אַזוי, אַז דאָס קלעצעל האָט
זיך דורכגעקוקט ווי אַ טרייבעל.

דערנאָך האָט ער צו זיך צוגערופּען עטליכע יונגלעך דער-
צעהרט זיי די מעשה מיט די חלבינע ליכטלעך און מיט'ן הונד.
נחום איז בשעת מעשה געוועסן אויף אַ גרויסען שטיין,
הינטער'ן קהל-שטיבעל, אין שוים איז דאָ ביי איהם געלעגען דאָס
קלעצעל, צווישען די פֿינגער האָט ער געהאלטען אַ ריקען שמעק
טאבאק און זיין פנים איז געווען שמרענג ווי ביי אַ האַרבען שופּט.
— פּאַ זאקאָנו" — פֿרעגט נחום ביי די יונגלעך, וואָס דארף

מען איהם דערפאר טהון?

— שלאָגען מיט שמעקענס איבער'ן פּיסק, — משפּט

אין יונגעל.

— הר'ניצען ביי צום טויט.

— אַרײַגוואַרפּען אין דעם אלטען צובראַכענעם פּרויגען.

— אָב-האָקען איהם דעם ווידעל, — האָט אַ פֿיערער יונגעל

אַ לאַך געטהון.

— אַ — מאכט נחום—אָט דער האָט אַ ביסעל געטראָפּען.

נחום האָט געגעבען אַ פֿיף, און באלד האָט זיך צו איהם
הוועדער'ס הונד געלאָזען לויפּען אויף אלע פֿיער, און אַרײַג-
שפּרינגענדיג אויף זיינע פּרייטע קניו האָט דער הונד גענומען
אונטערשטענצעלען, סאָפען און לעקען איהם זיינע האַרע הענד פֿון
גרויס שמחה.

דאָן האָט נחום פּיעף אַרײַנגעצויגען דעם שמעק טאבאק,

אָבגעווישט די פֿינגער אָן פֿלייצע און אַ מאַך געטהון צו די קינדער:
"שאַ!" גענומען פֿאַמעליך דעם הונד'ס ווידעל, אַרײַנגערוקט עס אין
שפּאַלט פֿון קלעצעל ביזן סאַמע ביזן, און געשווינד אַרײַסגע-
שרעפט דעם שפּינט.

דער הונד האָט אַרײַסגעלאָזן אַ שרעקליכען קוויטש, אַ
שפּרונג געטהון פֿון נחומ'ס קנייה אין דער לופּטען, איבערגעדעהט
זיך ווי אַ קנול און געלאָזן זיך לויפֿען איבער די גאַסען מיט
ווילדע יללות, און וויסע-חברה'ניקעס נאָך איהם. אין נחום אין
געבליבען זיצען אויפֿן שטיין און — וואָלט ער אפילו אַ שמײַכע
געטהון. דאָס פנים אין פֿי איהם געווען שטרענג ווי פֿריהער.
אין אַ ווילדע אַרום זענען יונגלעך געקומען צו לויפֿען מיט

שרעק:

- ער איז געפֿאַלען.
- ווער? מאַכט נחום קאַלטבליטיג.
- דער הונד, דער הונד, ער שרייט.
- ער דרעהט זיך אויף אײַן אָרט און ביסט די ערד...

פֿי-סט!...

נחום האָט זיך רוהיג אויפֿגעשמעלט מיט זײַן קרעפֿטיגען
אַרמען גוף:

- איך — האָב — דאָך — געזאָגט — אז — ס'וועט
- איהם קרענקען — זײַן — קאַפּ...
- און איז טריט פֿי טריט אַוועק דאווענען מנחה.
- די יונגלעך האָבען איהם נאָכגעקוקט מיט אַפֿענע מילער.

פֿאַעמפּען אַין פּראָזאַ.

מעשי-בראשית.

(ט ספָּקטא).

Gewidmet Emma D.

ערץ נאכט קומט צו פון צוגליהען
* מלאך און דערצעהלט פון מעשות.
אויך גלויבט גיט? ווי אויך ווילט וך
אמר, אבן די מעשות ופגאן שפּאָנץ...

א.

נאָט און דער שאַפּונגס-געדאַנק.

I

אין אַנפאַנג האָט גאָט נישט געוואוסט, אז ער איז אַ גאָט.
אַ גרויסער האָט געהערשט. אַ משונה'דיגער מיט-מאָש
דאָן אַ פאַרב און אָהן אַ צייט, אָהן אַ מעמפּעראמענט און אָהן אַ
גרעניץ: אַ מיט-מאָש, וואָס האָט קיין מאָל נישט געוואוסט וואָס
בעמיט אַ בעווענונג, וואָס איז אַ קול און וואָס הייסט אַ פּאָנג...
דאָס איז נישט געווען קיין פּינסטערניש. ניין, פּינסטערניש איז
דאָך מער גיט ווי אַ קאָנטראַסט פֿון ליכטיגקייט. דאָס איז גיט
געווען קיין טויט-שווינגען! די גרעסטע שטילקייט איז דאָך מער
נישט ווי אַ קאָנטראַסט פֿון בעווענונג און געפּוילדער. דאָס איז נישט
געווען—פּערפֿאַרענקייט, קעלט-פּערגרינווערונג. ניין, קעלט שאַ-
פּענט דאָך אַב די וואַרימקייט, אז עס איז קאָלט דערמאָהנט וך

אין עס בינקט זיך נאך ווארימקייט. דאס איז געוועזן גארנישט!
 א מאדנע אייביגע, אלגעמיינע טעמפקייט, א מאדנע גרויסע וויסנשאפט
 מייבקיט און א פערנאנגענהייט און און א צוקונפט, און א ציעל
 און און א געדאנק, און דאס" האט געהערשט ניט צוליב עב.
 נאר ווייל. עס איז געווען האאס, ווייל עס איז געווען האאס.
 און אייבגיטען, מיליארדען אייבגיטען זענען געלאפען
 אדער געשפרונגען, אדער געקראכען איינע איבער דער אנדערער.
 איינע נעבען דער אנדערער, איינע אינוועניג און דער אנדערער.
 געקראכען האבען אייבגיטען אדער געלאפען, אדער געשפרונגען.
 ס'איז דען ניט אדען איינס? ס'ווייסיג האבען זיי נאך זיך קומן שום
 רושם ניט איבערגעלאזט, קומן שום אנדענקונג דעם האאס ניט
 געשענקט, פֿרעדערמיווען לאזען נאך זיך אויך ניט איבער קומן
 שום רושם אין א פינסטערע, פינסטערע מייבע נאכט, ווי גרויס
 זיי זאלען ניט זיין. ווי לאנגזאם זיי זאלען ניט פֿריהען.

און גאט, דער אייביגער, אלמעכטיגער גרויסער גאט,
 האט זיך געפונען איינס דאזיגען מיש-מאש און דער מיש-מאש האט
 זיך און איהם געפונען. אייבער איז געווען אונפֿערשטענדיג, אונ-
 מעגליך און דעם צווייטען. און דאך האט אייבער דעם צווייטען
 נישט געפֿיהלט. אייביגער פֿון זיי האט נאך זיך אריין ניט דער-
 פֿיהלט און דעם אנדערען—איראי ניט.

און דער דאזיגער האאס-גאט האט קינמאל אנ'אייג נישט
 אויפגעפעקנט. צו ליבע וואס? ער וואלט סיי-ווייסיג גארנישט ניט
 דערזעהן. ער האט קינמאל ניט מיט קיין אבר אריהר געטהון,
 צוריעב וואס? ס'איז ניט געווען וואס עס זאל גאטס-יריהר קאנען
 דערפֿיהלען; ס'איז ניט געווען וואס עס זאל קאנען בעקומען א
 שטייט-און אנהייבען בעוועגען זיך.
 גאט האט געשלאפען.

זיין, ניט געשראפען! אז מען שלאפט, אטעהעט מען, אז
 מען שראפט, חלומ'ט מען, א מען שלאפט, בעוועגט זיך די ברוסט,
 גאט האט זיך פֿערגעסען.

זיין, ניט פֿערגעסען! פֿערגעסען קאן מען נאר דאס, וואס
 מען האט געדענקט, וואס ס'איז געווען מעגליך צו געדענקען,
 פֿערגעסען קאן מען נאר אן דעם, אן וואס דער געדאנק האט
 זיך האטש די פינדסטע מינוט פֿערהאלטען. גאט האט אבער נישט

נעהאט די מעגליכקייט צו פֿערגעסען זיך, ווייל ער האט קוממאָל
די מעגליכקייט ניט נעהאט צו געדריינקען, בײַ נאָס האָט נישט
געקאָנט געמאָלט זיין: „פֿערגעסען זיך“, ווייל ער האָט קיין שום
פֿערגאַנגענהייט ניט געהאט.

נאָט האָט דאָן נישט געוואוסט, אז ער איז גאָט.

אַט וואָס!

ער האָט פֿון זיין גייסט, פֿון זיינע קרעפֿטען נישט געוואוסט
אז האָט דערזיבער נישט געקאָנט פֿערשטעקן, צוליבע וואָס זיי
זענען בײַ איהם און וואָס מען קאָן מיט זיי אויפֿטהון. ער האָט
ניט געפֿיהלט, וואָס ער איז איצט, און וואָס פֿון איהם קאָן נאָך
חזקען און וועט נאָך ווערען. ווי אַנאַונגעהויער-גרויסער, אומפֿאַר-
ביתער, אומגעשטאַלטיגער פֿלעדער-היבעל האָט ער זיך אינײַם
חאָס געפֿונען, ווי אַנאַומפֿאַרביגער, אומגעשטאַלטיגער פֿלעדער-
היבעל וואָס ווייסט ניט און פֿיהלט ניט, אז פֿון איהם וועט ווען ניט
איז אַ פֿרייער שמעטערלינג ארויסגעקן, אַרױזשער פֿרייער שמע-
טערדינג! מיט ליכטיגע געטליכע פֿאַרבען, מיט גרויסערטיגע
דייטליכע פֿליגלען!

II.

נאָר אַט האָט דעם ווילדען חאָס דערעסען אזא צושטאַנד,
אַט האָט זיך אין איהם אָנגעהויבען וועבען אַ טעמפֿע לידענשאַפֿט,
אַ מיטגע ביינקעניש צו עטוואָס אומבעוואוסטען, אומפֿערשמענר-
ליכען, אונבעמערקליכען.

דער חאָס האָט אָנגעהויבען בענקען...

אַלע און אַלץ הערען נישט אויף צו ביינמען. עס ביינקען
אַלע וועלטען און אַלע ספֿערען. די שטילקייט ביינקט נאָכץ גע-
פֿילדער, נאָכץ רעש און דער געפֿילדער ביינקט נאָך וויכער
שטילקייט. ווען דער ים איז שטיל, ביינקט ער נאָך פֿערשווימטע
ברויענדע חוואַליעס, און ווען ער קאָכט ווי אַ קעסעל, ביינקט ער
ווערען צוריק דורכױכטיג און גלאַט ווי גלאַז. די נאַכט ביינקט
נאָכץ העלען, וואַרימען, אָפֿענעם טאָג און דער טאָג ביינקט נאָך

שאטענס, נאך קוהל, נאך בעהעלמניש, נאך סודות. א ריניעס טועפען הימעל ביינקט זיך נאך גראָהע, ברויזיריגע חמארעס און אַפּער-וואַלקענטען הימעל ביינקט זיך די טיעפֿקייט, די בלאַהקייט, די ריינקייט. א ווייטע טרוקענע ערד ביינקט נאך וואַסער, און אַני-ערד. אַנגעזעטיגט מיט רעגען, חלש'ט זיך אויסדרוקען איהרע ביי-קעניש מיט גרעוועך און בלוטהען. אימליכער סיד ביינקט נאך זיין ערקלערונג, אימליכער רעמעניש — נאך איהר בעשעידונג. אפילו איריאמען פֿון געבורט הויבט זיך עפֿים אָן צו ביינקען, ווען עס קומט ביי זי די צייט פֿון לידענשאַפט.

און דער האַם האָט אויך געבוינקט.

ווען דעם האַם'ס ביינקעניש האָט זיך אַנגעהויבען, איז נישט בעוואוסט. אפילו גאָט אלץ, וואָס קיין סיד איז איהם נישט צו שווער, ווייס דאָס אויך נישט, דאָס איז בעהאלטען אין די טויטע, אַמאָליגע אייביגקייטען, דאָרטען, וואו עס ענדיגען זיך אלע ציפֿערען און סווערט פֿערטרונקען די שטארקסטע, גאוינישע פֿאַנטאַזיע.

און לאַנג, לאַנג האָט אזוי דער מידעלשער, אונשוודריגער האַם אוועקגעבוינקט. אזוי נאָר ווי אַ האַם איז פֿעהיג צו ביי-קען. נישט וויסענדיג וואָס, ווער, וועמען. פֿון די לאַנגזאַמע, לאַנגזאַמע ביינקעניש איז אָבער דער אינסטינקט געבאָרען געוואָרען. דער ערשטער אַטאָם פֿון האַם האָט אינסטינקטיוו אַ ציטער געטהון.

און דער דאָזיגער לעבעדיגער אַטאָם האָט מיט זיין ציטער זיין חבר אַ שווער געגעבען און יענער דעם דריטען, דער דריטער דעם פֿערטען, און אזוי ווייטער און ווייטער ביז מיליאָנען. ביז מיליאָרען מאָל האָט אַיין אַטאָם דעם אנדערען גערוקט, און נישט בעקענענדיג קיין שום שטערונג אין דעם אומפֿאַרביגען מיט-מאַש, האָבען זיי געשטופֿט איינער דעם אנדערען, נישט פֿיהלענדיג וואוהין און צוילעב וואָס זיי שטופֿען זיך.

און ווייטער זענען אייביגקייטען געפֿלויגען, געשפּרונגען, געקראַכען, און קינער האָט פֿון זיי נישט געוואוסט. זיי האָבען פֿון זיך אלץ נישט געוואוסט, נישט געוואוסט, וואָס מען קאָן אויפֿ-טהון אין אַזעלכע אונגעהויערע לאַנגע צייטען ווי זיי — אייביגקייטען. נאָר דער ערשטער שוואַכער שמוץ איז שוין נישט געגאַנגען

פֿערפאלען, איבערגעבענדיג זיך מיט א ליידענשאפטליכער ערציי-
 טערוינג פֿון איין אטאם דעם צייטמען, ניט געפֿינענדיג קיין שום
 אַבֿהאלט, האָט ער זיך שטיל געדורעהט, געפֿאַנגענערט, גערײַבען
 זיך אָן די אַטאָמען, געגאנגען אלץ ווייטער, ווייטער. אין וואָס
 מערער ער איז געגאנגען אלץ מעהר האָט זיך זײַן קראַפֿט געפֿופֿרט,
 אלץ נײַכער האָבען זיך געטעהרט און געטעהרט די ערצײַטערטע
 אַטאָמען.

III.

ענדליך האָט דער האָס דערפֿיהלט עפֿים א בלייבס, א
 לעבליכעס, וואָס האָט אײַסגעזעהן ווי אַנאַבגעשטאַרבענער לבנה-
 שטראַהל אין בלאַטיגען וואַסער, און געצײַטערט האָט דאָס בלייבס
 ווי אַ גראַהער פֿוך אויף די נעזלעכער פֿון אַ גױס.
 דאָס האָט אָנגעהײַבען צו שוועבען אין דעם האָס, דער
 בלייכער שאַטען פֿױנס ערשטען געדאַנק, דער געדאַנק פֿון כּע-
 שאַפען אלץ פֿון גאַרניזט. אַרומגעבראַנדעט האָט דאָס בלייבס
 ווי אַ שטױקער אָבגעריסענע עלענדע נשמה, וואָס זוכט איהר תקון,
 און דערווייל—גערײַבען זיך אלץ פֿלייסנער אָן די אַטאָמען, צו-
 נײַפֿעטרעפֿען זיך מיט נאָך אַזעלכע, בלייכע, נעבעלדיגע, אונ-
 רוהיגע ברעקלעך געדאַנק; צונויפֿגעגאַסען זיך צוזאַמען, געוואָרען
 זודײַנער, שטאַרקער, גרעסער; — נאָר אומגעזומפֿערט. ווילד און
 צושוואַמען, אזוי ווי עס פֿאַסט פֿאַר'ן ערשטען געדאַנק.
 הן—הן—הן—הן—ו—ו—ו... האָט דער געדאַנק איריאַטיש-פֿרעהליך
 געהירושעט, פֿליהענדיג מיט דער נוכטיג פֿון אַ מעטעאָר און
 שטױסענדיג משוגע-נערוויז די אַטאָמען.
 הן—הן—הן—הן—א—א—א... האָט דער גאַנצער האָס געענטי-
 פֿערט.

און משונהדיג גרויס און שײַטער האָט זיך געטראָגען דער
 אָבקלאַנג פֿון האָס. ס'איז ניט געווען, ווער עס זאָל דעם מאַדנעם
 געלעכטער פֿערשטען, און ווען ס'וואַלט יאָ ווער געווען, וואָרט
 ער דאָס אויך ניט פֿערשטאַנען. אפֿילו שלמה המלך, וועלכער האָט

געוואוסט, וואָס אלע חיות און עופות און שרצים רירען, וואָלם
דאָס אויך ניט פֿערשטאנען.

— הוי—הוי—הוי—הוי—הוי—הוי—

און ווייטער זענען אייביגקייטען געפֿלויגען, און דער שאַפֿונגס-
געדאַנק איז נאָך צו אַ ציעל נישט געקומען, געלאָפֿען הענדרום-
פֿענדרום, געהיזומעט מיט אַ מאָדנער ביינקעניש, און וואָס מעהר
ער איז געפֿלויגען, אלץ היציגער און העלער איז ער געוואָרען,
אלץ שטאַרקער האָט ער זיך געריסען פֿאַראַויס.

נאָר אָט האָט זיך דער געדאַנק אָנגעשטויסען אָן גאָט.

גאָט איז ניט געשטאַנען, און ניט גערעגען, און ניט געזע-
פען און האָט ניט געוואוסט, אז ער איז גאָט, אזוי ווי עס ווײַס
ניט אַנאָומגעלומפֿערטער פֿלעדרע-הייבעל, אז פֿון איהם וועט ווען
ניט איז אַ פֿרייער, גרויסאַרטיגער שמעטערלינג אַרויסגעהן.

הוי—הוי—הוי—הוי—הוי... האָט זיך דער געדאַנק צוהיזשעט ווי אַ
איריאָט, ווען און איהם צושפּיעלט זיך די תּאווה. אַ וואָרף געטהון
זיך אויף גאָט'ס אומפֿאַרביגען שמערן, און ניט וויסענדיג ווי אזוי,
האָט ער איהם מיט אַ פֿייערדיגען, דורשטיגען קוש אָבגעבריהט,
און באלד אָבגעשפּרוינגען אויף הינטען, געגליהט און געפֿונקעלט,
אָנגעזאפט מיט ווילדען חשק, געווארט אַ ווילע שטומפֿעהייד און
געציטערט פֿון אונגעדולד און תּאווה, געציטערט אזוי, אז פֿונקען
האָבען זיך פֿון איהם געשאַטען.

האַאַס, האַאַס... גאָט ווײַס ניט אז ער איז גאָט!

און נאָך אַ קוש, נאָך פֿייערדיגער, נאָך אַ שטאַרקערער,
כמעט אַ גיפֿטיגער. דאָס איז שוין געווען ניט אזוי אַ קוש—אַ קוש
מיט ציהנער איז דאָס געוועזען.

— האַ...? האָט זיך ניט ווילענדיג פֿון גאָט'ס ברוסט אַרויס-

געריסען.

— האַ... מ... מ... האָט זיך איינ'ס האַאַס גאַנצע אייביגקיי-
טען איבערגעגאַסען, ווי טויטע אונגענדליכע חוואליעס: מען
פֿרע—ענט האַ... מ... מ..."

און ווייטער האָט זיך דער געדאַנק אַ וואָרף געטהון פֿיסען
און היזושען, היזושען און פֿיסען. אויפֿן שאַפֿונגס-געדאַנק'ס לשון
האָט דאָס געהימען: איך ליעב דיך, איך שטאַרב נאָך דיר, איך
געה אויס נאָך דיר, מיין גאָט, מיין שעפֿער..."

— וואָ—אַס? האָט נאָט הייַזערֿיג געברומט אין [האַס
ארײַן, ניט וויסענדיג, וואָס עס טהוט זיך מיט איהם.
און דער מיט-מאָש האָט ענטזיקט אונטער געזאָפּט און נאָכ-
געזאָגט גאָט'ס פֿראַגע.

און ווייל ס'איז ניט געווען קיין שום זאך, אָן וואָס גאָט'ס
קול זאל זיך צושמעטערן, האָט דער דאָזיגער קול געבאָרען אַ
ווידערקלאַנג, און דער ווידערקלאַנג האָט אַרויסגערופֿען נאָך אַני-
אַבקלאַנג און די אַבקלאַנגען—נאָך אַבקלאַנגען. און אזוי האָבען
זיך די אַבקלאַנגען געפּופּלט און געמערט, נאנצע אַהונדערטער
און געשוואומען ברייט און שימער. איין בת-קול האָט דעם אַנדער-
דען געשטויסען, איין בת-קול האָט דעם צווייטען געשרונגען. גע-
וואָרען זיך מיט איהם און לאַנגזאָם צוריק אַרויסגעשפּיגען.

— וואָ—אַס—וואָ—אַס... האָט איין אַבקלאַנג אַבגעטומען
ביים צווייטען און געטראָגען עס ציטרויג מיט אַ מאָרנער פֿערשטיק-
טער פֿרייד...

— מען פֿרע—ע—עגט... האָבען ווייטע, טעמפּליע בת
קולן אונטער געהאַרפֿען...
מען פֿרעגט, וואָ—אַס"... האָבען זיך די אַבקלאַנגען בע-
געגענט און צוזאַמענגעגאַסען.

IV.

און דער שאַפּונגס-געראַנג האָט בשעת-מעשה ניט אַבגעטראָ-
מען. פֿון איהם איז שוין עפעס געוואָרען אַ מיין מוראָדיגע, דאָ-
נעריגע און פֿיערדיגע פֿליג וואָס טשעפעט זיך צו, צו אַ שלאָפֿע-
דיגען. דער געדאַנק האָט דעם קינפֿטיגען גאָט געבויסען, געשטאַ-
בען, געזשומעט להכעיס אין די אויערן אַרײַן. אַבגעשפרונגען אייף
אַ ווילע און ווייטער צוגעטשעפעט זיך נאָך בייזער, נאָך הונגע-
דיגער...

דאַן האָט דער קינפֿטיגער גאָט אויפֿגעהויבען אַ גרויסע,
אומגעלומפֿערטע אין פֿיילע האַנד און אַ מאַך געטהון ווי אַ שלאָפֿע-
דיגער, וואָס טרייבט פֿון זיך ניט ווילענדיג אַ הונגעריגע מוק...
און שטאַרקער האָבען די אַבגרונדען פֿון מיט-מאָש אויפֿגע-

צײַטערט. די בעוועגונג פֿון דער גרויסער פֿוילער האַנד האָט אײַן
זײַ פֿערטײַבט אלע װידערקלאַנגען.

— אַ האַ—אַנד ... — האַבען די האַט־אַבגורנדען געברומט
װי פֿון בױך אַרױס.

— מען הױ—בט ... — אײַ געקראַכען אַנטקעגען פֿון װײַטע
פֿערבאַרגענע תּהומות.

— מען הױבט אַ האַ—אַנד ... — האָט זיך אונגען צוזאַמען—
געמראַפֿען אײַן נאָך װײַטערע האַט־מײַפֿענישען.

אַהן אַטאַקט, אַהן אַ פֿאַרב אײַן אַהן אַ קלונג אײַן די בשורה
פֿון מיט־מאַש געשוואַמען— אײַ מאַרנע, אײַ טױט האָט זײַ גע-
פֿליצט, אַז אַפֿילו שלמה המלך, װאַס האָט פֿערשטאַנען דעם לשון
פֿון חיות און עופות און שרצים און אלע בעשעפֿענישען, װאַלט
דאָס אײַך נײַט פֿערשטאַנען.

נאָר װאַס מעהר דער קינפֿטיגער נאָט האָט פֿון זיך דעם
בײַסענדען געדאַנק געטריבען, אלץ בײַזער און ענערנישער אײַן
דער געדאַנק געװאָרען. צושפּרונגענדיג צו נאָט מיט נײַער קראַפֿט,
פּמעט מיט כּעס, האָט ער שױן געפּויקט װי אַ פּויק, באַמבאַר-
דירט װי אַ האַרמאַט, געזעצט אײַן קאַפּ אַרײַן, װי יענער צוגע-
בונדענער קלאַץ, װעלכען דער בער װאַרפט פֿון זיך אָב אלץ
שטאַרקער און שטאַרקער, קריכענדיג צום בײַגשטאַק.

— אַח, אַח, אַח ... — האָט צום ענדע נאָט אַ טײַעפֿען
קרעכץ געטהון און געדרעהט מעמפּ מיטן קאַפּ און לאַנגזאַם אײַפֿ-

געריסען די פֿערמאַכטע אײַגען:
נאָט האָט נײַט געשלאַפֿען, און דאָך אײַן אײַהם נײַט אַנגע-

געהם געװען אײַפֿצװועקען זיך.
לאַנגזאַם, לאַנגזאַם װי אַ הערבסט־װאַלקען אײַן סאַמע אָנהױב
װער האַבען זיך אײַפֿגעשפּאַלטען נאָט׳ס פֿערקלעפּטע אײַגען, און
צװײשען די האַלב־אײַפֿגעריסענע ברעמען האַבען געצײטערט צװײ-
סענע, אַלטישקע, עובר־כּטלײַע אײַבוגקײַטען, װאַס האַבען זיך
דאָרט געװעזען אַנגעװעקט. און אײַן די קױב־קױם אַפֿענע שװאַרצ-
אַפֿען, האָט אַהן זײַנען אַרומגעבלאַנדזעט די אונגענדליכקײַט.

לסוף האַבען זיך אײַפֿגעפֿענט אַפּאַר גרויסע, גרויסע און
טײַעפֿע אײַגען אײַ טײַעפּ אַז אַפֿילו די פֿאַנטאַזיע קאָן זײַער אָב-
גורנד נײַט דערגרייכען, און אײַ פּויסט, װי צװײ אַבגורנדען, אײַן

וועלכע סייענען אבער קיין שפילענדע האסערען ניטא, ווי צוויי
גרויסע, אפענע בית-המקדשן, אין וועלכע ס'איז קיין הייליגקייט
ניטא, קיין, גר-התמיד' ניט אָנגעצונדען.

אויף דעם מאמענט האט דער שאפונגס-געדאנק געווארט.
מיט פֿייערדיגער, אונגעדולדיגער תאוה האט ער געווארט,
אין ווי נאָר די אויגען האָבען זיך אָנגעהויבען עפענען. האָט ער זיך
שוין געשפאָרט און געפלאַמערט צווישען די שווערע, פֿוילע ברע-
טען און ניט געקאָנט דורכקריכען, און ווי נאָר די אויגען האָבען
זיך אויפגעעפֿענט, איז ער מיט אַניאָמפֿעט אַריינגעפֿלויגען אין זי,
און אויפ'ן שטער געוואָרען ליכטיג און צאָרט, און אויפ'ן שטער
זיס און שטאַרק, ווי דער יין-הטשוטר, צוגאָסען זיך אין גאָט'ס
אומגעשטאַלטיגע גלידער, געשפּריצט אין אלע אָדערן מיט פֿייער,
אָנגעזאָפט מיט כּח אלע מוסקלען און אָבגעגעבען זיך מיט אַ
זיסען לעבען-גערויש אין אלע גערווען.
דער שאפונגס-געדאנק האָט זיין תקון געפֿונען.

V.

אין אויפ'ן שטעל האָט זיך גאָט געטהון אַ ציה און אַ טרף
סעל מיט אלע אברים, פונקט ווי ער האָט געוואָלט פֿונים גאַנצען
האָס זיך אָבשאַקלען.

— שוין וואָך, איז שוין וואָך, מען איז שוין וואָך.. האָט
דער מיט-מאָש נייגעריג און מבולבל פֿון אימה געשעפטשעט אַרום,
אין בשעת מעשה טיעף, אינגעזעניג אין זיך געגעהרט, געבלע-
זעלט זיך און אויפגעגאַנגען ווי אַ שוואַרצער טיג, אין וועלכען
מען האָט הייזען אַריינגעוואָרפֿען.

אין גאָט האָט זיך ווי אין הינער-פלעט די אויגען גערויבען,
פֿויל אַראָבגעריבען די לעצטע אומבעשערקטע שפּינדלעך פֿון די
פֿערותעלקטע אייביגקייטען, דערנאָך אַרוםגעקוקט זיך און גאָר-
נישט דערזעהן, האָט ער גענומען קלערען, קלערען און גריבלען
זיך אין זיין פֿערשלומעטען מח.
שווער און סאַט האָט אין איהם די פֿאַרשטעלונג געאַרבעיט,

ווי רעדער פון ניש קיין געבוימטעלער טאשן . נאָר צום סוף האָט
ער זיך עפעס דונקעל פֿאַרנעשטעלט און אַרויסגעמורמעלט :
— הַמּ בֵּן אִיךְ, בֵּן אִיךְ הַיִּסְט־דָּאָס, אִיךְ... און אַרום און
אַרום אִיךְ, אִיךְ, אִיךְ...
אַרם זעלבן האָט דער מיט-מאַש נאָכגעבאַלבעט ווי פֿון

הַיִץ און פֿערשטיקט געסאַפּעט . אויף דעם האָאָס-לשון האָט דאָס
בעמיט :

— אִיךְ בֵּן גַרְמֵט, זאָל מען מיך נעהמען... זאָל מען מיך
קנעמען, מאַכען... זאָל מען מיט מיר טהון וואָס מען וויל .
און גאָט איז מיט אַ מאָל געוואָרען שטיי צופֿרעדען, וואָס
ער, פּבֿיכּוֹל, אִיךְ, ער" און וואָס אַרום איהם איז עטוואָס אַג-
דערש, און האָט פּלוצלונג אָנגעהויבן געטליך-ווייך און גליקליך
צו שמייכלען אין האָאָס אַרײַן...

פֿון גאָטס שוואַכען שמייכל איז די ערשטע ליכטיגקייט. דער
ערשטער, אור-הגנוז" נעבאַרען געוואָרען און האָט זיך אַ גאָס גע-
טהון פֿון זינע ליפּען ווי אַ ווייכע, ווייסע חוואַרע דעמנגען-
שמראַהלען, זי האָבען זיך פֿונאַנדערגעוואָרפֿען אַרום ווי רײַזשע,
ליכטיגע געפֿיהר-הערנער, האָבען געפרובט עפעס אָנטאָמען אינעם
מיט-מאַש, בערײַכמען וואָס ניש איז, זי האָבען אָבער נאָרגנישט
ניש געפֿונען און צוריק ווי אַנעכאַ אומגעקערט זיך צו דעם אַרם,
פֿון וואָס זי זענען אַרויס, צו גאָסען זיך אויף גאָטס הערליכער,
פֿערנעבעלעך און בערײַכמען זי .

— אָה — אָה, ס'אַרע גרויס, ס'אַרע גרויס !... — האָט זיך
גאָט נאָיו געוואַנדערט, דערוועהנדיג, פּבֿיכּוֹל, זינע אַברים פֿאַר
דעם בלייבען אָבשײַן פֿון זײַן שמייכל, האָט אַרויסגעזינגען אַיִן
פֿום, דעם אַנדערן פֿום פֿון די האָאָס-מיפֿענישען, בעוועגט זי און
ניש געוואוסט וואו אַנדער צושטעלען .

— אָ... האָ — האָ — האָ — — — האָט זיך דער האָאָס
נאָכגעוואַנדערט .

און ניש וויסענדיג וואו צו האַלטען די אונגעהויערע-גרויסע
און האַלב בערײַכמענע הענד, האָט זי גאָט צונויפֿגענומען צו זא-
מען, און אונגען, ניש ווילענדיג, כמעט פֿון פֿוילקייט, אַרײַב
געטהן אַיִן האַנד אָן דער אַנדער האַנד .
און פּלוצלונג !

און פלוצלונג איז פון דער גיט ווילענדיגער בעוועגונג עס-
וואס גרויסעס געשעהן! מורא'דיגע מאסען האָסן האָבען זיך צווי-
שען גאָטס הענד צונויפגעקיקעלט ווי אַנאָנפארביגער מיט און
אויפגעפלאַמט ווי וואונדערליכע פֿיער-ווערק. עס איז אַרויסגע-
שפּרונגען עפעס אַ פלאַנעמע יופיטער, אַ שמערן געפּטון, אַ מיט
סאַטורן; אַ זון סיריוס האָט זיך אַרויסגעגליטשט; אַוועקגעפֿרויגען
און אַריינגעשפּאַלטען זיך אין האָסן אַריין מיט אַ הערליכען דונער-
געזאנג, געפֿלויגען און געדריעהט זיך און פֿליהענדיג גע'מבולט מיט
גאלדענע זידיגע שטראַהלען; גאָט מיט זיין פֿערנעבעלעטער גע-
שטאַלט בכבודו ובעצמו איז פֿון זייער אַבשיין צויבערליך-גרויזאָם
בעלויכמען געוואָרען, ווי אַ חמאָרע בשעת עס בליצט.

VI.

אַ ווילדע איז גאָט געשטאַנען ווי פֿערשטיינערט פֿון דעם,
וואָס ער האָט דאָ אָבגעטהון, און פלוצים מיט מורא אַ געשרי
געטהון:

— אי, וואָס איז דאָס? ...

און תּכף האָט ער אַ וואָרף געטהון זיך מיט אימפעט לעשען
דאָס ברענגערע, ליכטענדע, וואָס ער האָט אונגען אַרויסגערו-
פֿען; שטיקען די זידיגע, ליכטענדע קנוילען, וועלכע האָבען פּלוצ-
לונג אַרום איהם צושטערט די האָסן-שטימונג.

גאָר תּכף ווי ער האָט זיך אַ האַפּ געגעבען, ווי גאָר ער
האָט געמאַכט אַ בעוועגונג — לעשען, האָט איהם פֿון זינע ער-
וואַרעמע הענד אַ שאַט געגעבען מיט אַ גייער מחנה זינגען און
ווערטען, געגעבען איהם אַ בלענד אין די אויגען, אַ באַק אין פֿנים
מיט אַ מבול וויסען פֿיער און שטראַהלען. אַ קנאל אין די אויערן
מיט אַ גאַנצער אויפֿרייסונג פֿון לעבענס-געזאנג.

— אי! — האָט דער יונגער גאָט גאָר אַסאַל אויסגעשריען,
צושומעלט זיך אין גאַנצען, און געחאַפט לויפֿען, שפּרינגען אין
האַסן אַריין פֿון די ריזישע קנאלענדע פֿיער-ווערק, וואָס האָבען
איהם אַרוםגערינגעלט.

געלאַפֿען איז גאָט אזוי גאָר, ווי אַ גאָט האָט בכח צו לויפֿען —

ט לאף — אַנאָנענדליכקייט, אַ שפּרונג — אַנאָנענדריכקייט. און דאָך איז ער דאמאלסט געווען געגליבען צו א פֿוילען קינד, וואָס האָט אונגען עפעס אונטערגעצונדען און אָנגעמאַכט אַ שרפֿה, דער פּלוצליכער פּלאַם, וואָס ריכט זיך אַרויס, דערשרעקט איהם אזוי שטאַרק, אַן ער פֿערנעסט אָן זיין שוואַכקייט און פֿוילקייט, חאַפט לויפֿען מיט אַרע כּחות, שרײַען מיט קול־קולות.

גאָט איז געלאָפֿען ...

נאָר גאָט'ס אַ בעזענונג קאָן גיט געהן פֿערפּאלען! זיין אימ-ליכער שפּרונג האָט דעם האָם געקאָסט אַ מיליאַרד ניגעבאַרע-נע ווען, אימליכער לאָף האָט געבוירען אַ מיליאַרד פּלאַנעטען, אונען און רבנות און קאָמעטען האָבען זיך מיליאָנען-וויי צונויפֿגע-קיקעלט אונטער זינע לויפֿערע פֿיס, געגליטשט זיך פֿון זינע פּאָבענדע הענר, געשאַסען פֿון זינע אָפֿענע, דערשראָקענע איינען. פֿערוויקעלט אין הימליגען שיין, איבערגעוואַרפֿען מיט אַ מאַנטיע פֿון ראָזע, הייסע געברען, אָנגעפּאַסטע מיט בריליאַנטען-אונען, מיט פֿערעל-לבנות, בעקרוינט מיט אַ קראַניץ רויטע, בלאַ-הע, פּוילעמען און ווייסע איבערגעפּלאַכטענע קאָמעטען — איז דער יונגער איבערגעשראָקענער גאָט געלאָפֿען. און וואָס גיכער ער איז געלאָפֿען, אַלץ גיכער זענען די וועלטען בעשאַפֿען גע-וואָרען איבער איהם און אונטער איהם און אַרום איהם. דאָס איז עפעס געוואָרען אַ מין שאַפּונגס-צוצעפעניש, אַ מין ווען-עפּורעטיע, וואָס איז בעפּאלען, גאַבעיאַנט און גיט געלאָרען צו רוח.

די אַלץ גייע און גייע ראיאָנען האָאָס, אין וועלכע גאָט פּלעגט אַרײַנלויפֿען, פּלעגען אָנהויבען קאָכען און זידען אַרום אין אַרום ווי שוואַרצע פּעד, פּלעגען פּיפּענדיג, סאַפּענדיג אָנהויבען רויכערן מיט רויטע, העלישע געבעלן. די קאָניגע שוואַרצקייט אין געבעל פּלעגען זיך אייגענבליק צונויפּקיקלען אין ליכטיגע רוישע קנודען, אין בלאָהע וויטענישען פּלעגען אַרויסשווימען פֿון אונטער זי, און דורכזיכטיגע, ריינע האַריוואַנטען פּלעגען זיך אויפּשאַפֿאַל-מען ווי איינען, אויפּהויבען ווי פּאַרהאַנגען און פּאָנאָרערוואַרפֿען זיך ברייט און פּריי אויף אַלע זימען; בלאָהע, בלאָהע מילדע האַריוואַנטען בעהאַנגענע מיט ליכטיגע ווען, בעציערטע מיט פּריי קעלדיגע קאָמעטען און אָנגעשטעקטע מיט בלאַנקערע לבנות.

גאָט איז געלאָפֿען ...

דער אלגעמינער קינסמלער איז געלאפען פון זיין קונסט
 און די קונסט איז איהם נאכגעלאפען; דער גרויסער שעפער איז
 געלאפען פון זיין אייגענער שאפונג און די שאפונג האט איהם
 געיאנט. דער שעפער האט ניט געפיהלט, אז די פרוצלונג בע-
 שאפענע וועלטען געהערען צו איהם; דער גרויסער פאטער האט
 נישט ערקענט זינע גרויסע קינדער, אבער די קינדער האבען
 ערקענט זייער פאטער, זענען זיי איהם נאכגעלאפען. געשלעפט
 בביכור פאר די נעבעלדיגע פייער-פאלעס ...

ליכטיגע און וואריסע און יונגע זענען זיי איהם פערלאפען
 דעם וועג פאראויס, בעמיהט זיך אבהאלטען איהם, איבערשניידען
 זיך שניטהדיגע געלויבעריי, געוואלט בערוהינגען איהם, לעבלדיך
 בענריסען און דאנקען פאר דאס לעבען. וואס ער האט זיי געשאנ-
 קען, צוטיילען זיך צו איהם, גלעסען איהם, זיי האבען געשרייען
 מיט פייערדיגע צינגער, געוואונקען מיט גליהענדע קאמעמען:
 — טאטע, טאטע, שטעה, שטעה, דו ביזט אונזערער, מיר
 זענען דיניע, קוק זיך אום, קוק זיך אום ...

VII.

נאר דער צושראקענער ווילד-יונגער גאט האט גארנישט ניט
 געהערט, גארנישט ניט פערשטאנען.

פערטומעלט פון פלוצליכע פארבען, איינדרוקען און פעמ-
 גערעטענמען; פערציטערט פון אזוי פיעל אומגעריכטען פיהלען,
 הערען און זעהן אזוי פיעל שין, פייער, דונער-געזאנג און געוואל-
 טיגע שאפונגס-וואונדער, האט ער זיך געטראגען אהן רחמנות
 גלייך אויף זינע וועלטען. ער האט זיי געטראמען מיט די פיס,
 געשאמט און געשלידערט פון זיך מיט די הענד, געשטוימען מיט
 דער פולער אויפגעקענטער ברוסט, צושטופט מיט די אונגעויערע
 טקסען ...

זינען נאך זינען האט ער דויענדיג געבארען און זינען אן
 פנדערע זינען געבראכען. א מיליאן וועלטען אונגערן בעשאפען,
 א מיליאן ווערטען אונגערן צושמעטערט, איין בעווענונג האט בלענ-

דענדע קאמעטען ארויסגערופען די אנדערע בעוועגונג האט זי גע-
שטקט און געמאלען און געברעקעלט .

ארום דעם לויפענדען גאט האט אהן אנ'אויפהער געברויזט
אז פון פליענדיגען שטייב — שטייב פון צוריקגע וועלטען . און
גאנצע זאווערובעס פון פונקטן האבען זיך משוגע'נערותו נעדרעהט
און געטראגען . און אין די דאזיגע הוואליעס פון העלישען שטייב
און רעגענס פון פונקטן , האבען זיך געצאפעלט און געפאלען און
וויטער אויפגעשפונגען גרויסע גליהענדע שטוקער פון צובראָכענע
וועלטען און צופלאצטע פלאנעטען .

טויל פון די צושמעטערטע וועלטען פלענען בליבען ליגען
אויף אנארט , טויל פלענען זיך פון דאס ניי צונייפקליען פון די
שטיקלעך און פון דאס ניי געהאפט נאכלויפען נאך גאט . און אז-
דערע רוישע ליכטיגע ווען פלענען , בעקומענדיג א קלאפ פון
גאטס האנד , צושטען זיך אויף א סך קלויניקע וועלעך און טיט
א העלישען דוסטונען גערעכטער געהאפט נאכקויקלען זיך נאכין
בורא . און אז זיי פלענען פערמאטערט ווערען און אבשטעהן ,
פלענען זיי ניי-געבראָרענע ווען איבערבייטען .

— שמעה , שמעה , פאָטער , ליעבער , זענען די צובראָכענע
ווען נאכגעלאפען און האבען געוויינט , — ברעך ניט , שמעך ניט ,
פיר זענען דאך דינע , דינע ...

— דו ביסט גרויס , דו ביסט אלמעכטיג , דו ביסט הייליג-
האבען די פאלקאס-גאנצע ווען געלויבט דעם בורא , געקנאקט
פיר א דונער-הימן .

און אזוי האבען די פאנטאסטישע משוגע'נע איבעריאגעניש ,
די פליע-פעקטען און בראנדען און פונקטן פון דער ווען געווען
און ווען-געוועג , ניט אויפגעהערט אפילו אויף אמן רגע .

גאט איז געלאפען .

. VIII

בלוציונן האָט פֿי גאָט אין קאָפּ אַ ליכטיגער געדאַנק אַ
בליץ געגעבען, תּפֿף האָט ער זיך אָנגעשטעלט אין סאַמע מיטען
געלויפֿערֿי און אַ חאַפּ געטהון זיך פֿאַר'ן קאָפּ מיט פֿירדע הענד ;
— ווער ? איך, איך אַללין ? ... האַ — אַ ?

און תּפֿף האָבען איהם זונען און לבנות און קאָמעטען אַרום-
גענומען אין אַ בליץ בלאַנקענדען קרייז ; צוהוצמע פֿון נאָבלויפֿען,
אויפֿגעקענטע פֿון זידיגע געפֿיהלען, האָבען זיי געפֿלאַטערט אַרום
איהם, איבערגעגאַסען זיך אין אַלערלי קאַלירען און בעגריסט מיט
אַ גאַנצען דונערן-באָר :

— דו ביסט גרויס, דו ביסט שטאַרק, דו ביסט אַלי-
מעכטיג ...

— וואָס, וואָס איז דאָס ... איז דאָס ? האָט גאָט פֿון פֿער-
שטיקטע פֿרייר און שרעק געשטאַמעלט.

— דין פֿכוד און דין גיטט איז פֿול אומעסום, — האָבען
זינגען געזונגען און אונטערגעהויבען זיך, בעמיהט אין גאָטס ליב-
טיגען פֿנים אַרײַנקוקען, — דו ביסט הייליג, הייליג, הייליג ...

— איך בין דאָס ? — האָט גאָט געציטערט און גערעדט צו זיך
אַללין, — דאָס בין איך דער איינס פֿון אַלע איינסען ? איך אַללין ?
האַ ?

— דו ביסט אונגעוויסער שטאַרק, פֿון גאָרנישט מאַכסטו
זינגען און פֿון זינגען — גאָרנישט ...

— איך בין עס, איך בין עס, האַ — האַ — האַ — האַ — האַ
גאָט פֿלוצלונג אַרויסגעבראַכען מיט אַ גליקליכען ברייטען געלעב-
טער — איך, איך איך האַ — האַ — האַ.

דאָ האָט ער זיך אומגעקוקט און אַ וואָרף געטהון זײַן בריי-
טען אונגענדליכען בליק אויף דעם וואָס ער איז דורכגעלאָפֿען אין
חאַאַס. דער וועג האָט זיך פֿאַר זײַנע אייגען מוראָדיג ברייט און
אונגענדליך געצויגען, ערטערווייז געשלינגעלט, ערטערווייז געבראַ-
כען זיי זיגואַנען, ערטערווייז אין גאַנצען איבערגערייסען. אין דאָס
גאַנצע ברייט און שלאַנגערֿי איז געווען געדריכט, געדריכט אָנגע-
וואָרפֿען, אָנגעשלינדערט מיט מיליאַרדען צושלאַגענע און גע'חלש'-
טע, האַלבט אין גאַנצע זינגען האָט אין גאַנצען געפֿינקעלט און

געשעמעריקט מיט מאסען גרויזאם-גליהענדע, קאפוירע איבערגע-
קעהרטע שטיקער וועלטען, מיט אַבערזיסענע, צאפעלדיגע עקען
פֿון קאָמעטען. צובראַכען פֿייערדיגע זונען-קרוינען. און דאָס אלץ
איז געווען איבערגעשאַטען מיט גליהענדע פֿונקען און שטויב —
שטויב פֿון צוריקגען וועלטען ...

— אַיך בין גאָט !!! האָט דער שעפֿער מיט אמאָל
ענערגיש אַרויסגעקערט און פֿערלעגט פֿביכול אַ האַנד אויף אַ האַנד
און שטאַלץ צונויפֿגעדריקט די זידיגע ליפֿען .

— דו ביסט, דו ביסט ... — האָבען די וועלטען געוואָרט
אונטערהאפֿען — דו ביסט ... אלט ...

נאָר גאָטס שטים האָט זיך גלייך אויף זי אַזוי שטאַלץ און
שטאַרק געטרעגען, אַז זי זענען אלע מיט אמאָל בלייך און פֿער-
שטובט געוואָרען און פֿאַמעליך מיט אַימה אָנגעהויבען אַברוקען זיך
אויף הינטען .

— איך בין גאָט, — האָט זיך גאָטס שטים בעגריסערט און
מונטער געטרעגען, און זיין הייליגער קוק האָט ווייט-ווייט געלויב-
טען . — איך בין דאָס דער „איך“ פֿון אלעמעס „איך“, דאָס זײַן
פֿון אלעמעס זײַן, דאָס איצט פֿון אלע פֿערגאַנגענהייטען און
צוקונפֿטען . איך בין דאָס דער סך-הכל פֿון אלע שענקייטען, דער
עצם פֿון אלע הייליגקייטען, וואָס פֿינקלען דאָ גאַנצע און צובראַ-
כענע פֿאַר מיניע אויגען און וואָס וועלען נאָך בעשאַפֿען ווערען,
און וועלען נאָך פֿינקלען . איך בין דאָס דער פֿלאַם, וואָס צינדט
אָן אלע פֿלאַמען און בלייבט אלע-מאָל גאַנץ און אונבעריהרט .
אַלץ איז אַ חלק פֿון מיין געדאַנק און גייסט, אָבער ניט איך בין
אַ חלק פֿון אלעמען . אַז אַרץ וועט פֿערפֿאלען ווערען, וועל איך
גאַנץ ברייבען, אָבער אַז איך ווער פֿערפֿאלען ווערען, איז אַרץ
פֿערפֿאלען ...

אַ ווילע האָט גאָט געשוויגען שטאַלץ און אונערגרייכט-הייליג
און דערנאָך דערענדיגט:

— ביי מיר קען אַלץ ווערען ווייל אַלץ איז ביי מיר
ווערען !

אַזוי האָט גאָט געזאָגט, און פֿאַר זײַנע אויגען האָט זיך
ווייט און ברייט געצויגען דער גליהענדער וועג, וואו ער איז
געלאַפֿען .

און ער-היום איז נאך גאנץ דער דאזיגער וועג; ער-היום
איז ער טיעף פערבארגען אין שטומע, ווייטע ספערען, פערוויקעלט
אין בלאהע געבעלן פון עטער.

א ברענגענדיגער, אייביגער עדות איז ער, אז דער גרויסער
שעפער איז אמאל געלאפען פון זיין אייגענער שאפונג, אנאונ-
שטערבליכע גרויענדע אנדענקונג, אז נאָט איז אמאל געלאפען
פון זיין אייגענער גאטהייט.

איהר מענשען האָט די מעגליכקייט צו זעהן נאָר א קליינעם,
נאָר א קליינעם חלק פון דעם דאזיגען וועג.

דאָס טרעפט אין שטארק אייסגעשטערענטע נעכט, ווען דער
הימעל איז אזוי טיעף ווי די שאפונג אלעין, און די נאכט —
אונפערשטענדליך ווי מעש-בראשית... נאָט גיט אונגערן א קוק
אראָב פון כסא-הכבוד, דערזעהט דעם דאזיגען וועג און דער-
מאָהנט זיך.

דין און מילד גיט נאָט א שמייעל. דער שמייעל צוגיט
זיך און בערזייכט דעם וועג מיט א צויבערליך-ווייכער ליכטיגקייט,
דאן בעווייזען זיך אין אייערע בעגרענעצטע הימלען עטליכע מיט-
גע, לאנגע פלעקען פֿונ'ם פייער-וועג.

נאָר איהר קוקט דאָס אָן און ווייסט גיט, וואָס איהר קוקט,
איהר זעהט און ווייסט גיט, וואָס איהר זעהט...

אויף אייער שטערבליכער, אַרימער מענשען-שפראך קענט
איהר דאָס נאָר אַנדערשען: „דער מילך-וועג“.

IX.

און ערשט דערנאָך האָט זיך נאָט א געהם געטהון צו זיין
שאפונג מיט דער גאנצער קראפט.

ער האָט זיך מיט זיין גוטען ווילען געטראָגען איבער די
אונבעריהרעטע חאָס-ברויטענישען, געגראבעלט און געשארט מיט
די ווארעמע הענד דאָס גאָר גיט אין דערפֿון וועלטען און
געלטעלעך געקויקלט. וואו נאָר זיין פֿום פֿלעגט אַרײַנטרעטען,

פלעגט דער האאם ווי פוליער אייפרייטען און ס'פלעגט איהם אין
אויגענבליק פערפלייצען מיט שיין, לעבען און געזאנג.

מיט זיין גוטען ווילען האט זיך גאט געטראגען, זיינע אלע
געפיהלען האבען געפלאמערט, עס האבען איהם די הענד פון
שאפונג-פרייד געציטערט, עס האבען אין איהם די געדאנקען ווי
פריערדיגע חווארעס געווארפען, מיליארדען מיט זונען האבען פון
זיינע בליצענדיגע אויגען געשפריצט, עס האט מיט וועלטען און
וועלטעלעך פון זיינע הענד געהאגעלט. דער קלענסטער רוהר,
דער מינדסטער מאך מיט'ן האנד, דער שוואכסטער קעהר מיט'ן
קאפ און לאביר גיט געזאנגען — אלץ נייע, נייע וועלטען מיט
נייע בעשעפענישען האבען זיך דערפון אוועקגעקוקעלט, אוועקגע-
דרעהט און צוריקגעקומען צום פריהערדיגען ארט און האבען גע-
טאנצט ארום גאט און געדריעהט זיך און געשפרינגען קדוש, גע-
קוישט איהם די אויגען מיט גארענע שטראהלען, אריינגעפלאכטען
זיך איהם אין די דורכזיכטיגע, ליכטיגע לאקען, געגלעט איהם
דעם האלי און געשטאמעלט ווי קלמיגע קינדער, וואס הייבען ערשט
אן צו ריידען:

— טא—טע, טא—טע.

— הא—הא—הא — האט גאט הערליך געלאכט, בעצוי-
בקרט פון דער אייגענער קראפט און פון פאטער-געפיהלען.

און זיינע נייעבארענע וועלטען און זונען-סיסטעמען האבען
זיך אלץ זיכערער און זיכערער געדריעהט ארום איהם — אבטי-
לענדיג פאר זיך, פון אייגענעם ליכטיגען קערפער אלץ קלענערע
און קלענערע וועלטעלעך. איטליכע וועלט מיט איהרע בעשעפע-
נישען, מיט איהרע שטרעבונגען, מיט איהר צייט און אייביגקייט,
מיט איהר פערנאנענהייט און צוקונפט. איטליכע וועלט מיט
איהר טאג און נאכט, מיט איהר שען און מיאוס, מיט איהרע
קלמינגקייטען און גרויסקייטען. איטליכע וועלט מיט איהר גוט
און שלעכט, מיט איהר קאלט און ווארעם, מיט איהר לעבען
און שוים, מיט איהר בליהען און וועלקען ...

איטליכעם זונען-סיסטעם מיט זיינע זיידעס און מאטעס,
מיט זיינע זיהן און אייניקלעך, מיט זיינע אור-אייניקלעך און
קרובים.

און אײן וועלט די אנדער וועלט האָט געלערנט טאנצען
„קדוש“, זינגען צו גאָט שירה און פּאָלגען וואָס „ער“ הייסט.
און וועלטען און וועלטעלעך האָבען געפּאָלט, נאָכגעטאנצט
די טאַטעס, נאָכגעזונגען די זידעס, גע׳טובל׳ט זיך אין ליכט, גע׳
שמייכלט ליבעליך צום גרויסען גאָט און געטראָגען זיך פֿאַר זײַנע
אויגען ווי גאַנצע מחנות פֿון פֿייערדיגע בינגען.

— לעבעדיגער, קינדער, לעבעדיגער, — האָט זײַ גאָט אלע
זייעלע אונטערגעמונטערט מיט זײַן הייליגער זילבער-שטינס. און
פלוצלונג האָט ער זיך לוסטיג צוראַכט, אַ מאַך-געטהון מיט בירע
לכטיגע הענד און אוועקגעלאָזען זיך מיט זײַנע פֿייערדיגע זינגען,
און אוועקגעדרעהט זיך צוזאַמען מיט זײַנע פֿרייע וועלטען אין אײַן
גרויסען. געטריבען און אונשטערבליכען קאַדרילען-טאַנץ, געבענ-
דיג אַכטונג בשעת-מעשה, אַז אלע וועלטען זאָלען פֿינקמליך און
סיסטעמאַטיש טאַנצען; איטליכע וועלט נאָך אײַדער גרויס, איטלי-
כע זון נאָך אײַדער מעגליכקייט.

— לעבעדיגער, לעבעדיגער — האָט זײַ גאָט אונטערגע-
געבען חשק.

— דו ביסט גרויס, דו ביסט אַלמעכטיג — האָבען זינגען
און וועלטען אונטערגעחאַפט אײַף זײַער שטינגער, און אפילו אײַף
אַ רגע ניט אַראָבגענומען די אויגען פֿון גאָט, נאָכגעמאַכט נאָך זײַן
דערישווערען, נאָך זײַן טאַקט.

וועה אײַן אָפּער דער וועלט, וואָס האָט אַראָבגענומען אַנאײַז
און פֿערלאָזען זיך אײַפֿין אײַגענעם שכל, די פֿלעגט זיך פֿערלירען,
פֿערפלאַנטערן, אָבשטויסען זיך אָן אנדערע וועלטען און פֿלעגט
אַראָבפֿאַלען אַלס אַ מעטעאָר אין דעם אָבגרונד פֿון בראַהען עפֿיד
אַרײַן, צעוויינגנדיג זיך מיט בריליאַנטענע טרעהרען.

— לעבעדיגער, לעבעדיגער, פֿרעהליכער — האָט זיך פֿון
וועלט צו וועלט גאָטס דוסטיגקייט איבערגעגעבען.

דאָס איז געווען די גרויסע שמחה פֿון לעבען פֿאַטער-גאָט,
וואָס דאָס זײַנע קינדער און קינדס-קינדער — זינגען און וועלטען
צו דער חופּה געפֿיהרט.

די פֿרייהייט.

• פֿעקטא •

I.

אײנמאל אין אנהויב הערבסט, ווען דער הימעל האט אי-
בער זיך נירינג אראפגעלאזען זיין שווערען וואלקען-שליסער און
געזוכטליכע בלעטער האבען געדיכט בערעקט די אונגליקליכע,
פֿערווינטע ערד, האט זיך מענשען איבער א נייעם פֿערוואלט הא-
בען א נייעם זומער ...

דער קינדטיגער זומער איז נאך אבער זעהר ווייט געווען
און דער פֿערגאנגענער איז געווען פֿערפֿאלען — פֿערפֿאלען אויף
אייביג. א ווייסער איינגעשטאלטענער טויט, א קאלטער הכריכים-
ווינטער איז געלעגען ביז דעם קומענדיגען זומער, און צום פֿער-
גאנגענעם זומער איז גאר קיין שום וועג ניט געווען. שווער איז
געווען אייפקצוזעצן זיך האפֿען אויף פֿרישע גראזען, ווארטען אויף
נייע שטראהלען; און נאך שווערער איז געווען — בינקען נאך
די געשטארבענע גראזען, חלום'ן די פֿערלאשענע שטראהלען.

און דא האט שוין אהן א ציעל ארומגעוואנדערט דער געל-
זוכטיגער, מרה-שחורה'דיגער אהערבסט, האט קרייגליך געא-
טהעמט מיט א קברים-ריח, געקנאקט מיט די דינגע, האלבגעפֿרא-
דענע ביינער. מענשען האבען דייטליך געהערט זיינע גערוועזע
טויט איבער די אראפגעפֿאלענע בלעטער, איבער די אבגעשני-
טענע פֿעלדער און וויסטע גערטנער. זיי האבען געהערט, ווי ער
דראפעט זיך און קריכט איבער די היילע שווינדזוכטיגע צווייטען

פון ביימער, ווי ער קנאקט איבערן דינעם אייז, וואָס בעציהרט
בייגינגען די בלאַטקעלעך און טייכעלעך, ווי עס טרופט פֿון איהם
אין די פֿערפֿילטע נעכט אַ מוטנע קאלטע גאסקייט: טיפֿ-קאָפּ,
טיפֿ-קאָפּ.

מענשען האָט זיך אָבער פֿערוואַלט, עס זאל ווייטער זיין
זומער ...

און אזא זומער וואָס זאָל זיך קיינמאָל נישט ענדיגען, אַ זיך
וואָס זאָל קיינמאָל נישט אונטערנעהן, ביימער וואָס זאלען אייביג
גרינגען, אַ הימעל וואָס זאל קיינמאָל נישט פֿערוואַלקענט ווערען,
בלומען-ריחות וואָס זאלען זיך קיינמאָל נישט אויסוועכען.
אזא זומער האָט זיך זיי פֿערוואַלט.

האָבען זיך מענשען אלץ גענומען מאַכען אַ זומער ...
מען האָט געבראַכען גרויזאמע, האַרטע פֿעלדען — נעוועס
אין זיי אַ געפֿיהל, מען האָט דורכגעוואַנדערט פֿערשרהמע
מדבריות — געוועט דאָרטען אַ קוואַל; אַראָפּגעלאָזען זיך אין
פֿערשימעלטע, פֿינסטערע קעלערס — געוועט דאָרט אַ פּונק, גע-
קלעמערט אויף שטויבניגע, פֿערטאָענע בוידעמס — אפשר האָט
זיך דאָרטען אַ הייליגער, אַת' פֿערוואַלדערט. מען האָט געבעטעלט
ביי בעטלערס, ביי טויטקראַנקע האַלבע לעבענס צוגענומען, ביי
פֿערצווייפֿעלטע אויסגעבעטען אַביסעל האַפֿענונג און ביי זאמע —
אַביסעל ביינקעניש.

און ווען פֿון די גראַשענע נדבות איז געוואָרען אַ רייכטום
און פֿון די ברעקלעך געפֿיהלען אַ מוראדיגע קראַפט, האָבען זיך
מענשען גענומען שאַפען אַנאייביגען זומער.

און אין אַיזן פֿערחמארעמען בייגינגען האָט זיך די געלע
הערבס-זיין אויפגעחאָפּט און קייב-קיים מיט גרויס מאַטעריע
דורכגעשטאַכען אַ וואַלקען, אַקויגעטהון אויף די ערד, און איז
נאָך געלער געוואָרען פֿון די וואַלקענס פּולווער-רויך, וואָס זענען
איהר אַנטקעגען געגאנגען.

מכולל האָט זיך אַ שטורמוונד משוגענערדייז אוועקגע-
טראָגען און דער וועלט אַרײַן, און מיט אַ צוריסענער, דערשראָ-
קענער פֿיפֿעריי האָט ער דערצעהרט פֿאַר בערג און וועלדער, אַז
ער האָט שוין אַ סך מאַל געהערט, ווי דער אַקעזאַן רעשיט, ווען
אַ שקוואַל טראָגט זיך איבער איהם דורך, ווי עס שטורמען די

שניינע מאסען פאלענדיג פון שפיץ מאנבלאן, ווי עס פלאצען
 בערג בשעת ערדיטערניש, נאָר אז געוואלטיגען גערויש, ווי הינט
 צווישען מענשען — האָט ער נאָך קינמאל נישט געהערט.
 און שוואַרצע קראַהען האָבען בלוט דערשפּירט, און מחנות-
 וויזי געפלאַטערט אין דער גראַהער שוויקער רופֿט, מיט אָנגע-
 שאַרפטע שטאַבלען, מיט אָנגעפֿילטע נעגער. אָבער אַראַבלאָוען
 זיך אויף דער ערד האָבען זיי מורא געהאט. מיט אַ ציטערדיגען
 קראַך האָט אײַן קראַה דעם אנדערען אָנגעוואַגט, אז מענשישע
 אײַגען האָבען נאָך קינמאל אזוי ניט געבליצט, אז פֿערגאַסענעם
 מענשען-בלוט האָט נאָך קינמאל אזוי ניט געזיךען. אַ ספּנה
 האַפען דאָס בלוט אין מייל אַרען, מען קאָן זיך די צונג אָב-
 ברויגען ...

מענשען האָבען אַנײַגענעם זומער געשאַפֿען ...

II.

אין יענעם מאָג האָט זיך די הערבסט-זון אַראַבענעלאָוען אַ
 רויטע, אַנײַפֿינגערענטע פֿון וואָס זי האָט זיך אָנגעהערט און אַנ-
 געזעהען אַ גאַנצען מאָג.
 פֿון איהר אָכשין האָט זיך גרויזאם פֿערוויטעלט אַ האַלבער
 פֿערוואַלקענטער הימעל. ווייטע געבלען האָבען זיך הייך, הייך
 איבערגעגאַסען און געפֿליסט, ווי דורכנוכטיגע שטראַמען פֿונאַנ-
 דערגעפֿיהרטע מיט בלוט ... און אין דער דאָזיגער פֿלישענדער
 רויטקייט זענען געלעגען טונקעל-רויטע שטיקער חמאַרעס, טויטע
 און געדיכטע, ווי בלוט, וואָס איז שוין לאַנג פֿערגלויזערט
 געוואָרען.

און דער נעבער און די חמאַרעס האָבען געהאט ווילדע,
 אומגעלומפערטע געשטאַלטען פֿון גיהנם-לאַפּיטען און הייט,
 וואָס האָבען זיך אפילו פֿאַר'ן דור-המבול נישט געפֿונען. און אלע
 וואַלקען-בעשעפֿענישען האָבען זיך געמראָגען איינער אויף דעם
 אנדערען מיט אָפֿענע רויטע פּוסקעס, מיט בלוטדורשטיגע, גלי-

הענדע נעגעל, און אלע האַבען זיי עפעס פֿאַרנעשטערט רויטע קאַשמאַרען, רויטע קאַשמאַרען פֿון אַ רוצח, וואָס ליגט אין אַ היץ-קרייזיק.

און די זון איז לאַנגזאַם פֿערגאַנגען און האָט זיך געוואַרפֿען מיט די רויטע נעבלען, געשטיקט זיך מיט די טונקעל-רויטע חמאַרעס.

די זון האָט זיך אין בלוט געטרונקען.

דאַן האָט זי אַראָבגעשטרעקט עטליכע צאָפֿעלדיגע בלוטיגע שטראַהלען, געחאַפט זיך פֿאַר שפּיצען פֿון בערג, פֿאַר פֿערי וועלקטע קרויזען פֿון דעמבעס, פֿאַר קעפֿ פֿון געבידען, געבע-טען רעטונג ביי איהר אַרעמער, שוואַרץ-חניווענדיגער שוועסטער-רעל — ערד און איז געבליבען פֿערווייפֿערט:

די ערד האָט זיך אויך געטרונקען אין בלוט.

רויט זענען געווען שטיינער פֿון ברוק, טויטע קערפֿער פֿון די מענשען, ווענר און בוימער. פֿעלדער און טייכערעך, צובראָ-כענע שטיקער האַלץ און צופלאַצטע שויבען, און אונטער דעם אלעם איז עפעס די שוואַרץ-חניווענדיגע ערד געלעגען אַ האַלב-געחלש'טע, אַ געשענדערטע, אַנאַנע/שבור'טע מיט בלוט און נאָ-לאָזען די קליינע, שוואַרצע מענשעלעך טהון מיט זיך, וואָס זיי האַבען געוואַלט.

ניט ווילענדיג, מיט עקעל האַבען זיך די ציטערדיגע שטראַהלען גע'טובליט אין מענשען-ברוט. איבער געוואַלד האָט די זון גענירט די רויטע רינקעלעך און בלאַטקעלעך. הימעל-רויטקייט און ערד-רויטקייט האַבען זיך צוזאַמענגעמישט. אלץ וואָס עס לעבט האָט זיך געשראַקען אין מיט אימה איבערגע-שעפּטעט צווישען זיך:

— לילית, דאַס האָט לילית פֿונאַנדערגעוואַרפֿען איהרע

העלישע צעפֿ און באַרט זיי אין הימלישען פֿורפור, און איהרע זינדיגע פֿיס שווינגט זיי אין מענשען-בלוט.

וואו ניט וואו האָט זיך נאָך אַפֿטמאַל געהערט אַ הונערד-

גער בריל פֿון אַ האַרמאַט, אַ טרוקענער קנאַל פֿון אַ בויקס. און

דער פּוּלויקער-רויך פֿלעגט, אַנגעוואַפט מיט רויטען שיין, טראַנגען

זיך לאַנגזאַם צום פֿורפור-הימעל, ווי אַ בלוטיגע-בשורה. וואו ניט

וואו פֿלעגט זיך נאָך אַברייסען אַ טויט-קרעכץ, פֿלעגט שווימען

און פֿערגליווערט ווערען אין דער רױטער לופט, און ערגעץ פֿון דערווייטענס פֿלעגט נאָך אָנפֿליהען דער ווינד ווי אַ פֿער-ס׳טער און ברענגען מיט זיך צוטראַגען אַ פֿלאַטערדיגען שטיקקל אָבקלאַנג :

— עס לעבט - עס — לע — עבט דער אייביגער זומער, דער

פֿרײַ-הײַטס-זומער ...

און ווי נאָר די זון האָט אָנגעהויבען זינקען אין תהום ארײַן, איז פֿון מזרח-זײַט שטומערדיג אַרויסגעפֿלויגען די נאכט, ווי אַ פֿאַנטאַסטישע, שוואַרצע פֿלעדערמױו, האָט לאַנגזאַם און שווער אױסגעגלייכט און פֿונאַנדערגעוואַרפֿען איהרע צוויפֿענקײַטשטע רײַנע פֿלינגען, און פֿלוצלונג זיך אַ לאַז געטהן נאָך דער רױטער, האַרב-פֿערשוואַנדענער זון, פֿערשלונגען פֿאַרבײַפֿליהען זיג די רױטע וואַרקענס און נעבלען, די בלוטיגע נאַסען און פֿעלדער, און ווען די נאכט האָט שוין דערגרױכט און פֿערחאַפט די ענטלאַפֿענע זון, איז שוין גאַרנישט ניט געווען צו דערקענען. איז דער הימל, איז די ערד זענען שוין טיעף, טיעף געלעגען אינעם אייביגען שוואַרצען בײַך פֿון דער נאכט, פֿון אלץ איז אײַן שטיק פֿינגערניש אין שטױענדיש געוואַרען ...

קױם, קױם האָט זיך נאָר געפֿיהלט אינעם שטיק חשך אַנ-אײַנגעהאַלטענער, אָבערהאַקטער סאָפֿען, דאַס איז די בלוט-דורש-זײַגע נאכט צוגעפֿאַלען צו די טױטע קערפֿער, און גענאָגט און גענאָגט פֿון זי .

III.

הײַך, הײַך אינעם שווערען שטיק נאכט האָט זיך עפעס בעוויזען אַ זילבער-גראַהער פֿלעק. צו העל איז ער געווען, מען זאָל מײַנען, אז די לבנה בעווייזט זיך דורך אַ וואַדקען, צו פֿינג-טער איז נאָך געווען אַרום - אז דער מאַרגענשטערן זאָל דאַס אױפֿנעהן .

מאָרנע בליך און עלענד איז דער פֿלעק געוואַקסען אינעם חשך, ווי די בעוואוסטזינגקײַט, וואָס קעהרט זיך אום צו אַ גע-

חלש'טען. ניט דער וויכער פלעק האָט בעריהרט די פֿינסטערניש, ניט די פֿינסטערניש - איהם. ער האָט נאָר מוטנע בעלויכטען דעם אָרט, וואו ער איז געשטאַנען, און די נאַכט האָט איהם אַרום-געפאַסט אַרום און אַרום, א געדליכטע, א שוואַרצע, א שווערע ווי פֿריהער.

פלוזלונג האָט זיך דער מוטנער פלעק פֿונק ווי אָבגעריסען פֿון אָרט און האָט גענומען שטיל און שטום שווימען אַראָב צו דער ערד. שטום און מיעד איז ער געוואקסען און איז געוואָרען אלץ העלער. ביסלעכווייז האָבען זיך בעוויזען פֿלאַטערנדיגע ווייסע פֿאלרען פֿון קליידער, אידעל פֿערוואָרפענע הענד ווי צום שווימען. טרויעריג לאַנגזאַם האָט זיך דאָס אַראָבגעלאָזען אויף דעם פֿער-בלוטניגען ברוק. א פּאָר צארטע, שלאַנקע פֿיס האָבען עלאַסטיש אונטעריגעשפּרונגען און ס'איז שמעהן געבליבען א ווייסע - פֿרויעני-צימער-מלאַך ...

בליד און שטרענג און דין וענען געווען די שמירליכע פֿון איהר מילדען פנים, די האָר צניעות דיג איבערגעוואָרפֿען מיט א זינדענעם געבעל-שלייער. דאָס לאַנגע קלייד מיט'ן לופטיגען זויבער-רען שליף דורכאויס געוועבט פֿון בראַהליכע מילך-שטראַהרען - גרינג אויז ווי גאז און דורכזיכטיג ווי א זומער-טהוי. דורך דעם דאָזיגען לופטיגען, ווייסען קלייד האָבען זיך פֿונקט ווי דורכגעווייהט איהר עלאַסטישער, וואוקסיגער און דינגער קערפער, די ווייכע שמירליכע פֿון איהרע צארטע, ווייבערליכע פֿיס. די ניט-ענטווי-קעלטע, קיילעכדיגע ברוסטען, ווייכע-אָבגען געצימערט פֿון פֿער-באַרגענעם פֿייער און שניל און מילד בעוועגט די לופטיגע פֿאלרען.

פֿון דעם אויסגעמישטען קלייד - און קערפער - ווייס-קייט, האָבען זיך נאָר העל אַרויסגעטילט די ראַוע צוואמענגע-דריקסע ליפען, די טרויעריגע, בלאַהע אויגען מיט צוויי קליינע ברייטאנטעלעך-טרעהרען אויף די לאַנגע טונקעלע ברעמען. אויך - א דילייע מיט א טראַפען בלוט אין סאַמע מיט'ן בעכער, וואָס איז געווען צוגעקלעבט מיט א פֿערקיהלטער טרעהר צו איהר מידעל-שער ברוסט.

א בראַהליך-ווייסער שנין האָט שוואַך געשלאָגען פֿון איהר קלייד און פנים, און האָט בעלויכטען אַרום איהר די פֿינסטערניש

אויף עטליכע טריט. א דינקער, אונבעמערקליכער ריח האָט פֿון איהר הימעל-לייב געפֿלייצט, וואָ דינקער און מילדער ווי עטהער, וואָ ריח וואָס איז גאָר אויף דער ערד ניט פֿאַרהאַן.

דאָס איז געווען די מלכה פֿריי הייט אלץ, וואָס האָט זיך אַראָפֿגעלאָזען אויף דער ערד געוואָהר ווערען איהרע קינדער, איהרע געליבעטע העלדען, וועלכע האָבען זיך פֿון איהרע-וועגען מוסר-נפש געווען.

.IY

שטיל, שטיל ווי אַ ווייסער טרויעריגער הלום האָט זיך די פֿרייהייט בעוועגט, און איהר בלאָהליך-ווייסער שאַטען האָט זיך נאָך איהר נאָכגעבליטשט, געשוועבט-גענאָנגען איז זי, מיט די פֿיס דעם בלוטיגען ברוק נישט אָנגעריהרט, גאָר דער ווייסער גאָ-שליף פֿון איהר קלייד האָט זיך געשלאָנגעלט צווישען די טויטע קערפֿער, אונגען בעריהרט די טויטע וואַנדען פֿון די געפֿאלענע העלדען און אונגען דאָ און דאָרטען געחאָפֿט אַ בלוט-פֿלעק, אַ רויט שפּרינקעלע, אַ ראָזען פֿינטערע, געחאָפֿט און איינגעווינגען אין דאָס לופֿטיגע ווייסע געוועב פֿון זייס. און שאַ שטיל, די פֿריי-הייט שוועבט און פֿיהרט ניט, אַז איהר הימעל-קלייד פֿלעקט זיך, איהרע שטאַלע-טרויעריגע אויגען און מיעד קעפֿער זענען אַריינגע-טאָהן אין די העלדען-קערפֿער, איבער וועלכע זי שוועבט אַריבער.

געשוועבט-גענאָנגען איז זי, און דער חשך האָט פֿאַר איהר מיט דרך-אָרץ אָבערטרעטען דעם וועג. איבער גוואַלד האָט די נאַכט אויסגעבראַכען די פֿגרים און בלוט, וועלכע זי האָט פֿער-דעקט, פֿערשלאָנגען און געמאַכט אַ שווייג. איבער גוואַלד האָט זי די נאַכט אויסגעבראַכען און בעוויזען דער פֿרייהייט-מלכה אין די אויגען אַריין.

און די בלייכע, פֿרייהייט האָט אַיטליכען מת בעזונדער אָנגעקומט טרויעריג-טוער מיט פֿערביסענע ראָזע ליפֿען. גאָר דינע דימאָנטען-טרעהרען האָבען פֿון איהרע אַפֿענע, טרויעריגע אויגען

נעקאפעט, געקויקעלט זיך, ווארומע, גלאנצענדיגע, איבער די
וויכע פאלדען פון הימעל-קליד, אראבגעפאלען און צונויטה, צו
שפרייט זיך איבער די פֿערגליווערטע קערפערס.

א סך, א סך העלדען זענען געלעגען איינגעשפרייט אויף
דעם גליטשיגען ברוק. צעהנדליגער, הונדערטער, טויזענדער,
אלע מיט פֿערגליווערטע בראַנווענע מוסקעלען, הארטע און אַנגע-
צויגענע ווי קאנאמען; מיט פֿעסטע הענד, וואָס האָבען מיטן
לעצטען טויט-גרויל דאָס געוועהר צונויפֿנעדריקט; מיט צוואַרפֿע-
נע לאַקען, צונויפֿנעדריקטע ווי בלאַנדע, שוואַרצע און גאַדדליכע
געטוימע שלאַנגען. ביי אלעמען אַ ניש-דערברענטער פֿייער אין די
האלב-אַפֿענע אויגען, אַ ניש-דערשריהענער לעבענס-הורדאָ אויף די
פֿערוקיהלעטע ליפֿען, אַ ניש-דערוועבטע האַפֿענגונג אין די קניטשען
פֿון קאלטען-שטערן... צעהנדליגער, הונדערטער, טויזענדער און
אלערליי טויט-פֿאָוען זענען זיי געלעגען: דער מיטן פֿנים צום הוי-
מעל, ווי איינער וואָס זאָגט: „מאָן יבואַ עוריי“. דער מיטן פֿנים
צו דער ערד, מיט פֿערוואַרפֿענע הענד איבערן קאָפּ וויל, דאַכט
זיך, אינשלאַפֿען, אינשלאַפֿען און פֿערגעסען זיך אויף אייביג.
דער מיטן טויטען קאָפּ ביי'ס חבר אויפֿן ברוסט, גיסט, דאַכט
זיך, אויס פֿאַר איהם זיינע לעצטע ביינקעניש. און יענער כּת הערס
צו, דאַכט זיך, ווי דער חבר רוימט איהם עפעס אַרין אין אויער-
אפֿנים דעם לעצטען-סוד פֿון זיין לעבען.

איטליכען בעזונדער, איטליכען בעזונדער האָט די פֿרייהייט
מלכה בעזוכט. איבער איטליכען בעזונדער האָט זי שטייט און ווייך
ווי אַ וויסער טרוים אַרױבערגעשוועבט, מיט די פֿיס זייער קאַלמע,
הויט גיט בערהייט, נאָר די ווייסע נעבעדריגע פֿאלדען פֿון איהר
קליד האָבען תּימות'דיג און ציטריג געשושקעט און געוואַרפֿען
פֿאַראַויס אַ מאַטעווען ציטריגען אַבשיין, נאָר דער אַדער יענער מת,
וואָס האָט אונגערען בעקומען אַ ריהר פֿונים ווייסען הימעל-קליד,
פֿלעגט זיך ווי אַ בעכשו'פֿטער אַנשטרונגען, אַ הויב טהון אַ קאַל-
טען קאָפּ, אַ ציה טהון מיט געשטאַרבֿענע הענד, אַ בליץ טהון
מיט פֿערהאַשענע אויגען; און די קריד-ווייסע לימען פֿלעגען ציט-
ריג און פֿערוואַנדערט אַרויסשעפטשען:

— מאַ — מיג — קע ?

— וואָס, מיין לעבסטער ? ! פֿלעגט זיך איבער איהם די פֿריי-

היט רחמנות'דיג איינבויען און א גלעט טהון איהם די טויטע
לאקען.

— טי—ע—רע—פלעגט קוים, קוים דער מת ווי פון שווע-
רען שלאף ארויסרעדען און שטיבלען מיט א עובר-בטלן שטיבלען.
און ווי נאָר די וויסע, פרייהייט שוועבט אוועק ווייטער,
פאלט דער מת צוריק אנדער אין דער פרייהערדיגער טויט פאָזע.
אנאונבעוועגליכער, א קאלטער.

— ביינק — שאַפט מינס. — ועצט זיך אנטקעגען איהר
אנדער א מת, דערפריהלענדיג איהר ווארימען אַטהעם, און ציהט
אויס געלע, געשטאַרבענע הענד ...

— האר—ציגע, קרוי — געלע. — שעפטשען איהר נאָך
מתים פון אלע זייטען, ווען דער אַבשיין פון איהר הימעל-קלייד
בעריהרט זיי, און פאלען צוריק א נידער אין די פרייהערדיגע
טויט-פאָזען, ווען די פרייהייט שוועבט איבער זיי אריבער מיט
א ניט-דערוועבמער האַפנונג אין די פערקיהלמע קנייטשען פון
שטערן, מיט א ניט-דערברענטען פליער און די פערגלאנצמען
אויגען.

און לאנג, לאנג האָט די פרייהייט ארומגעשוועבט איבער
די מתים, געפלעקט דעם געבעלזיים פון ווייסען קלייד אין זייער
פערקיהלמען בלוט, געוויינט מיט דימאנטענע טהייטראַפּענס,
געבראַכען די צארטע, לאנגליכע פלינגער... קיין מענש האָט דאָס
נישט געזעהען, קיין פלייגעל האָט דאָס נישט געהערט. נאָר די
שוואַרצע נאכט איז געווען דער עדות, און די שטיינער פון ברוק
האַבען עס געפיהלט.

Y.

און אזוי האָט די פרייהייט שטילערהייך בעקלאַנט זיך און
איהרע העלדען:

— צוגעשמועדט מיט גאלדענע קייטען צום כסא-הכבוד
בין איך דורף זינג אפ'ן הימעל אין געפענגעניש געזעסען און
געווארט, אז מענשען זאלען מיך קומען אויסלייזען. הונגערדיג נאָן

מענשישע ווארימץ הערצער, דורשטיג נאך מענשען-אמת בין איך
נעזעסען און געשלונגען מינע בריליאנטענע טרעהערען, געשלונגען-
און צוריק ארויסגעוויינט זי.

אָבער די מענשען אויף וועלכע איך האָב געוואַרט, האָבען
אָן מיר אין גאַנצען פֿערגעסען. טייל פֿון הונגער, טייל פֿון זאַם-
קייט; טייל פֿון שוויכקייט, טייל פֿון שטאַרקייט. נאָר מלאַכים
פֿלעגען מיר אַפֿטמאָל אַרײַנקוקען רחמנות'דיג אין די אויגען און
ווישען מינע טרעהערען מיט זײַערע ווייכע פֿליגלען.
און אַט איז ענדליך נעקומען דער טאָג, ווען די פֿערשקלאַפֿ-
טע זענען ווי איין מענש איפֿגעשטאַנען און גענומען ברעכען מי-
נע גאָרענע קייטען.

מיט וויריגע קאָנאָנען-קוילען און מיט קאַלמע שווערדען
האַבען זײ געבראַכען. איטליכער שאָס האָט נאָך אַרונט פֿון מי-
נע קייטען צושמעטערט, איטליכער שווערדען-קלונג האָט נאָך
אַ זינדענעם שטרוק פֿון מינע פֿערבונדענע הענד איבערגעהאַקט,
איטליכעס העלדען-ליעד האָט מיך בעגיטטערט, איטליכער פֿריי-
הייטס-אויסגעשרי האָט מיר נאָך אַ שטיק מוטה צוגעגעבען.

געה איך איצט אַראָב אַ פֿרייע, אַ ווייסע, בעזוכען מינע
העלדע, פֿליה איך אַראָב האַלען און צוריקען צום ברוסט מינע
בעפֿרייער, געפֿאָן איך זײ ליעגענדיג אויסגעצויגענע, פֿערגליווער-
טע, קאַלטע. זײַערע הענד זענען אָנגעשטרענגט אַרומצוגעהמען
מיך, זײַערע ליפֿען זענען אָנגעגרייט קוישען מיך. זײַערע זאַקען—
אַרומוויקלען מיין האַל. אָבער אַרומגעהמען וועלען זײ מיך קייג-
מאַל נישט, און דרוקען צום ברוסט וועלען זײ מיך קיינמאַל נישט.

יא, יא קיינמאַל נישט. אויסגענאַרט האָט איך דאָס לעבען,
מינע טײַערע, און אויסגענאַרט האָט איהר זיך אליין. גאָט האָט
זיך פֿון איך אויסגעלאַכט און דער טייוועל האָט פֿון איך אַ שפּיל-
כעלע געמאַכט. איהר האָט מלחמה געהאַלטען פֿאַר אַ חלום און
געשטאַרבֿען וענט איהר אױפֿן וואָהר. און די בעשעדיג פֿון איינער
חלום וועט איהר קיינמאַל נישט וויסען, קיינמאַל נישט.

אין דעם געכײַדע, וואָס איהר האָט פֿערוואַנדלעט געבױט,
וועט איהר נישט וואוינען. פֿון דעם ברוגעס, וואָס איהר האָט
דורשטיגע גענאַרבען, וועט איהר קיינמאַל נישט טרינקען. דאָס
ברױט, וואָס איהר האָט הונגעריגערהייד געזיחט, וועט איהר

קיינמאל ניט שניידען. דעם זומער, וואָס איהר האָט מיט פֿערֿטוי
 רענע הענד געשאַפֿען, וועט איהר קיינמאל ניט געניסען ... אוי-
 מיך ווייסע און הייליגע, אויף וועלכע איהר האָט מיט אזוי פֿיעל
 האַרצקלאַפּעניש געוואַרט און מיט אזוי פֿיעל קרבנות בעגעגענט,
 וועט איהר קיינמאל ניט האַלען, קיינמאל ניט, קיינמאל ניט ...
 געניסען פֿון דעם וועלען נאָר די, וואָס האָבען זיך פֿון דער
 בעֿרייִאונגס-מלחמה ווי די שצורעס אין שפּאַרטען פֿערגנב'ט און
 ווי רענען-ווערן אין די לעכער פֿערגראַבען. געניסען וועלען נאָר
 די, וואָס האָבען מיט אַ פֿעמען בויך-געלעכטער געלאַכט פֿון איינע-
 רע לעצטע האַפּטונגען און גלויבן. די וואָס זענען שטענדיג גע-
 זעסען אין בעשניטע, וואַרמע היזער, און ניט געוואַרט אויף
 דעם זומער און ניט בעדארף קיין זומער, די וואָס האָבען מיך
 און איך מיט מאַרק-זידלערני געלעסטערט, וואָס די מיט-געשרייען
 ראָוען זי זיכער ניט עסען פֿון די געגריטע טישען, וואָס איינער
 פֿער צווייפֿערט גר שווערדיק-קלונג לאָזט זי רוהיג ניט שראַפֿען מיט
 זייערע וויכער. — אָט די, נאָר די וועלען פֿון אלעס געניסען,
 און איהר קיינמאל ניט, קיינמאל ניט ...
 אָט וועט מאַרגען, איבערמאָרגען אַ בלאָז מהון פֿון דרום-
 זייט אַ שטארקער לעבענס-ווינד און וועט דעם פּלווער-רויך צוטרע-
 בען. די מתים ווערען אין דער ערד בעגראַבען ווערען און אויף
 זייערע מצבות וועט מען קלינגענדיגע פֿראַוען אויסקריצען, דאָס
 פֿערגאַסענע בלוט וועט דער רעגען אָבשווינקען און הינד וועלען
 אויסלעקען. די געלע זון וועט זיך בעניצען מיט יונגע שטראַהלען
 און די קאלטבליטונגע הימלען וועלען זיך אין אַ נייער היט אַנטהון.
 דאָן—דאָן וועלען צו מיר אַרויסגעהן אָט די דאָזיגע מענטשעלעך
 און מיט אַ חניפה-שמייכל אויף די זאַטע ליפּען וועלען זי מיך בע-
 געגענען, און מיט פֿאַלשע, מגומ'דיגע מיטלען וועלען זי מיך
 אייפֿנעהמען, וועלען מיך די אלטע בעקאנטע מיט היימישע נעמען
 אָרופֿען: אונזער הייס-געליעבטע, אונזער קרוין, אונזער מאַמע.
 פֿיל מיט קנעכטשאַפֿט אין האַרצען וועלען זי מיר מיטן טייל
 העלפֿען זייערע זינגען, פּונקט ווי איהר האָט שטארבענדיג און
 גלויבענדיג געזונגען, מינע לייעבסטע, מינע לייעבסטע ...
 מיט עקעל און פֿערדרום וועל איך פֿון זי מין צארטען פּנים
 עקקעווערען. אַבער זי וועלען מיט גוואַלד מין יונגען קאָפּ אַנגעה-

מען און וועלען אריינקוקען אין מייע ריינע אייגען, אזוי ווי מען קוקט אריין א נאכט-מידעל. איבער געוואלד וועלען זי זייערע קעפ און מיין מידעלשען שוים אוועקלעגען, איבער געוואלד וועלען זי זיך צו מיין ווארימער ברוסט מיט פֿעטע ליפען צווייגען, און זייערע קנעכטישע העלוער, מיט מייע זייערע אָרעמס ארומנעהמען. איבער געוואלד וועלען זי פֿון מיר דעם געבעל-שלייער אַראָבשלייערן, דאָס הימעל-קלייד אַראָברייסען און וועלען פֿון מיר אוועקרייבען מיין ריינקייט.

איך וועל עררען, געוואלדעווען, און קיינער וועט זיך ניט אַברופֿען, איך וועל בעוויינען מיין בעשמזמעטע אונשולדיגקייט, און קיינער וועט מיך ניט טרייסען. גאָט אליין וועט מיר מיט אַ בעסדיג-בלייבען פֿונדענמען: „האָסט נישט געקאָנט בלייבען אויפֿן הימעל, האָסט געבויקט נאָך מענשען — איצט זי דיר צווישען מענשען“.

זי, נאָר זי, וועלען פֿון מיין יוגענדס-פֿייער געניסען, זי און ניט איהר, און ווען זי וועלען מייע ריינע, בלאָהע אייגען קושען, וועלען אין אייערע אייגען ווערעם ארוםקרייבען, און ווען זייערע זינדיגע אָרעמס וועלען מיך האַלען, וועלען אייערע אָרעמס פֿון די צופֿוילטע פֿרייעם אַבפֿאלען. און ווען זי וועלען מיין הימעל-לייב פֿיינגען, וועלען שוין אייערע מצבות מיט מאָך פֿער-וואַקסען ווערען, די קליינגענדיגע אויפֿשריפֿמען וועלען פֿייע ווינדען אַבשאַבען, און קיינער וועט פֿון אייך ניט וויסען ...

און בעלער וועלען זי צוליעב מיין שענהייט מאַכען, און אויף די ווענד און טהירען פֿון די סאלאָנען, וואָס זענען אויסגעבויט פֿון מענשען-בוינער און מענשען-שווייס, וועט זיין אָנגעשמורט מיט פֿעטע, שרייענדיגע פֿארבען מיין הייליגער נאָמען. און אויף די גענולמע, גאלדענע און זילבערנע פֿלים וועט זיין אויסגעקרייצט: „פֿרייהייט“, און אויף זייער גענעבטע זירענס און סאמעט וועט זיין אויסגענייהט: „פֿרייהייט“ ...

איבער גוואלד ווערען זי מיך פֿון זייערע גענערייטע טישען אוועקקועצען, און ווען מיר וועט זיך וועלען שבעה וועצען נאָך מייע אמת, געליעבטע העלרען, ווערען זי מיך ניימען טרינקען זייערע ברייפֿה וויינען. און אז מיר וועט זיך חלשין צו פֿאלען מחירה בעמען צו אייערע פֿאַרנעמענע קברים, וועלען זי פֿון ניימען געהן פֿאַר

זוי א פרייהייטס-טענצעל, זינגען זיי הימעל-מעלאָדיען, כדי צו מאַכען זיי פּרעהליך, כדי אויפצוטרייסלען זייערע פּוילע נשמות. און דערנאָך אז מײנע פּינגינגער וועלען זיך שוין איבערזעטן: גען מיט מיין לייב, נאָכדעם אז זיי וועלען שוין אויספּינגען מיין נשמה, וועלען זיי מיך געהטען פּערקויפּען ארעמען, אלעמען אָהן אונטערשועד. איטליכען וואָס האָט נאָר א געלען רענדעל אין מאַש, א בלייבען דאָלאַר צווישען די פּינגער. „אַרענדעל אַ נאַכט פּריי-הייט“. „אַרענדעל אַ נאַכט פּריי-הייט“. פאַר אַרענדעל וועט מיך בעקומען איטליכער אויסוואַרף אין קנעכט פון געבורטסטאָג וועלען קאָנען גרעטען מיט שמוציגע, גראַבע הענד מינע אַטלאַ-סענע פּרוסטען ...

און אז קינגער וועט שוין מעהר נישט ווערען קויפּען מיין הוי-לען הימעל-לייב, וועלען מינע פּינגינגער מיין פּלייש און ברוט אויס-ניצען. פֿון מינע בלאַנדע זידענע צעם וועלען זיי מאַכען פּאַרקען פאַר זייערע פּלייכען, און פֿון דעם לעצטען שנין פֿון מינע אויגען וועלען זיי גראַשענע ליכטלעך אויסארבייטען. די וויסנטיט פֿון מיין לייב וועלען זיי אין די קראַמען-פּענסטער אויסשטעלען, און מיט דער דאָזיגער פאַרב פֿון מינע לופּען וועלען זיי מאַלען יאַטקע-שילמען. אזוי וועט מיט מיר זיין, אזוי מוז מיט מיר זיין, און קינגער וועט מיר נישט העלפּען ...

געה איך איצט אום און שוועב אום איבער די פּשרע קאַלטע מתים, און גיס אויס דעם זאַפט פֿון מיין נשמה און צווייטע עס טראַפּענווייז איבער דער בלוטונגער ערד. איך ווילן, און צוליבע וואָס? צוליבע וועמען? ווער וועט פֿיהלען מיין וועהמאָג, און ווער וועט אָבשאַצען מינע טריעהרען!! מאַרגען פֿריה וועלען מענשלעך דערזעהען די ריינע, פּערקיהלטע טראַפענס און וועלען זאָגען: א מהוי איז אַרויסגעפּאַרען איבער דער נאַכט. חא, חא אַ הערבעסט-טהוי איז אַרויסגעפּאַרען.

אָה, ווען איך וואָלט געוואוסט. ווער עס איז שווערדיג און אייער טויט און אין מיין שענדליכער צוקינפֿט, וואָרט איך יענעם און מיין פּערצווייבלונג דערטרונקען. אָבער כּווייט נישט, כּווייט נישט, כּווייט נישט, אז מלחמה האַלטען האָט איהר געמוזט אין נישט פּאַלען האָט איהר נישט געקאָנט. מיט איבער פּאַלען האָט איהר

מך איפֿנעֿהייבן , און לויפֿענדיג איך אנטקעגן האָבען מיר זיך
מינע די אנדערע פֿערלירען .

אך, ווען איך וואָלט געגלויבט, אז די פֿערשקלאפטע וועלט
קאָן איפֿבליהען אָהן מיר, און איך—אָהן די געפֿאלענע וועלט .
ווען איך וואָלט געקאָנט אינדריען די מענשען און אינשמועסען
זיך אַלע, אז אַ לעבעדיגען, קנעכטישען הונד איז בעסער ווידער
אַ טויטען פֿרייען ליב, — וואָרט איך מײַן האַרץ מיט מינע אַיִם
גענע, אירעלע פֿונגער אַרויסגעריסען פֿון מיין איגרוהיגער ברוסט
און בײַוואָלט געפֿאַפֿען און געריסען עס אײַף שטיקלעך. און לוי
פֿענדיג און וואַרפֿענדיג די שטיקלעך האַרץ און פֿינסטערע אָבגרוג-
רען אַרײַן, וואָלט איך געשריען און געשראָקען די וועלט מיט
מינע משונגענע קולות: איך וויל נישט, איך דארף נישט, בײַדארף
גאַרנישט ... גאַרנישט ... סײַ און גאַנצען אַנאַנשטעל, די גאַנצע
מלחמה — אַנאַנשטעל, פֿדי טאַטערן מיר און פֿינגען איך, מינע
שטאַלצ, מינע שטאַרקע העלרען ...

VI.

מיט אַ האַלב־פֿערמאַכטען אײַג האָט דער מאַרגענשטערן אַ
קוק געגעבען, און זײַן בלייבער שטראַהל האָט אָנגעקלאַפט דער
פֿערווינטער פֿרייהייט אײַפֿין אַקסעל—ס׳הייסט:
— שײַן צײַט, שײַן צײַט ...

שמיל, ווי אַ וויסער טרויעריגער חלום האָט זיך די פֿריי-
הייט פֿון דער פֿינסטערער ערד אָבגעטהילט און איפֿנעֿהייבן
זיך צום הימעל מיט דעם וועג, וואָס די בײַנען־שטראַהלען האָ-
בען צוליעב איהר אויסגעבעט, לאַנגזאַם און טרויעריג און זי גע-
שוואַמען אַלץ העכער און העכער, ביז זי איז געבעלדיג געוואָ-
רען, ביז זי איז פֿערשוואַנדען געוואָרען. נאָר לאַנג, לאַנג נאָך
איהר פֿערשוואַנדען ווערען האָט נאָך אין הימעל געבלאַנקט איהר
פֿערבלושונגער זוים פֿון וויסען קלייד. און שעות לאַנג האָבען
זיך נאָך אין דער הייך גערויטעלט די שפֿרינקעלעך העלרען־בלום.

וואס זי האט מיט זיך אין די לופטיגע פאלדען אוועקגעטראגען.
 אין ס'האבען זיך אויפגעחאפט די צושראקענע מענשעלעך
 אין זייערע פֿיערקאנטיגע היוער, אין זייערע בעשניצע ווארימע
 קאגורעס אין האבען מיט אימה ארויסגעצויגען אויפן גאס ארויס
 קנעכטישע העלוער, אונצופריעדענע, צוטומעלטע פניסער, וואס
 האבען דיטליך גערעדט:

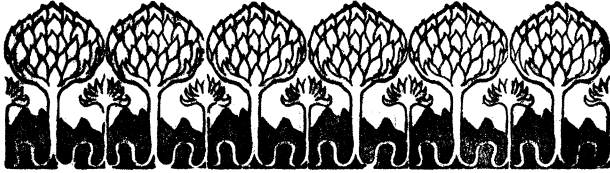
— רבנו של עולם! צי וועט מען שוין ווען נים איז קאנען
 רוהיג עסען, רוהיג שלאפען?

און זייערע מעמפע, זייערע אויגען האבען זי פֿערדיסען צום
 הימעל, און האבען דערזעהען היטליכע פֿלעקען אין דעם גראהען
 הערבסט-נעבעל.

— די זון געהט שוין אויף, — האבען זיי גענעצענדיג ארויס-
 גערעדט און זיך דערשראקען פֿאר דעם אינגענעם געניץ.

ניין, זיי האבען נישט געוואוסט, אז די רוימע פֿלעקען אין
 די וואלקענס ווענען נים קיין בניגען שטראהלען, נאר העלדען-
 בלום, העלדען-בלום, וואס די פֿרייהייט האט אין איהרע וויסע
 פאלדען אוועקגעטראגען.

פֿייער.

(פֿאָעמען א.)

מענשען האָבען איינער דעם אנדער'ן לאנג, לאנג געדריקט
און געבויגען בױ צו דער ערד.
נאָר אין אימליכען מענשען דרעמעלט אנ'אייבונגע, פֿערבאָר-
גענע שטאַלצקייט. פֿון דרויסען איז זי אַפֿטמאָל נישט קענטיג,
אָבער טיעף אינוועניג, אונטער אַ דיקען פֿאַנציר פֿון גראָבקיט און
טעטפֿקייט איז זי בעגראָבען צוזאמען מיט אלע נישט ענטוויקעלטע
כחות פֿון דער פֿערשקלאַפֿמער נשמה.
מעהר איינגעבויגען, וועניגער איינגעבויגען, אָבער שטאַר-
בען — שטאַרבט קינמאָל נישט די גרויסע שטאַלצקייט, כל זמן
דאָס בלוט זירט נאָך אין אונזערע אָדערען.
ווייל צוזאמען מיט דאָס קאָכיגע בלוט איז זי אין אונז פֿער-
בליבען פֿון יענער ווייטער עפֿאַכע, ווען דער מענש איז נאָך ווילד
ווי אַ ווינד געווען, און האָט פֿריי און מוטהיג געוואַנדערט אין
וועלדער און סטעפען.
מעהר איינגעבויגען—וועניגער איינגעבויגען, אָבער שטאַר-
בען שטאַרבט זי קינמאָל נישט.
— אַ בויגען — וואָס מעהר מען טרעט איהם, אלץ ווייטער
טראַגט זיך זיין זינגערע, פֿערגיפֿטעטע פֿייל.

און וואָס מעדער טען טרעט דאָס מענטש'טע שטאַלצקייט ,
אַלץ מיט אַ מעהר שטאַרקערע קראַפֿט ריכט זי אױף און לאָזט
פֿונאַנדער אױהרע אָדלערשע פֿליגלען און גענעל .
און יאָהרען-לאַנג אַ בעשפּיגענע , און דורות לאַנג אַ געטראָ-
טענע אױז זי פֿלוצלונג אױפֿגעשפּרונגען און אױבערגעקעהרט קאַפּיר
אַלץ וואָס האָט רוהיג און פֿױל געדריקט אױף אױהרע פֿערחלש'טע
פֿליגלען .

און בעפֿרייט און פֿערשכור'ט פֿון דאָס פֿלוצליכע פֿרוישע
לופֿט , וואָס זי האָט אײַנגעקאַטהעמט , האָט זי זיך געריסען אַרױף
און אַראָפּ און אָנגעמהן מעשים נישט קוקענדיג אױף קױן זאך ...
מיט אײַן שטױס האָט זי אױבערגעקעהרט פֿנינים וואָס מען האָט
אַ צײַט , אַ צײַט ציגעל-ווייז , געבױט ; מיט אײַן מעכטיגען פּאַטש
פֿון פֿליגעל האָט זי אױסגעלעגט גאַנצע מחנות מיט לעבענים .
אַלץ , וואָס אױהר אױז אױפֿן וועג געשטאַנען האָט געפֿלאַצט און
געקרעכצט אונטער אױהרע גרויזאמע מוסקעלען .

ווי אַנ'פֿירעמיע אױז זי בעפֿאַלען , אָט די דאָזיגע שטאַלצ-
קײט , און האָט אַלץ און אַלעמען אָנגעטהיילט מיט אױהר גײסט ,
פֿערפֿריצט מיט אױהרע קאַפּרױען . און אַלעמען האָט זיך מיט
אַ מאָל פֿערוואַלט טהון צו להבעים , און טורט אַרױן , אױפֿרױצען
אַרץ וואָס האָט זייער דוהינקײט און פֿױלקײט . קאַלט מאַכען
וועמען עס אױז וואַרעם , און—וואַרעמען וועמען עס אױז קאַלט .
מאַכען פֿון ים אַ טריקעניש און פֿון דער יבשה—אַ ים . דאָס לעבען
אױז פֿון די רעלסען אַראָפּ און געשפּרונגען און געפֿלויגען מיט אַ
שטורעם , מיט אַנאַימפּעט , שריים וויסען וואוהן . מיט אױמה האָט
זיך פֿערגראָבען און בעהאַלטען אַלץ וואָס האַנדעלט , מעסט און
וועגט , אַלץ וואָס קלינגט מיט פֿעראַסטעמען שליסערעך און מיט
פֿערשימעלמען מטבעות . נאָר אונגענדליכע שוואַרצע חוואַרײַם פֿון
מענשען האָבען זיך געצויגען און געפֿלייצט און די פֿרייטע , פּוסמע
נאַסען , און זײ פֿאַראױס האָט זיך געטראָגען און גרויסאַרמיג בע-
וועגט אױהרע פֿליגלען , די בעפֿרייטע , ווילדע שטאַלצקײט .

— האָט מורא , האָט מו-רראַ !

זווי האָט זי געברומט .

* * *

אַ פֿינסטערע , היסע סוף-זומער נאַכט אױז ווי אַ דראַקאָן פֿון

סמך ארויסגעקראכען, און האט אונטערגעדריקט אונטער איהר
שווערע לאסט דעם ים און די שטאָרט, וואָס האָט זיך פונקט ווי
צוגעקלעפט צו זיין משופעדניגען ברעג.

א געחלש'טער פֿון היץ האָט זיך דער ים ברייט, ברייט אייז
געשפּרייט אין דעם דריקענדעם חשך און זיין אמלאסענע ברוסט
האָט קוים-קוים, נישט טוירט נישט לעבעדיג געאַטהעמט.

אנערשטוינטע פֿון שרעק, אָהן בעליכטונג איז די שטאָרט
מיט איהרע טויזענדער גראָהע מייערען געבליבען שמעהן אויפֿן
הויכען ברעג פֿון ים, אין סאמע מיט'ן געדילטען חשך און נישט
געקענט קומען צו זיך. זי האָט עפעס אויסגעזעהען ווי א שפּע-
טיגער פֿערבלאָנדזשעטער וואַנדערער, ביי וועלכען ס'האָט זיך אַן
מיט'ן וויסמען וועג פֿערלאָשען זיין לאמטערנע.

און ס'האָט זיך שטארק פֿערוואָלט טהון דער נאכט צו
להכעיס. אויפֿרעצן דאָס זאטע פֿינסטערניש, וואָס האָט אזוי
שווער און זיכער צוגעדריקט דעם ים און די שטאָרט.

— פֿייער! — האָט אַ ברום געטהון אַ מחנה מענשען פֿון אַיין
זייט.

— צינדט ... — האָט געענטפֿערט אַ מחנה פֿון דער אנדערער
זייט.

— צינדט ... צינדט ... צינדט! ...

און וואָס ברענט בעסער פֿון נאכט?

און וואו איז די נאכט, אייב נישט אין פֿירט?

* *

אַ ברודניגער, אַ מאוס'ער, אַ פֿוילער דרעמעלט דער נאכט-
פֿאַרט. האַלב אויפֿן געלען זאטר פֿון ברעג, האַלב אין די שפּיע-
לענדע וואסער פֿון ים.

און בעדעקט איז עס אינגאנצען, דער דאָזיגער פֿאַרט, מיט
פֿעטע פֿערפֿוילטע שמוץ, און אלע מעמפע, מרה שחורה'דיגע
געבידעס, וואָס געהען זיך פֿון איהם פֿונאַנדער, זענען געדיכט
פֿערפֿלעקט מיט סאזשע, און פֿערשמאַרצען מיט מאוזט ...

ווי אַ רוהיגער שרץ זעהט ער אויס, ווי אַ רויזיגער העסליכער
שרץ, וואָס האָט פֿון צופֿיעל פֿעט ווערען געקראָגען אַ פֿאַמלעק-
סיע, און איז אַריינגעפֿאלען מיט'ן קאַפּ און לאפּעס פֿון הויכען
ברעג אין ים אַרײַן ...

און א שטענדיגער, שטיקענדיגער עפוש געהט פֿון זיין פֿער-
זיילטען קערפער. די חוואליעס פֿון ים ווען זיי שפּרינגען אריבער
דעם חוואליע-ברעכער און דערגרייכען דעם דאָזיגען פּאַרט, ווערען
זיי בעשמוצט מיט פֿעטע פֿוילעניש און ענטלויפֿען מיט עקעל פֿון
דעם מאַסין פּאַר ...

און אַ זומערדיגער ים-ווינטעל אָנגעזאַפט מיט ריחות פֿון
זאַלץ און אַקאַציעס, ווען ער טראָגט זיך דורך און דערפֿרישט די
שטויבונגע שטאַרט און ווישט אָב דעם שווייס פֿון אלעמעס פנים,
קאָהרט זיך אָב פֿון דעם ברודיגען נאַט-פּאַרט און ענטלויפֿט גע-
שווינד, געשווינד נישט דערפֿרישענדיג איהם ...

און נאָר מענשען, פֿערשמוצטע, פֿערשמאָלצענע פֿויזען אַרום
טאַג-טעגליך ווי ווערים אין אלע זיינע לעכער, און שעפען פֿון
דאַרמען דעם נאַפט, און שפּיזען זיך פֿון זיין פֿעטען, פֿערפֿוילטען
קערפער.

אַבער אין דער דאָזיגער נאַכט אין אויף איהם נור געוואָ-
רען פֿון הימל, אַז ער מיט זיין גאַנצען שמוץ און נאַפט זאל
דינען אַרס אַ גרויסע אַלוימאַנאַציע פֿון שטאַלצקיט און פֿריהייט
ביי די אויפֿגעקענטע, צופֿלאַמטע מענשען ...

* * *

— צינדט! — האָט געדונקערט אין אַזן עק פּאַרט און אַ נער
פֿייערעל האָט זיך דאַרט בעוויזען.
— ברענט:

און נאָך אַ פֿייער האָט זיך אַרויסגעריסען פֿון דער אנדער עק.
— נאָך פֿייער ... נאָך ... האָבען מענטשעס, אונגעדוירדיגע
קולות געברומט פֿון חשך אַרויס ...

און אַ סך העל-רויטע זילען פֿייער האָבען זיך גענומען היי-
בען און קרייזלען אין הימל אַרײַן פֿון אַרע זייטען פּאַרט.

איינ זיל פֿייער האָט צום אנדערען פֿריינדליך געשאַקעלט
מיטן רויכניגען געקרויזעלטען קאַפּ ... איין זיל פֿייער — דעם אַני-
דערין, האָט מיט אַ פֿייערדיגען תקיעת-כּף שלום געגעבען. און
פּרודלונג האָבען זיך אלע פֿלאַמען אַרומגעזאַפט ווי פֿערלויבעטע
און גענומען טאַנצען צוזאַמען אַ משונענעם פֿייער-מאַנץ אין דאָס
שוואַרצקיט פֿון דער נאַכט.

די גרויסע שרפה האט זיך אין די שווארצע וואסער-שפונגלען
פון ים אָבגעקוקט ... און ס'האט זיך אחאפ געטהון דער געחלש'מער
ים, און ברויט און צושראָקען פֿונאָדער געפֿענט די אויגען, דער-
זעהענדיג אזא פֿייער —

און אויפֿגעקענטע חוואַלעס זענען אויף איהם אויפֿגעשטאָנען
און האָבען גיכער, גיכער געחאפֿט פֿונאָדער טראָגען די בשורה
פֿון פֿייער אויף אלע פֿינסטערע זימען וואַסערען ... חוואַליע צו
חוואַליע האָט געשפּריצט מיט פֿונקען, אַיִן ווינד דעם אנדערין
האָט מיט פֿייער בעגריסט ...

און מחנות פֿון מענשען זענען פֿון דער פֿינסטער אַרױסגע-
וואַקסען און אַרומגערינגעלט דעם ברענגענדען פֿאַרם ... און בענג-
סענע מיט רוימען, פֿלאַמענדיגען אָבשײן פֿון דער שרפה און פֿון
ים, האָבען מענשען פֿעראַרען זייער געוועהנליכען שמערבליכען
אויסזעהן .. ווי וואַנדערליכע בעשעפֿענישען פֿון אַנאָנבעקאָמער
וועלט — האַלב פֿלייש האַלב פֿייער — זענען זיי געשטאָנען אַרום
און אַרום... — ווי פֿלאַמענדיגע העלדען פֿון אַזױבערליכער, גרוי-
זאָמער לענגערע, האָרען געצױטערט זייערע געשטאַלטען אין דעם
רוימען, זידיגען אָבשײן ... זייערע פֿנים'ער האָבען געברענט מיט
נקמה, זייער ברוסט האָט געאַטהעמט מיט ווילדקײט און זייערע
הערצער האָבען געטאַנצט צוזאַמען מיט דעם אָבשפּינגלען פֿון ים ...
— אורדאָ — האָבען זיי בעגריסט די גרויסע אילומי-
נאַציע פֿון נקמה.

פֿון מינוט צו מינוט איז דער פֿייער געוואַקסען און אויפֿגע-
שאַקעלט גרויזאָמע פֿער-שוואַרצע קרויזען פֿון געדריכטען רױך, ווי
אַ משיגענער האָט ער זיך געוואַרפֿען די פֿערשמאַלצענע בנינים
פֿון פֿאַרט אויפֿן האַלדז און אין אַיִן רגע בעציהרט זיי מיט געלע
און רויטע פֿלאַמען. מיט אַיִן גליהענדען קוש האָט ער אין ברוידיגע
טעמפע שפּיכלערס אויפֿגעוועקט אַ יצר-הרע פֿון ברענגען ... דיקע
ווענד פֿון געבײדען האָבען זיך געברעקעלט און געקנאַקט אין זינע
מעכטיגע, העלוישע אַרעמס. הונדערטער פֿעסער פֿולע מיט נאַפֿט
האָבען פֿון זײַן אַטהעם אלע ווילע אויפֿגעריסען מיט אַ פֿלוצליכען,
ברױמען „באַמפֿ“ — און שלײַנגלענדיג מיט לאַנגע, רױכונגע, רױי-
טע לאַקען, האָבען זיי זיך אַרױנגעשפּאַלטען אין הימעל אַרײַן ...
אַלץ ברױטער און וויטער האָט דער פֿייער געשטרעקט

זינגע ביינאמע, ליידענשאפטליכע ארעמס, נעטאפט איף אלע
 זיטען, געזוכט וואס נאך צו פֿערהאפען. גשדכינט זיך צום רויט-
 בעלזיכטענעם ים, געשפּיט אין הימעל מיט גאנצע וואלקענס פֿון
 סאזשע, געווארפֿען בראנדיגע רייזיגע צינגער גלייך צו גאט ארויף ...
 און ס'האט זיך גארנישט געגלויבט אז אזא שמוציגער,
 טעמפער, פֿערפֿילטער פֿארט, קען בעווייזען אזוי פֿיער חוצפה'י-
 דיגע פֿייערדיגע שענהייט, קען ארויסווארפֿען אזוי פֿיעל הערלישע
 קינצען און ווארפֿען עס אזוי הויך, מיט אזא ווילרען געלעכטער ...
 — ברר — אה ... זענען אינגעפֿאלען דורכגעברענטע
 בנינים — ברר — אה ...

— באמפ, באמפ ... האבען זיך אויפגעריסען נאכט-פֿעסער
 און מיט התלהבות. קאפ-אראפ, ווי אויף קרוי-השם, געווארפֿען
 זיך אין וואסער אריין ...

און דער בעלזיכטענער ים האט נאכגעטהון אלע פֿייערדיגע
 קינצען פֿון דער שרפה ... איבערגענאָסען זיך פֿון טונקעל רויט ביי
 העל גיין-גאלד. פֿלאמענדיגע שרוים זענען אויפגעשטאנען פֿון זיין
 שווארצען אָברונד און האָבען זיך געהוירעט און געשפרונגען פֿון
 האזאליע צו חוואליע, און מיט אַ הפֿקר-געלעכטער געקושט און גע-
 ראנגעלט זיך מיט פֿייערדיגע נימפֿען ...

און פֿון די מענשען איז שוין לאנג דאָס לעצטע בלוט און
 פֿריש פֿערשוואונדען געוואָרען. פֿייערדיגע, פֿייערדיגע אָנגע-
 שפּר'טע מיט פֿייער און דורשטיגע צו נאָך מעהר פֿייער, זענען זיי
 געשפרונגען ארום דער שרפה און געברומט ווי מטורפים:

— אורררא — א —

— אורררא — האט געבושעוועט דער ים מיט זיינע גליי-
 הענדע חוואליעס ...

און דער פֿייער האט גרויזאם געטויגט זיין געגרויעלע רוי-
 זיגען קאפ פֿון דעם רויטען הימעל צו דער בעלזיכטענער ערד.
 דאָס האט ער שטאַליץ געדאנקט דעם ים און מענשען פֿאר
 ווייערע ווילדע אפלאַדיסמענטען ...

* * *

— היט זיך, היט זיך ... האָבען פֿרועלונג שטארקע קולוח
 ארויסגעבראַכען ...

— דער באק וועט בארד איפרייסען, דער באק —

— היט זיך ...

אלע געברען פון פארט און אסך זייטיגע בנינים זענען שוין געשטאנען אונטערטעניגטע, האלב פערברענטע און האבען זייער האלץ און שטיין דעם לידענשאפטליכען פלייער אָפּגעגעבן. — נאָר איז ריזיגער, משונגענער באק האָט זיך בשום אופן נישט אונטערגעגעבן.

א שויערער, א בייגער, א המורער מיט צוואנציג פליגן טויזענד פוד נאפט אין מעטארענעם בויך, איז ער געוועסן אין סאמע מיטען העלישען פלייער און האָט זיך נישט געריהרט פון אָרט.

און דער אייפנערענטער פלייער האָט דעם חמורען באק גע- האלזט און ארוםגענומען פון אלע זייטען, ער האָט איהם געקוישט און געדריקט צו זיין זורניגען ברוסט, ער האָט זיך צו איהם גע- לאשצעט ווי א קאץ, געגלעט, געחנפעט, און קנאקענדיג אריינגע- רוימט אסוד:

— קום, מיר וועלען זיך צוזאמען גיסען, מיר וועלען פלא- קערן צוזאמען... מיר וועלען ווערען איינס, איינס, איינס... און דער דיקער באק האָט געשוויגען, א חמור'ער, א שוואר- צער און האָט דאכט זיך עקשנות'דיג געקלעהרט:

— איהר הילצערנע שטיינערנע ברענט אייך אפילו בין צום אש ווערען, און איך בין אייזען און אייזען וועל איך בלייבען: און דעם תהום פון זאפט. וואָס איך היט אין זיך וועל איך דעם גאָט פון פלייער בשום אופן פאר א קרבן נישט ברענגען ...

נאָר אלע האָבען שוין פאראויס געפיהלט, אז נישט לאנג וועט דאָס אזוי דויערען. עס האָט זיך געפיהלט, אז פון די 25- טויזענד פוד נאפט ווערען בעשאפען גאזען, און די גאזען שפארען זיך ארויף, און אָט בארד, אָט בארד ...

— היט אייך, היט אייך, היט אייך... האָבען מעכטיגע קולות מתרה געווען פון אלע זייטען.

און אלע זענען מיט דרך-אריץ אָפּגעלאָפען אויף הינטען, זייט זייט פון דעם אָנגעגליהמען באק, אויסגעראמט א בר-י- מען אָרט פאר דעם ווילדען פלאם, וואָס דארף זיך בארד ארויס- רייסען.

— אַט באלד — האָט מען זיך פֿערשטוקט געשוואַקעט —
זיט באלד ...

— טיאָך, טיאָך ... האָט ביי אַלעמען ליבענשאַפּטליך און
זיגעריג געקלאַפּט דאָס דורשטיגע האַרץ.
און דער פֿייער האָט ממוריש געגלעט און געחנפֿעט דעם
זיכטיגען, האַרמען באַק ...

* * *

פּלוצלינג האָט די ערד אַציטער געטהון ...
נאַכדער, האָט קינער דימליך נישט געקענט אַרויסרידען,
אַס ער האָט דערהערט אין יענער רגע. נאָר אז מענשען זענען
געקומען צו זיך, האָבען זיי דערוועהן, אז ס'איז נישטאָ קיין ים
נישט קיין ברעגעס נישט קיין הימעל. אלץ פֿייער, פֿייער, פֿייער.
ולץ ניסט זיך איבער, אין אלע מענער פֿון העל-געלב בון פּונץ-
זיט און שאַקעלט מיט צושוידערטע, שוואַרצע נרוועס פֿון רויך.
... זיין, נישט אנדערש, אז הימעל און ערד האָבען חתונה
געהאַט, און מיט פֿייער מקדש געווען איינער דעם אנדערען ...
— אורד—א—א—האָט זיך ביי אַלעמען פֿון התפעלות מיט
זיין אַטהעם אַרויסגעריסען.

און הויך, הויך איבער דער פֿינסטערער שטאָדט האָט זיך
אויפֿגעהויבען דער פֿלאַם און געפֿלאַמערט ווי אַ פֿאָהן, און געמוני-
שערט און גערופֿען אַלעמען. אַלעמען אויף דער גרויסער העלי-
שער שמחה.

און זיכערער האָבען זיך פֿון אלע פֿינסטערע געסלעך גענוי-
מען ציהען נייע מחנות מענשען, וואָס האָבען זיך פֿריהער געהאַט
געהאַלטען פֿאַר שרעק אין זייער באַשיצטע קאַנורעס.
קינד און קיט, אָרעם און רייך, אלע זענען געקומען גע-
מען אַנטהיל אין דעם שטאַרצען יום-טוב, וואָס ווערט געפֿייערט
מיט אזא ווילדקייט אין מיטן דער נאַכט.
— אורדא — האָבען אלע זיכער און פֿריינדליך בעגרייסט
דעם פֿייער.

אין אז מענטשעסע קולות זענען אויף אַ רגע שטייג געוואָרען
האָט מען געהערט ווי דער ים גריסט און וואַרפֿט זיינע גרייסע
מיט אַ קאַחעריי אויפֿן אָנגענליהטען ברעג.

... און אין סאמע מיטן פֿייער יום-טוב :

— ב א ח .

א ווידניג קויל פון א הארמאט איז ארויסגעשפרונגען פון דער פֿינסטערער שטאדט, אריינגעריסען זיך צווישען די גרויסע בע-לויכמענע מחנות, און צוריסען זיך צוזאמען מיט שטיקלעך אברים און מענטש'עסע ביינער .

— מען שיסט ...— איז דורכגעלאפען א פֿערצווייפֿעלטער גע-וואלד צווישען די מענשען ...

און ערשטוינטע פֿון טוירט-שרעק זענען שטערן געבליבען די מחותנים פֿון דער פֿייערדיגער חתונה :

— וואוהין זאל מען לויפֿען אין פֿייער , צי און דער פֿינסטערער שטאדט אריין ? ...

— באך , באך — באך — באך — הא — הא — הא — האבען זיך עטליכע הארמאטען גראב און מעמפ צולאכט אין דער פֿינסטערער שטאדט .

איבער מענטשעסע פֿערצווייפֿלונג האבען זיי געלאכט ! .

און אלע מחנות מענשען האבען שוין אהן א פֿערשטאנד גע-חאפט לויפֿען אויף אלע זייטען . זוכען רעטונג ביי דאס פֿינסטער-ניש , בעהאלטען זיך פֿון טוירט אין די שמאלע , שווארצע געסע-לעך ...

נאָר אומעטום האָט זיי דאָס פֿינסטערניש באַגעגענט מיט אַ גראָבען געלעכטער און געשפּיעגען זיי אַנטקעגען מיט בליי אין מיט שאַרפֿע טשוונגענע שטיקלעך .

— באך , באך , באך . — האָבען אומעטום גענרעכט פֿער-באָרנענע קופּערנע פּיסקעס פֿון האַרמאטען .

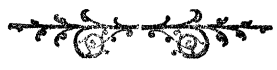
— טאר , טאר — טאר — טאר , טאר , טאר — טאר ... — האָבען טרוקען און דריטליך געחאָרעלט פּויליעמייטען — טאר , טאר — טאר — טאר —

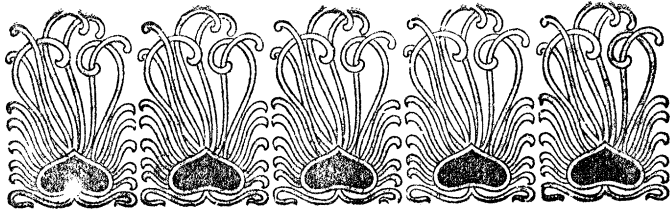
און פֿון די פֿייערדיגע גבורים פֿון דער פֿייער-לעגענדע ביים ברעג ים , איז מיט אַמאָל געוואָרען פּראָסטע , צושראַקענע מענ-שעלעך וואָס זוכען וואו צובעהאלטען זייערע שוואַכניגע , שוואַרציג-קע , אונבעשיצטע קערפּערלעך . אַפּלויפֿענדיג פֿון פֿייער , איז אויף זיי דער צויבערליכער אַבשיין פֿערלאַשען געוואָרען , די אויגען און

די פנימ'ער זענען אינפארביג געוואָרען, און פֿון זייערע בלינדע
צוקרימטע מיילער האָבען זיך אָהן אייפֿהער געריסען פֿערצווייפֿעל-
טע, אונגליקליכע געשרוויען!
— מען שיסט ... מען שיסט ... ראָ — טע — וועט ...

* * *

אזוי האָט זיך אויסגעלאָזען דעם יום-טובֿ פֿון פֿייער .
די פֿייערדיגע לע גענדע האָט זיך געענדיגט . און ס'האָט
זיך אָנגעהויבען אַ נאָכט פֿיל מיט אימת-מות .
אין אַ שעה אַרום איז שוין געווען שטיל, שטיל, נאָר דער
שירט האָט געקוקט אין די אויסגעגלאַצטע, דערשראָקענע שויבען
פֿון שטאָרט ...
און אלע מענשען וואָס זענען לעבען געבליבען, זענען שוין
געלעגען שוואַרצינקע, שטילינקע, אונטערטעניגסטע אין זייערע
פינסטערע פֿיערקאנטינע צימערלעך, געטויליעט זיך איינער צום
אנדערן און צוגעהערט זיך צו אימליכען שאַך — — —
שטאַלץ און זיכער האָט נאָר דערברענגט דער פֿערשטיקטער
נאָכט-פֿאַרט, עלענד האָט ער דערפֿייערט זיין העלישען יום-טובֿ .
אינזאָם האָט ער דערוועבט זיין פֿייערדיגע לעגענדע .
און אַרייַנקוקענדיג אין די שוואַרצע שפיגלען פֿון ים, האָט
ער קאָקעמיש און פֿערטראַכט געגרייזעלט זיינע פֿייערדיגע לאַקען,
און זליץ געקנאָקט, און אליין געסודיעט .
און ווייך און פֿאַמעליך האָבען זיך געקויקעלט די בעלויכטע-
נע חוואַליעס, און איינהאלטענדיג דעם אַטהעם האָבען זיי זיך צו-
געהערט צום טרויעריגען סוף פֿון דער פֿייערדיגער לעגענדע . און
האָבען געוויינט מיט העלישע טרעהרען .

מײן בײַנקשאַפֿט.

(א לייער אין פראָנץ).

I.

שאַמענס קריזלען, שאַמענס פֿאלען פֿון אונטען און פֿון אוי-
בען; פֿון דעכער און פֿון הונטער-געסלעך. אַט זעה איך, ווי זי
געהט שוין צו מיר, זי געהט צו מיר מיין בײַנקשאַפֿט. שטיל
ווי אַ שאַמען צווישען שאַמענס שווימט זי גלייך צו מיר גלייך צו
מיר. איהרע הענד זענען אזוי איהרעל און שטאַלץ צוגיפֿענלייגט
אויף איהר ברוסט, און די פֿינגער בעהאלטען זיך אין טונקעלע
פֿאלדערן, געוועבמע פֿון שאַמענס. אַ הויכע, שוואַרץ-חנודיגע. אַ
זיכערע אין איהר שענהייט געהט זי גלייך צו מיר, און גלייך אויף
מיר קוקען איהרע טיפֿע אויגען...

פֿאַרביי איהר און אַרום איהר, אויף די גראַהע טראַטואַרען,
לויפֿען פֿאַרביי צעהנדליגער און הונדערטער מענשען און מענש-
לעך. אָבער זי, מיין בײַנקשאַפֿט, בעמערקט זיי קיינעם נישט, מירט
זי אויס אלעמען, אלעמען. איהרע אויגען זעהען נאָר מיר, נאָר
מיר.

זי געהט, זי געהט, זי געהט...

קום שוין גלייך, צו מיר, מיין איין איינציגע בײַנקשאַפֿט.
דיינע פֿאלדערן זענען ווייך, דיינע פֿאלדערן זענען טונקעל, אזוי ווי

וומער-שאַמנעס, און פֿון דינע פֿולע, טונקעלע ברוסטען שלאַגט
א דינער, דינער ריח פֿון טרעהרען און האלב-געשמאַרבענע פֿיל-
כען, און אויף דינע ליפֿען גוסס'ט אַ מעלאָדיע אָהן ווערטער, אָהן
שענער.

קום שוין גיכער, גיכער ... דורכ'ן פֿענסטער, דורכ'ן טהור,
דיר איז דאָך אלץ איינס, דו קענסט דאָך אפֿילו דורך אַ וואַנד
דורכבריקען, דו קענסט זיך דאָך אפֿילו פֿון באַלקען אַראַבלאָזען.
קום גיכער, — וואָס געהסטו אזוי לאַנגזאַם? ווי אַ שאַטען צווישען
שאַטענס שוועבט דו, קום שוין, נעם מיך שוין אַרום מיט דינע
וויכע אַרעמס, קינער האָט דאָך מיך נישט אזוי לייעב ווי דו, קיין
פֿרוי גלויב איך נישט אזוי, ווי איך גלויב—דיר ...

דו ביסט שטום, גאָט האָט דיר מיט קיין קול נישט בעשאַנ-
קען, און דינע ליפֿען זענען שמענדליג צוזאַמענגערוקט. איך האָב
קינימאָר נישט געזעהען די פֿאַרב פֿון דינע ציינער. ב'ווייס נישט, צו
זענען זיי אזוי ווייס, ווי פֿערער צו טונקעל ווי דוין הויט, איך
פֿיהל זיי נאָר ווען נישט איז, ווען דו האַפסט זיך צו מיר צוקושען
מיך לאַנגזאַם, צימיריג און אומעטיג. דו קענסט נישט קושען אָהן
ציינער, דו קענסט נישט .. זיי בייטען מיר איין, שטילער הייר, מיין
פֿלייש, ווען דו קושט מיך, און לאָזען מיר אַרעין אין מיין בלוט
אַ זיסען גיפֿט, אין מיר איז דאָן אזוי גוט, און מיר איז דאָן אזוי
ביטער ...

שטום ביסטו, מיין ביינקשאַפֿט, אָבער אַנשטאַרט דיין מויל
רייען דינע אויגען, זיי שמעלען מיך און גרעמען מיך. לאַנג
אויפֿגעשניטען זענען זיי אונטער דיין הויכען שמערען, ווי גרויסע
מאנדלען, און שוואַרץ זענען זיי און באַדען זיך אין בלאַהע ווייס-
לען — ווי אויגען פֿון מצרים-פֿרויען. און טיעף זענען זיי, צו וואָס
זאל איך גלייכען זייער טיפֿקייט? כּוואַלט עס געגלייכען צו אַ הימעל
אין אַ זומער-אָוענד, צום אָקיאַנוס. צו דער פֿאַנטאַזיע פֿון אַ גאָן.
אָבער אין דינע אויגען געפֿינען זיך אי דער הימעל אי דער
אָקיאַנוס, אי דער גאָן אי אלץ, אלץ. און מיט גלות השכינה
אין דאָס אלץ אַנגעזאַפֿט, מיט גלות השכינה, מיט גלות השכינה.
ניין: רעד נישט, רעד נישט ... זיי בעסער שטום. די בעווע-
טונג פֿון די ליפֿען קען צושמעטערען דאָס, וואָס עס בעשאַפֿען
דינע אויגען. דיין קול קען דערשרעקען און צומירנען די אומע-

מיגע, בעפלינגעלטע וועלטען, וואס דיין בליק רופט ארויס. נעם
 מיך ארום נעהענטער ביים הארצען מיט אמת האנד, און מיט דער
 אנדער האנד הויב אויף מיין אראבגעלאזטען קאפ און קוק אין מיר
 אריין גלייך און טיעף אזוי ביי די ווארצלען פון אלע אדערען. און
 שוויג און שוויג, מען דארף נישט רידען. מען דארף נישט.

II.

אונטערנעמטע שטעהייט מינים! דו ביסט דאך אמת פון די
 גרויסע גאטס ריכטהימער, מיט וועלכע ער האט די ארעמע ערד
 בעשאנקען. די „ליבע“ איז בעשאפען געווארען, בשעת גאט האט
 דעם ערשטען שטייגעל געטהון. די „פרייהייט“ איז געבארען גע-
 ווארען, ווען גאט האט צום ערשטען א ניג געטהון זיין האנד,
 דער „אמת“ איז אויפגעשוואמען, ווען גאט האט זיין ערשטען
 ווארט ארויסגעקערט: דאס „גלויבען“ איז ארויסגעפליגען, ווען גאט
 האט דעם ערשטען „בי מוב“ א קלער געטהון. און דו, מיין גרויסע
 „בינקשאפט“, ביסט בעשאפען געווארען און אראב אויף דער ערד,
 ווען דער בורא איז שוין געווארען אינצופריעדען פון אלץ וואס ער
 האט אנגעשאפען, און האט גענומען בינקען נאך א העכערע
 מדרגה אלס דער מענש, אויף וועלכען ער האט פרייהער גע-
 קוקט, ווי אויף דאס לעצטע ווארט פון געטליכער קונסט.

און זעה, מיין גרויסע „בינקשאפט! אלע דינע שוועסטער
 זענען שוין לאנג פערשוועכט געווארען צווישען מענשען, די „ליבע-
 בע“ איז וואכענדיג און וואלוער געווארען. „אמת“ האט דאס הארץ
 פערקויפט און פאר דעם—גאלדענע ציהרונג געקויפט. אין די הי-
 מעל-קלירער פון „אמונה“ האבען זיך יעוואמען און צובעקעס פער-
 מאסקירט. און די בעפלינגעלטע „פרייהייט“ אליין שלעפט זיך אום
 א נעשטערטע אין שווערע, פערראסטעטע קיימען. און ס'וואנדער-
 רען אום דינע געווענענע שוועסטער אויף דער ערד געשענדרעטע,
 מאוסע, ברעכען פערצווייפעלט די מאגערע הענד און בעוויינען
 און שילטען דאס גאנצע לעבען.

נאך דו אליין, מיין איינציגע „בינקשאפט“, ביזט ביי

דין גאנצקייט און הייליגקייט געבליבען. א שטרענגע, א פערשלאג-
 סענע, א שטארצע געהסט דו איבער דער וועלט. שווימסט, ווי
 א שאטען צווישען שאטענס, און דינע אויגען קוקען אריין שטע-
 בענדיג-גלעטענדיג אין אלעמעס הערצער. און נאר זיי זוכען. א
 איך ווייס וואס זיי זוכען. די לירענשאפט האט אין זיי אלעמאל
 מלחמה מיט דער שטאלצקייט, און אלעמאל האט די שטאלצקייט
 מנצח געווען, אלעמאל ...

זוכען זוכסטו א מענשען, מיין ביינקשאפט, וועמען אבצוגע-
 בען זיך אין גאנצען. אין גאנצען—און געפוינסט נישט. פון ששת
 ימי-בראשית געהסטו אום זוכען דיין וווג און געפוינסט נישט. און
 גאונים האבען זיך שוין אין דיר אסך מאל פערליעבט ביי צום
 שכורין, ביי צו משוגע-ווערען, און דו האסט זיי געהאלט און
 געשטיקט, געקושט און געבוסען. אבער קיינער פון זיי איז נישט
 געווען און דיין פערשלאסענעם גארטען, אבער קיינער האט נישט
 געטרונקען פון דיין פערחתמ'עטען קוואל ...

שאטענס פאלען, שאטענס קריכען. איך זעה שוין ווי זי
 געהט צו מיר מיין „בינקשאפט“, ווי א שאטען צווישען שאטענס
 שוועבט זי. פארביי איהר און ארום איהר אין די גראדע געסלעך
 לויפען פארביי צעהנדליגער, הונדערטער מענשען. נאר זי זעהט
 זיי קיינעם נישט. צו מיר, צו מיר געהט זי, און נאר אויף מיר
 קוקען איהרע לאנגע, עגיפטישע אויגען ...

נ ע ר י כ מ ע .

טרא-לא-לא-לא.

איז ווערדעל ביי'ם טייבעל, דארט זענען געוואקסען
מארגריטקעלעך עלענר און קליין. —
ווי קלייניקע זונען מיט ווייסניקע שטראהלען.
מיט ווייסניקע טרא-לא-לא-לא.

געגאנגען איז חוה'לע שטייל און פער'חלומט.
צולאזען די גאלד-בלאנדע צעפ, —
דאס העלזעל ענטבלויזט און געמורמעלט-געזונגען
א לייערעלע טרא-לא-לא-לא.

דא קומט איהר אנטקעגען א בחור א שווארצער,
מיט לאקען מיט שווארצע, ווי פער.
ער לאכט מיט די אויגען און ענטפערט איהר לוסטיג,
און ענטפערט איהר: טרא-לא-לא-לא.

— וואס זוכסטו דא, מיידעל? וואס האסטו פערלארען?
וואס ווילסטו געפינען אין גראז?
„איד זוד מארגריטקעס“, — פעררוימעלט זיך חוה,
פעררוימעלט זיך טרא-לא-לא-לא.

— דו זוכסטו נאך? און איד האב שוין טאקי געפונען
די שענסטע מארגריטקע אין וואלד,
א מארגריטקע מיט צעפ און מיט אויגען סאפפירען.
מיט אויגעלעה טרא-לא-לא-לא.

— ניוו, כ'האב שוין מארג'ריטקעס. איך האב זיך פערגעסען —
איך זוד... דאָ נישט ווייט איז א קוואל...
— דער קוואל איז געשלאָסען, אהן מיר בלייבסטו דאָרשטיג
ביים קוואלכעלע טראַ-לאַ-לאַ-לאַ.

— איך וויל גארנישט טרינקען. איך זוד מיר א שאַטען,
די זון באקט אריין אזוי הייס...
— מיינע האַהר זיינען שווארצער און קיהלער ווי שאַטענס
איז וועלדעלע טראַ-לאַ-לאַ-לאַ.

— א, לאַז מיד, מען טאָר נישט; די מאמע זאגט, מ'טאָר ניט,
מיין מאמע איז אלט און איז ביין.
— וואו מאמע? וואָס מאמע? דאָ זענען נאָר בוימער,
נאָר בוימעלעך טראַ-לאַ-לאַ-לאַ.

— „מען זעהט“ — קיינער זעהט ניט. „מען הערט!“ — קיינער
הערט ניט.

דאָס וועלדעל איז בלינד און געדיכט.
אומארעם מיד, זיסע. דו זעהסט, איך בין רוהיג,
איך קוש דיר נאָר — טראַ-לאַ-לאַ-לאַ.

— דו ליעבסט מיד? — „איך ליעב דיד!“ — דו שעמסט דיד?
„איך שעם מיד“.

— א, ליעב מיד און שעם דיד און שווייג,
און זעה ווי עם מישען זיך פער-שווארצע קרויזען
מיט גאָלדענע... טראַ-לאַ-לאַ-לאַ.

די זון איז פערגאָנגען, דער בחור — פערשוואונדען
און חוה'לע זיצט נאָך אין וואַלד.
זי קוקט אין דערטווייטענס און מורמעלט פער'חלומ'ט
דאָס ליעדעלע: טראַ-לאַ-לאַ-לאַ...

א י ט ע .

(א באַלעדע)

הערט אַ מעשה, וואָס פּערלויפט זיך
אין אַ שטערטעל אין דער ליטע:
ס'אין אַ מיידעל דאָרט געוועזען
און געהייסען האָט זי איטע. —

אויגען — בלאַהע, הענטלעך — ווייסע,
און די צעפּ, ווי שוואַרצע שלאַנגען:
ווער עס האָט זיי נור דערזעהן,
דעם אין ס'חיות אויסגעגאָנגען.

דער פּלעגט אומגעהן ווי אַ שאַטען
און פּלעגט שעפּטשען: „איטה, איטה“...
הערט אַ מעשה וואָס פּערלויפט זיך
אין אַ שטערטעל אין דער ליטע!

אלע בחורים אין שטערטעל
פּלעגען שטאַרבען נאָך דאָס מיידעל: —
פּלעגען טרוימען איהרע ליפען
און דאָס רוישען פון איהר קליידעל.

ס'האַבען זיך אין איהר פּערליעבט אויף
פון אפטייקער ביז דעם שערער,
פונ'ם קלויזניק ביז'ן פּערשעל,
בנייחידים'לעך און לעהרער.

אלע „לעזען“ און שטודירען —
ווי מען לייעבט אַ שעהנע מיידעל:
אלע טרוימען איטעס ליפען, —
און דאָס רוישען פון איהר קליידעל.

נאך איהר טאטע איז א חסיד, —
און א מיידעל פאלגט דעם טאטען, —
מאכט ער „באם“... און וויל ניט הערען
פון משכילים מיט קראוואטען.

וויל ער דוקא א ברטובים,
און ווער קען איהם זאגען דעות!
אה, דעם מורדהוראה'ס זונדעל
זיפצט שוין לאנג און גלעט די פאות...

טרורייג זינגט ער ביי דער גמרא,
חאפט א קוק אויף איטעם טאטען:
„זעה... א בחור'על מיט תורה,
ניט א סאלטיק מיט קראוואטען!“...

קומט צופאהרען א סטודענטעל, —
אזש פון פעטערבורג געקומען;
א יונגאטש אין גרינע הויזען,
און אין לאץ א בינטעל בלומען.

געהט דאס אום ביי גאט א זומער
שלינג און שלאנג אין אלע גאסען;
וואו א הונד און וואו א שיקסע —
זיצט ער, שפיעלט ער, טרייבט זיך שפאסען.

דארף ער איינמאל טרעפען איטען,
שענקט ער איהר זיין בינטעל בלומען...
אָט, א הולטיי, א סטודענטעל,
וואָס פון פעטערבורג געקומען!

איטע האָט דאָס שענע שענקונג
ניט גענומען און אנטלאָפען;
נור פון דענסמאל אָן — דערצעהלט מען —
איז זי מעהר שוין ניט געשלאָפען...

האָט מען זי גענומען היילען:
אויסגעגאָסען וואַס אין וואַסער,

אפגעשפראכען פון עין-הרע; —
איטע שווייגט און ווערט אלץ בלאַמער.

אַט אזוי דריי לאַנגע וואַכען:
ניט געגעסען, ניט געשלאָפּען;
אויף דער פיערטער וואַך — וואו איטע!
מיט דעם לץ איז זי אנטלאָפּען...

איז געוואָרען אַ בהלה:
יונגלעך בלאַנדזשען ווי אין נעבעל,
כלייכע נעזער, גרויסע אויגען
און די מייַלער — פּעד און שוועבעל.

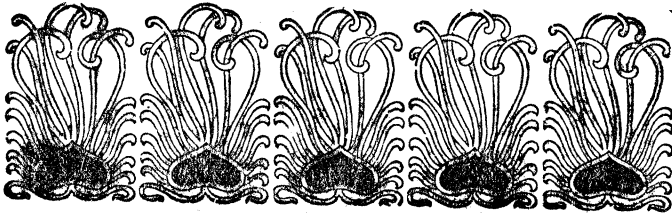
אוי דער פּערשעל — גאַר מבולבל:
דאַרף מען מענטע — שרייבט ער ה א פ ע ז !
דער אפטייקער: בעט מען ריצנייל —
גיט ער גאַר חלשות-טראָפּען...

שערער-יונגען — די פּערשניידען
בערד און פּאות, ווי אין נעבעל;
און „דאַס בחור'ל מיט תורה“
שיט אויף גאַט מיט פּעד און שוועבעל.

געהען אום פון דענסטמאַל מעשות,
מען דערצעהלט אזוי אין שטערטעל:
איטע וואַהנט שוין יעצט אין אויסלאַנד,
אויף איהר טיהר אַ מעשען-ברעטעל.

אויף דאַס ברעטעל שטעהט געשריבען:
אַז דאָ וואַהנט זי, הייסט דאַס, איטע
מיט איהר „דאָקטער“, וועלכען ס'קענען
אַלע קעצלאַך אין דער ליטע...

נאָ דיר גאַר אַ וויסמען „דאָקטער“, —
אויף דער טהיר אַ מעשען-ברעטעל!
אַט אזאַלכע מאַדנע מעשות
געהען אום פון דאָן אין שטערטעל. —

נִשְׁמוֹת.

פֿון הימעל פֿליהט אראָפּ אַ כשר'ע נשמה,
אַ מלאך דריקט זי מיט רחמנות צו זיין ברוסט;
דער בלאָער עטער ציטערט און עס בלייבן —
ווי ערשטוינט די ווייסע יונגע וואַלקען.
דריקען זיך צוזאמען ווי אַ סטאָרע שעפּסען,
קוקען אין דער הויך פֿערוואונדערט אין פֿערחלומ'ט;
— „אַ נשמה פֿליהט פֿון הימעל“ ...
די זונן פֿערגעהט און שפּריצט מיט רוימע פֿייער
אין די אָבגעקיהלטע אָוענדסטייכלען;
צוויי אלטע שונאים קושען זיך און שטייכלען ...
דאָס קיהלע וואסער לעשט ניט אויס דאָס פֿייער
דאָס רוימע פֿייער מריקענט נישט דאָס וואסער ...
די זונן פֿערגעהט און קושט די יונגינקע נשמה
מיט אַ דיעבען שטייכלעל פֿון אַ גוט-הערציגער באַבען.
וואָס לייעכט אַ סך, און ווייסט אַ סך ...
און סיציטערט שטיל די כשר'ע נשמה.

עפעס פֿרעהט איהר . עפעס שרעקט איהר ;
 — זי וועט באַלד וויסען , פֿיהלען נייעס , נייעס ,
 וועלכע זענען און די וויכע הימלען נאָר נישטאָ...
 זי קוקט אראָב , עס ערוואַרטען זי דאָרט סודות
 אומגעוולדיג פֿלאַטערען די גוסס'דיגע שטראהלען
 עפעס בלאַע פֿלעקען שווימען דאָרט און שעפטשען ;
 — קום טוין , קום טוין טייערע נשמה ! ...
 און עס דריקט איהר שטיי דער מלאך צו זיין וויסער ברוסט
 און ער זינגט איהר : , שרעק זיך נישט מיין קינד !
 דאָס לעבען איז נישט שרעקליך דעם וואָס שטרעבט !
 געה שוויס דאָרט אונטען , זוך דאָרט אויס פֿאַר-נאָט ,
 הימסע הימליגע געפֿיהלען , קלעב צו שפּרייטע פֿינקען ,
 געפֿיין און פֿעלזען הערצער , און קוואַלען און מדבריות ,
 קלעב-זי , פֿאַנג-זי , ברענג-זי איפֿ'ן הימל !
 פֿון אַזעלכע פֿערעל פֿלעכט זיך נאָט אַ קרוין ...
 און ווען די גרויסע קרוין וועט ווערען פֿערטיג
 וועט נאָט אַ ליין אראָפּ געהן אויף דער ערד ...
 און עס ציטערט די נשמה פֿון וואַרעמע געפֿיהלען ,
 דריקט צו פֿרום די גאַלדענע פֿליגלען צו איהר הערציל :
 , צוועל טהון וואָס נאָט הימס , צוועל ערפֿילען —
 וואָס אלע פֿרומע נישטער הימען טהון" ...
 די זונן פֿערנעהט און קושט די כשר'ע נשמה
 פֿאַם אַ שטיכעל פֿון אַ גוטגעריינער באַבען
 וואָס לייענט אַ סך , און ווייסט אַ סך ...

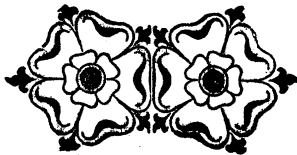
און אויף דער ערד דאָרט ציהט זיך אָהן אַ סטרונג ; און אַ
 קרעכץ ...

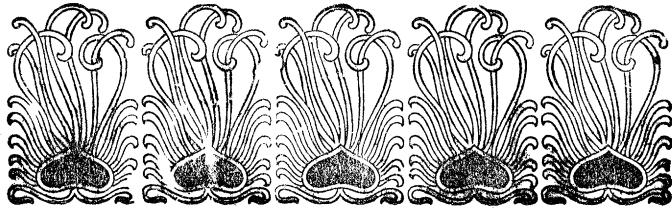
— פֿון וואַנען איז אַ קרעכץ ?
 אַ קינד ... אַ שטודעל איז געבאָרען ...

פֿון דעם ערד-וומפ רייסט זיך אויס א פֿערהשכטע נשמה,
 ווי א שווארצער אויסגעפֿליקטער ראָב פֿון נעץ;
 א מיפֿעל האלט זי פֿעסט פֿאר איין צובראָכען פֿלינגעל,
 זי פֿלאַמערט און זי רייסט זיך און דער טיפֿעל לאַכט —
 מיט קרומע גליהענדיגע צייגער .
 די געווייטער-נאכט איז שוואַרץ, זי לינגט בערועכט און מינער
 עס שמעקט די דופט מיט טומאָה און מיט טיפֿעלישען שוויס
 און שטיקער חמארע קריכען, טאפען גרויזאם אין דער פֿינסטער
 גאנצע בערג מיט טרה-שחורה ...
 עס פֿליהט צום הימעל א נשמה, קיינער רוימט דעם וועג
 נאָט אליין ער דרעמעלט ... פֿערשלאָפענע מאַכים
 גענעצען און ציעהען זיך און שליסען אויף די טהורען
 עס שיט מיט בליצען פֿון די שליסלען,
 די הימעל-שלעסער דונערען מיט צאָרן .
 אומצופֿרעדענע מאַכים גענעצען און וואַרטשען:
 — קרייך שוין, קרייך שוין אביזנה'ע, גיבער שמוציגע!
 מיט וועמען שלעפט'ס זיך דאָרט אַרום!
 און עס פֿלאַמערט די נשמה, די פֿערוועלקטע;
 דאָרט אויבען ווארט אויף איהר א אומערבארע מינער נאָט
 א משפט-שמוהל א שוואַרצע און א שטומע ...
 און דער טיפֿעל האלט זי פֿעסט פֿאר איין צופֿליקטען פֿלינגעל .
 לאַכט איהר גלייך אין פנים: „הער! —
 דו ביסט שוין מינס אויף אייביג, מינס אויף אייביג ...
 און איך דיין הערר, איך הייס דיך: געה ארויף
 געה נביע דאָרט פֿון אונטער נאָט'ס-שטוהל —
 ליכט פֿון איר הגנוז, שטראַהלען פֿון נאָט'ס פנים,
 פֿון אלעם העלליגע און וויכע וואָס געפֿינט זיך דאָרטען, גנבע!

שלינג זיי איין, פֿערבאָרג זיי אין דיין שוואַרצער האַרץ
 און בריינג אַראָפּ אויף דרײַערד!
 פֿון אַזעלכע שטראַהלען פֿלעכט דער אַשמדי אַ קרוין;
 און אז די קרוין וועט ווערען פֿערטיג, דאַן
 וועט אַשמדאי אַליין אַרויף געהן אויפֿן הימל...
 און עס מוטשעט זיך די זעלע, גאַט איז שרעקליך,
 דער טיפֿעל איז נאָך גרויזאמער פֿון איהם...
 און פֿערקריצענדיג די שוואַרצע האַלב-צופֿילטע ציין
 שטייבעלט זי צום טיפֿעל מיט עקעל און חניפה;
 — איך וועל ערפֿילען וואָס דער אַשמדי בעפֿעהלט
 וואָס אלע פֿערפֿלוצטע גייסטער הייסען טהון...
 נאָר לאָז מיך אָפּ, נאָר לאָז מיך אָפּ...
 עס שמעקט די מיעדע לופֿט מיט טיפֿעלישען שווייס
 שטיקער חמארע טאפען קריכען גרויזאם אין דער פֿינסטער.
 נאנצע בערג מיט מרה-שחורה.

און אויף דער ערד דאַרט פֿלאצט אַ סטרוגע... אין אַ קרעכץ...
 — פֿון וואַנען איז דער קרעכץ?
 אַ געפֿאלען פֿרוי איז אָפּגעשטאַרבֿען

א יִשְׁמִיין.

עם איז געווען א נאכט, א זומער-נאכט א קיהלע.
אָנגעזאמט מיט בלאָה'ס און פֿבנה-שניין און ליעבע —
איז זי צוגעפאלען לידענשאפטליך צו דער מיעדערער ערד,
ווי א הייסע, רייכע מאמע צו איהר עלענדער יתומה,
חמד ארומגענומען זי מיט סאמעטענע הימלען,
געקושט מיט גראָוען-ריחות, געווישט איהר שווייס מיט
ווינדטלעך.

געווינט פֿון פֿריער מיט מעטעאָרען,
און ערגניץ האָט א גרויל דערזענט זיין סערענאדע,
און ערגניץ האָט א זשאבע לאנג געקוואַקעט קריאת-שמע,
און ערגניץ-וואו אין גראָו בין איך געלעגען עלענר,
ערגניץ-וואו אין גראָו ...

דער קערפער צוגעשמירט צו דר'ערד; און די נשמה —
האָט געבלאָנדושעט און געזאָכט א ציעל אין מיעדען הימעל.
און צווישען גוף און זעלע, הייך אין בלאָהען עטהער,
זענען דורכגעשוואומען לאַנגזאם זילבערנע פֿערקלערמע —
שטיקלעך וואַלקען, שטיקלעך וואַלקען ...

א וואָרקען א געדאַנק, א וואָלקען א פּאַנטאָווע, א וואָלקען א צערשטערמער וויסער חלום ...
און צווישען גוף און זעלע האָבען וויד געפּלימקעלט
וועלמען שטערען ...
אַנגעזאַמט מיט יוגענד-פּייער און מיט אלטע עלטער —
וועלמען שטערען .

ערגיץ-וואו אין גראַז בין איך געלעגען עלענר ,
און געזוכט א האַרץ מיט וועמען זיך צו טהיילען
די ביינקשאַפּט און די נאַכט ...
געווען איז צו פּיעל גוט, אז איך זאל קאָנען שווינגען,
צו פּיעל פּריש דאָס גראַז, אז איך אלעין זאל שמעקען,
צו פּיעל טיעף דער הימעל, אז מיין געדאַנק זאל דאַרטען
אומשווימען אלעין און גיט דערטרונקען ווערען .
א גרויסעס זומער-גליק איז אין דער לופּט געהאַנגען,
געבעטען זיך אין האַנד אַרביין, געבעטען זיך אין האַרצען —
א גליק צו גרויס, צו זיס פאַר איין נשמה צו פּערדויען .
מיט וועמען טהיילען זיך איז אַבער נישט געוועזען .
אלע האָבען פּון דער נאַכט, פּון גרויסען זומער-גליק,
נאָר קליינע, קליינע שטיקעלעך גע'גנבעט,
בעהאַלטען זיך מיט ווייב און קינדער, מיט בלוז און חתנים,
פּערשלאָסען טהיר און לאַדען, קינער זאל גיט זעהען
און נאָגען דאַרטען שטילערהייר, אז קינער זאל גיט הערען . —
אימליכער אין זיין קאַנורע פאַר זיין פּיצעל נחת ...

איך האָב געזוכט א האַרץ און האָב א שטיין געפּונען,
עלענר אין דעם גראַז, ווי איך, איז ער געלעגען .
נאָרנישט געבענדיג דאָס לעבען — גראַה און קאַלט און האַרט
האַט ער אלעין פּון לעבען נאָרנישט גיט געוואַרט .

איך האָב איהם צוגערוקט צו זיך און צוגערדיקט מיט ביינקשאַלט.
 ווי צו אַ שטומען ברודער מיין צוהיילען שטערען ;
 פֿערהילעט איהם נערדיג מיט מינע שוואַרצע לאַקען ,
 געפיהלט מיט מינע אַדערען זיין שטיינער-הארץ ,
 אַנגעמאסט מיט מינע נערווען זיין גראַניטנעם דופֿק ,
 איינגעזאפט אין זיך מיט טויזענד מילכלעך פֿון מיין הויט
 זיין שווינגען און זיין האַרטקייט ...
 און כּהאַב געפיהלט אַהן ווערטער , וויפֿיעל וואַסערען און
 שטראַמען

ס'האָבען איהם געקויקעלט און געשלידערט .
 וויפֿיעל רעגענס האָבען איהם געשווינגט און וויפֿיעל ווינדען
 האָבען איהם פֿערשאַטען און צוריק אַרויסגעגראָבען ,
 וויפֿיעל ווינטערען ער האָט געוואוסט און וויפֿיעל זומער-געכט
 ער איז געלעגען ערענד , ערענד , ערענד ...
 ער שווינגט , ער שווינגט מיין שטיין און איך וועל שווינגען איך .
 פֿון פֿערמאכטע לאַדען צינגלען פֿייערלעך מיט שפּאַט ,
 אין פֿערשפּאַרטע היזער שוועבען הייסע פֿרויען-שאַטענס ...
 ער שווינגט , ער שווינגט מיין שטיין ! און איך וועל שווינגען איך ..

אין אָבענד .

אין טרויעריג-זיסע חלומות
פֿאַרוויגט שטיל דאָס ווינטל די וועלט ,
און „קריאת-שמע“ מורמעלט דאָס טײַכל
און דרעמעלט אין מיטען און קוועלט .
— אין הייליג פֿאַרבײַגען די צווייגען ,
פֿאַרטראַכט זיך דער שטעקענדער וואַלד ;
עס גיבען אַ שטיק אַ פֿאַר בלעטלעך
און ווערען אַנטשוויגען אַמ באַלד ...
— אין ס'קומען און בליבען שמעהן שאַטענס
ווי שומרים בײַ איטליכער טהור ,
דער נאַכטיגאל קנאַקט און פֿאַרגעהט זיך
און ס'בלאָנדזעט אַ גרילצען „ציר“ „ציר“ .
— עס שווימט ווי פֿאַרמאַטערט פֿון קירכע
„אַביס-באַס“ און ברומט און צעקריכט ,
— דעם הימעל , אַפֿנים ווערט פֿיגנסטער —
ער צינדט אָן די שטערענדלעכס ליכט .
— אין רוהיג ווערט אלעס אַנטשלאָפֿען
פֿאַרוויקעלט אין שאַטען און קוהל , —
זיי ווייסען , אז מאַרגען וועט קומען
אַטאַג פֿול מיט זון און געפֿיהל ...

קארשען.

ציימיגע קארשען און ציימיגע מערלעך
מיט אויגען פֿיעל שווארצער פֿון קארשען;
עס קלעמערען מערדעך נאך קארשען און לאכען,
עס בלאנקען אין גרינגס זויבער-באָרפֿיסע פֿיסלעך,
עס קנאקען די דיגע עלאסטישע צווייגען,
עס פלאפלען די בלעמער און סיהוידען זיך שאַמענס, —
א פנים זיי העלפען מיט לאכען!
בעלאָדען מיט אויבס שטעהט דער אוראלטער נאָרטען
און שטייכעלט מיט טויענדער רויטונקע שטייכלען,
און ממוריִש ווינקט יעדער פֿרוכט צו די אויגלעך
וואָס זענען פֿיעל שווארצער פֿון קארשען.

אַט זענען די שטייפֿערקעס הויך שוין פֿערקראַכען.
עס מיטען זיך לאַקען מיט בלעמער אין אינגעס —
און דונקעלע צווייגען מיט דונקעלע פֿאלדען;
א מרומעל אַ בוים און עס שיטען זיך קארשען,
מיט פלאמענדע בליקען צוואמען.
די שטעהסט אונטערן בוים און צומישט און בעצויבערט,
און ווייסט ניט וואָס האַפען, וואָס שליינגען אַ פֿריהער

א קארש צו א הייסניקען בליק .
 שלינגסט קארשען און שטיקסט זיך פון יונגען גערעכטער ,
 דו לאכסט אהן צייעל , אהן א סבה , אהן ווילען ,
 עס בריהט דער גערעכטער , ווי קוואל-וואסער שלאגט ער
 און רוישט ווי די בלעטער פון גארטען ...
 און ס'לאכען די הימלען און ס'לאכט גאט אליין —
 דער גרייז אלטער גאט פון די ווייסניקע וואלקענס :
 חא-חא-חא-חא ... און עס ענטפערען מעדלעך :
 חא-חא-חא-חא ... און א האנגער א רויטער ,
 א ווייסער , א שמעקענדער האנגל און קארשען ,
 ער טענצעלט און פויקט אין די גראז ווי אויף סאמעט —
 א , קארשען , א קארשען !

אוי , בחור וואס טרוימסטו ! און דא שפרינגט א מערעל
 אראפ פון א בוים ווי א יונגניקע סערנע !
 ווי ווייס איז דאס פויטער וואס טוקט זיך אין גראז
 ווי זיס איז דער רויש פון די מערעלשע פאלדען ;
 און דו טוז נאך איהר , און דו לויפט זי נאך חאפען ,
 דו יאגסט זי נאך בלומר'שט אין מיינסט מיט אנאמט ;
 צוטראטענער ווערמוט פערשפורט דעם מוח ,
 צורייצט מיט זיין ביטערען דופט די געפיהרען ,
 דו טרעסטט מארגאריוטקעס , דו שפרינגסט איבער ראיען ,
 וואס ארט דיך ! פאראויס לויפט דיין מעדעל , דיין מעדעל
 איהר קערפער איז פרוישער פון בלומען ...
 מיט ליפען בעגאסען מיט קארשען בלוט לאכסט דו :
 ... שטעה וועהלינגקע , קליינע . און בעסטס זי אין הארצען :
 — לויף ווייטער , לויף ווייטער ...

עס קלאפען די הערצער , ארום ווערט אלץ שטילער
 דו ביסט שוין דער יענער און זי איז א גאוועל ,

אַ גאַנצעל מיט גרויסע צושראַקענע אויגען;
 פֿערטרייבסט זי אין ווייטע און קיהלע אלעען.
 און לאַנגזאַמער לויפט זי. ווערט מיַעדער און מיַעדער...
 אין שפּרונג—און דו האַפּסט זי. עס הויבט זיך איהר בווען
 און שפּיעלט מיט די ווייכע באַטימטענע פֿאַלדען. —
 עס שמעקט פֿון דיין זיעבסטער מיט קאַרשען און יוגענד,
 מיט טרין-וואַקס פֿון צווייגען און וואַרימען קערפּער —
 פֿון קריכען אויף בוימער און לויפען...

אַרום שמעהען מאַפּאַלען — די שומרים פֿון גאַרטען —
 ווי כהנים-גדולים אין גרינע מליחים,
 די צווייגען געשפּיצט און געשמרעקט צו דעם הימעל
 און דוכניען אייביג, אין בעטען אָהן ווערטער:
 מעהר שטראַהלען דעם גאַרטען. מעהר שטראַהלען!
 אַ לידיג האַמאַק בעוועגט זיך פּאַמפּליך.
 דאָרט ערגעץ צווישען צוויי אלמע בעראָזעס,
 ער וויענט ניט דערוועכטע חלומות דער האַמאַק...
 שטיל, קיינער זעהט ניט. דו טאָך ניט קען שיהות
 די מאַפּאַלען וועלען עס קיינעם דערצעהלען —
 אַ קוש אין די גלאַטע, צוואַרעמטע בעקלעך.
 אַ קוש אין די גרויסע, צושראַקענע אויגען
 וואָס זענען פֿיעל שוואַרצער פֿון קאַרשען. —
 זי ווערט בלומרישט ברונז און בלאָזט אָן די ליפלעך,
 און ס'ליינט זיך אַ קנייטשעל פֿון קינדער-עקשנות
 צווישען די קינדערשע ברעמען.
 דו האַפּסט זי אַרום און דו טאַכסט זיך ניט וויסען:
 אַ קוש אין דאָס ברונזדיג מילעכעל, אין העלועל,
 אַ קוש דאָרט צווישען די צעפּ, די געדיכטע,
 דאָרט אין צווי וואַרים, דאָרט אין צווי מילד

ווי אונטער א טיבעלשער פליענעל ...
און לאזט זי דאן אָפּ. זי איז מונעד, זי איז דורשטיג,
דו קוקסט אָנאָויט אזוי תמימות/דיג-רוהיג
און זעהסט נאָר א קלעניגקען, גליהענדען אויער;
פערבייסט דאן די קושען מיט זאפטיגע קארשען
אָ, זיס ווען קארשען, געשמאק ווען קארשען.
א וועלט פול מיט קארשען

שׁבֿט-בֿאטײַווען!

L

ווייס-בלאָה.

די ערד איז ווייס, דער הימעל—בלאָה,
און אין דאָס וויסקייט שפּאַנט אַ מענש,
אַ קליינער, שוואַרצער מענש,
און דאָס בײַן איך.

איך שפּאַן פּאַמעליך — צײַט איז דאָ;
אי דאָ אי דאָרט איז ווייס און בלאָה,
דער וויכער שניי פֿערשרייבט די מריט;
איך געה!

איך עס דאָס וויסקייט, שלינג און שלינג,
איך טרינק ווי וויין דעס בלאָהען רוים;
אַ! בלאָהער, קאַרטער, וויין —
פֿערשבור מיך!

נאָר נײַן, מיין קאַפּ איז שלאַנק און שטייף;
ער מאַכט נאָר לײַטערער דאָס אײַג,
ער מאַכט נאָר פֿרײַשער דעס געדאַנק—
דער הימעל-וויין.

און נעם איך לויפען ווייס איך ניט
וואו מורח, מערב, רעכטס און לינקס.
צו איך יאָג נאָך, צו יאָגט מען מיך,
צו לויף איך האפען זיך אלטן —
אין ווייסען סטעפּ...

איך לויף... און ס'בלעבט די בלאַהקייט גאנץ
און אונבערזיהרט דער ווייסער גלאַנץ,
און ערר און הימעל — פול און קלאַר.
און איך בין שוואַרץ.

זי בידע בליבען רוהיג-גרויס,
און קריין און עלענד — איך אלטן: —
א שוואַרצער פלעק, וואָס שאַמענט אָב
דעם ווייסען פראַכט...

איך קוק אין ווייסען האַרוואַנט:
א טאָפּאַל דין ווי שפינגעוועב,
און איבער איהם שוועבט הייך אַראָב —
א צווייטער פלעק.

א צווייטער, קלענער, שוואַרצער פלעק,
א פינטעל טינט אין בלאַהען ים —
אוי חבר, וואַרט! אויך איך בלייב שטעהן.
א שאַד, א שאַד די האַרטמאַניע
ניט פליה אוועק! ...

II.

דורך די ווייטע , הויכע צווייגען קוקט ארויס די זון .
ווי דורך שווארצע , קונציג-אויסגעפלאַכטענע וויינ'עמען .
און שטייכלט עפעס אייביגעס מיט קאלטע פופער-ליפען .
און רוימע , געלבע , פיאַלעטע פלעקען בייטען זיך אין שוועבען
אויף די ווייטע דעכער .

עס ברויזט זיך שטאַלץ אַ רויך , אַ שלאַנקער , גראָהער רויך—
און הויבט זיך לאַנגזאַם , לאַנגזאַם . איי ווער קען דאָס ווייטע ?
אפֿשר געהט ער גלייך צו גאָט אלטן —
צו גאָט אלטן ,

איהם—בעגרימען מיט זיין אויסגעשנעטער ערד .

עס צינדט זיך און דער אַריאָן , רער אלטער , קלוגער שטערען
און ווינקט און שייט מיט זינע אייביג-נייע קונצען :
אַ ווערט ער אַ סאָפּיר , אָט ווערט ער אַ טאַפּאָו ,
אין בליק אַ דימענט , אַ גרינער , פּינקלענער שטראַנד ,
און אין אַ רגע — אַרובּן .

דער טעלעגראַף ווערט גראָה פֿון פֿראַסס און זינע דראַמען
ציהען זיך אוועק , דערטרינקען זיך אין שאַטען —
און בליבען דאָרט הענגען אין דער לופטען
ווי פֿערקיהלענע בלייבע שטראַהלען , —
לענגע , דינע , בלייבע שטראַהלען .

ווי ... וואָס איז עס פֿיפֿט אַ צוג ווייט-ווייט ,
און קאלט און שען — זיין פֿיפֿען ווי דער ווינטער-אויבער ,
און צונעמעט צום אַווענד ווי אַ ניקעל-גלעקעל
צום אַקעמער .

... א סטרוניץ ציטערט שטיל, און ס'טרילט ארויס פאטעליך
 דער אלטער. ליעבער, מאַנאַטאַנער ניגון,
 דער ווינטער אַווענד-ניגון,
 ער טרױבט פון הימל, פון בעשנעמע דעכער,
 פון ווייטע, דארע בוימלעך, פון דעם פליה פון ראַבען:
 מען קען איהם הערען, הערען מיט די אויגען, —
 מען קען איהם פיהלען, פיהלען מיט די לאַקען
 און קמנמאל ניט גערענקען.

ער קוהלט דאָס היינט ברוט דער ווינטער אַווענד-ניגון,
 ער בויגט דעם קאָפּ מיט זיינע לייכטע, קאלטע טענער.
 און ווי שטיקלעך פראַסט אין פֿענסטער — פֿינקלען שמוס
 אין מוח

קליינע, קאלטינקע געדאנקען:

ווי רייך דער ווינטער-טויט, ווי אַרױס איז דאָס לעבען.
 און מיר ווי בעטלער קלויבען אויף די ברעקלעך,
 און פֿול די מאַרבעס פֿיצלעך ברעקלעך שענהייט,
 און דאָס איז קראַפט און ציעל, און דאָס איז רייכטהום? ...
 און אייז—די ברייטע ערד, און שטאַל—דער בלאַהער הימער!

קענען-איבער.

סצענעם

אין צוויי אקטען.

פערזאנען:

- פרומע די הויכע, די בעל-הבית'טע.
 - שרה'לע. נינצעהן יאָר.
 - חוד. 26 יאָר.
 - חיים אַ לאַבוס. 21 יאָר.
 - מייטע.
 - רוזשע.
 - הריינע.
 - מאניע.
 - ארבייטער פון פאבריק.
 - צוויי יונגען.
 - פארבייגעהער.
 - דער חתן. וואַרומער פּענאַל (וועלחעל).
 - די פּלאַ: ליראַ.
 - מחותנים אין צילינדערס און סחאָנת'טעס אין אַימסען.
 - אַ קאַפּ פון אַמחוזת'טע.
 - אַ קול: פון זאַל אַרויס.
-

ערשטער אקט.

(קומט פאר: אין איינעם פון די יודישע קווארטאלען אין ווארשא.
די צייט: די לעצטע. אנהויב הערבסט)

א נעכעלדיגער אַבער. א טייל פון א ברויטליכער גאס
מיט גלייכע שטייגערנע טראַטוואַרען. די עטליכע גאז-
לאַמטערנעס, וואָס ברענגען דאָ און דאָרטען, זעהען אויס
אין נעבעל, ווי נעלע געשוואַלענע פלעקען. אויפן ער-
שטען פלאַן רעכטס: א דרייַשטאַקונג ווייסע הייז מיט אַ שע-
נעם ברויט-פּונאַנדער-געעפּענטען איינגאַנג. עס זעהט זיך
אניק פון אמאַרמאָרנער טרעפּ מיט אַ פּלוישענער פּאַרעניג.
דער מיטעלסטער שטאַק פון דעם הייז איז מיט גרויסע
פּענסטער, מיט אַ ברויטען באַלקאָן און מיט אַ גלעזערנער
טיר. צום באַלקאָן איז צוגעשלאָגען אַ שולט מיט גרויסע
בעגלמע בוכשטאַבען: זאל איטאליע. די פּענסטער און
די גלעזערנע טיר פון באַלקאָן זענען פּערהאַנגען מיט דורכ-
זיכטיגע געשטריקטע, ווייסע פּערהאַנגען; און זענען שטאַרק
בעלזיכטען מיט בלויליכען גאז פון ליוסטערעס.

אויף דער לינקער זייט גאס — אַ פּיער-שטאַקונגער אלטער
טויער; ערמער ווייז מיט העלע פלעקען פון אַבגעפּאַלענע
שמירעכץ. אונטען אַשמוציגער, גידערדיגער טויער מיט אַ גרוי-
סען, הילצערנעם הענטיל פון אַ גלעקול מיט אַניאַפּענעם
רונדען טירעל, וואָס זעהט אויס, ווי אַ לאָך פון אַ קאַנורע.
וויטער אַ ביסעל — אַ פּאַראַדיגע טיר. פּערמאַנט. דער
צווייטער שטאַק קומט אויס פּונקט אַנטקעגען, זאל איטאליע.
איבער אלע פּענסטער פון דעם דאָזיגען שטאַק זענען אַראָב-
געלאָזען געדיכטע, פּאַסקענע שטאַקעס, וואָס זענען השּׁרדיג...

נאך ס'איז קענטיג דורך זי, אז אינווייניג ברענט פ'יער. די
 נאנצע שורה פֿענסטער פֿון דריטען שטאק זענען פֿינסטער.
 נאך דעם דאָזיגען לינקען מויער טיילט זיך אָפּ אָן אַזויס
 אַ פֿינסטערע, שמאַלע געסעלע. ווער עס געהט אין איהר
 אַרײַן אין אַרויס, ווערט אַרנע בעלויכטען מיט אַ געלען שײַן
 פֿון דער נאָהנטער גאַז-לאַמטערנע.

מיט עטליכע הייזער ווייטער, צווישען בירע טראַטואַרען, איז
 צו בעמערקען ניט-דייטליכע, שאַרצע סילוועטען פֿון קופּעס
 שטיינער און זאמד. איבער זיי אַ זאסטאווע פֿון ברעמער,
 אַ שטאַנג מיט אַרויטער לאַמטערנע, וואָס ווייגט זיך און
 ווינקט: אַ צײַכען די פֿוהרלייט, אַז מען קען ניט אַרײַבער-
 פֿאַהרען. באלד נאָך דעם ווערט די גאַס איבערגעשניטען
 אין דער ברייט מיט נאָך אַ גאַס, וואָס זעהט זיך קוים, קוים
 אין נעבעל. פֿון דאָרטען גרייכט נאָר אַ גערויזש פֿון
 פֿוהרען, און פֿיערלעך לויפֿען דורך אַ היין און צוריק.
 (אין דעם בעלויכטענעם, זאל איטאליע' בעוועגען זיך שאַ-
 מענס אין ווייסען. פֿון דער שמאַלער געסעלע געהען אַרויס
 אַ פֿאַר מענשען און, מאַכענדיג מיט די הענד, געהען זיי
 אוועק אין דער טיפּף סצענע און ווערען פֿערשוואַנדען.
 דענטער דער זאסטאווע דערהערט זיך אַ גערויזש פֿון אַ קאַראַט:
 „טפּררו...“ באלד נאָך דעם גרייכט אַ געלעכטער פֿון
 מאַנסביל און אַ ניט-צופֿריעדענע קוויטשערײַ פֿון ווייבער.
 אַ קופּקעלע מוהתנים בעווייזען זיך אויף דעם רעכטען טראַ-
 טואַר און געהען צום ווייסען מויער. צוויי יונגלעך לויפֿען
 פֿאַרויס, ווי די באַקען).

- 1- טער יונגעל: (קוקט זיך ארום) 5-5י, זיי זענען
 נאך ניטאן!
- 2- טער יונגעל: געה... דו האסט מנה איינסגעזאמט.
- 1- טער יונגעל: ווי איה בין א איד... דו וועסט זעהן
 שפעטער — אוי, וועלען מיר פֿיפֿען!
- 1- טער מחותן: (רויכערש א סיגאר) דאָס איז אַ הקרמח
 צו אַ אַידישער חתונה (צו זײַן דאַמע) פֿיכט, אַ ז
- 1- טער מחותנת' טע: שדים ווייסען! גראד היינט איז זי

ציינגעפאלען פֿערייכמען דאָ דעם ברוק (בעקוקט די שיק מיט גרויס צער), פֿערשפּרייט...
 2 = מער מחותן: מאדאם, ווי האָבען זיך דערוואוסט, אז

איהר וועט היינט קויפֿען ווייסע שיכלעך.
 3 = מער מחותן (לאכט פֿעט): גישקשה... די מענין

וועלען אראָב גלאט, ווי אויף פוטער. כע-5-כע-5... ווי געהט עס דאָרטען צו: „זשע וואו פריי, כע-5-כע-5...“

1 = מע מחותנת'טע (ברוג'ליך): אנעלעכטער...

2 = מער מחותן (פֿערייטט דעם קאָפּ צום זאל): אַ פנים, נאָך פֿריה. —

3 = מער מחותן: ווי-זשע, אז עס שמעקט, אז די חופּה וועט זיין אַכט, מסתמא וועט זי זיין אי"ה ארום צעהן.

2 = מער יונגעל: מאמע, זעהסט? (ווייזט אויף דעם פֿינסטערען שטאָק, וואָס ענטקענען) דאָ איז אונזער חדר, מאמע. די זעהסט? מאמע.

2 = מע מחותנת'טע: גוט איז מיר, גוט (בעקוקט דעם שלוף) אי-אי! היינט וואָס וועט נאָך זיין, אז מען וועט געהן צוריק?

2 = מער מחותן: חתן-בלה וועלען ווערען מאן און ווייב. דערזייל געהט אריין.

(געהען אריין פֿארווייזן אין איינגאנג און הויבען זיך לאנגזאם אויף די מאַרמאָרנע טרעפּ).

מייטע. (בויגט זיך איין און געהט ארויס פֿון נידערניגע טויער, וואָס צום לינקען מויער אָנגעטאָן אין ליכטע קליידער מיט אַשווערער פֿאַטשילע. געדוכט אָנגעפּודערט): דער וויענער בראָך זאל זי אוועקלעגען. ס'איז נאָך נישטאָ קיין אַכט, און זי מרייבט שוין אויפֿן גאס.

רוזשע (געהט ארויס נאָך איהר): וואָס? איהר איז דען קאלט? איהר פֿיערער פוטער מיטן קאָטשוקאווען קאלנער האָט זי שוין געהיסען אויסלופֿטערן... ס'היינגט שוין גרייט אין שאַפֿע (קוקט אויף דער בעלויכטענעם חתונה-זאל) אהא... ווייטער...

מייטע (קוקט אויף): אָט באלד וועט זיך שוין דאָרטען אָנהויבען. (הוידעט איראָניש מיטן קערפּער) הע-טע-טע-טע-טע... ס'קעהרט מיר שוין די גאל. אלע נאכט, אלע נאכט...

רוזשע: געלטעלע איז ביי ליטען גענוג...
 מיטע: די נארישע בלות... קוצעניו-מוצעניו... פשוט...
 ווערען חתנים לוקע (געהט אים) וועסט? (וויינט אויף דער רויטער
 לאסטערנע אין דער טיעף סצענע). דארטען מעג מען.
 רוזשע: יע, דארטען האט מען בייטאג פערזיכט דעם
 ברוק. וואס?

מיטע: אז ביי אונז אין פענסטער איז געהאנגען אזא
 לאסטערנע, האט זי דארטען נישט געלוינט (ניט א ווינק צו דעם
 החנה-זאל), נישט אנגעשטאנען, פעטערס, מען קען איהן...
 רוזשע: א —

מיטע: א פריהער האבען אלע אזוי אויך געוואוסט... און
 יעצט פריהר, ווי א הונד אויף דער גאס... זיך זי...
 רוזשע (מיט א זיפע): יא.

מיטע: הכלל, א געוואלד... דער דושאנצע איז געקומען
 צו לייפען: אי—אי—אי... עס פאסט זי ניט... עס שארט זי
 צום געשעפט... די מוחותנים קרימען זיך... ער וועט דערלאנגען
 דעם פאליצייסטער, וועט ער דערלאנגען... (גיפטיג די
 מוחותנים) —

רוזשע: און ווער וואלט זי דאן געהערט, איז פרום
 וואלט געהאט פאפירען?

מיטע: אז די באבע וואלט געהאט רערלעך... מען
 וויסט. —

רוזשע: און אז זי וואלטען טאקע דערלאנגט
 שרה'לע (געהט ארויס פון טיעף אנגעטאן אין א שוואר-
 צען ווענקעלעל. איונגער שטילער פניםיל. א וויינער קול): צאלעס
 פאבריק האט שוין געפירט?

מיטע (פייז): איך האב נישט געהערט.
 רוזשע (סצענע צום טאן): ס'איז נאך נישטא קיין אפט.
 שרה'לע (פערשעמט): איך פרעג דאך מעהר ניט.
 מיטע (קריסט איבער): זי פרעגט דאך מעהר ניט... זי
 האט שוין אויך קיין צייט ניט. דיין היימקע וועט צו דיר אזוי
 אויך טרעפען. האב נישט מורא. —

שרה'לע: ווער וועט איהם? אז די הויכע גנב'מע וויל
 איהן, עס פירקעט איהר, וואס, זאגט זי, זיצט? די האסט דאך

שוין אָפּגעקעמפּן ... איך בין ניט שולדיג — דו ביסט, זאָגט זי...
(פּערלאַפּט זיך).

רוזשע: וואָס זאָגט זי? —

מײַטע: (גרימײַג) נו, נו ווייטער... דו ביזט, זאָגט זי.
ניט גלייך צו מיטען און צו רוזשען און צו קרוינען... אודאי.
(געהט אום מיט רוזשען פאַרביי טויער) מיט אייַהר צוויי צוריק
האָט זי מיר דאָס זעלבע גע'טענה'ט... אלע יאָהר קריגט זי זיך
איהר, יונגע, מיט וועמען זי שטעכט אלעמען...
רוזשע: שטעכעניש איהר.

מײַטע: (צו שרה'לען) אין גיכען וועט זי דוך אויף אַנהויב
בען שטעכען... אין גיכען וועסטו אויף ווערען ניט גלייך...
אין גיכען (לאַמט דערשטיקט).

רוזשע: (אומגעהענדיג מיט מייטען. שטילערהייט) לאָז זי...
ארהמנות... אַך, ביסטו אַ בייזע.

מײַטע: ווי געפֿעלט דיר? אַ זשאַקעטל האָט זי דאָך
(קרימט איבער) אַ רהמנות... (געהט אום צערניצט) קאלט, אז
די כאַלירען...

שרה'לע: (שמעהט נעבען טויער און קוקט דאָרשטויג צו
דעם בעלויכטענעם חתונה-זאל) נאָך אזוי וועניג געסט. — (צו
מייטען און רוזשען) איך וואָלט ביי איה געוואָלט פֿרעגען — איהר
זענט דאָך פֿריהער אַרויס — די פּלה איז שוין געקומען אין
אַ פּאַקעטאָן?

מײַטע: צווייט ניט.

רוזשע: ס'איז ניט אונזער עסק, שרה'לע.

שרה'לע: (מיט פֿערדרום) קנימאָל זעה איך ניט, ווי
עס הייבען זיך אָן די טעניץ. —

אדורכגעגער (בעווייזט זיך אויף דעם לינקען טראַטואַר
און קנימט זיך דאָס בערדיל) דער רוח וויסט, ווי אזוי איך
האָב געמאַכט אַטעות... געשעפטען. — און ער...

מײַטע: (פֿערלויפט איהם אַנטקעגען און ווינקט) יונגער מאַן?
רוזשע (נאָך איהר) פּאני, פּאני...

דער דורכגעגער: האָ? (קוקט זי אָן) וואָס? אַוועק
צו אלרן שוואַרץ... (פֿערקריעוועט זיך און ווערט פֿערשוואַנדען
אין געטעלעך).

מ'טע: (היך אויפן קול) געה אלטן צו אלד: שווארץ
יאהר ... וואריאט!

רוזשע: אויך מ'ר א שיינהאץ?

מ'טע: נו, אט בין איך א ביווע... וואס כילט ער איה?
רוזשע: א האנד.

שרה'לע: איך קען איהם. ער איז א בולדאלטער... דא
ניט ווייט... ער האט געמוזט כאפען אנעליה פון אלטער...
מ'טע (מיט א שמויזעלע): אז דו קענסט איהם, פאר וואס
האסטו איהם ניט פעררופען?

שרה'לע: גוון, אז איך — וואס ווילט איהר...
(רוזשע און מ'טע הערען זי ניט און געהען א בוסעל ארויף
נאס. שרה'לע פערקוקט זיך אויף דעם התונא-זאל. אפאר דורכ-
געהער קומען אן פון רעכטען טראטואר און געהען אריבער די
ברייט גאס).

רוזשע (לאזט זיך געהן צוריק): פאני — פאנאווע... (די)
דורכגעהער לאפען און געהען אריין אין געסעלעך).
מ'טע (קוקט זי נאך מיט שנאה) אין דער ערד מיט די
בינער.

רוזשע (גרוילט) קא—אלט.

מ'טע (כאפט זיך פארן קאפ. קרעכצט אָב)

רוזשע: וואס? שוין ווידער א מיגרען?

מ'טע (פערריסט דעם קאפ צום פֿינסטערען, דריטען
שטאק): די חדר-יונגלעך זענען זיך שוין צוגאנגען... אט
בין נאכט — יא.

רוזשע (שלעפט די טיר): די פארדנע טיר איז שוין
אויך פערמאכט.

מ'טע: א קלאג צו זי. וואס זי גיבען אן א טאג. ארויף
די טרעפ און אראב די טרעפ, אראב און ארויף... א קלאפערדי,
אטאראראם. ווי מיט העק אין מוח, ווי מיט העק... מען קען
מיט אנאויג ניט צו מאכען. נאך ווענג די נאכט...
רוזשע: וואס? זיי שלאפען זיך דען ניט אויס?

מ'טע: טאמער ווענג, האבען זיי נאך אנגעקויפט אוועלענע
פֿיפֿעלעך. א פֿיפֿעריי. האב איך זיך צו זי ארויסגעגנבט, אז
פרומקעלע זאל ניט זעהן, און געבעטען זיך. איינער צווישען זי.

א בודהי מיט באקענעס, האט זיי עפ'ס א שעפט'ש געטאן... און אלע האבען מיה אזוי גענומען אַנקוקען, ווי עפעס א חיה: „טאקע? טאקע?“ א מכה זיי. און עפ'ס האבען זיי געקראגען א פאסקורנעס ווארט. האראו... וואראך. דער רוח וויסט זיי. רוזשע: הינטוגע קינדערלעך זענען נאך בעסער פֿאן די גרויסע.

מייטע: הערסט דאך, און דער עלטערער בודהי מאכט צו זיי: „וואס שוויגט איהר, חברה? פֿינט!...“ און ס'האט זיך אַנגעהויבען אזא פֿיפערני, אז... די גרויסע מנפה האט זי געקענט אוועקלעגען...

שרה'לע (מיט פֿער'חלומ'טע אויגען): רוזשע, אויף איין געלע... דו זעהסט דארטען אין זאל א הויכע מאדאם—א—א— אין וויסטען.

רוזשע: וואו?

שרה'לע: אט... מיט א סווען געגרינעלטען קאפ —

מייטע: נו?

שרה'לע: אויך רעכען, אז דאס איז דער פֿלה'ס אדער דעם חתנים מאמע, א? זי סארווערט. רוזשע: מילאָ בכּן?

מייטע: פֿערדרעה זיך דיין קאפּ. (צו רוזשען) וואס שטעלסטו זיך מיט איהר אָב? (צו שרה'לען) באַלד וועט קומען דיין חבר'טאָרין... וועט זי דיר אלץ דערצעהלען... זי איז דאך עפ'ס אַגעלע רענטע. און שרייבט אמעריקאנער אדרעסען. (נעהמט רוזשען אונטער'ן אַרם און געהט אום) עס ווילט זיך איהר א פנים זעהר שטארק חופּה-שטעלען... (לאכט גיפּטיג). שרה'לע (גוט אַגעה און לאפּט זי אָן; מיט אַ ציטערדיג קול) זאָגט נאָר, וואָס זענט איהר... וואָס בויסטו אויף מיר שטענדיג אין בעס, מייטע? בין אויך דען שולדיג? ... אויך וועל גוט צוגעהן, ווען איינער וועט דורכגעהן... אויך וועל זיך אָב-רוקען און אַויט, ווען זי וועלען געהן פֿון פֿאַבריק... אויך וועל בלייבען די לעצטע... (שמיל, פֿערשעמט) אויך וויל זעהן, ווי מען מאַנצט דאָרטען.. צווייל הערען, ווי די מוויק שפּיעלט... מייטע (קוקט זיך איבער מיט רוזשען, ווייכער.): ווער שטערט דיר? כאַטש בין טאָג.

רוזשע: נארעלע, חער לאזט דיר נישט?
 שרה'לע: אלע מאל, אלע מאל שלעפט מיין מוה אוועק...
 פריהער... קינמאל קומט ס'נר נישט אויס צו זעהן דאָרטען...
 קינמאל נישט...

מ'טע: אגליק וועט דיר געשעהן, אז דו וועסט זעהן.
 רוזשע: איה קוק נאָר נישט אין יענעם זייט, טיינע דאנות.
 (אויף דעם לינקען טראַטואר בעווייזט זיך אַ שאַטען. שרה'לע רוקט
 זיך אָב אַ זייט).

מ'טע (פֿערנעהט דעם שאַטען פֿאַראַויס. צו רוזשען):
 זעהער! (צום שאַטען) פּאָני?

רוזשע: (נאָך איהר) פּאָני...

2=טער דור 5 געהער (געגאָלט. אין אַ קאפּעליוש. קעהרט
 זיך אָב פֿון זי): אַך, ניין, פֿערציהט... (ווערט פֿערשוואַונדען
 אין דער פֿינפטער געסעלע).

רוזשע: אַנאַשטענדיגער יונגערמאַן.

מ'טע: אזוי גוט, חוץ אלע.

(ס'דערהערט זיך אַ שטאַרקער פֿיף פֿון אַ פֿאַבריק)

רוזשע: (נישט אַציטער) קיים מיט צרות...

מ'טע (בעהאַלטענדיג איהר פֿרייד): די וואוילע יונגען

הייבען שוין באלד אָן צו געהן...

רוזשע: קא—אלט... כוואָלט שוין גערן אין שטוב אַרײַן.

(שווייגט אַוואַרט) היינט בעקומען זײ געהאַלט?

מ'טע: און אז היינט? אַסך בלייבט איבער. יאָ. אָם..

אין אײַן בלויזען שאל... אַך, פֿרומקלעך די גנב'טע!...

שרה'לע: (שטעהט אין שאַטען פֿון טויער און ליינענט

פֿערהלומט דעם שילט פֿון חתונה-ואל) זא—אַל... אימאַ—לי—יע...

ניין, אי—טא—לי—יא...

רוזשע: ...ס'איז נאָך דאָ ערנער... עט. דו ווײַסט דאָך..

מ'טע: דו מײַנסט—חוה? (קוקט זיך אום, צו שרה'לע.

הערט נישט; שטילערהײַד): הערסטו, אײַז זי מיר נסאָם געוואָרען מיט

איהר הוסמען, מיט איהרע דארע, הראַבליעס, מיט איהר קוקלע... פֿוין

רוזשע: מיין טאָר נישט זינדיגען. נאָר אין אַמת'ן איז

דאָך טאַקע אײַז! שלעכט—און קוקט אויף קײַנעם נישט. אַ זכּיה

נאָך, וואָס זי רעדט מיט שרה'קען... שלאָפּט נישט און רעדט פֿאַר

זיך און לאזט דעם אנדערן ניט שלאָפֿען. (שווינגט אַ וויילעך) נאָך
ניט לאנג וועט זי דאָ בלייבען ...

מײַטע: דו קלערסט אזוי? אָ! אַוועלעך לעבען אייניק...
רוזשע: ניין, ניט דאָס... (בסוד) איך האָב געהערט...
איך האָב זיך צוגעהערט, ווי פֿרומע האָט גערעדט מיטן „אלטען“...
איהר פֿערדריסט, וואָס זי האָט זי צוריקגענומען נאָכ'ן שפּוטאָל...
מײַטע: און איז גערעכט. שוין דריי נעכט, אַז זי האָט
קײן נעסט ניט געבראַכט.

רוזשע: אַ צימער מיט מעבעל, זאָגט זי, וועל איך איהר
געבען, דער שמאַטש, זאָגט זי, אַ צימער?
מײַטע: וואָרום וואָס טוט זי דאָרטען? הוסט און לייגענט
בלומר'שט בונלעך... דער גאַנצער יחוס—זי איז אמאָל געווען
אויף מאַרשאַלקאָוסקע...
רוזשע: ... אויב, זאָגט זי, זי וועט מיר היינט ווידער קומען
פֿון גאַס אָט אזוי, וועל איך איהר, זאָגט זי...
(אַ גערויש. פֿון טויער לויפט אַרויס קרוינע, שלעפענדיג פֿאַר'ן
האַנד מאַניען.)

מאַניע (אַ זאַמער, טעמפּער פּנים. געניצט): ... שוין
געפֿעלט? מײַטע, צאלעס פֿאַברוק...
מײַטע: געפֿעלט, געפֿעלט...
קרוינע (צו מאַניען): זעהסט, דייזשע, און דו האָסט גע-
זאָגט, אַז מיר דוכט זיך!

שרהילע (צו מאַניען) און וואו איז חוה?
מאַניע: (געניצט לאנג און ברעכט זיך) הא—אַ?
קרוינע: (מיט אַ גרימאַסע) חוה פּוצט זיך!... (נעהמט
מאַניען אונטער'ן האַנד) קום זיי געהן אַנטקעגען...
מאַניע: (ווייזט פֿויל אויפֿן בעלויכטענעם זאל): אַ חתונה...
(געניצט) אַח—תו—נה.

קרוינע: קום, קום... (געהען אַרויף גאַס).
מײַטע (קוקט זי נאָך מיט האַס): ע—ע... פֿערלאָפֿען
אַ פֿרוהער די גראַבע דייזשע... און קרוינדעלע, אַ קריינקעלע איהר,
דרעהט מיטן קעפּעלע: ע—ע... דאַכט זיך, זי ווייס, אַז מיר
זענען פֿרוהער אַרויס. (ס'דערהערט זיך אַ הוסט היינטער'ן טויער)
אַהא! (טרעט אָב מיט רוזשען געהימער צו דער טצענע).

ח'וה (נעהט ארויס פון מ'יער מיט א פאטש'לע אויף די פליצעס. מאַנער; א לאנגליך דארע נאָו. גרויסע אינגעגראָבענע אויגען; אַנגעפארבט די באַקען און אַנגעפודערט).

שרה'לע (כאַפט זיך צו איהר צו) אָה, חוה — חוה'לע, זעהסט? (ווייזט אויף דעם בעלויכטענעם זאל) זעהסט, ס'אראַ חתונה ביי אונז וועט באלד זיין? אָט געהען מחותנים...
חוה (שמייעלט): ביי אונז? (נעהמט פון זיך אראַב שרה'לעס האַנד) לאַז, שרה...

שרה'לע. גיין, כ'מין אזוי... אין נאָס... מיר וועלען אויף זעהן... זי מאַג דאָרטען אפילו צעפוקעט ווערען... (שלעפט חוה'ן פאַר'ן האַנד) כ'בעט דיך — דו ווייסט דאָך — וואָס ס'מיינט אַי טאליע? אָן, זעהסטו? זאל — איטא — לייע..

חוה: (אפאטליש) דאָס איז אזא לאַנד, ווייט פון דאָנען... דאָרטען איז אַייביג זומער.

שרה'לע: נו — אז? אַייביג? דו ווייסט עס זיכער? עס קען גיט זיין —

חוה: אָן מיר וואָלט דאָרטען גאָרניט געשאַרט צו וואוינען — גאָר... יא, יא, שרה: איה ווייט עס זיכער.

שרה'לע: און מען געהט אום אזוי, אָן ושאַקעלעך? כ'בעט דיך, וואָס וואָלט אַשטיינער פֿרוּמקע נעמאָן דאָר-טען מיט איהר פֿיענער רעטאָנדע, א? (לאַכט).

מ'טע: (קרימט איבער שטילערהייר) זי — זי — זי... ס'קעצעלע האָט זיך צעלאַכט פֿאַר איהר חבר'טאָרין... פֿאַר וועמען וועט זי לאַכען, אז מען וועט איהר ווייזען דעם וועג? ...

רוזשע. שאַ — א... (רעדען צווישען זיך שטילערהייר)
חוה (מיט חשר): וואָס ווינקען זי דאָרטען, זי די טאלפעס (הוסט און כאַפט זיך ביי'ם האַרצען)

שרה'לע (קוקט זי אָן מיט רחמנות): ס'שטעכט? (וויכט עפּוס וואָס צו זאָגען) ע — גישט געדאַרפֿט נאָך אזוי גיך אויסשרייבען זיך פֿון שפּיטאָל.

חוה. (ווערט קרענקליך אויפֿגערעגט) גיט געדאַרפֿט, גיט געדאַרפֿט... כ'האָב געהערט... און — און איה — פֿרעג גיט — דו גיסט אַ גאַרניש קינד...
שרה'לע (פֿערוואַונדערט): חוה!

ח'וה. (בערוהינט): נו, נו, זי איף מיר ניט בריגו — איך
 גיין נערווען ... (שווינט א ווילע) ... אז ווי נאך איך האב זיך אָג-
 געהויבען פֿוהלען א ביסעל בעסער, האָט מען מיר גענומען געבען
 אַנצוהערעניש, אז אזוינע, ווי איך, זענען דאָ גענוג ... די ויצער-
 קע האָט איינמאל אַלען ארויסגעוואָגט, אז „די דאָזיגע“ שטופען אַרייס
 די אַרומע ליט ... (שטיל ווי פֿאַר זיך) און דאָן האָב איך מעהר
 גישט געקענט ...

מ'ט ע: (געהט אים מיט רוזשען פֿאַרביי מויער) א שלימזול
 איף זי! ווי צו להבטיח געהען זי ניט ... ס'רא פֿליכטיגט זי
 רוזשע: זי ויצען נאָך אין ביר-שינקעל. און מאַנישקע
 האָט שוין דאָרטען — די גראַבע קלאַץ ...

מ'ט ע: גישקשה — סוועט אויסדארען ... (קיקט אַרנע
 איף הוהן פֿון אונזערן שטערן. פלוצלונג) וואָס מיינען זי
 טאָקע? איף צופוקעניש קום אהונצו איף ... (לאָזען זיך אוועק
 געשווינד אין דער טיעף סצענע).

שרה'לע (לעהנט זיך אָן מיט'ן קאָפּ אויף חוה'ס פלוצעס)
 אז די וואַלט וויסען, ווי זי שטעלען מנה — דער גוטער וויסס
 זי — ניט אויסצורעדען פֿאַר זי אַ וואָרט. וואָס האָבען זי צו מנה
 איך מו זי דען עפּוּס?

ח'וה: א, איך ווייס גאנץ גוט. דיר פֿערגינען זי ניט. און
 מנה — מנה האָבען זי אַמת פֿיינט. (נאָך אַ קליינער פּויוע) און
 אַפֿשר נאָך דערפֿאַר זענען מיר בירדע געוואָרען גוט צווישען זיך ...
 לכל הפּחות, די טיט מיר.

שרה'לע: אָך, וואָס רעדסטו? גאָט איז מיט דיר ...
 ח'וה. דיר פֿערגינען זי ניט, וואָס די ביסט פֿריש, וואָס
 די האָסט פֿולע בעקלעך ... וואָס די האָסט קליידער, וואָס מען
 הענגט זיך דיר אויפֿן האַלז. די רייזט זי. זי דערמאָהנען זיך'
 ווי אזוי זי זענען געווען ... פֿריהער ...

שרה'לע (לאַכט קינדערש-צופֿרידען): עס קען ניט זיין
 און פֿאַר וואָס דיק?

ח'וה: (שווינט).

שרה'לע (ניגעריג): פֿאַר וואָס דיק? פֿאַר וואָס?

ביקט דיק ...

חיה (פ'צ'אונג, דומפונ): וייל אין מיר זעהען זי דאָס, וואָס מיר זי וועט זיין... שפּעטער... אין אַ פּאָר יאָרר אַרום... דען פּאַר...

שרה'לע (שטעלט אויף איהר אויס די אויגען): וואָס רעדסטו? הייסט דאָס, אז איה... אפילו... נין, נין.

חיה (הערט נישט, אויפגערויצט): איה בריה זי די אויגען, איה בין זי א שפּיגעל. א שרעקליכער שפּיגעל? ניט ווילענדיג זעהען זי אין מיר דאָס שפּעטערדיגעס... (מיט כעס) אַה, איה וויס! זי האָבען מורא פאַר מיר... (לאָזט מיט אַ מאָל מרויערדיג אַראָב דעם קאָפּ) נאָר אלץ איינס...

שרה'לע (בלויז): ערנער דיה ניט, ערנער דיה ניט... (נלעט איהר די האַנד, אין דער טיעף סצענע דערהערט זיך אַ גערויש פֿון אַ קאַראָט. עטליכע מחותנים בעווייזען זיך אויף דעם רעכטען טראָטואַר). די זעהסט? אַט נעהען מחותנים. באַלד וועט מען דאָרטען טאַנצען... פּריילינגס אין וויסען, אין וויסען און קאָואַליעירען מיט בלוטען אין די לאַצען... יא, חיה? (די מחותנים ווערען פֿערשוואַנדען אין פאַראַדנעס איינגאַנג פֿון חתונה-זאַל).

חיה: יא, שרה'לע. איה זעה. זי אויף מיר ניט ברוזני איה בין אזוי... די וויסט דאָך. (מיט זיך אָן אַ פּח און שטעלעט אַה, יא. ס'וועט טאַקע זיין זעהר אַ שענע חתונה.

שרה'לע: וואָס, ניט אַמת? (בערוהינגט) הער, חיה'לע, ציבעט דיה... אַט באַלד וועלען זי אָנקומען, די גראָבע יונגען, און איה וועל פֿערלויבֿען און בעהאַלטען זיך; דאָ אין געסעלעך. צו מען וועט דיה פֿרעגען, וואָלסטו זאָגען... וויסט דאָך וואָס. — חיה: צו ליבע וואָס וואָלסטו עס טון? קינד איינע! ס'איז אזוי פֿיילט.

שרה'לע: ציזיל זעהן, זי מען טאַנצט דאָרטען, זי מען שפּיעלט... קינמאָל זעה איה ניט. מען לאָזט מיר ניט אָב — (מיט בענקעניש) און רושע זאָגט, אז ווער נין הויבט זיך אַלע מאָל אָן די חופּה. זי איה בין אַ אידישע טאַטער! זי זאָגט. אז די חופּה שטערט פונקט אַנטקעגען דער גלעזערנער מיר פֿון באַלקאן...

חיה: א, קינד איינע, קינד איינע. —

שרה'לע: מיר וועלען בירדע קוקען. יא? דיר וועט נישט זיין קאלט? וועסט אנטאן מיין זשאקעטעל... אָט דעם. —
 חוה: ניין, דו וויסט דאָך, איך שמעה אלע מאל שפעט אויפן נאָס... אַזילו, אַז ס'איז אַפּראָסט.
 שרה'לע: אָך, חוה. אין פּראָסט... (ניט אַ ציטער) זי געהען. געדענקסט?

חוה (ניט אַ שאַקעל מיטן קאָפּ אויף יע). שמיילעלט).
 (אין דער טויער סצענע דערהערט זיך אַ גערויש פֿון מאַנסבולשע טריט און אַ שטילער געלעכטער).
 שרה'לע (ניט אַ לאַך צום געסעלע און כאַפט זיך. גרויך פּאַרזיכטיג) ח'לע? חוה: יאָ?

שרה'לע: און ווי אז קדו וועסט זאווני? מיטע ז... אַך וועל נישט בלייבען אליין. צוועל אויף אַרײַן.
 חוה: האָב נישט מורא. מען וועט מיר נישט געהמען. איך... איך וועל דאָ נאָך שמעהן.

שרה'לע: (בעהאַלט זיך פֿלינג אין געסעלע)
 חוה: (פֿאַר זיך. — שאַקעלט מיטן קאָפּ) נארעלע... קינדער וועט מיר נישט געהמען. (בעקוקט די דארע הענד) נישט וואָס... (גלייכט זיך אויס) נאָר אלץ איינס. (הוסט און רוקט זיך אָב אין שאַטען נון טויער)

(אויף דעם לונקען טראַטוואַר בעווייזט זיך אַ קופּקעלע יר-בייטער. די פּנימער פֿאַרשמירט. די הענד—ברודיגע. ערשט פֿון פֿאַבריק. צווישען זי קרוינע, מאַניע, רוזשע און מיניטע. רעדען און לאַכען).

1-טער אַרבייטער (קוצעלט מאַניען מיט אַ פֿינגער אין האַל): הער שוין אויף צו גענעצען. גראַבע!

מאַניע: אַ-אַי! ס'אַראַ קאַלטער פֿינגער! (ריסט זיך אַרויס) דיין קאַפּה גהטאַג! נישט אויף דיין קאַסטען עס איך.

2-טער אַרבייטער (ווינקט אונטער): מען וויסט. מען וויסט...
 3-טער אַרבייטער (ווייזט אויף דעם בעלויכטענעם זאל):

און דאָ נאָר מען זונגט זיך. אַ מלאכה! (צו מיטען) און ווען וועסטו חתונה האַבען?

- מ״ט (חמרע): 5אָטש באלד.
 2-ט ער אר.ב.: מיטקע איז בײַ מיר אַ מאַלאַדיען (נעהמט
 זי ארום ארום טאליע).
 מ״ט (פרעהליכער. דרעקסעלט זוף).. אין אז מען האָט
 חתונה, טאנצט מען. אָט אזוי—א. אַ פּאַלקע. (זונגט אונטער)
 יעדע, יעדע פּאַנאַטאָויע... יעדע טו אי טאם, יעדע דאָקטאָר
 טאם... (טאנצט אוועק אין שויער, נאָשלאַעפּענדיג נאָך זוף מאניען
 מיט עטליכע מאַנספּערשוינען).
 רוזשע (קוקט איהר נאָך מיט קנאָה): אַ נייע הויט האָט
 זוף נאָר אויף איהר אָנגעטאָן. — און וואו זענען דאָס די אַיבערניגע
 אייערע?
 4-ט ער אר.ב.: דיר איז וועניג?
 5-ט ער אר.ב.: זענען נאָך נעבליכען אין שווינקעל...
 שפורן. (קוקט זוף ארום) און שרה'קע וואו איז שרה'לע, מין
 נאָלדו שרה'קע!
 חוה (קוקט מיט גלעווערען איינען אין איין פּינעל):
 פּערטמען. —
 6-ט ער אר.ב.: אַ שאָד.
 4-ט ער אר.ב.: אַ, דאָס ביסטו? ... (שפּאַמיש) חודלע?
 מין קרוין! וואָס האָסטו זוף דאָס אזוי דעם פרצוף אויסגעוויסט.
 5-ט ער אר.ב.: וועסט דאָך אָנמאַלען אַ יקות אויף מעהל...
 (אַ נעלעכטער).
 4-ט ער אר.ב.: זעהט נאָר, איהר זאָלט אזוי נעגונד זיין,
 אַזדע קערלעך, ווי זי גלאַנצען...
 6-ט ער אר.ב.: דו שוואַרצט זיי מיט טינט צו מיט סאזשע?
 5-ט ער אר.ב.: מיט סמארע-ווידלע... (אַ נעלעכטער).
 חוה (וויל עפּים אַזאַג טון, נאָר פּערבייסט אַ ליפּ).
 4-ט ער אר.ב.: שמעהט ווי אַ גולם. אַ נפשׁ.
 5-ט ער אר.ב.: (שעפּטשעט עפּים ארײַן זיין חבר)..
 אויף מין עהרענוואָרט...
 6-ט ער אר.ב. (הויף, גראָב): נו — אויף פּין שפּיטאַל?
 טפּיי.
 5-ט ער אר.ב.: אַ סימן האָסטו איהר נעזיל... אַ מאַדנע
 זוף מיט איהם! אַראָב — נעהט עס, ווי אויף פּוטער, און ארויף—

פֿערהאקט עס זיך... (גיט אומגעריכט אפֿיהר מיטן פֿינגער
איבער הוה'ס פנים — אראָב און ארויף...).

ח'וה (גיט ווילענדיג. שרייט): הונד, גראָבער יונג, דו...
(ווערט פלוצלונג אנטשוויגען).

רוזשע: הערט שוין אויף... אז זי בנדען זיך צו, קענען
זי שוין גאר גוט אויפהערען.

קריינע: קומט בעסער אריין, ס'איז קאלט.
(אלע, א חוץ חוה'ן, געהען אריין אין שויער. א ווילע הערט זיך דעם
קלאצען טון וויערע פֿיס אויף די טרעפֿ. —).

ח'וה (פֿאר זיך) און איך ביווער זיך. — אלץ איינס. —
צערצייצט, קיינע מיט די צויהן) און איך פֿודער זיך נאָך...
און טאקע (ווישט גערווען די באקען מיטן עק פֿאטשילע) און
איך פֿארב מיך...
שרה'לע: (שטעקט פֿארזיכטיג ארויס דעם קאָפֿ פֿון גע-
טעלע) אוועק שוין?
ח'וה. (שטארקט זיך און מאַכט ארוהיגען פנים) אוועק...
שרה'לע (לויפט צו און נעהמט זי ארום) אָט איז גוט.
אָט איז גוט...
ח'וה: עטליכע זענען נאָך געבליבען אין ביווער-שיינקעל.
זי וועלען באלד קומען...
שרה'לע: און זאלען זי קומען—און איך מאַרש אין גע-
טעלע... ניטאָ מיך... ניטאָ ביו נאָך די טענץ... זי וועלען
ביי מיר הינט גיט אויספֿיהרען. מיטען מיט רוחשען וועט נאָך
זיין דאָס אַטיבה... זי האָט דאָך שוין דערעסען די טענץ מיט
די חופות, וואָס זי זעהען דאָ אלע נאָכט. — זי האָט דע עטען...
בלומר'שט... (מאָכט צו איין אויג. שעלמיש) אָ, איך פֿערשטעה.
איך פֿערשטעה... זי פֿערדריסט... זי זענען מקנא... און נאָך
זי... זי מאַכען זיך נאָר... פֿערשטעה... (קוקט אָן חוה'ן)
וואָס שטעהסטו אזוי? (פויע) איך האָב געהערט, ווי דו האָסט
געשרייען — „הינד“... דו, דאָכט זיך, אָ ווער האָט דיך שוין
ווייטער געטשעפעט?
ח'וה: געדענק גיט...
שרה'לע (אונגלויביג) געדענקט גיט... יאָ. און איך
וואָלט דערפֿאר... (שטעלט זיך פֿעסט אָן, מאַכט צוויי פֿויטען)

איה וואלט יענעם דעם מוח געשפאלטען...
 חוה (שטיל, פונקט ווי פאר זיך)... איה וואלט דערפון
 גיט געווארען שענער...

שרה'לע: דו זאגסט — (קוקט זי אן דורכדרינגענדיג)
 אדער... הער... פרומקעלע האט שוין הינט אויף דיר עפנים
 געבורטשעט?... געזאגט עפנים?
 חוה (גוט זיך גיט ווילענדיג א טרויכעל) נין. (שווינט
 א ווילעלע) וואס? וואס דארף זי מיר זאגען?
 שרה'לע (גוף) גארנישט... כ'פרעג אזוי... דו קענסט
 זי דאך!

חוה (שטיל) זי האט מיט דיר גארנישט גע'ערט?
 (אין דער מיטע פונעם הינטערן זאמטאווע דערהערט זיך ווידער
 א גערויש פון קארעטען, וואס שטעלען זיך אָב)

שרה'לע: אן געהען שוין נאך מחותנים, א—ס—ה...
 חוה: איה פרעג דאך ביי דיר...

שרה'לע (געשווינד) א מאדנער מענטש דאס איז! וואס
 האט זי מיט מיר צו רעדען? א הא, וויפילע זיי געהען...
 א חיל א גאנצער, א—ה—א—א...
 (א היבש ביסעל מחותנים — מענער און דאמען—געהען ארום אויף דעם
 רעכטען טראטואר; איילען זיך. און קוויטשענדיג און לאפענדיג ווערען
 זיי ביסלעכווייז פערשוואונדען אין איינגאנג פון ווייטע טויער).

שרה'לע (כאפט זיך אראָב פֿון טראַטואַר, שטעלט זיך
 אין מיטען ברוק און ציהט אין זיך די לופט): א, ס'ארא מאכל!
 חוה, דו פֿינדלסט?
 חוה (פֿערטראַכט) וואָס?

שרה'לע: שמעק, וואסער...

חוה: א? אך, יא... מאקע...

שרה'לע (קוקט דאָרשטונג אין די פֿעלויכטמענע פֿענ-
 סטער פֿון וואַל) כ'האָב אזוי מורא, אז פֿרומקעלע זאל נישט
 ארויסגעהן אָדער היימ'קע זאל זיך נישט צובינדען.
 חוה: א מאַדנע זאך... (גוט גערווען א לאַך)
 שרה'לע (געהט צו איהר צו) וואָס איז?
 חוה: דיר איז נישט מאַרנע? דאָ, ביי אזוי נעסט, אין

דארטען — געסט. (ניט א וואונק אויפ'ן חתונה-זאל) במדע
היסען געסט...

(פון דעם חתונה-זאל גרייפען פריהער ניט דייטליכע אויסגעשרווען און
נאכהער א שטארקער, פרייהליכער אקארד פון א קאפעליע)

שרה'לע: נו, איז וואס פאר א וואונדער? ... אי—אי—
מוזיק! מוזיק! דו הערסט? דאס בעקענענט טען אזוי די געסט?
ח'ה: מסתמא. (פויזע) ... און אפשר זעט די דאזיגע יונגע
לייטלעך אין שווארצע געהענטענע פרייקעלעך מיט די פערקעמטע
קעפעלעך, וואס טאנצען דא אזוי זעסט און רעדען גומשונקע
רעדעלעך ווערע, פאניקעקעס דארטען ... דאזען שוין אלט-
צעהן מאל געהאט אזוינע, ווי איה, ווי דו—און גארנישט ...
אפשר דער התן אלטן ...

שרה'לע: (מזעט איהר שעלמיש מיזין פוננער) א
פערשטעה ... כ'פערשטעה ... ח'ה'לע. א?

ח'ה: און פון דעסטוועגען שטעהען מיר דא אונטען
אין דער פונסטער, אין קעלט ... און זיי זענען דארטען
אויבען, און ס'איז זיי ליכטיג און ווארם און פרייהליך — פאר
וואס? (צו שרה'לען—שארף) וואס פערשטעהסטו?

שרה'לע: ניט אמת? (בויגט זיך צו איהר צו) דאס האסטו
געלייגענט אין דינע ביכלעך, אין די רוסישע ... איה פערשטעה,
מיט מיר פלעגסטו נאר לעזען די יודישע געשעפטעס. און די
רוסישע — דו אלטן, פלעגסט זאגען: איה וועל ניט פערשטעהן.
געדענקסט?

ח'ה (קריינקליך אויפגערינגט) וואס געדענקסטו? קינד
איינע. וואס פערשטעהסטו? פערשטעהסטו נאר ניט ... (פער-
הוכט זיך).

שרה'לע: נו, ניין, ניין ... ערנער דיה ניט ... כ'האָב
גארנישט געמיינט. (גלעט זי מיט רחמנות און שוויגט א חילוק)
מאָ פאר וואס רעדסטו אלץ אזוי?

ח'ה (בערוהיגט, שוואך) מיט אפאר יאהר צוריק האָב
איה אזוי ניט גערעדט — ניט אויסגעקומען ...

שרה'לע: נאך אידער דו ביזט ניט געוונד געווארען ...
אז איה בין אהער אנגעקומען, פלעגסטו קעסטל זאגען, טאנצען—
דו טאנצט דאך אזוי גוט ...

ח'וה. דאָס איז שוין געווען דאָס רעשט פֿון פֿריהער...
פֿריהער! איז דאָס דאָן געווען אַ מיטגעגען ווילדע צייט. מאָדען.
אין גאַנצען מיט עטליכע גאַסען ווייטער פֿון דאָסען...

שרה'לע. אויף מאַרשאַלקאָוסקע, יאָ?

ח'וה. אין יענע מקומות.

שרה'לע. קנימאל דערצעהלסטו ניט... מען זאָגט, איז
דאָרטען פֿלעגען אלע גאָסט זיין מאָלצייטען... און סטודענטען פֿון
וויסען אומשעבנע זאָנדערניעס פֿלעגען קומען. אַנאָמט? פֿון
וויסען אומשעבנע?

ח'וה. (האלב ערנסט, האַלב איראָניש) און אַפֿיציערען...

שרה'לע (מיט דת: לוח) נו—אוי? נאָכט אָן חוה'ס האַנד

מיט היץ) אַפֿיציערען? אָממע אַפֿיציערען? מיט שפּאַרעס? און מיט
שווערדען ביי דער זייט... אָט ווי ייִ די רעוויזאָנעס? און ווי
פֿלעגען דיך לאָזען אַרויסציהען עס פֿון ש.ר. אַ בלויווער שווערד
בלאָזט אַראַי אַזוי שעהן... וואָס, ניין?

ח'וה. ס'פֿלעגט זיך טרעפֿען. —

שרה'לע. מען דערצעהלט אַפֿילו, אז די פֿלעגסט דאָרטען

פֿרינקען מאַשפּאַניער... ניין אַשפּאַניער=וויין... וואָס?

ח'וה. אַשפּאַניער=וויין...

שרה'לע. און די האַסט טאַקע געטרונקען? (שלעפט זי

פֿאַר'ן שאל) מען זאָגט, אז דאָס האָט אַ טעם פֿון לינקער מיט
זאָדען=וואַסער? אַנאָמט?

ח'וה. אַ פֿינסעל געשמאַקער. ווער האָט דיר דאָס אַלץ

געזאָגט?

שרה'לע. רוזשע. זי ווייס. זי זאָגט, אז די האַסט אַ מאָל

געהאַט דאָרטען אַ סוף, אַ סוף קליידער, זינדענע אויף. הימטעל-
בלאָהע און רוימע, ווי בלוט. אלע געבלויזטע. אלע גאָסט זאָגט
זי, פֿלעגסטו אָנטאָן אַנאָנדער קלייד. א, איך האָב אַזוי לייעב
דעם גערוישיש פֿון זינדענס... שטאַנדיג, אז איך דערהער עס, ווילט
זיך מיר וועמען ניט איז גלעטען. דאָס דערמאָנט אַ חתונה.

ח'וה (בעגינסטערט פֿון שרה'לעס רייד) נאָר מער פֿון אַלץ

איז צו מיר געגאַנגען מינע אַ שוואַרצע, סאַטעמענע קלייד—אלע
פֿלעגען זאָגען... די קלייד איז געווען מיט אַ לאַנגען, לאַנגען
שלייף. דעקאָלמירט; מיט האַלבע אַרבעל מיט קרוזשעוועס, ליכטע

חי שוים. אלע נאכט, דו הערסט? אלע נאכט האט מען
געשפיעלט פיאנע און מען האט געמאנצט ביו צום קאפדרעהעניש?
שרה'לע. אה, איז דארטען, דארטען האסט איה דאס אזוי
אויסגעלערענט מאנצען?

(בשעתן לעצמען דיאלאג עפענט זיך פאמעליך אויף
א האלבע גלעזערנע טיר פון חתונה-זאל, און די
צוויי יונגלעך ננבענען זיך ארויס אויפ'ן באלקאן און
פערמאכען די טיר צוריק).

1-טער יונגעל: ... די מאמע זעהט ניט, זי עסט מיין
לעך. (קוקט זיך ארום) אן זענען זיי — זעהסט? אהא, וואס?

2-טער יונגעל. וואו? (בירדע שישקען זיך און שטיקען
עך פון געלעכטער). אט ווי די וואס אין יהושוע, מאקע?

1-טער יונגעל. איה וועל דיך דען אויסנארען? האסט
דיך מיר געגעבען קנעפלעך. —

זוה (בעמערקט גארנישט. היציג) און וויפיעל פלישקען
מעפליען דארט זענען געווען ... שפינגלען פון דער ערד ביזן
סמעליע ... אמארמארנע וואנע א בעזונדערע ... שמעקוואסער פרימע-
סארט, אויסלענדישע ... מין בעט איז שמענדיג געשטאנען אין
אויבערעם געזעלט. זיי אונטער א שמענדיגער חופה איז זי
געשטאנען. —

בירדע יונגלעך (פלוצלונג) רחב, רחב, רחב — רחב
(פייפען)

זוה (הא ?

(בירדע גלייך)

שרה'לע (ווער איז דאס?

1-טער יונגעל (צום צווייטען) שריי, צוויי רחב'ס.
שריי?

בירדע יונגלעך. צוויי רחב'ס, צוויי רחב'ס ... (פייפען)
שרה'לע. זעה ... חדר-יונגלעך, פון דאנען.

אקאפ פון אמחות נתי"טע (רוקט זיך האסטניג ארויס פון
דער גלעזערנער טיר) וואס פאר א קעהרען די וועלט, א וואס פאר
א פייפעריי? אהא? אן פאלמענס ארויסגעלאפען? טייערע יונגעלעך?
און פאלמענס? אט געה איה דער צעהלען דער טאמען, אט געה
איה ...

דער קאפ רוקט זיך צוריק אריין. ביידע יונגלעך לויפען
געשווינד אריין אין זאל. די גלעזערנע טיר פערמאכט זיך)
שרה'לע. דאס האַבען זיי געמינט אונז? נא דיר נאך איי
מיטען דרינגען. —

ח'וה (שווייגט)

שרה'לע: א מאָדנער וואָרט. — דיר זעהט נישט אויס דאָס,
וואָס זיי האָבען געשרייען, ווי עפּוּס א פּלאַטשיגע זשאַבע, טיט
א ברייטען פּוּסק אזא, וואָס שמיצעלט ... מיט קיילעכניגע, אַרויסגע-
שטעקטע אויגען, אזוינע גרויסע ... נין? איי בין איך אויף זיי
אין כּעס. —

ח'וה. אָט, שרה ... ס'איז דאָ נאָך שענערס. שענע ווערטער

הערען מיר גענוג ...

שרה'לע (פערמאכט איהר דעם מויל) שווייג, שווייג, דערמאן
נישט ... דאָ אנטקעגען איז יעצט אַ חתונה. אלע זענען אין ווייסען,
אין ווייסען ... פערשטעהסט? (פלוצלינג, מיט התפלעות). אָה, זעהן
זעה, וואָס איז דאָרטען! זעה!

ח'וה (הויבט אויף רעהיג די אויגען צום זאל) די חופּה.

(ווי פאר זיך) יעצט איז דאָ אַ חופּה ...

(אנטקעגען דער גלעזערנער טיר פון באלקאן בעוויי-)

זען זיך שטאנגען מיט אַ רויטער פלאַטע איבער זיי.

שאַטענס פון מחותנים דינגלען עס ארום מיט אַסך

אַנגעצונדענע ליכטלעך).

שרה'לע (אויף די שפיצען פינגער) די חופּה, חופּה, אָט

ליענט עפּוּס איינער מיט אַלאַנגער באָרד ... דער רב, אפּנים ...

עס זעהט זיך נישט דייטליך. (דורשטיג) אָה, פאר וואָס האָבען זיי

פּערהאנגען די שויבען מיט פּאַרהאנגען? ... פּערגינגען נישט, טאָסער

וועט אַ פּרעמדער אויף זעהן, פּערגינגען נישט ... דאָ איז אלץ אזוי!

און ביי אונז אין שטערמיל, אז מען האָט געשטעלט אַ חופּה, איז

עס געווען אין בית-מדרש, און אלע האָבען געמאָגט קוקען. —

זעה, איינער אין אַ צילינדער האָט זיך דאָרטען איינגעבויגען ...

דאָס איז געווען דער חתן ...

ח'וה (דוכפיג) דאָס טוט ער אָן דעם פינגערל.

שרה'לע: די פּלה זעה איך נישט, די קליינטשיגע.

ח'וה: אַ קליינטשיגע? ווער האָט דיר געזאָגט?

(ס'דערהערט זיך א פֿרעהליכער, וויזואל פֿון אַרקעסטער.)
 שר ה'לע (מיט פֿערדראָם): אַך... שוין, מען צעגעהמט די
 חופּה, מען פֿערלעשט די ליכטלעך... מען צעגעהט זיך... אַט
 שיט מען זיך מיט פּאפּירעלעך, זעה רייטשינקע, גרינגקע, בלאַ-
 הינקע, א סך, א סך פּאפּירעלעך... מען לאַזט. איינער האָט זיך
 עפּים געשטעלט אויף אַ שטול... ער האלט אַ פּוס אין האַנד,
 אַ גלעזערנעם... מיט ווין, מיט ווין... רויטער ווין. ער זאָגט
 עפּים... זעה, אלע פּאטשען מיט די הענד...
 (ס'גרייכט אַניטרויטליכער גערויש פֿון אויסגעשרייען און
 אפּלאָדירןסמענטען).

שר ה'לע (דאַרשטיג): דו הערסט?
 חוה (מיט): איה הער. (הערט זיך צו) די איבעריגע
 געהען פֿון שיינקעל...

(אין דער טיעף סצענע דערהערען זיך טריט).
 שר ה'לע (ווערט פּלוצלונג קינדערש אויפגעקענט): ... און
 דוקא ניט! אויף צעפּוקעניש. (וויל לויפֿען).
 חוה (כאַפט זי אָן): גענוג וועט דיר שוין זיין, געה...
 קינד איינע. דו קענסט בעסער—דיר זאל זיין וואַרים. צוליבע
 וואָס?... וואָס עפּים גראַד היינט האָט זיך דיר פֿערוואַלט?
 שר ה'לע: די טעניץ, די טעניץ... (אנטלויפט אין געסעלעך
 אַריין).

(נאָך דריי אַרבייטער געהען צו. שפּורע).
 1=טער אַרבייטער (קריכט אָן אויף חוה'ן מיטן שפּורען
 פנים): המ? ... האָ—האָ...
 2=טער אַרבייטער (שלעפט זי כּימם שאל): די חברה
 איז שוין געווען דאָ? ... אַריין? אַריין?
 חוה (גערוועזן) צווייט ניט...
 3=טער אַרבייטער (א גראַב קול): שרה'קה איז דאַרטן?
 דאַרטן שרה'קה?
 חוה: צווייט ניט.

1=טער אַרבייטער (קריכט איבער מיט אַ באַם): צווייט
 ניט. צווייט ניט... צווייט ניט... (שאַקעלט זיך).
 2=טער אַרבייטער (ווינקט אונטער צום דריטען): חיקע
 קום.—(געהמט זי אונטערן אַרעם) קום. א

צווייטער אקט.

(אין 5 מינוט ארום)

די זעלבע דעקאראציע, ווי אין ערשטען אקט. אין זאל איטאליע געהען מאַסטען. ריווגע שאַטענס פֿון הענד נובען זיך דאַרטען אלע ווילע אַ הויב, באלד דערהערען זיך אפלאַ- דיסטענטען, און די כוונק ניט אַ כאַפּ אונטער „אויזאט“ און ווערט אַנטשווינגען. פֿון דער רונדער, אַפּענער טירעל, וואָס צום לינקען, געהען אַרויס אַ פּאַר טעגשען, און אַ פּאַר געהען אַרײַן.

ח'וה. (שמעהם, ווי אַ פּערנלייזערטע, אָנגעשפּאַרט מיטן רוי- קען צום טויער און בעמערקט קינעם ניט).

מײַטע. (לויפט אַרויס פֿון טויער אָהן אַ פּאַטשעלע, בײַדע הענד אונטערן קאַפּטעל, קאָסט זיך אַרום). און וואו איז זי?

ח'וה. (ניט אַ ציטער און גלייכט זיך אויס) האַ?

מײַטע. (קרימט איבער) האַ—האַ? — שרה'קע דינע וואו איז מען דארף זי דאַרטען האַבען... נויטיג... פֿרומקעלע זיצט און בראַט.— שומרים דארף טען נאָך זיין פֿון איהרע שרה'קעס. צרות איהר!

ח'וה. (קוקט זי אָן אָנגעשטרענגט) פֿרומע איז זעהר איז בעס?... אויף שרה'קען?

מײַטע. מען פֿרעגט דאָך ביי דיר עפּנס?

ח'וה. שרה'קע? זי איז— כּווינס ניט. לאָז מיר.

מײַטע. (מיט אַ בעהאלטענעם קוועטש) איה לאָז דיר, איה לאָז דיר... (געהט אין טויער) זאל זי אַלען געהן און זוכען זי. אויב זי דארף—(ווערט פֿערשוואַנדען).

ח'וה. (קוקט איהר נאָך)... נו, אלץ איינס. — (פֿאַרויכטיג) שרה, שרה!

שרה'לע (איהר שמיום הערט זיך פֿון געסיל) כּ'בעט דיר, היים, לאָז מיר יעצט אָב.

חיים. (געהט אַרויס פֿון געסעל, האַלטענדיג שרה'לען ביי

דער האנד, די היטעלע אויף א זיט. מאכט ברייט מיטן פֿינגער
צוויל ניש—וויסען ...

שרה'לע (רייט זיך פֿון איהם ארויס) און איך וויל נישט
נעהן. (לויפט צו צו הוהין) איך שטעה דא מיט חוהין. איך דארף,
חיים, (נעהט צו צו חוהין לאַבוסדינג, מיט א זיט): זאָג
נאָר, פֿינפע, די רעדסט איהר דאָס צו? (גוט איהר א שרויף מיטן
קליינעם פֿינגער אונטער דער נאָז) מיט'ס ניש—אניא תרנגלת...
ציג דיך באלד—א—א כמאל און א שייט אויס דיין זעקל במנער
אז, סמעטאזשעס' וועלען דאָס קלייבען אויף צוקער. — וואוהין
קוקסט? איך רעד דאָך מיט דיך!

שרה'לע. מאך דאָ ניש קיין שטיק, חיים.
חוה. (קוקט אויף איהם רוהיג).

חיים, וואָס קוקסטו מיך אָן מיט דינע קעצישע שפאקטן-
זעס? סט'מך נישט—דערקענט (ארטן אין סעריאָז. כאפט זי אָן
און טרייטעלט) די קענטט מעך? (העכער) איך פֿרעג דיק: די
קענטט מעך?

חוה. (קאלטבלוטניג) לאָן.

חיים. (אָנגערירט) חיים=קישקע קענטטו: סנעהערט פֿון
חיים=קישקען?

שרה'לע (שפאָטיש) פ=ש=ש=ש—

חיים. (קלאפט זיך ענערניש מיטן פֿינגער אין האַרצען.
זיך אויפֿן קול) סיבן איך. אי—איך! (נאָך העכער) סיבן
אי—איך!

שרה'לע. אָ—אָ, א העלד אין נאטקעס!

חיים. (נעהט זיך צו שרה'לען) און די אויך? זאָג נאָר,
קאסמאָרע, די אויך? די וויסט, אז איך האָב אָט אניא (שמרעקט
אויס זיין האנד און קלאפט אויף איהר מיט דער אנדער האנד)
אָט אניא!

שרה'לע. אָ—אָ, ווי פֿאַר א יאָרויגען שניט ...

חיים. (אויפֿגעבראָט) די וויסט, וואָס אָן כאַלעווע ליגט?
(פאטשט זיך אין שמוועל) אין כאַלעווע!

שרה'לע. א שקארפעטקע. — נאָך מיט אַ לאָך. —

חיים. (כאפט אַרויס פֿון כאַלעווע אַ מעסער און נישט מיט
איהם א בלאַנק)

שרה'לע (גוט זיך אטרייסעל) אי א דונער!
 חוה. (שטעהט רוהיג).
 חיים. (צופרידען פֿונ'ם עפעקט) א? קאסמאָרע, מינט טאָקזש.
 —אַט שוין, נו! אַ הויב די פֿיסלעך און גענאנגען.
 שרה'לע. (צעשראָקען) חיימ'קע, כ'בעט דו? ...
 חיים. כ'וויל גישוויסען.
 שרה'לע. געה יעצט אוועק; אַ גאסט דארף קומען... (שטילער-
 הינד) מיט פֿיאַימ'ס ... ס'טקריגען אַ פֿאַר גילען—קום שפעטער ...
 חיים. (לאַבוסדיג) אַ פֿאַגילין (בעהאַלט דעם מעסער)
 געדענק, איה געה יעצט אוועק פֿיס'עסען (לאַזט זיך געהן) קאס-
 מאָרע, אָבער געדענק! (ווערט פֿערשוואַנדען אין דער טיעף
 סצענע.)

שרה'לע. אזא לאַבום—וואָס?

חוה. ניש'קשה זיך ...

שרה'לע. (מיט פֿערדראָס) דו ווייסט, ער איז נאָר ניט אזא
 שלעכטער... ער דרעקסעלט זיך נאָר אזוי—וואָס גיין? אַט מיטע'ס
 און רוזשע'ס יאטען... וואַזשנע בעשיצער! געהמען צו ביי זי בון
 אַ גראַשען, און אַפֿט מאַל נאָך—(שטיל) מיט די פֿויסטען, מיט די
 פֿויסטען... ס'געהערט, ווי מיטע האָט ביי זיך אייערנעכטען געווינט
 ס'געהערט!

חוה. כ'האָב דיר פֿערגעסען זאָגען, מיטע איז דאָ געווען
 פֿרומקעלע ווכט דו?—זי איז בייז.

שרה'לע. בייז? נו זאָל זי זיין בייז!.. איה פֿעהל איהר
 אָבער, א? — זי וועט שוין מסתמא באלד אַרויסלויפֿען מיט איהר
 דעמאָנדע. געכני וואָלט זי אַמאל קראַנק געוואָרען! כְּאַטש אויף
 איין נאכט, אויף היינטגיגער נאכט, אַט וואָלט געווען גוט! — גיין,
 זי איז געוונד ווי אַ שטיין.

(פֿון חתונה-זאל דערהערט זיך אַ פֿרעהליכער, וויזאט.)

שרה'לע. (טרויעריג) דאָ איז יעצט דער מאַלצייט. די
 מחותנים האָבען צייט. שווער געהט ביי זי צו די טעניק. (שווימט
 אַ וויילע) עס שאַרט איהר, אז איה שטעה אַמאל אין אַ יאָהר אויפֿן
 גאס, אַנאָבעריגע שעה. און חיימ'קע, ער איהר ליידען קען איה
 איהם גיט... ..

ח'ה. און ניט לאנג הוּסמו מיר געזאגט, אז דו האָסט איהם
שרעקליך לייעב; א, שרה'לע?

שרה'לע. שרעקליך לייעב ... נון, צווייט ניט, צווייט ניט.
ביי זי קומט אלץ אים בעסער, איידעלער ... (ווייזט אויפ'ן חתונה-
זאל) אז דו וואָלסט וויסן! איה האָב דאָך געזעהן דעם חתן מיט
דער בלה, וואָס האָבען דאָ היינט חתונה. איה ווייס אייך געוויס,
אז דאָס זענען זיי. היינט ביי טאָג האָב איה אויף אַרגע אַ קוק
געטאָן דורכ'ן פֿענסטער. זעה איה, אז אָט די גלעזערנע מיר פֿון
באלקאן איז אָפֿען. די בעדיענער האָבען אינוועניג געפּוזט די סאָ-
מעמענע בענקלעך. רויטע בענקלעך אזוינע. צוויי זענען דאָרטען
אומגעגאנגען און בעקוקט. נאכדער זענען זיי אַרױס אויפֿן באלקאן.
וועסט דאָך ניט גלױבען — דאָס זענען געווען חתן-בלה. כ'האָב
אויפֿן שטעל פֿערשטאנען פֿון זייער שמייכל... ער איז אזא שענער,
מיט גענרױועלטע האָר, שוואַרצע, ווי סמאָלע...

ח'ה. (ניט שטיל אַ ציטער) גענרױועלטע? — מען זאָגט:
מיט אַ גענרױועלטען מאַך נישט קיין שותפֿות.

שרה'לע (מיט חשק) הער זיך צו ... ער האָט איהר עפֿים
אַ שושקע געטאָן, און זי האָט איהם געמאַכט מיט'ן פֿינגער צום
נאָז ... ער האָט זיך אומגעקוקט, צו די בעדיענער ... כ'ה, ער האָט
געמיינט — קיינער זעהט ניט, ער האָט אזוי פּאַמעליך אַראָבעצוי-
גען פֿון איהר הענטעל די הענטשקע, אזא קליינגקע הענטשקע —
און האָט זיך איינגעבויגען ... ער איז אַ הויכער, און זי — אזא וויי-
סינקע, איינגינקע.

ח'ה. און ער איז אַ הויכער?

שרה'לע. א, זעהסט, ביסט אויך מקנא... דו אויך, טרעף
וואָס ער האָט געטאָן, אזו? (ווי בסוד) ער האָט איהר אַ קוש גע-
טאָן, אַ קוש געטאָן אין האַנד. אלע רױסטאָקראַטען קושען אין
האַנד, אַנאַמט זי איז רױט געוואָרען. זאָל איה אזוי געוונד זײן,
ווי איה האָב געזעהן מיט מיניע אויגען. מיר איז נאָכדעם געוואָרען
אזוי אומעטיג, אזוי אומעטיג. פֿרומקעלע איז צו מיר צוגעגאנגען, גע-
נומען מיר שלעפען אין זאל, בעסער געהן זיך אויסשלאַפען, איי-
דער קוקען אין מיטען העלען טאָג אין פֿענסטער... אוי, ווי מיר
האָט זיך גע'דלש'ט אַנשפּיען איהר אַ פֿולען פנים!

ח'ה. (רייכט זיך גערווען דעם שטערן).

שרה'לע. און דערפאר ווילט זיך מיר היינט אזוי זעהן, ווי
עס געהט דא צו זייער חתונה, עפנים ציהט מיה אזוי... איה ווייס
אפילו, ווי ביינע הייסען... וואס קוקסטו אזוי?
חיה. (רעדט פלוצלונג) שרה, וואס וועט זיין, אז איה וועל
מיט אמאל... שטארבען?

שרה'לע. וואס איז דאס פאר א ווערטער?
חיה. זעהר איינפאך... מיט אמאל: וואו איז חיה? ניטא
זעה! ניטא... (ניט אלסאך אין זיך).

שרה'לע. (שטעלט אויס גרויסע אויגען) חיה? איז יענע
טאקע אנצאמט? און איה האב געמינט—

חיה: נו-נו. נארעלע, דאס לאך איה—גלאט אזוי; זי
האט שוין מורא. (שטרענגט זיך אן) דו האסט געמינט? וואס
האסטו געמינט?

שרה'לע (נעהמט איהר האנד): חיה, דו וויסט, אז דו
רעדסט פון שלאך?
חיה: איה?
שרה'לע: דו.

חיה: ס'האט זיך דיר אויסגעדוכט.

שרה'לע: דו ווענטיל צווישען אווערע בידענס צימערן
איז זעהר דין. מען הערט אפילו דעם אטעם; אז עס איז שטיל...
חיה: נאר דו! אז... אז זינט איה בן ארויס פון שפיטאל
שלאך איה ניט גאנצענע געכט.

שרה'לע: איז רעדסטו דאס אזוי? ניט פון שלאך?
חיה (מבולבל): וואס אזוי? קינד איינע. רעד, אז דו
רעדסט.

שרה'לע: נו, זאג אלסן, איינמאל קען זיך אויסדוכטען.
אבער עטליכע מאל? זאג אלסן. דו וויסט, דעם לעצטען מאל
האב איה זיך זעהר דערשראקען... כ'האב זיך איינגעהאלטען ניט
צו שרייען. גלויבסט ניט? כ'קען דיר שווערען. אלע זענען זיך
שוין יעמאלט צעגאנגען. ס'איז געווען אוראי פיער אונגער ביי
נאכט. דו, הויכע האט שוין אומעטום צעלאשען דו לאמפען ו
פיינטער. ליג איה אזוי און שלאך ניט. מיר דאכט זיך, אז דו
קעכסט. פלוצלונג הער איה, ווי דו טוסט א לאך אזוי מאדנע...
שטילערהייד און דערנאך— (ניט א ציטער און שטעלט זיך אב.)

ח'וה (שטיל) : דערנאך ?

שרה'לע : דערנאך . „דער וויסעל איז טיעף—טיעף—
טיעף... דער וויסעל איז טיעף—טיעף—טיעף“... און ווידער
א לאך—

ח'וה : אָט דאָס נאָר ? (לאַכט ניט נאטירליך.)

שרה'לע (אונגלויבונג) דאָס איז גאָרנישט, ח'וה ?

ח'וה : צווייט וואָס. איינמאָל געה איך אזוי איבערן אייזער—

געס בריק פֿון „פראַנץ“. טו איך אַ קוק אראָפּ אין וואַסער...
דער קאָפּ האָט מיר וועה געטאָן. גיט מיר עפּים אזוי אַ שווינדעל...
קלער איך : און ווי איז, אַז דער בריק פֿאַלט מיט אַמאָל ציין...
דרומעלט זיך מיר פֿון דאָן אָן עפּים... אין שלאָף, אַז אַ גוי
שלעפט מיך אין וויסעל אַרײַן... אָט וואָס.

שרה'לע : און איך הייב געמינט—גאָט ווייס וואָס. צוהאַב

געמינט, אַז דו ווילסט עפּים שלעכטס טון.

ח'וה (קוקט זי אָן אַהן בעוועגונג).

שרה'לע (מבולבל) : ווילע זי איז אויף דיר אזוי... אָננע—

בלאָזען, וויל דו פֿערדינסט ניט—פּטור נוי, ביי מיר אויך...
ס'טרעפט זיך... און ביי קווינען און—און ביי מיטען אויך... ביי
אלעמען—

ח'וה (גלעט זי) טרויסט מיך גיט, מיידעלעך, טרויסט ניט—

שרה'לע : זאָל איך אזוי געזונד זיין—

ח'וה : איך טרויסט זיך אליין גיט. טאָמער גיט הינט, איז

מאָרנען, זאָנען טוּוּ זי מיר.—

שרה'לע : אַ ליגען, זי וועט גיט זאָנען, זי וועט זיך גיט

דערוועגען... (טוויינט אַ ווילע) און דאָס, וואָס זי האָט פֿון דיר
פֿריהער געהאַט ? זי דערצעהלט דאָך אליין...

ח'וה : אַה, פֿריהער ! (קריצט מיט די ציין) דו ביסט

אַ קינד ! שענערע מענשען, ווי „פֿרומע די הויכע“, האָבען פֿער—
געסען, וואָס פֿריהער—שענערע מענשען... (פֿערהוסט זיך)

שרה'לע : אָט וועסטו זעהן, זאָל זי נאָר פֿרוכען. ס'זי

חיים וועט גיט דערלאָזען, ער האָט חברה, איך וועל איהם בעטען...
וועסטו זעהן.— אַ, עזי האָט חברה !

ח'וה : אלץ איינס, פֿון דאָנען איז נאָר ציין וועג פֿאַרהאָן—

שרה'לע : (דעריינאָקען) וואוּהן ?

ח'ה: אהינצו... וואו מען פערדינט א פערזיגער א מענטש-
לעך און דערנאך נעהמען עס אָב די לאַבוסעס... דאָ בין איך
שוין אויס סחורה... אין „סטארײַ גאַראַד“—יאָ.

שרה'לע: אָך דאָס?—נײַן, נײַן... זאָל נאָט הימען!
ח'ה: נאָט האָט שוין פֿערהוט. — (נעהמט דעם פנים אין
בירדע הענד) און איך בין געלעגען אין שפיטאל, האָב איך א סוף
געקלערט. קוינמאָל האָב איך אזוי פיעל ניט געקלערט, גאנצע
מען, גאנצע נעכט...
שרה'לע: א שענע מלאכה, מען קען דאָך פון זינגען אַראָב—
און דינע ביכער... די רוסישע, מיט די רימענע רוקענס? עפּוים
זעהט מען זיי ניט...
ח'ה: א, די ביכער? (גיט א לאַך) זיי האָב איך צעפליקט,
צעפליקט...
שרה'לע: (הויבט מיט די פלייצעס).

ח'ה: נאָר סיי ווי סיי לאָזט מען ניט לייענען אין שפיטאל.
דער דאָקטאָר פֿערוועהרט. דאָס שאַרט צום געזונד, פֿערשטעהסטו
מיד... דערפֿאַר אָבער טראַכטען—ווער קען דאָס זעהן, ווער
קען דאָס פֿערוועהרען? (קליינע פּויווע)... דעם ערשטען ציגעל
איז נאָר געווען שווער אַרויסצונעהמען. און דערנאָך האָט זיך שוין
איטליכער גענומען גרינגער, גרינגער, ביסלעכווייז. יעצט איז מיר
גאַרנישט געבליבען; גאַרנישט, גאַרנישט...
שרה'לע: מען קען זיך פֿאַרשטעלען—אַנקומען פֿון מאַר-
שאַלקאָוסקע אַהער, וואָס עס קען שוין בלייבען... אָבער אַ מענטש
מוז מען זיין... נאָר זיין אַ מענטש...
ח'ה: (הויבט אויף איהר אויף די אויגען, שמייכלט טרו-
עריג) אָך, ניט דאָס, ניט דאָס... מירדעלע מינס. מיינסט אַ
דאָרטען איז מיר טאָקע געווען ניט? פֿרעהליך? ... דאָרטען האָט
מען נאָר ניט געלאָזען זיין אויסקומען, מען האָט טאַג-מעגליך ניט
געלאָזען.—אָבער אין אַמתן—

שרה'לע: וואָס רעדסטו? און די אָפּיצערען און—און מאַש
פּאַניער-וויין?...

ח'ה: אפילו ניט די פליישענע טעפליצען, ניט די שפיגלען,
ניט די זידענס, ניט די פארשומען... איך האָב זיך נאָר געמאַכט
פֿרעהליך, אָדער אז דער קאַפּ פֿלעגט זיך פֿעררעהען, פֿלעג איך

שרה'לע: וואָס רעדסטו? און די אָפּיצערען און—און מאַש
פּאַניער-וויין?...

ח'ה: אפילו ניט די פליישענע טעפליצען, ניט די שפיגלען,
ניט די זידענס, ניט די פארשומען... איך האָב זיך נאָר געמאַכט
פֿרעהליך, אָדער אז דער קאַפּ פֿלעגט זיך פֿעררעהען, פֿלעג איך

פֿערגעסען... (אָטעמט שווער) איה וועל דיר זאָגען איה וועל דיר זאָגען... איה האָב געהאלט פֿרעמדע, ווילד פֿרעמדע און געקלערט וועגען איהם... געטרונקען וויינען און לינקערען מיט סטודענטען און אין אָמת'ן מיט איהם, נאָר מיט איהם... פֿער-שטעקסט? נאָר מיט איהם... איה פֿלעג נאָר דארפֿען פֿערמאכען די אויגען. —

שר ה'לע (מיט חשק): אה, איה פֿערשטעה, וואָס דו מיינסט, איה פֿערשטעה. — און אז מען עפענט אויף די אויגען, זעהט מען עפֿים פֿרעמדע פֿנימער... אָפֿטמאל נאָך שמורע, מאוס'ע... און עס ווערט אזוי ניט גוט. —

ח'ה (האלב-איראָניש): און וועמען—דו? וועמען האַלסטו, אז דו פֿערמאכסט די אויגען? חיימ'ען?

שר ה'לע (שטאַלציג): פֿון יעצט אָן—דעם געגרייזעלטען חתן, וואָס איה האָב דאָ געזעהן—און פֿריהער... פֿריהער שטענע-דיג דעם פֿריניג אלברעכט, ער שטעהט מיר, ווי אַ לעבעדיגער פֿאר די אויגען... —

ח'ה (פֿערוואַנדערט): וואָסער פֿריניג אלברעכט?

שר ה'לע: ע! מ'שוין פֿערגעסען. (דעקלאַמירט)... און דאָן האָט דער פֿעריזויפֿעלטער פֿריניג אלברעכט געטאָן אַרויסכאַפֿען זיין גאָלדענעם דאָלד פֿון דער זילבערנער שייך און מיט די שניקלינט פֿון אַ בלייז געטאָן עס אַרײַנשטעקען אין דער ברוסט פֿון דעם אלטען פֿרידריך, וואָס האָט אַוועקגערויבט זיין הינט-געליעבטע דאָלאָרעס... *

ח'ה: אַ דאָס האָסטו געלעזען אין דער „בלומיגער ראַכע". — שר ה'לע (פֿערישעמט): און וועמען דו? וועמען האָסטו געמיינט? איה האָב געמיינט, אז דאָס איז איינער פֿון דיניע—פֿון דיניע בילער, אַנאָדערער... —

ח'ה: אי, נארעלע. (קלוינע פּויוע) אז איה בין געווען אַ יאָהר עלטער פֿון דיר, האָב איה געהאט אַנאָיגענעם פֿריניג, ער האָט געהאלטען עקזאמענס אין יענער שטאָרט, וואו איה האָב געאַרבייט. —

שר ה'לע: דאָן? אז דו ביסט געווען אַ מאָרוסטקע? אין דער ליטע?

ח'ה (ניט אַ שאַקעל מיטן קאָפּ): אלע פֿאַרנאַכט פֿלעגט ער

אויף מיר ווארטען אין בולוואר... און איך—אוי בן איך געווען נאריש, אזוי נאריש!—איך געה, דאכט זיך, צו זיך אהיים, צו זיך אין צימער, אין פֿערנגעה אין גארטען אריין... צו יענעם בענקעל, וואו ער ויצט... און דאס הארץ קלאפט מיר אזוי, קלאפט...

שר ה'לע: דאס איז ביי איך געווען א ליבע? א יא? אנאמט'ע ליבע?

חיה: צו די פֿיס איז ער געלעגען (גיפטונג), ווי א הונד... נאך ווי—איך זאג איהם, אז מיר זענען ניט קיין פֿאר, אז איך בין א פֿראסטע נייטארין, און ער: „און דו? קען איך ניט לעבען“ און אט געהט ער און פֿערווארטט דאס לערנען און אלץ, און הויבט אן טוינקען בראנפען... א פֿערצימערטע פֿלעג איך ווערען.— איך זאג איהם, אז איך בין אַריס, אנאָרימע יתומה, און ער: „אלע מענשען זענען גלייך ביי א געבולדערטען, אַריס און רייך— אלץ איינס...“ און נאך א סוף, א סוף פֿלעגט ער מיר דערען. (שווינט א ווילע) ביי דער ארבייט, אז איך האב מיר דערמאנט אן זינע רייד, פֿלעגט מיר ווערען אזוי וואַריס, און איך פֿלעג אנהויבען זינגען... די מאַשינעס האָבען געקלאַפט נאָכאַנאַנד, די נייטאר-נען האָבען אונטערגעקערעכצט—און איך האָב געזונגען.— א פֿילינקע בן איך געווען, א פֿרעהליכע.

שר ה'לע (נייגעריג): און דערנאָך?

חיה: דערנאָך האָט ער גענומען מיט מיר לערנען, אלע אַבער געבען מיר שטונדען, לייענען מיט מיר צוזאמען און אוועקווערען שפעט... דערנאָך אלץ שפעטער און שפעטער בין וואַנען... בין וואַנען ער האָט אויסגעפֿיהרט.— איך האָב מיר געבעטען... מיט טרערען... און ער: „אלע מענשען זענען גלייך“, און א סוף—אנעק.

שר ה'לע (שטיל): כִּינעס, ווי דאָס טרעפט זיך... ביי מיר איך—ביי מיר איז אויך אזוי געווען. דאכט זיך, מיט אַין האַנד שמופסט דו איהם: „מען דארף נישט, מען דארף נישט“, און מיט דער אַנדער האַנד האַלזסט. „מען דארף נישט, מען דארף נישט“—און אַלען קושט דו... פֿאַר וואָס איז דאָס אזוי?

חיה (פֿלוצלונג אויפגעבראכט, קריצט מיט די ציחן): געלד איז ער מיר געקומען פֿאַרלעגען און ווירער.—אלע מענשען זענען

גליה". אזא הונד! פערשטעהסט? איך האב שוין יעמאלט ניט געקענט געהן צו דער ארבייט, און ער—געלט. אט איז געוואָרן רען: אלע מענשען וענען גליה" (הוסט).

שר ה'לע (כאפענדיג אלע רגע אונגערולדיג א קוק צום חתונה=ואל): נאָט איז מיט דיר, חוה! זעה, ווי דו האָסט זיך צעקאָמט א מענש האָט זיך דערמאָנטו—נו זאָג אליין מאַ אַ שפּיט... אָן גענוג...

חוה (אָבגעקונהלט, טרויעריג): זעקס יאהר האָב איך גע- שפּיט, ביז וואָסן איך האָב אָנגעהויבען שפּיטן מיט בלוט— (ניט אַ לאַך) און אָפטמאל האָט זיך מיר געדאַכט, אז מיר אַרט שוין ניט... אז אלץ האָט זיך אוועקגערוקט ערניץ ווייט, ווייט.— גאָר אז איך בין ניט=געזונד געוואָרען און געלעבן איינע אליין, איז עפּים אלץ אַרויסגעשוואַמען, און ס'האָט מיר גענומען ברענגען אין האַרצען, עקבערן אין מח: איך ליג דאָ—און וואו איז ער. דאָן האָב איך אלע טיינע ביכער, זיינע צומאָליגע מתנות— געריסען, געפליקט בלעטלעכווייז, בלעטלעכווייז, שטולערהינד. פערשטעהסט? פלעג מיר פּאָשעלען, אז דאָס רייט איך פּון איהם שטיקער פלייש, איברים=ווייז—פלעגט מיר גרינגער ווערען אויף אַ וויילע (שווייגט). ביז איין בוך האָב איך צעריסען. (בשעת'ן לעצטען דיאלאָג האָט זיך דער מאָלצייט אין חתונה= זאל געענדיגט. אַ בעווענונג.—הינטער דער גלעזערנער מיר פּון באַלקאָן טראַגט מען דורך לאַנגע מאָלצייט=טישען. די קאָפּעליע שטעלט אָן די בליים, ס'הערען זיך אָבגעריסענע טענער).

שר ה'לע (נעהמט ניט אַראָב אַנ'אויג פּון די בעווענונגען אין חתונה=ואל): אַך, איז דערפאַר האָסטו זיי צעריסען, אַ משוגענער מענש דאָס איז.—

חוה (פערשטעלט דעם פנים): אז דו וואָלט וויסען—דו ווייסט ניט. ער איז געווען אזא וואַקסיער, אַ וואַרימער. איך האָב איהם שטענדיג גערופּען: מיין אַדלער, אַדלער מינ'ס... אין ער מיר: מיין ווייסע טויב...

(פּון חתונה=זאל גרייכען די ערשטע אַקאָרדען פּון וואַלס).

חוה (הויבט אויף די אויגען) שענע טויב און אַשענער 232

אדלער—(בעמערקט, אז שרה'לע דערט זי ניט, גיט א מאף מיט דער האנד און המורעט זיך אן. פויוע).

(אין זאל האבען זיך אָנגעהויבען די מענין. הינטער דער זאסטאווע ווערען די פערמילויפענדיגע פליעלעך פֿון די פֿוהרען אלץ ווענגער און ווענגער).

שרה'לע (חרוה'דיג): אהא! אָבער דערווארט זיך!—די מענין, די מענין! ווער האָט אויסגעפֿירט, א? (צעטרעטעלט) וואָס ביסטו אַנטשוויגען געוואָרען? דערצעהל, דערצעהל... אָבער איהך האָב אויסגעפֿירט! (טאנצט אונטער אויף איין אָרט צום מאַקט דער מוזיק) א שטינגער, ווי זעהט איצט אויס די כלה, די קליינגע, און דער חתן אין צילנדער—פֿוואַלט זיי נאָך אַ מאָג געוואַלט אַנקוקען—אויף (געהט צו נאָדענט צו חוה'ן) הער זיך צו! וואל—די—מיר... א שענער נאָמען, א?

ח'וה (שטול, דערשראָקען): וואָס איז דאָס? פֿון וואַנען ווייסטו זיין נאָמען? פֿון וואַנען?

שרה'לע: אַנ'עכטער נאָמען פֿון אַ פֿאַיצער, א? א שטייגער, ווי וועט ער זיין אין אירישען—ברוך? בעריל? ע... ניט שען.

ח'וה (דימליך) מאַף זיך ניט קינדערש. ווי אזוי האָסטו זיך דערוואוסט?

שרה'לע (קוקט צום זאל): און ווי אזוי דו? ח'וה: ביסט ביים זינגען? איהך זאָל ניט וויסען, ווי ער הייסט? איהך?

שרה'לע: מיין נישט. איהך קען נאָך אויף ווי ניט איז איבערלויבען אַ רוסיש וואָרט. אי, חוה'לע! איהך בין געווען זיכער, אז נאָר איהך אליין האָב עס געטאָן. ווען ביסטו דאָרטען געווען? ח'וה (קיים, קיים): איהך? געווען?...

שרה'לע: נו, נו. (מאכט מיטן פֿינגער צום נאָז) איהך ווייס... איהך האָב זיך ניט געקענט איינהאלטען—ווי נאָר איהך האָב זיי הינט דערווען אויפֿן באלקאן, האָב איהך זיך געמוזט אַרויסגנבענען אַ קוק טון, ווי זיי הייסען. כּוואָב געמוזט— ח'וה: וואָס אויפֿן באלקאן? — דו וואָסט: וואָסדער!— וואו? —

שרה'לע (ווינקט איהר ממורעט סיג די אויגען), נו, וועל 233

איך דיר דערמאנען. אט די מירמעלשטיינערנע טרעפ ווענען בע-
דעקט מיט שמאלע טעפליכען. (ווייזט אויף דעם אפענעם איינגאנג
פון חתונה-זאל) און אז מען גנבלעט זיך ארויף, הערט מען ניט—
א, חוה? און אז מען דערנעהט ביז דער וואנד, דערנעהט מען
דארט א רעמיל.—

חוה (זאגט נאך): דערנעהט מען א רעמיל.—

שרה'לע: אהא, מינה דערמאנט. א ברעטע רעמיל א זא,
א בעגילדעטע.—

חוה: א בעגילדעטע.—

שרה'לע: און אלע טאג שטעלט מען אריין אין דער
רעמיל די נעמען פון דעם פארל, וואס האבען ביי-נאכט חתונה.
(פאטשט איהר אין פלייצע) און חוה'לע ווייסט דאס אויסגעצוישענט.
און היינט ווער האט חתונה? ווי רופט מען די בלה, די קלייניגע?

חוה (שטארקט זיך): לויזיס ניט, מיין עהרען-ווארט ...

שרה'לע: לירא. גערענק! לי—רא ...

חוה: לירא— (קוים, קוים) און ער—

שרה'לע (געהט אום, הערט ניט): נאך יעצט איז שוין
אויס, לירא. שוין נאך דער חופה. א מאדנע זאך! א טו אן דעם
פיינגערל—מאראם. (מיט א שטרענגער מינע) מא—דאס סע—גאל.—
חוה (דערשטיקט) א. (ניט זיך א שאקעל און הייבט אן
ציטערן) נין... נין...

שרה'לע. (חאפט זי אונטער מיט פירע הענד) חוה, חוה
וואס איז מיט דיר? גיב א קוק אויף זיך—דיר איז ניט גוט
געווארען?

חוה. (שפארט זיך צו צו דער וואנד, האלב געחלשט)

ווי אזוי—ווי אזוי—דאס איז ניט אזוי—דא! אין ווארשוי?

שרה'לה. זי א מענש, חוה, זי א מענש... וואס פלוי-

דערסטו? וואו טוט דיר וועה? קום אין שטוב! קום!

חוה. (שטארקט זיך מיט אלע קרעפטען) גארנישט—
א ביסעל—דא, דא האט א שטאך געגעבען, גארנישט... שטעה,
שטעה! איך וועל ניט געהן... געה, געה אלעין אין שטוב—
(טרייסעלט זיך) קא—אלט, שרה'לע... מיר איז זעהר קאלט...
שרה'לע (חאפט פון זיך אויסטון דעם זשאקעטעל) דאכט
זי, אגאנצען אבענד בעט איך זיך ביי דיר: וועסט זיך פער-

קנהלען, מי און מיין זשאקעמעל, ס'איז פייכט — „ניין“—און
אסוף!

ח'וה. (האלט זי אָב) מען דארף שוין ניט, מען דארף ניט.
פֿערקעהרט, מיר איז גאָר הייס, מיר איז זעהר הייס. (עפֿענט
פֿונאנדער דין פֿאטשטילע) זעהר הייס...

שרה'לע. זעה, ביי דיר ברענגען די באקען, די אויגען—
(טאפט איהר דעם שטערן) דו האסט היץ! קום אין שטוב... לאָז,
איה געה זאגען אין שטוב...

ח'וה. (האלט זי צו) מען דארף ניט, ס'איז גאָרנישט. ביי
מיר טרעפט זיך דאָס. (בלאָנדזשעט מיט די אויגען איבער דעם
בעלויכטענעם „זאל“) זאָג גאָרנישט, ווארט, ווארט. געה נישט.

פֿרומע. (א פֿרום-פֿינגערדיגע, א הויכע, א ברויזער פֿרום,
ארעטאנדע אויף די פֿליצעס—געהט פֿלוצלונג ארויפֿאָן מויער. קוקט
ניט אויף חוה'ן.) ... צי געהן, צי גיט געהן—איז זי דאָ ביי מיר קיין
בעל-הבית'טע ניט, — שרה'קע, אָט שוין זאָלסטו מיר אין עטוב
אריין, אָט שוין! — א... א העזה א פֿיסעל אָבהאלטען נעבען זיך
א קינד א גאנצען אָבענד! וואָס, איהר איז אומעטיג צו שטעהן
אלליין! נאָך וועניג!

שרה'לע. איה בין דאָס אלליין געשטאנען, איה ווייס
אלליין... איה בין אלליין געשטאנען, איה... איה האָב געווארט
אויף איינעם...

ח'וה. (קוקט צום „זאל“ מיט קיילעכונגען אויגען.)
פֿרומע. (צי חוה'ן) און דיר האָב איה געוואָלט זאָגען,
אז דו זאָלסט זיך אוועקגעהן אין אַנ'אנדער אָרט... איה האָב
פֿאר דיר מעהר קיין צימער ניט. היינט קענסטו נאָך איבערנעכט-
טיגען — און מאַרנען אין דערפֿריה פֿערשלוס איה... איה קען
מעהר נישט —

שרה'לע. פֿרומע, וואָס רעדט איהר? זי איז דאָך זעהר
ניט געוונד... זי איז דאָ שיער אין חלשות ניט געפֿאלען—זי—
פֿרומע. (שלאָגט זי איבער) דו טענהסט נאָך? (פֿרויסט)
אָט—שוין זאָל—סטו מיר—אין—שטוב אריין, נו! (וואַרפט אַ קרוי-
מען קיך אויף חוה'ן) איה בין ניט מחויב—ביי מיר איז דאָ ניט
קיין „בקרוב־חלים“... און דו — געה! (שטופט שרה'לען אריין
אין טויער און פֿערטאכט די טירעל).

חוה. (פאר זיך) א בלה א קלייננקע, א ווייניגקע, א...?
(קוקט זיך אום מיט צעטרענגענע אויגען) איהר? וואס ווילט איהר.
פרומע?

פרומע. אז מען רעדט מיט דיר, וואלסטו הערען (מיט
בעס) פון מארגען אין דער פרייה האסטו ביי מיר מעהר קיין צימער
ניט. איך קען דיר מעהר ניט אויסהאלטען. און איך דארף
דיר ניט.

חוה. דאס? מיר איז שוין דאס אלץ איינס... איצט
אלס איינס. איך האב אזוי אויף געוואוסט. (קוקט צום זאל) איה
האב נאך פריהער געוואוסט.

פרומע (קאלט). אז דיר איז אלץ איינס, איז א ודאי גוט.
איך מוז דיר נאר זאגען, אז א חוץ וואס דו קאסט מיר אב בלו-
טיגע געלט, טוסט דו מיר נאך אן שארען. אט נעה הער, ווי
די געסט לאכען מיר אין די אויגען אריין... דו פטר'סט מיר
שוועק אנגעשעפט... און נעה הער, וואס זיי זאגען: וואס עפוס
פרומע, האט איהר אונז גענומען ארויסשטעלען פוילע סחורה?—
אט, נעה, הער...

חוה. וואס—אס? (שרעקליך אויפגערייצט) פוילע סחורה?
גנב'טע! ווערט פערפוילט מיט זיי צוזאמען, פרומקעלע די גנב'טע!
כהאב אייך אלעמען אין ד'רעד... גנב'טע!
שרה'לה. (איהר קאפ רוקט זיך שטיל ארויס פון
ש'רעל.)

פרומע. (קוקט א ווילע פערוואונדערט) דו פאסקורסטאע?
דו—מיר? דו האסט נאך א העוה? איך וועל דיר באלד... איך
וועל דיר באלד דיין שמאטע-פנים צופאטשען (הויכט אויף איהר
אויף א האנד.)

חוה. (שמעלט אן בירע הענד ווי א קאץ) אנו, פרומע
אקארשט?... יעצט? אנו, גנב'טע, אנו...
שרה'לע (לויפט ארויס און האפט אן פרומען פאר דער
האנד): נאט איז מיט אייך! זי איז קראנק... מען טאר זי ניט
משעפען... איהר ווייסט ניט.—

פרומע (רערועהט שרה'קען): און דו ביסט נאך אלץ ניט
אריין! מוז נא דיר—(לאזט איהר אראב א פייערדיגען פאטיש).
236 שרה'לע (ניט א חליפע און פערחאפט זיך): פרומע, איהר

ווייסט ניט, וואָס זי רעדט ביי נאכט, — איהר ווייסט ניט ...
 פֿרומע. (צו חוה'ן, שטיקט זיך פֿאַר בעם): אויף מיר
 אויפהויבען הענד? דו אויף מיר?—דיין זכר זאל דאָ ביי מיר
 מעהר ניט זיין! אָט שוין!—(נעהמט אַרויס אַ גרויסען שליסעל) צו
 מיר אין שטובֿ?—וואָן! (נעהט צום טירעל).

שרה'לע. (האלט זיך פֿאַר'ן באַק, שטעלט זיך פֿרומען אויפֿ'ן
 וועג) וואָס ווילט איהר טון? פֿרומע, פֿרומיקע, פֿערשליסט ניט,
 גערשליסט ניט דעם טויער ... ס'איז נאָך פֿריה—

פֿרומע. (שטופט זי אין טירעל): נאָך=עלף דער זייגער
 איז ביי דיר פֿריה? פֿראַטאַקאַלען ווילסטו, מען זאל מיר קומען
 מאַכען? (וואַרפט אַ חשדיגען קוק אויף חוה'ן) ... פֿראַטאַקאַלען?
 שרה'לע. לאַזט זי אַרײַן, זי האָט זיך שוין אַזוי אויף
 פֿערקעהלט ... אײַך האָב אַליין געוואַלט שטעהן און קוקען, ווי
 מען טאַנצט ... זי האָט מיך געטריבען.—

פֿרומע. נו, נו, אײַך האָב געהערט, ווי זי האָט דײַך גע-
 טריבען—(שטופט זי) און דיר וועל אײַך נאָך געבען—א גאַנצען
 אַבענד מאַכען חזק פֿון מיר און פֿון געסט?!

שרה'לע (חליפעט צו חוה'ן): געה ניט, געה ניט, געה
 ניט ערגעץ אוועק!.. שטעה דאָ.—

פֿרומע. האַטש ביז מאַרגען אין דער פֿריה. (שטופט
 אַרײַן שרה'לען אין טירעל מיט געוואַלד און געהט אויף אַרײַן. די
 טירעל פֿערמאַכט זיך. מען הערט, ווי דער שליסעל דרעהט זיך
 איבער צוויי מאל).

שרה'לע (איהר קול הערט זיך פֿון הינטערן טויער): שטעה
 דאָ, חוה! שטעה! חיים וועט באַלד קומען! חיים—(איהר קול
 האַקט זיך אָב).

חוה. (איינע אליין) אָט וויס אײַך ... אָט האָט זי מיר
 געזאָגט. אויס! (מאַכט מיט די פֿויסטען צום חתונה=זאל, רעדט
 פֿערשטיקט דורך די צוהן) אַה, דאָ בוסטו! דאָ!.. פֿערפֿאַהרען
 אַהער חתונקע האַבען ... א? געטראַפֿען דײַך אַמאָל, געטראַפֿען?
 (טראַכט) און אַפֿשר ניט ער? וואָס דאַן? אַ געגרינעוועלטער, זאָגט
 זי? אַ הויכער? סעגאל?..

3-טער דורך געהער (נעהט צו איהר אַריבער פֿונ'ם

דעכטען טראַטואַר, נעהט צו איהר צו און נעהמט זי אָן פֿאַר
דער נאַמבע, פּאַניענקע, אַז —

ח.וה. (גיט איהם א שטויס), דו, אוועק! ... אויס גע-
שעפטען מיט מיר (לאַכט) אַיף בין אַ פּוילע סחורה ... פֿערפּוילט
זאָלט איהר אלע ווערען, אלע בין איינעם ...
3-טער דור 5 נעהער. משוגענע! (נעהט פֿון איהר
אוועק געשווינד אין געסעלע אריין, קוקט זיך אום בײַ אַיטלעכען
טראַט).

ח.וה. (אַראָפּגעלאָוען דעם קאַפּ) און ווי אז אַטעות? אַז
גיט ער? דאָן — (גלעכט זיך אויס) מענשען וועל אַיף קוילען ...
הייער וועל אַיף אונטערצינדען, (טראַכט) דו בעגלדעטע רעמולז —
(מאַכט עטלעכע פֿאַרזיכטונגען טריט צום איינגאַנג פֿון חתונה-זאַל,
דערנאָך אלץ געשווינדער, געשווינדער, בין זי האַפט זיך אַריין
אין איינגאַנג און הויבט זיך אָן גנב'ענען אַיף דו מאַרמאָרנע
טראַט. די הייערע בליכט אַ וויילע לידניג. אין זאַל שפּיעלט מען
און מען טאַנצט).

עוויזט זיך הייער אין איינגאַנג מיט אויסגעלאָצטע
אויגען. בליה. נעהט צוריק אַריבער צום לינקען טראַטואַר.
שמעהט אַ וויילע פֿערנליוערט) ער — ער ... ער! — אַט דאָ וועל
אַיף וואַרטען — (מאַכט מיט די פּויסטען) אַט דאָ ... און אז ער
וועט אַרויס — (טראַכט אַ וויילע) און וואָס וועל אַיף איהם זאָגען?
וואָס? העלף נאָט, נאָט!

חיים. (קומט אָן פֿון דער טיעף סצענע, אַ ביסעל אויסגע-
טרינקען. גנב'עט זיך אונטער הינטער חוה'ן, גיט זיך צו איהר
אַ נויג מיט'ן רוקען און א שטויס) אַפּטשני! ... (מישט איהר איבער
מיט די פּינגער) יאָרליכע, זאָג נאָר, האָסט דאָ געשפּינט סקאַר-
פּאַקעס, צו גערעט מיט'ן מלאַך-המות? רעד בעסער צו מיין דאָ-
שעק. — וואוהיין קוקסטו? אַיף רעד דאָך מיט דיר! קאַסמאָרע אוי
שוין אַרייף?

ח.וה. אַרייף. נעה צו איהר, נעה. זי וואַרט — נעה.
חיים: פּיפּע, מיר הייסטו נעהן? (קלאַפט זיך אין האַרצען)
מיר דאַכט, אז דאָס איז חיים-קישקע, אַז אַיף גיב דיר באַלד
אַ ריכט-אַריין פֿאַרפֿעל אין רעכטען אויער, אז דיר וועט אַנהויבען
נעהן פּייער פֿונעם לינקען ... (שטענדיג) דער העכט איז שוין גע-

קומען? דער גאסט מיט די פניאמס? וואָס קוקטו מיר אָן?
 חוה. וועלכער? דארטען זענען דאָ אַסאך געסט,
 א סך. —

חיים. (געהט צום טויער) האָט מיר קאסטארע אויסגעצאָרט.
 איז נישט מיין נאָמען חיים-קישקע, אויב איה מאַך פֿון איהר נישט
 קיין קאסטערניקע. (נישט אַ שמוץ די טורעל) פֿערשפאָרט? פֿון חייב
 קישקען פֿערשפאָרט? (שלעפט דאָס הענדעל פֿון גלאָק מיט בירדען
 הענד. נאָך יעדע זילבע) איז—נישט—מיין—נאָמען—חיים—ארום אין
 אַייער—טאטענס—טאטען אַרײַן...

(אויפֿן צווייטען שטאָק, וואָס איז די גאַנצע צײַט פֿערהאַנג
 גען מיט טונקעלע שטאָרען, הויבט זיך אויף אין שטאָרע, און
 סײַפֿענט זיך אַ האַלבער פֿענסטער).

פֿרומע. (שטעקט אַרויס דעם קאַפּ) ווער קלינגט דאָס
 דארטען אזוי? וואָס איז דאָס פֿאַר אַ קלינגעניש? (דערזעהענדיג
 אונטען חוה'ן) אָה, דו? דו וועסט פֿי מיר נישט אַרײַן...

חוה. (נישט אַ שפּײַ מיט האַס און געהט אָב)
 חיים. פֿאַני-פֿרומע! אפֿשר דערקענט איהר שוין נישט
 חיימען? ... איה דארף האָבען צו מיין קאַלעזשאַנקע—נישט
 גאַנצע פֿאַני-פֿרומע!

פֿרומע (שרײַט אַרײַן אין צײַמער) קריינע! נא, געה עפֿען.
 (חיימען) נאָר אַט יענע שטאַמע זאַלסטו מיר נישט אַרײַנלאָזען,
 סײַגעהערט?

חיים. וועמען? חוה'ן? פֿאַני פֿרומע ווייס, אז זי איז נישט
 מיין קאַלעזשאַנקע.

פֿרומע. ביסט אַביסעל... אזוי אין לאַמפּ אַרײַנגעגאַסען...
 אָבער זעה, איה בעט דײַך!

חיים. פֿאַני פֿרומע, אז חיים — קישקע זאָגט — איז
 געזאָגט!

(דער פֿענסטער פֿערמאַסט זיך. די שטאָרע לאָזט זיך
 אַראָב. אין אַ וויילע אַרום הערט מען, ווי מען שפּאַרט אָב די
 דונדע טורעל.)

חיים. (אַרײַנטרעטענדיג אין טויער) אז חיים-קישקע זאָגט:
 געעפֿענט—איז געעפֿענט. (געהט אַרײַן. — די טורעל פֿערשפּאַרט
 מען ווידער.)

הוה, (געהט צו) — חיים וועט העלפען? אט דער? (גיט
א מאך מיט דער האנד) — נאָר דו ביסט דאָרטען! דו ביסט
דאָרטען... (מיט שרעק) א — — —

(א האלבע גלעזערנע טיר פֿון באַלקאָן עפֿענט זיך. פֿון
אינווייניג חתונה-זאל ריסט זיך אַרויס אַ שטראַם ליכטיגקייט און
מוזיק. עס גיבן אַ בלאַנק חתונה-קלודער פֿון מענער און דאַמען. —
דער חתן מיט דער בלה געהן אַרויס אויפֿן באַלקאָן, די ליכט-
טינקייט בעגיסט זיך).

חווה. (קוקט זיך צו. ציטערט) דאָס איז ער — (דריקט
זיך צו צו דער וואַנד און בלייבט שטעהן. קוקט אָהן בעווע-
גונג) ער —

די בלה (פֿערוויקעלט אין אַוויסען וואַרימען שאל, רעדט
זיך און זאל אַרײַן)... מאַמע, האָב נישט מורא, אײך בין גיט
פֿערשוויצט. אײך האָב זיך גוט אַרומגעוויקעלט. (די גלעזערנע
טיר פֿערמאַכט זיך.)

דער חתן. טייבעלע מינע, וויסע —
די בלה. וואָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגען? טייערער —
דער חתן. גאַרנישט — (גיט פֿלינג אַ הויב אַ ביסעל
איהר שאל און אַקוש אין פֿלוצע) גאַלד מינס! מיר האָבען נאָר
דערעסען אלע צערעמאָניעס, דער געפֿולדער — מיר האָט זיך
פלוצלינג פֿערוואָלט כאַטש אויף איין רגע בלייבען מיט קלויניקער,
וויסניקער, וואַרימער... —

די בלה. מיר האָבען געלאָזען אלע געסט... עס
פֿאַסט גיט —

דער חתן. (גיט אַ מאַך מיט דער האַנד) זאָגען זי געהן. —
אלע חדרים האָבען זי פֿערפֿליצט, פֿערשוויצט, אָנגעגעסענע —
די בלה. טייערער, אײך בין אַזוי מועד, סײַז ערשט
האַלב צוועלף — — —

דער חתן. טייבעלע, וויסניקע, האָב געדולד נאָך אַ פֿאַר
שעה — אין גיבען — (שטעלט זיך הינטער איהר און קושט
איהר אין קאַפּ) לירע, לירינקע... —

די בלה. טייערער, מען זעהט —
דער חתן. (קושט ווידער) גיין, קינדעלע, אײך פֿערשטעל
דיך דאָך —

די בלאה. ניט פון זאל; דאָ אונטערן, זעה, ס'ראַ אױגען.
 אױנגער קוקט... זעה!
 דער חתן. (בױנט זיך אױן אױבער אױהר) וואוּ?
 חוה. (מאַכט עטליכע טרױט פאַראױס און שטעלט זיך אױן
 מיטען ברוק צווישען בױדע הױזער. דומפּיג) מול=טובֿ דיר..
 וועלוועלע...
 דער חתן. האָט וואָס אױז? ווער אױז דאָס?
 חוה. (דומפּיג) אױך. — מול טובֿ.
 די בלאה. אַ ודאָי אַ מחותנת'שע, האָט פֿערשפּעטיגט.
 מאַדנע. (צו חוה'ן) קומט אַרויף, פֿאַר וואָס שטעהט אױהר
 אױפֿן גאַס?
 חוה. אױך שטעה אַלע מאָל אױפֿן גאַס. —
 דער חתן. (חאַפט אָן לידען פֿאַר דער האַנד. שטול) לאַז
 זי. רוף ניט — (צו חוה'ן) נו, יע... הױסט דאָס, מיט מול—
 מיט מול זאַלט אױהר לעבען...
 חוה. האָ—האָ—האַ... מיט מול? ווי, וועלוועלע? ווי?
 די בלאה. וואָס לאַכט זי דאָס? וועמען מױנט זי דאָס—
 וועלוועלע!
 דער חתן. (מבּולבל) גױן, דאָס אױז... שדױס וויסען
 וואָס — (פֿערחאַפט זיך) אַ משױגענע... אױך זעה אָבער...
 די בלאה. (קוקט אַראָב) געבױך —
 חוה. (קאַכט אױף) אױך בױן משױגע? געבױך? גנבֿ דו?
 אַה, אױסגעזוכט דױך; אױסגעזוכט, אַ? אַלע מענטשען זענען
 גלױך, אַ? יעצט אױז זי שױן אַ וויסע מיבעלע? אַ וויסע בעס
 האָט מען דיר הױנט אָנגעגרייט, אַ? (שטיקט זיך) שלאַנגען און
 עקרוישען דיר אױן בעט, שלאַנגען און עקרוישען — (דומט)
 די בלאה. (דערשראָקען) וואָס אױז דאָס? (צום גאַס) אױהר
 וואָס שילט אױהר זיך? אױהר! —
 חוה. מאַדאַם סעגאַל, וויפּועל האָט אױהר געצאָהלט פֿאַר
 אַ פּונט פּוך! אַ, מאַדאַם?...
 די בלאה. וואָס אױז דאָס? זי קען דױך דאָך, זי קען
 דױך —
 דער חתן. זי — מױך? אַפֿשר. — אױך וויסע'ן נאָר ווער

איז דאָס מחויב? (נעהמט זי אונטער דער האַנד) קום אין זאל אריין — די משוגענע שרעקט דיך? שרעק זיך ניט — די בלה. (קוקט איהם אן מיט חשד) ניין, די שרעקסט זיך, דו — פאַר וואָס?

חיה. (שמאַרקט זיך רעדען געלאסען) מאַראַם, שטעהט אַ וועלע, געהט ניט, פֿרעגט איהם בעסער, וואָס מאַכט זיין קינד, פֿרעגט... פֿרעגט! אַ מאָל בין איך געווען אַ וויסע טויב — ניט לאַנג...

דער חתן. פֿי, ס'אַראַ שמוץ! — איך וועל זי... לירע, קום אין זאל אריין! — די בלה. ניין, לאָז. פֿאַרוואָס ביסטו בלייב? פֿאַר וואָס זאָגט זי דיר, דיר? דער חתן. (הויבט מיט די פלייצעס.) כ'בעט דיך. לאָז צו רוה...

די בלה. (צו חיה) ווער זענט איהר? ווער? חיה. איך? אַ פֿלעדרעמויז — דער חתן. נא, אָט זעהסטו דאָך, אָט! איך זאָג אָבער!

חיה. אלע ביי-נאַכט פֿליה איך אַרויס... אלע ביי-נאַכט, ווען ביי אײך הויבט מען אָן שפּיעלען חתונקעס און עסען וועטשערקעס. — נאָר יעצט איז שוין דאָס אויך ניטאָ, יעצט בין איך שוין אַ פֿילע סחורה... קלינער קויפט ניט —

דער חתן. (רעהט זיך אום ווי אַ פֿער'ס/ט'ער) וואָס פֿאַר אַ שלוממול... תּחינות ליענט זי דאָרטען, אָדער וואָס? איך שיק באַלד דעם שוויצער שיק איך!... (כאַפט אַקוק אין זאל, צו מען בעמערקט גאַרנישט. צו לירען.) נו, די הערסט דאָך!... קום אין זאל אריין... עס פּאַסט ניט —

די בלה. (האַלט זיך אָן אָן באַלקאָן. שוואַך) וואָס איז דאָס? גאָט, מיין גאָט... גאָט, מיין גאָט...

חיה. (הויבט אָן מיט בעס און לאָזט אויס מיט אַ שטילען געוויין) דעם שוויצער? אלע מענטשען זענען דאָך גלייך, אַז אַ געשרים דיר פֿון יענער וועלט, דיין בן-יחיד'ל איז געשטאַרבֿען... דער האָט געהאַט דינע אויגען... יעצט בין איך אַ פֿילע סחורה,

און דו האָסט חתונקע... פֿון הינט אָן ניטאָ—אַפֿילו וואו דעם קעג אַוועקצולענען...

ד י כ ל ה . גאַט, מיין גיט —

ד ע ר ח ת ן . (צו לידען) וואָס גאַט? (שטילער)... דו הערסט דוה ווייל זי וויל... זי וויל אַנדערה וויל זי... נו איז וואָס? איך זען אַבער—(האפט אַרױם דעם טײַטשער מיט ציטערדיגע הענד און וואַרשט אַראָב חוה'ן) וואָס פֿאַר'אָ סקאַנדאַלען? גאַט אײַך און געהט. (געהמט לידען אונטער דער האַנד.)

ח ו ה . געה גישט, געה גישט... (איהר קול ציטערט) גיט דאָס וויל אײַך דיר זאָגען, גיט דאָס... זעקס יאָהר אז אײַך קלייב עך דיר זאָגען... געה גישט...

ד ע ר ח ת ן . נאָך גיט צופֿרידען? געה אײַך זאָגען דעם שוויצער—אַט וואָס. (עפֿענט אויף פֿלינג דו גלעזערנע טיר האַפט זיך אַרײַן מיט לידען, דו טיר פֿערמאַכט זיך.)

ח ו ה . (איינע אלײן, מיעד) ניטאָ? אַוועק? גאַרנישט געוואָגט, גאַרנישט... וואָס האָב אײַך איהם געדאַרפֿט זאָגען?... פֿעריגעסען, ניטאָ שױן וואָס צו זאָגען... צוליבע וואָס? (טראַכט) אַז ער האָט דאָ עפֿים אַראָבגעוואַרפֿען—(וואַכט אַרום זיך אויפֿן ברוק און הויבט אויף דעם טײַטשער) גע—עלט? ווידער געלט? אַך דו (קוקט אויף דעם אַוויילע אַהן בעוועגונג — פֿערקריצט דו צײַהן) אַך דו! דו! (טרעט אָב אויף הינטען) נאָ דיר עס צוריק! (טוט אַ שלידער דעם טײַטשער אין דער גלעזערנער טיר אַרײַן, סידערהערט זיך אַ קלאַנג פֿון צעבראַכען גלאָז און צעשאַטענע מטבעות. דו מוזיק אין זאַל האַקט זיך אָב)... דו, איהר אלע, זענט אלײן פֿיילע סחורה... טפֿה, פּאַסקודניקעס! (גיט אַ לאַך און שטעלט זיך אָב) יאָ... שרה'לע, דער חײַמעל איז טיעף, זעהר טיף... (לאָזט זיך געהן געשווינד אַ ווילדע מיט צעוואַרפֿענע האָר, אָבער מיט זיכערע טרױט. אויפֿן דאַג פֿון געסע— לע פֿאַלט פֿון איהר אַראָב דו פֿאַטשעלע; זי הויבט עס גיט אויף, און ווערט פֿערשוואַונדען אין דער טיעף בעקע, אין געבעל.)

(אויפֿן באַלקאן ריטען זיך אַ יום נײַגעריגע מחותנים און מחוֹנַת'שעס, דער חתן מיט זײ. דערנאָך פֿידע יונגלעך. אלע קוקען אַראָב און זענען מיט דו אויגען, עס הערען זיך אויסגעשרייען.)

1=טער מחותן. ניטא שוין. — אָט וואָס וואַרשע איז, אַ גרויל וואָס וואַרשע איז...

2=טער מחותן (בגלופין). דער צילינדער אויף דער פאטיליצע) נענטער און גערופען אַ גאַראַדאָוואַ, ראַדוואַ און פאַרטוג —

דער חתן. (מבולבל) נין, נין, מען דארף נים. נאָט בעהיט! איהר הערט דאָך, ווי אזוי —

1=טע מחותנת'סע. ווער האָט דאָס געטאָן, א?

2=טע מחותנת'סע. א שפור'ער נוי, איהר הערט דאָך —

3=טע מחותנת'סע. וואו איז ער?

3=טער מחותן. נין, א משונע'נע. —

דער חתן. איה זאָג אָבער לידען, קום, זאָג איה —

4=טער מחותן. (מאלט מיט די הענט) דעם זשאַנצע

וואָל מען רופען. —

2=טער מחותן. אָהן אַ גאַראַדאָוואַ איז גאַרנישט.

דער חתן. נין, נין, נאָך אַנהויבען זיך מיט די דאָווגע...

איהר הערט דאָך, איה געה ארויס —

4=טע מחותנת'סע. ווי אזוי האָט דאָס דער סטרוזש

דערלעזען?

5=טער מחותן. וואו סטרוזש וואָס סטרוזש! — ער שפור'ט

מיטן שוויצער.

3=טע מחותנת'סע (צום חתן). וויז ווי איז דאָס געווען?

דער חתן. איה זאָג אָבער לידען... איה געה מיט איהר

ארויס אויפן באלקאן. —

1=טער יונגעל (לויפט צום חתן, שטופט איהם עפנים אין

האנד). אָט איז נאָך געלד: א קופערנער פיאטאקעל. —

2=טער יונגעל (טוט דאָס זעלבע). איה האָב מעהר, איה!

איה האָב געפונען נאָך צוויי פּערציגער — איה!

דער חתן. (נעהמט צו מעכאניש דאָס געלט און שטופט

אין די קעשענעם) אָט זעהט איהר דאָך... איה וואַרף דער משונע'נע

נער אראָב מיין טייטשער — אַנדבה וואַרף איה אראָב — זי האָט

געבעטען. —

8=טע מחותנת'סע. אַ גאַנצען טייטשער?

2=טער מחותן. וואָס פאַראַ געלד? אַ גאַראַדאָוואַ!

5=טע מחותנת'טע. געהט אריין, געהט אריין, איהר
 זעט זיך פֿערקוהלען.
 1=טער יונגעל (שטופט זיך ווידער צו צום חתן, פֿער-
 אמפערט). אַם האָב איה געמוען נאָך אַ גרוינעטשקע... געלענען
 אונטער אַ שטול. —
 2=טער יונגעל. (שרייט) אַ ליגען, אַ ליגען! דאָס האָב
 איה דערזעהן, ער האָט צוגעחאפט!
 3=טע מחותנת'טע. שטילער, קונדער. (צום חתן) נו
 איז וואָס איז געווען?
 דער חתן. שמעה איה אזוי מיט לידען, שמעהען מיר
 און קוקען, קוקען מיר און מי—מיר קוקען —
 אַ קול פֿון זאל אַרויס. דער פֿלה איז נישט גוט גע-
 וואָרען—די פֿלה חלש'ט...
 (אלע, אַחוץ פֿידע יונגעלעך, גיבען זיך אַ וואָרף פֿון
 באַלקאן אין זאל אַריין.)
 1=טער יונגעל. דאָס האָט געמוזט אויסברעכען די
 שויב אַט יענע... רחב, וואָס פֿריהער —
 2=טער יונגעל. (מיט שרעק) אַהא, אַ פֿאר וואָס האָסטו
 מיר געהייסען פֿיפֿען, פֿאר וואָס?
 1=טער יונגעל. הער, זאַלסט קיינעם ניט זאָגען, הערסטו—
 2=טער יונגעל. געה, געה, דו האָסט מיר צוגערעדט...
 אנעבירה... דו האָסט מיר צוגערעדט, געה —
 1=טער יונגעל. ששש... צוועל דיר אוועקגעבען
 אלע מיניע קופֿערנע קנעפלעך; קום קוקען, ווי די פֿלה חלש'ט...
 (לויפֿען אַריין אין זאל. דאָרטען רוישט נאָך נישט־דימליק.
 פֿון אַנזווייניג פֿערהענגט מען די אויסגעבראַכענע שויב פֿון מיר
 מיט אַ וויסער טוף. אין דעם הויז קעגענאייבער, אין פֿרומע'ס
 וואוינונג, הויבט זיך אַיף די זעלבע שטאַרע, וואָס פֿריהער, און
 דער פֿענסטער עפֿענט זיך אַיף.)
 חיים. (האַלט צו פֿעסט דעם פֿונאַנדערגעפֿענטען פֿענסט-
 טער)... זי איז מיין „קאַלעזשאַנקע“—און פֿאַני־פֿרומע, — ניש
 גערעדט קיין סוף איז ניט מיין נאָמען היים־קושקע, אויב זי וועט
 דאָ היינט ניט געכטונגען...
 פֿרומע. קוקט איהם נאָר און פֿערמאָד דעם פֿענסטער.

פֿערמאָד—ווי לאַנג איז דאָס בײַ אײַך געוואָרען און ליבעקעטשקען—
 אַ שענע פּאַרשױן האָט ער זיך געפונען.

חיים. ניש אײַךר אײַגענזעהמאָגן (ועצט זיך רימענדירג
 אויפֿן פֿענסטער, אײַן פֿױס דרויסען, רײַ אַנדערע—אײַן שטובֿ;
 קלאַפּט מיטן פֿױסאָ) און פֿאַר דרײַ מאָנאַטען וועט אײַהר דער
 פּאַפּעײַ בעצאָהלען און ניש גערעדט קען סײַ (שרײַט צום נאָם)
 יאָלדליכען וואו ביסאָ דאָרטען? אַ געה אײַן שטובֿ!

פֿרומע. פֿערמאָד דעם פֿענסטער, פֿערמאָד!—אײַך וועל
 אײַהר אַרײַנצאהלען, יאָ!

חיים. אָפּשר נײַן? (ועהר ערנסט) סײַזו שײַן יעצט
 אַ צײַט פֿון פּראָליטאַריאַטען, אַ נאַש בראַט פֿערגנסט יעצט זײַן
 בלוט פֿאַר דעם, פּראָליטאַריאַטען, און מאַמער ניש—אײַז דער
 מעמער אײַן האַליווע, און נאָט איז אַ פֿאַמער!—און—פֿרומעס
 רעמאַנדע אײַז עפּױס אײַך ווערטו

פֿרומע. (מיט שרעק) וואָ—אַס? מײַן רעמאַנדע? פּױב
 נאָר עפּױס... (וואַכרעט זיך) הער נאָר, לאַבום דו, טאָד דאָ ניט
 קײַן סקאַנדאַלען אײַן מיטען דער נאַכט, וואָרום...

חיים. אײַך בײַן לאַבום?—הײַם-קישקע אײַז לאַבום? אלטע
 הור דו, אײַך וועל דיר באַלד אָנהױבען כּפּילען דינע אַרײַג-
 געשטעלטע צײַהן...

רוזשע. (געהט צו צום פֿענסטער האַלב-נאַקעט) ששש—
 חײַם, אויפֿן נאָם איז גאַרנישט געווען? כּײַהאַב עפּױס פּרױהער
 געהערט אַ געפּילדער—

חיים. (שמױסט זײַ אָב) יאָודאָ—געגאַנגען און גערופּען
 מיר אַהער קאַסמאַרען!

פֿרומע. (בלײַב פֿאַר בעס און שרעק) רוזשע, געה
 דאָרטען, נײַב שרה'קען אָט דאָס... דעם שליסעל פֿון טויער...
 געה; אײַן כּף—הקלע זאַלט אײַהר אלע געהן. (צו חײַמען מיט
 אַ צוקריסען שטײַכעל) אָפּשר איז שױן פֿאַרט אַ סכּרה פֿערמאַכען
 דעם פֿענסטער?

חיים. אַז חײַם-קישקע זאָגט, איז געוואָגט... (געהט
 אַרױבער דעם פֿױס אײַן שטובֿ אַרײַן) געגאַנגען און געעפּענט—אײַז
 געעפּענט!—

(דער פֿענסטער פֿערמאַכט זיך. דײַ שטערע לאָגט זיך)

אראב. — אין חתונה=זאל הייבט אן ווידער שפיעלען מזוק, אין עס בענייען זיך די מענג, אין אווילע ארום הערט מען אבשפארען די רונדע טירעל פאנים לינקען מויער).

ש ר ה' ל ע . (לויפט ארום פון טירעל, דעם שליסעל אין האנד, פערסאפעט) אהא! נו וואס? חיים האט אבער—(קוקט זיך ארום) הוה, וואו ביסטו? (זוכט זי) הוה, הוה, הוה! הוה! הוה! (שמויסט זיך אן, אן דער פאטשילע, וואס וואלגערט זיך אויפן ראג פון נעמעלע) וואס איז דאס? (הייבט עס אויף לאנגזאם, מיט גרויסע דערשארקענע אויגען) חוה! עס=קען=ניט=זיין. (שטעהט א ווילע ווי פערשטיינערט מיט איין האנד אין די האר) ניין, ניין, נאט... נאר ניש דאס, נאר ניש דאס! (רופט פערצווייפ'עלט) חוה! חוה! —

(אין חתונה=זאל שפיעלט די קאפעליע אין סטאנצען פארלעה)

א י נ ה א ל ט

1. ערצעהלונגען און בילדער.

זייט									
3	—	—	—	—	—	—	—	—	אויף ביידע זייטען דנעסמער
44	—	—	—	—	—	—	—	—	דאס פארל
54	—	—	—	—	—	—	—	—	מיין ערשטע דירה
80	—	—	—	—	—	—	—	—	די נקמה
96	—	—	—	—	—	—	—	—	ברוינע מויד
110	—	—	—	—	—	—	—	—	עס פאסט ניט
116	—	—	—	—	—	—	—	—	נחום

2. פאָעמען אין פראזא.

128	—	—	—	—	—	—	—	—	מעשה בראשית
147	—	—	—	—	—	—	—	—	די פרייהייט
162	—	—	—	—	—	—	—	—	פייער
172	—	—	—	—	—	—	—	—	מיין ביינקשאפט

3. געדיכטע.

178	—	—	—	—	—	—	—	—	טראַל-לאַל-לאַ
180	—	—	—	—	—	—	—	—	זיטע
183	—	—	—	—	—	—	—	—	נשמות
187	—	—	—	—	—	—	—	—	א שטיין
190	—	—	—	—	—	—	—	—	אין אַבענד
191	—	—	—	—	—	—	—	—	קארשען
195	—	—	—	—	—	—	—	—	שכט-מאָטיווען 1 ווייס-בלאָה
197	—	—	—	—	—	—	—	—	2 ביים פענסטער " "

4. דראַמאטישע שריפט.

199	—	—	—	—	—	—	—	—	קעגען-איבער, סצענעס אין צוויי אַקטען
-----	---	---	---	---	---	---	---	---	--------------------------------------